

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РАДА МОЛОДИХ УЧЕНИХ при МОН УКРАЇНИ
РАДА МОЛОДИХ УЧЕНИХ при ХОВА
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г. С. СКОВОРОДИ
РАДА МОЛОДИХ УЧЕНИХ ХНПУ
імені Г. С. СКОВОРОДИ
КАРДІФФСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МЕТРОПОЛІТАН (Велика Британія)
ТЕЛАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ЯКОБА ГОГЕБАШВІЛІ (Грузія)
ПОМОРСЬКА АКАДЕМІЯ В СЛУПСЬКУ (Республіка
Польща)
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АДАМА МІЦКЕВИЧА В
ПОЗНАНІ (Республіка Польща)

НАУКА ТА ОСВІТА В ДОСЛІДЖЕННЯХ МОЛОДИХ УЧЕНИХ

Матеріали

IV Міжнародної науково-практичної
конференції для студентів, аспірантів, докторантів,
молодих учених

18 травня 2023 року

Харків 2023

УДК 001.891:37
НЗ4

Головний редактор:

Бойчук Ю. Д. – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Редакційна колегія:

Бережна С. В. – доктор філософських наук, професор, проректор з наукової, інноваційної та міжнародної діяльності Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

Башкір О. І. – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки, голова ради молодих учених Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

Боярська-Хоменко А. В. – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри освітології та інноваційної педагогіки, заступник голови ради молодих учених Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

Коробкіна О. Г. – директор наукової бібліотеки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

Скидан Я. А. – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 035 Філологія, заступник голови ради молодих учених ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Матей Ю. Ф. – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти соціологічного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна;

Чихаріна К. І. – здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри освітології та інноваційної педагогіки, викладачка кафедри східних мов ХНПУ імені Г. С. Сковороди

*Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(протокол № 5 від 17 травня 2023 року)*

Наука та освіта в дослідженнях молодих учених [Електронне видання] : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. для студ., аспірантів, докторантів, молод. учених, Харків, 18 трав. 2023 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: Ю. Д. Бойчук (голов. ред.) та ін.]. – Харків, 2023. – 244 с.

У збірнику відображено тези IV Міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів, докторантів, молодих учених «Наука та освіта в дослідженнях молодих учених», що проходила на базі Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди з нагоди Дня науки. Він містить результати теоретичних та емпіричних досліджень молодих учених України в умовах сучасних викликів.

Матеріали стануть у пригоді науковцям, докторантам, аспірантам, викладачам, магістрам і студентам закладів вищої освіти, практикам у галузі освіти.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2023

СЕКЦІЯ 1: Концепція успішної освіти в умовах дистанційного та змішаного навчання

ORGANIZATION OF SUCCESSFUL EDUCATION IN THE CONDITIONS OF DISTANCE AND BLENDED LEARNING

V. Antonova

Applicant for higher education of bachelor degree, Department of National
Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»

S.Y. Luparenko

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of
Education and Innovative Pedagogy

H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
Kharkiv, Ukraine

Nowadays, because of the situation in Ukraine, one of the most important tasks is organization of successful education in the conditions of distance and blended learning.

First of all, students need to have a place for learning, their own learning space so that nothing will bother them in their learning. It will make it easier to concentrate and their study will be more productive. People usually do not want to work at home because they associate their home with a safe place where they can relax and work is considered to be a place where they always have to be focused on carrying out their duties. So, if students start to study in a particular place, they will automatically set themselves up for their learning hours.

Eye contact between students and lecturers is very important for the productive learning. In such a way, we can make the interaction between them more comfortable, which allows them to understand each other better. For instance, during online lessons, most of the time, the only person who always has their camera turned on is a lecturer. But all students usually do not turn their cameras on. In the process of explaining new educational information to students, a lecturer cannot see them and also does not know if everybody understands his explanation or if they listen to him at all. The lecturer may not explain the topic for the second time or in details, because he would not be able to know that someone is interested or has any questions.

A healthy student is a hardworking student. Food, air and water are indispensable for our lives. Learning is a hard work that requires energy, which we get from nutrients contained in food, air and water. Everybody, not only students, needs to drink and eat properly. If you do not want to have your body dehydrated you should drink much clear water during the day. You must eat vegetables and fruits as they contain a lot of vitamins and nutrient, which will make your body stronger, so it will be easier for you to study more without getting tired. The next thing is sleep. You need to sleep well and enough not to feel sleepy or even exhausted.

Most of the time during online learning students stay at home not even getting outside for a five-minute walk. But a high concentration of carbon dioxide that the body produces while breathing can make people feel dizzy. So, there is a need to air the room every three hours for at least 15 minutes or go for a short walk that will help to refresh the body. And after it students may have more energy to continue learning.

When students have blended learning, they usually have practical lessons offline and lecture online. This system of learning can be very useful and convenient in organizing one's time. On the days of online learning, when students have lectures, they have some free time between their classes, as they do not need to go to another lecture room. They can use this time to relax or do the tasks you have to do or learn any information they want to know but do not have to learn it.

Every university has a platform for online learning, and usually this platform allows you to watch a lecture several times. It was made so, in particular, for students who stay abroad. Even if they have work or any other obstacles, which do not allow them to attend a class, they can just watch it later, so they will not miss any core or important information. But it also can be very helpful for other students, for example, when they attended the lecture but did not understand the topic and they were too shy to tell a lecturer about it. The opportunity of watching a lecture again helps to understand it better. And it is also a very convenient way of revising anything, especially before the exam or test.

So, the most important components which lead to successful online learning are: health (sufficiency of water, food and sleep), self-organization (time management), communication with a lecturer (for explanation of the most difficult aspects of the theme), watching online lectures (it helps to remember more information).

References

Якісне дистанційне навчання в умовах війни: поради директору школи [Електронний ресурс] // Державна служба якості освіти України. 2022. Режим доступу до ресурсу: <https://sqe.gov.ua/yakisne-distanciyne-navchannya-v-umovakh/>. [1]

КОМПЕТЕНТНІСТЬ ОНЛАЙН-СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

О.І. Башкір

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітології та
інноваційної педагогіки

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Розвиток комп'ютерної техніки та комунікативних технологій початку ХХІ сторіччя дав потужний поштовх новому етапу освіти в закладах вищої освіти, відкрив шляхи впровадження комп'ютерних засобів педагогічної комунікації. Таке явище, як «електронне навчання» широко використовується в навчальному процесі під час написання тестів, творів,

рефератів, курсових, дипломних робіт тощо, а також під час повноцінної організації освітнього процесу.

Використання комп'ютерів як засобів спілкування започаткувало в наш час становлення нового виду комунікації – комп'ютерної, яка активно розвивається в освітньому просторі як «засіб реалізації та координації педагогічної діяльності, педагогічного діалогу з різними за фахом людьми» (Н.П. Волкова).

Комп'ютерна комунікація – процес взаємообміну інформацією між суб'єктами за допомогою вербальних та невербальних комунікативних систем, опосередкований комп'ютерними засобами комунікації. За допомогою комп'ютерних технологій викладач та здобувач освіти мають можливість швидко та ефективно обмінюватися інформацією в зручний для них час та в зручних умовах. З одного боку, онлайн-спілкування є корегованим та координованим, а з другого – відсутність невербальних засобів спілкування (логічних пауз, наголосів, жестів, погляду тощо) ускладнює комунікацію, вимагає неодноразового обдумування змісту інформації, яку необхідно передати.

Під час обміну інформацією між викладачем та студентом за допомогою електронної пошти діалог уповільнюється і стає високоструктурованим, бо відбувається в письмовій формі. Звідси постає вимога до підвищення рівня культури спілкування учасників комп'ютерної комунікації, яка має свою специфіку і потребує необхідних знань.

Як показує досвід роботи зі студентами, лише 7 % із них володіють знаннями культури онлайн-спілкування. Це викликало необхідність виокремити на основі аналізу специфіки комп'ютерного спілкування викладача і студента низку необхідних знань, якими необхідно володіти для покращення ефективності онлайн-спілкування.

Відправляючи файли з документами, необхідно пам'ятати, що його потрібно супроводжувати привітанням та звертанням до співрозмовника, тобто *дотримуватися правил мовленнєвого етикету*, як і під час реального спілкування. Не варто при цьому використовувати форми «доброго ранку» чи «доброго вечора», оскільки не відомо, коли лист буде розглянуто, якщо, звичайно, заздалегідь не було домовленості про конкретний час. Не коректно також відправляти лист, не заповнивши поле «тема».

Сьогодні людина має необмежені можливості в спілкуванні з величезною кількістю співрозмовників одночасно. Тому в звертанні потрібно *нагадати* одержувачу про спільну з ним *попередню роботу* над документом. Це полегшить і прискорить комунікативну взаємодію і, відповідно, результат спільної праці.

Також одним із важливих аспектів онлайн-спілкування є вміння *уникати багатослів'я*, адже точність вираження думки – одна з важливих ознак культури комунікації. При цьому варто пам'ятати, що думку необхідно донести точно і повною мірою, щоб не виникло в подальшому непорозуміння, зайвих комунікативних актів, нечіткості у виконанні завдань. Тобто мовлення повинне бути не лише коротким, але й простим, зрозумілим.

Культура онлайн-спілкування зводить кількість *комунікативних актів* до *мінімуму*. Співрозмовник повинен чітко усвідомлювати тему та мету свого висловлювання, конкретно знати, що він хоче отримати у відповідь. Заздалегідь потрібно продумати все, що потрібно сказати чи спитати, перевірити лист на «двоякість смислу», адже без невербальних засобів спілкування розуміння листа ускладнюється, воно залежить від багатьох факторів: настрою, стану здоров'я, попереднього спілкування, попереднього враження від співрозмовника тощо.

Психологи рекомендують під час співбесіди звертатися до співрозмовника по імені, а ще його рідною мовою. Тому одним із найважливіших аспектів культури онлайн-спілкування є володіння літературною мовою адресата. Грамотно побудовані речення, правильно дібрані слова – запорука успішного спілкування, яке є не лише засобом передачі інформації, а й налагодження стосунків між його учасниками, візитною карткою особистості.

Сьогодні онлайн-спілкування не можливе без використання мови емодзі, яка є міжнародною і яку всі розуміють. Абетка емодзі є поширеним способом сучасної комунікації, вона приваблива, надає друкованому тексту емоційної привабливості та почуттів, є основою сучасної культури онлайн-спілкування. Знакова система мови емодзі стала повноцінною системою ієрогліфів XXI століття, формує історію і майбутнє людства, постійно розвивається. З базою даних смайликів-емодзі (Emojipedia) українською мовою можна познайомитися за покликанням <https://emojio.top/uk/>. Згенерувати картинку мовою емодзі можна під QR-кодом (рисунок 1).

Рисунок 1. Любіть Україну, як сонце любіть

Отже, дотримання правил корпоративної етики та комунікації, використання знакової системи дистанційного спілкування сприяє культурі онлайн-взаємодії учасників освітнього процесу ЗВО.

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ В СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

О.Г. Бекетова

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету

початкового навчання

А.А. Ємець

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

В останні роки спостерігається тенденція активного впровадження в процес навчання сучасних розробок та технологій. Ці зміни мають прямий вплив на зміст шкільної освіти, яка відзначається інформаційним насиченням, заплановані результати зорієнтовані на розвиток ключових компетентностей, засоби та методи навчання тепер мають враховувати використання електронних ресурсів. Зміни торкнулися і головного суб'єкта освіти – учня. Наразі до початкової школи приходять діти, психологічні особливості яких були сформовані під впливом інформаційного середовища, створеного шляхом поширення інноваційних технологій. Не враховуючи всі ці зміни, буде неможливою організація ефективного навчання. Спрямованість учнів до сприймання візуальної інформації та залучення до освітнього процесу ІКТ дає орієнтир для вчителів використовувати візуалізацію в навчанні.

Науковці стверджують, що «зоровий аналізатор виступає домінуючим, причому не лише тому, що є найважливішим джерелом інформації про навколишній світ, але й тому, що відіграє роль внутрішнього каналу зв'язку між усіма системами сприйняття, є функціональним органом, що перетворює зовнішні сигнали» [1, с. 31].

Цінність візуалізованого подання навчального матеріалу, на думку Н. В. Житеньової, у тому, що воно «дозволяє організувати процес перетворення навчальної інформації, що надходить по різних каналах сприйняття, у візуальну форму», яка буде підвищувати швидкість обробки та засвоєння матеріалу за рахунок найефективніших способів роботи з нею [1, с. 34].

Досліджуючи вплив, який має візуалізація на пізнавальну діяльність учнів, Н. Житеньова дійшла висновку, що «добір, структурування та оформлення навчального матеріалу до візуального образу, мають в основі різні способи подання інформації. Взаємозв'язки між ними, активізують процес мислення учнів» при прочитанні та усвідомленні змісту матеріалу [1, с. 18]. На уроках літературного читання опрацювання твору, пов'язане із візуальним підкріпленням, може стати дієвою формою діяльності зі школярами.

Так наша робота з учнями 4 класу під час педагогічної практики показала, що при відтворенні змістовного наповнення художнього тексту після його традиційного сприймання без візуального супроводу, діти мали багато труднощів. Ключові події та персонажі забувалися, губились причинно-наслідкові зв'язки, з'являлись досить суперечливі доповнення, не пов'язані з прочитаним твором. Опрацювання твору з використанням ключових слів (імена персонажів, дії, назви місць), що складали логічний ланцюг до прочитаного, виявилось теж не дуже продуктивним. Така опора спонукала учнів просто зачитувати слова, не долучаючись до аналізу та доповнення поданого матеріалу. Найбільш дієвим виявилось використання ілюстративного матеріалу при опрацюванні того ж твору. Яскраві сюжетні малюнки висвітлювали ряд основних подій. Школярі доповнювали свою розповідь, щоб демонстровані картинки склали повну сюжетну лінію. Учні мали краще розуміння про деталі твору (пора року, вигляд персонажів, їх емоції). Така робота значно розширила поле сприймання змісту літературного твору та склала підґрунтя для майбутнього пригадування.

Отже, добір якісної візуалізації для уроків може значно розширити можливості сприймання учнями змісту творів, спрямувати їх до кращого його подальшого опрацювання та відтворення основної інформації.

Список використаних джерел

1. Житеньова Н.В. Візуальні дидактичні засоби: створення та використання в освітній практиці. Х. : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2019. 89 с.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

А.В. Белєвцов

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету
мехатроніки та інжинірингу

Є.С. Ємельянова

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри мовної підготовки
Державний біотехнологічний університет
Харків, Україна

Актуальна проблема пошуків підвищення ефективності навчання іноземної мови у студентів немовних спеціальностей набула особливого значення в умовах сьогодення. Вивчення тексту з позицій семантики і синтактики вважається недостатнім; розглядаючи мовленнєву творчість в динаміці, важливого значення набуває прагматика. В наш час головною метою є підготовка фахівця, здатного використовувати іноземну мову як інструмент професійної діяльності, що передбачає наближення змісту викладання до потреб практичної діяльності спеціаліста [1, с. 35; 2, с. 19; 3, с. 25; 4, с. 45]. Сьогодні центрального місця набуває розвиток мотивації, умінь і впевненості молодих людей при контакті з новим професійним та мовним середовищем.

В умовах дистанційного навчання особливого значення набуває організація самостійної роботи на основі компетентнісного підходу [1, с. 37], а мовний матеріал має бути зорієнтований на формування професійної комунікативної компетентності студентів, засвоєння актуальних моделей спілкування та сучасної термінології відповідної сфери [6, с. 819]. Досягнення достатнього рівня іншомовної професійної компетентності неможливо без глибоких теоретичних і практичних знань законів формування, розвитку та структури галузевої термінології. Актуальним вагомим внеском у формування іншомовної компетентності є залучення студентів до реалізації загальноєвропейських програм із вдосконалення міжнародної освітньої, культурної та професійної мобільності молоді, зокрема у дистанційному форматі. Участь в таких проектах формує звичку сприймати новий досвід і застосовувати інші компетенції, для того щоб діяти у реальній професійній ситуації [3, с. 33]. Дійовим засобом формування навичок іншомовної комунікації також є проектні роботи з іноземної мови, оскільки в ході їхньої реалізації відбувається емоційно підсилена дієва орієнтація змісту, відтворення структури й функціональних ланок майбутньої професійної діяльності [5, с. 82]. Таким чином, формування навичок іншомовної професійної комунікації студентів немовних спеціальностей є обов'язковим і важливим компонентом підготовки сучасного фахівця.

Список використаних джерел

1. Демченко В. А., Балабанова К. Є., Ємельянова Є. С. Реалізація компетентнісного підходу в самостійній роботі студентів закладів вищої освіти //Інноваційна педагогіка. 2021. Т. 239. №. 38. С. 34-40
2. Ємельянова Є. С., Амеліна С. М., Жук Л. Я. Термінологія і професійна комунікативна культура фахівців аграрної сфери: монографія. Х.: Щедра садиба плюс. 2013.
3. Емельянова Е.С. Научные принципы обучения специальной терминологии в высшей школе. Мир языков: ракурс и перспектива: материалы VI Междунар. науч.-практ. конф., Минск, 22 апреля 2015 г. Том VI. Минск, БГУ, 2015. С. 22 – 30.
4. Жук Л. Я., Ємельянова Є. С., Ільєнко О. Л. Academic and Professional Communication: навч. посібник для студентів, магістрів та аспірантів вищих навчальних закладів. Х. : Міськдрук. 2011.
5. Anastasieva O. et al. The expediency of implementation of project work into the English for Specific Purposes course // Journal of Language and Linguistic Studies. 2022. Т. 18. №. S1. С. 80-89.
6. Konovalenko T. V. et al. The possibilities of using distance learning in the professional training of a future foreign language teacher //Linguistics and Culture Review. 2021. Т. 5. №. S2. С. 817-830.

КОНЦЕПЦІЯ УСПІШНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

І.В. Бочарова

доцент кафедри іноземних мов факультету маркетингу

М.І. Краснопольська

викладач кафедри іноземних мов факультету маркетингу

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Київ, Україна

Кожен із нас починає своє навчання з самого дитинства, і освіта є невід'ємною частиною життя кожної людини. З приходом пандемії COVID-19 найбільш притаманна всім закладам вищої освіти очна форма навчання змінилась на дистанційну. Як викладачі, так і здобувачі вищої освіти повинні були підлаштуватися під нові реалії життя та удосконалити свій навчальний процес. У цілому дистанційна форма навчання має низку об'єктивно визначених переваг та недоліків у порівнянні з очною формою. Аналізуючи дистанційну форму навчання у ЗВО, ми можемо побачити, що якість дистанційного навчання залежить від конкретної дисципліни, оскільки різні предмети мають різну специфіку викладання.

Дистанційне навчання при вивченні іноземної мови має свої особливості. При вивченні лексичного та граматичного складників мови онлайн-формат має значні переваги над очною формою навчання, оскільки дозволяє використовувати безліч інтернет-ресурсів і платформ та виконувати різноманітні види завдань онлайн. Безмежна кількість аудіо- та відеоматеріалів, а також різноманітних аудіоподкастів дає можливість розвивати навички аудіювання, звикати до мови у її різноманітні вимов та акцентів, поповнювати словниковий запас «живими» конструктами спілкування. Ефективним онлайн-прийомом удосконалення іноземної мови також є тематичні презентації. Вони дозволяють впливати на зорову, слухову, емоційну і навіть моторну види пам'яті. Навчальний матеріал, висвітлений у презентаціях, може бути поданий у найдоступнішому для сприйняття вигляді, такому як: схеми, таблиці або картинки. Окрім того, презентації дуже зручно використовувати для вивчення ділової та професійно орієнтованої іноземної мови. Ще одним надзвичайно дієвим складником дистанційного навчання є гра. Існує багато різновидів ігор: лексичні, граматичні, фонетичні, орфографічні, ділові, творчі тощо. Ігри можна використовувати і за умови очного формату навчання, однак в онлайн-режимі існує набагато більше можливостей та варіацій їх використання.

Водночас однією з ключових позицій при вивченні іноземної мови є говоріння, що при дистанційному форматі навчання викликає безліч труднощів. Онлайн-формат освіти унеможливорює ведення дискусій у парах або невеликих групах, студенти позбавлені живої комунікації один з одним, а також з викладачем. Таким чином здобувачам освіти важко не лише розвивати навички спілкування іноземною мовою, але і боротися з такими

психологічними аспектами, як страх, сором'язливість та подолання мовного бар'єру. Читання вголос та переказ текстів в онлайн-форматі також не є ефективним.

Отже, можна зробити висновок, що не існує однієї загальноприйнятої концепції для успішного навчання в дистанційному форматі, оскільки для кожної окремої дисципліни потрібно вибудовувати відповідну модель, яка буде враховувати всі нюанси викладання конкретної дисципліни.

Список використаних джерел

1. Коваленко А. Дистанційне навчання іноземної мови за умов пандемії: специфіка форм і методів роботи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 35, том 3, 2021, с.250-255. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-3-37>.

2. Прибилова В.М. Проблеми та переваги дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України. *Проблеми сучасної освіти*. 2017. № 4, с. 27-36.

3. URL: <https://periodicals.karazin.ua/issuesedu/article/view/8791/8312>.

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ УКРАЇНИ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ

А.А. Віцюк

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної медицини та гуманітарних дисциплін

ПВНЗ «Міжнародна академія екології та медицини»

Київ, Україна

Динамічний інтеграційний поступ України в європейський простір, підвищення вимог до якості вищої освіти та рівня викладання навчальних дисциплін зумовили посилення конкуренції на ринку освітніх послуг, використання сучасних технологій, а також необхідність удосконалення загальної культури викладача, його педагогічної майстерності загалом та рівня професійної компетентності зокрема.

Педагогічна майстерність – це, насамперед, висока культура організаторської, управлінської, виховної, трудової, ігрової і громадської діяльності викладача, наділеного якостями творчої особистості, що дозволяє вирішувати всі питання навчально-виховної роботи разом зі студентами в умовах співдружності та співтворчості, враховуючи інтереси і рівень вихованості кожного, а також індивідуальні та психологічні особливості кожного студента.

Критеріями педагогічної майстерності педагога виступають такі ознаки його діяльності, як гуманність, науковість, педагогічна доцільність, результативність, демократичність, творчість, оригінальність тощо. Вона ґрунтується на високому фаховому рівні педагога, його загальній культурі та педагогічному досвіді. Необхідними умовами педагогічної майстерності є

гуманістична позиція педагога й професійно значущі особистісні риси і якості [3, с. 6].

Відповідно до Закону «Про державну службу» професійна компетентність – здатність особи в межах визначених за посадою повноважень застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти відповідні моральні та ділові якості для належного виконання встановлених завдань і обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку [2].

Основними структурними елементами педагогічної компетентності є: теоретичні педагогічні знання, практичні вміння, особистісні якості педагога.

Зміст теоретичної готовності викладача медичного ЗВО виявляється в узагальненому умінні педагогічно мислити, що передбачає наявність у нього аналітичних, прогностичних, проєктивних, а також рефлексивних умінь.

Педагогічні уміння – це сукупність послідовно розгорнутих дій, що ґрунтуються на теоретичних знаннях. Частина цих дій може бути автоматизованою (навички). *Аналітичні уміння* передбачають уміння аналізувати педагогічні явища; осмислювати роль кожного елемента у структурі цілого і у взаємодії з іншими. *Прогностичні уміння* передбачають управління педагогічним процесом; педагогічне прогнозування результатів педагогічного процесу; оволодіння прогностичними методами, висунення гіпотез, тощо. *Проєктивні уміння* забезпечують конкретизацію цілей навчання та виховання і поетапну їх реалізацію. *Рефлексивні вміння* передбачають здійснення педагогом контрольно – оцінної діяльності, спрямованої на себе, на осмислення і аналіз власних дій [4].

Організаторські уміння передбачають залучення студентів до різних видів діяльності й організацію діяльності колективу, яка перетворює його із об'єкта в суб'єкт виховання. *Мобілізаційні уміння* викладача обумовлені привертанням уваги студентів і розвитком у них стійких інтересів до навчання, праці та інших видів діяльності. *Інформаційні уміння* пов'язані з безпосереднім викладом навчальної інформації, з методами її отримання та обробки. *Розвивальні уміння* передбачають визначення «зони найближчого розвитку» окремих студентів, групи в цілому. *Орієнтаційні уміння* спрямовані на формування морально-ціннісних установок вихованців і наукового світогляду; організацію спільної творчої діяльності, яка розвиває соціально значущі якості особистості. *Комунікативні уміння* – це взаємопов'язані групи перцептивних умінь, власне умінь спілкування (вербального) та умінь і навичок педагогічної техніки. *Перцептивні уміння* допомагають розуміти інших (студентів, викладачів, батьків). *Уміння педагогічного спілкування* – це уміння розподіляти увагу і підтримувати її стійкість; обирати відповідно до групи й окремих студентів найдоцільніші способи поведінки звертань; аналізувати їх вчинки, визначати мотиви, якими вони керуються та поведінку студентів в різних ситуаціях [4].

Погоджуємося з думкою І.Беха про те, що умовою і засобом реалізації професії виступає людина-професіонал, в особистості якої, з одного боку, втілюється те спільне, що характерне для будь-якого працівника, який

зайнятий цим видом праці, з іншого – індивідуальне, привнесене ним самим у кожний конкретний акт, кожний аспект професійної діяльності [1, с. 157].

Отже, професійна компетентність – це важливий компонент педагогічної майстерності сучасного викладача медичного закладу вищої освіти України.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Становлення професіоналізму в сучасних соціальних умовах // Педагогіка толерантності. 2001. №3-4. С. 157.

2. Закон «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/TM053910>

3. Кайдалова Л. Г., Щокіна Н. Б., Вахрушева Т. Ю. К 15 Педагогічна майстерність викладача: Навчальний посібник. Х.: Вид-во НФаУ, 2009. С 6.

4. Концепція педагогічної компетентності [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.kgpa.km.ua/?q=node/233>

ОСОБЛИВОСТІ ПРОТИДІЇ НАПИСАННЮ РОБІТ НА ЗАМОВЛЕННЯ У ВИЩІЙ ОСВІТІ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

А.О. Гнітій

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти фізико-математичного факультету

Т.С. Твердохліб

доктор педагогічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Протягом останніх років світовою тенденцією стає написання робіт на замовлення. За результатами дослідження, проведеного у 2018 році на базі Університету Свонсі (Swansea University), було встановлено, що потенційно 31 мільйон студентів принаймні одного разу користувалися послугами з написання письмових робіт [3]. Кореспонденти видання Channel 4 Factcheck наголошують на тому, що станом на травень 2019 року кількість робіт на замовлення поступово збільшується. При цьому, закладам вищої освіти (далі – ЗВО) Великої Британії все складніше виявляти такі випадки (менше 1% випадків вдається встановити) [1, с. 1]. Враховуючи латентний характер цього виду недоброчесної академічної поведінки, важливим завданням є з'ясування основних форм його прояву та дослідження способів виявлення і запобігання.

На думку експертів Агенції із забезпечення якості вищої освіти Великої Британії, використання робіт, написаних на замовлення, є одним із видів плагіату [4]. Зазначимо, що ці категорії є взаємопов'язаними, але не тотожними. Під плагіатом необхідно розуміти використання здобувачем вищої освіти ідеї або слів іншої особи без посилання на відповідне джерело, де це закріплено. У той час як використання робіт, написаних на замовлення (англ. «contract cheating») є поняттям більш вузьким та означає використання здобувачем вищої освіти письмової роботи, яка написана третьою особою.

Британські науковці Т. Ланкастер (T. Lancaster) та Р. Кларк (R. Clarke) виокремлюють 6 основних джерел, які студенти можуть використовувати для замовлення письмових робіт: 1) послуги з написання робіт, які рекламуються в Інтернеті або інших друкованих виданнях; 2) використання послуг друзів, членів родини або інших студентів; 3) написання робіт приватними репетиторами; 4) використання послуг із редагування, які призначені для перегляду та вдосконалення стилю написання роботи, яку спочатку виконав студент; 5) використання сайтів агентств, на яких студент може передати створення своєї роботи аутсорсинговій компанії на основі конкурентного процесу торгів; 6) розміщення студентом оголошення про те, що йому необхідна виконана робота із заданої проблематики [2, с. 642-644].

Тому діяльність, спрямована на протидію випадкам написання робіт на замовлення, повинна охоплювати такі 4 сфери: 1) проведення просвітницької діяльності зі студентами та викладачами ЗВО; 2) зменшення можливостей для використання здобувачами робіт, написаних третіми особами; 3) розроблення нових способів з виявлення цього виду неправомірної поведінки; 4) розроблення єдиної політики та стратегії, спрямованих на подолання цього явища [1, с. 6-7]. Виходячи з наведеного, доцільно виокремити такі заходи, які ЗВО може вчиняти для подолання випадків використання студентами письмових робіт на замовлення: 1) доповнити освітньо-професійну програму курсами з академічного письма; 2) проводити тренінги, вебінари, конкурси з питань академічної доброчесності; 3) створити спеціальну посаду у рамках ЗВО, до компетенції якої буде віднесено відшукування оголошень про написання письмових робіт на замовлення; 4) розробити програму (на основі знань комп'ютерної лінгвістики), яка після аналізу стилю письма конкретного студента зможе надати висновок про належність йому письмової роботи; 5) ініціювати питання перед органами державної влади про моніторинг інтернет сайтів та видалення або блокування оголошень про написання робіт на замовлення, а також встановлення законодавчої заборони на рекламу щодо надання такого виду послуг тощо.

Отже, імплементація зазначених заходів ЗВО Великої Британії сприятиме формуванню у студентів переконання про необхідність дотримуватися норм академічної доброчесності та обмежить можливості для діяльності спеціальних агентств з написання робіт на замовлення.

Список використаних джерел

1. Contracting to Cheat in Higher Education. How to Address Essay Mills and Contract Cheating. 3rd edition. 2022. 50 p. URL: <https://www.qaa.ac.uk/docs/qaa/guidance/contracting-to-cheat-in-higher-education-third-edition.pdf> (дата звернення: 30.04.2023).
2. Lancaster T., Clarke R. Contract Cheating: The Outsourcing of Assessed Student Work. Handbook of Academic Integrity. *Springer Reference*. 2016. P. 639-655.

3. Latest study reveals sharp rise in essay cheating globally, with millions of students involved. *Official website of Swansea University*. URL: <https://www-2018.swansea.ac.uk/press-office/news-archive/2018/lateststudyrevealssharpiseinessaycheatinggloballywithmillionsofstudentsinvolved.php> (дата звернення: 30.04.2023).

4. Плагиат у вищій освіті. Послуги з написання студентських робіт на замовлення: аналіз ситуації у вищій освіті Великобританії та подальші кроки. URL: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/05/plagiat_qa.pdf (дата звернення: 30.04.2023).

ПСИХОЛОГІЯ КАР'ЄРНОГО УСПІХУ МОЛОДОГО НАУКОВЦЯ: ОСОБЛИВОСТІ УВАГИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

С.В. Григор'єва

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету
образотворче мистецтво

Ю.В. Липчанська

старший лаборант з дисципліни кераміка

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Характерологічною особливістю уваги дитини дошкільного віку є те, що вони відволікаються на зовнішні привабливі предмети. Фіксованою увага не стає до тих пір, доки зберігається схильність до предметів, що сприймаються: об'єктів, подій, людей. Увага у дошкільному віці з'являється завдяки поставленій меті в ігровій діяльності, але домінує мимовільна увага.

Особливості уваги дітей дошкільного віку досліджували Л.С. Виготський, П.Я. Гальперін, Р.С. Немов, С.Л. Рубінштейн, І. М. Сеченов та інші науковці.

Особливості функціонування уваги дітей дошкільного віку пов'язані з утворенням відрегульованого сприймання та енергійного опанування мовою. Для того, щоб поліпшувати здібність дошкільника до саморегуляції своєї пізнавальної активності, потрібно створювати умови для формування довільності всіх психічних пізнавальних процесів та практикувати здібності до концентрування свідомості.

Увага має такі види як:

Мимовільна: швидка і правильна орієнтація людини в умовах, що постійно змінюються, у виділенні тих об'єктів.

Довільна Вона є вищим видом уваги, можлива тільки у людини і виникає завдяки її свідомій трудовій діяльності.

Увага дітей дошкільного віку має такі особливості:

- 1) нетривала зосередженість, схильність до значних коливань;
- 2) піддатливість зовнішнім впливам. Навіть незначний сторонній подразник відволікає увагу дитини від діяльності;
- 3) залежність від виду занять. 4-річні діти здатні 20 і більше хвилин уважно слухати цікаву казку чи дивитися мультфільми;

4) неспроможність переключення на власний розсуд з одного об'єкта на інший за відсутності довільної психічної регуляції;

5) залежність від віку дітей. Чим молодші діти, тим менше вони можуть зосередитися на словах дорослого, оскільки їхню увагу більше привертають яскраві, привабливі предмети;

б) слабкий розподіл уваги, невеликий обсяг.

Для того, щоб дошкільник навчався довільно керувати своєю увагою, його потрібно прости більше мислити вголос. Якщо дитина буде промовляти вголос, тоді вона зуміє довільно та, упродовж доволі тривалого часу, підтримувати свою увагу на тих або інших об'єктах та їх властивостях. Але, слід зауважити, що самостійне керування увагою дошкільником залежить і від їх особистих своєрідностей. Наприклад, особливостей функціонування нервової системи, темпераменту дитини.

Отже, особливості уваги дітей дошкільного віку виявляються як певна сторона їх психічної діяльності та є суттєвою вимогою ефективного набуття знань, умінь, навичок, якості та результативності в ігровій діяльності. Увага в старшому дошкільному віці стає неодмінною умовою розвитку пізнавальної готовності дитини до навчання в школі. А надалі, впливає на чіткість усвідомленого відображення навчального матеріалу та міцність його засвоєння. Тому цілеспрямований розвиток уваги у дітей дошкільного віку дуже важливий.

Список використаних джерел

1. Капустюк Ю. І. Херсонський державний університет. *Особливості уваги дітей дошкільного віку*. С. 1-2.

КОНЦЕПЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Д.В. Давидченко

здобувач другого рівня вищої освіти психолого-педагогічного факультету

О.М. Акімова

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки,
психології, початкової освіти та освітнього менеджменту

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

Харків, Україна

Дистанційне навчання має низку характеристик, які відрізняють його від інших способів отримання звичної освіти і підкреслюють його інноваційність та актуальність освітнього процесу, не вимагає безпосередньої взаємодії вчителя і учня, викладача і здобувача вищої освіти. Тобто, переважно використовуються електронні засоби обміну інформацією, інтерактивна взаємодія має регулярний, а не епізодичний характер. Відповідальність за продуктивність роботи покладається на самих здобувачів освіти та їх батьків.

Сьогодні, під час дистанційного навчання усі здобувачі освіти мають навчатися онлайн, діти з особливими потребами – не виняток. У

дистанційному навчанні батьки мають стати партнерами для вчителів. Батьки стають каналом комунікації між учителем і учнем з обмеженими можливостями. Однак батьки таких дітей мають організувати самостійне навчання дитини, а не робити все за неї, налаштовувати дитину на успіх, що вона все зможе та з усім впорається [2; 3].

Для реалізації завдань індивідуальної освітньої траєкторії учнів з особливими освітніми потребами вчителю варто проаналізувати індивідуальну програму розвитку дитини, календарно-тематичне планування, визначити теми для вивчення в дистанційному режимі, розробити тематичні завдання в системі онлайн у межах встановленого навантаження [1].

Для полегшення та більш ефективної роботи з учнями з особливими потребами можна використовувати форми онлайн-комунікації: анкетування, форум, чат, блог, електронна пошта, відео конференція; вебресурси: Moodle (<https://moodle.org/>), Google Classroom (<https://classroom.google.com>), Zoom (zoom.us/download), Classtime (<https://www.classtime.com/uk/>), LearningApps.org (LearningApps.org).

Із нашого погляду виділяємо допоміжні сайти для вчителів та батьків: <https://osvitoria.media/>; <https://jmil.com.ua/2020-1>; <http://kazkar.info/>; <http://abetka.ukrlife.org/>; <https://chudo-udo.com/ot-4-do-6-let-com/user/plusplustv/videos>; https://osvita.ua/shool/inclusive_education; <https://osobluvadutuna.com.ua>; <https://vseosvita.ua>; <https://ranok.com.ua>; <https://dostupnaosvita.com.ua/video-lessons>; <https://naurok.com.ua/>; <https://logopedija.at.ua>; <https://irina-logo.at.ua>; <https://abcd-logoped.at.ua>; <https://childdevelop.com.ua>.

У процесі навчання учнів з особливими освітніми потребами, організації індивідуального навчання учнів на дому, але вже не на рівні застосування окремих її елементів, а на рівні повноцінного впровадження дистанційної форми в систему загальної освіти.

Список використаних джерел

1. Колупаєва А. А., Найда Ю. М., Таранченко О. М., Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі : навч.-метод. посібник Київ : Видавнича група «А.С.К.», 2012. 124 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

2. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене : наук.-метод. посібник. Київ : СПД-ФО Парашин І.С., 2010. 296с.

3. Паливода А. В. Планування спрямоване на кожного учня : посібник із розроблення та впровадження індивідуальних начальних планів. Київ. 2012. 86 с.

ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО ТА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В ЗВО

А.Д. Жорник

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету економіки і права

А.В. Чередніченко

старший викладач кафедри здорового способу життя і безпеки життєдіяльності

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
Харків, Україна

Сьогодні отримання онлайн-освіти стає все більш доступним і популярним. Це вимагає розробки нових підходів щодо викладання та оцінювання знань, що стимулює зміни в освітньому процесі. Зазначимо, що стрімкий розвиток сприяє модернізації сучасної системи освіти. Сучасна дистанційна освіта – це розгалужена система передачі знань на відстані за допомогою різних засобів і технологій, яка сприяє отриманню здобувачами вищої освіти необхідної інформації для використання в практичній діяльності, що передбачає комфортну та зручну для кожного студента можливість навчатися.

Дистанційна форма освіти має певні переваги. Зокрема, здобувач вищої освіти може навчатися в зручній для нього час, звичному оточення та у відносно автономному темпі.

Успішна освіта в умовах дистанційного та змішаного навчання передбачає використання сучасних технологій та інструментів, таких як відеоконференції, онлайн-бібліотеки, електронні підручники тощо. Так, використання відеоконференцій дозволяє здобувачам вищої освіти та викладачам зустрічатися в онлайн-форматі для проведення лекцій, семінарів та інших заходів. Використання онлайн-бібліотек та електронних підручників дозволяє швидко та ефективно знаходити необхідні матеріали для самоосвіти.

Крім того, успішна освіта в умовах дистанційного та змішаного навчання передбачає розвиток навичок самостійності та відповідальності, а також допомагає здобувачам вищої освіти розвивати навички самоконтролю та саморегуляції, що є важливими як у навчанні, так і в подальшому житті.

Однак, важливо зазначити, що дистанційне та змішане навчання може мати свої виклики й недоліки, а саме: відсутність безпосереднього спілкування з викладачем та одногрупниками, брак мотивації до самостійної роботи та висока потреба в самодисципліні. При правильному підході та використанні відповідних методів навчання можна зменшити ці недоліки та досягти успіху в дистанційному та змішаному навчанні.

Так, навчитися самостійно деяким видам творчої діяльності, при відсутності прямого контакту студента і викладача, практично неможливо. Одна з головних проблем запровадження інноваційних форм навчання є вибір оптимального співвідношення найкращих традицій наявної освітньої

системи, сучасних педагогічних інновацій та інструментарію інформаційно-комунікаційних технологій. Як свідчить практика і деякі дослідження, тенденція навчання чітко розвивається в напрямку змішаного навчання (blended learning) як процесу, котрий створює комфортне інформаційне освітнє середовище, системи комунікацій, що надають всю необхідну навчальну інформацію [2].

Отже, концепція успішної освіти в умовах дистанційного та змішаного навчання передбачає активну участь студентської молоді у навчальному процесі, індивідуалізацію навчання та використання сучасних технологій та інструментів. Розвиток дистанційного та змішаного навчання сприяє розвитку інноваційних підходів до навчання та стимулює розвиток знань та навичок учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України. Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології : кол. монографія. Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання. К. : Атіка, 2015. С. 77–140.

2. Відділ дослідження і проектування навчального середовища ІТЗН АПН України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ime.eduua.net/nauk.html>.

3. Дистанційна освіта в сучасній освітній діяльності / Освітній портал [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/articles/30.html/>

PROFESSIONAL COMPETENCE AS A FACTOR OF PROFESSIONAL SKILLS DEVELOPMENT OF FUTURE SPECIALISTS

V. Zhurba

Bachelor's degree student of the Faculty of of international economy and entrepreneurship

O. Dragan

senior lecturer of the department of Foreign Languages and Intercultural Communication

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics
Kharkiv, Ukraine

The gradual development of the Ukrainian education system leads to the standardization of professional skills of future specialists in various fields. In the Higher Education Standards, they are defined as integral, general and special competencies, and the functions through which professional competence is realized are formulated: educational, informational, regulatory, motivational, emotional-volitional, control-evaluative, communicative. Based on this, the problem of improving the training of future specialists in various specialties in the new educational realities arises. This determined the choice of the topic of the article.

The future specialist should be ready to enter the production sphere of relationships, feel confident in a professional environment, and this requires well-formed professional personality traits and social and professional communication skills. [2]

The term “professional competence” (hereinafter referred to as PC) is also important, that is, the integrative formation of a personality, which combines the totality of knowledge, skills, experience, abilities, as well as the willingness of the individual to act in a difficult situation and the ability to solve professional problems, achieving better results in work., developing an attitude to the profession as a value.

The formation of a PC is possible under the condition that students develop a reflective position, an analysis of their own professional competence. In this regard, the process of professional training of future specialists should be aimed not only at changing the intellectual sphere of students (professional knowledge, skills), but also at developing their motivational motives (needs for success), including value-reflexive and emotional-volitional sphere (readiness for self-education, development of responsibility). [1, p. 32]

Consequently, the formation of the professional competence of a future specialist is carried out through the content of education, which contains not only a list of subjects, but also professional skills that are formed in the process of mastering the subject, as well as through a problem-modular method of teaching. We see prospects for further research in identifying the pedagogical conditions and principles of professional training of specialists of a new formation, namely: competitive future bachelors and masters who are able to adapt to the dynamics of modern realities of life and directions focused on constant optimization of the development of tasks.

References

1. Golovan M. S. Competence system of a graduate of a higher educational institution in the direction of training «finance and credit» / Mykola Golovan // Higher school. 2011. No. 9. p. 27-38.
2. Kravtsova E. / Scientific Notes// Series «Pedagogical Sciences». Issue 120 / Formation of professional competence of future junior medical workers by means of problem-based and modular training. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/53035183.pdf>
3. Stebelyuk S. Professional competence of future specialists in entrepreneurship, trade and stock market activity, its structure. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/37336>

НЕВЕРБАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ДОДАТКОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ ФОРМАТУ ДИСТАНЦІЙНОГО ТА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Т.В. Іващенко

здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності

033 Філолософія

М.В. Триняк

доктор філософських наук, професор кафедри філософії

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Харків, Україна

Бурхливий процес глобалізації охопив сьогодні всі сфери людського життя. Розвиток цифрових та інформаційно-комунікативних технологій, глобальна світова мережа Інтернет, вільний доступ до інформації, щоденне спілкування в месенджерах мають як позитивні наслідки, так і певні ризики. На жаль, через війну більшість здобувачів усіх рівнів освіти вимушені навчатися дистанційно. Певним чином пандемія коронавірусу COVID-19 до цього всіх учасників освітнього процесу вже підготувала.

Але сьогодні в цій площині всіх подій варто наголосити саме на психолого-педагогічному аспекті навчання в реальних умовах, а це: почуття тривожності, страх, стресові ситуації, емоційні коливання настрою тощо, що безпосередньо впливає на успішність. Зосередимо увагу на дітях шкільного віку, які виступають сьогодні борцями на своєму фронті за знання та власний соціальний розвиток. Але якою, власне, ціною? Нестандартні та нетрадиційні умови навчання, перед екранами комп'ютерів, а то й навіть телефонів. Усе ж зберігається комунікація між учасниками освітнього процесу. Та як же вчителю підбадьорити, заспокоїти, допомогти учневі, знизити негативний руйнівний вплив останніх подій, але при цьому не просто розвинути когнітивні навички, а й звернути увагу на гармонійний та всебічний розвиток.

«Психологічна комфортність має не тільки функцію мотивування до учінневої діяльності, але й відіграє важливу роль в когнітивному аспекті, підтримуючи сприйняття і розуміння нового знання. Важливою складовою природного спілкування є невербальна комунікація: вважається, що 50-70% інформації про навколишній світ людина отримує через «немовні» канали» [1, 150]. За умов традиційного очного навчання відбувається постійна комунікація (тісний взаємозв'язок вербального й невербального компонентів). Під час дистанційного навчання соціальна комунікація зменшується, а її невербальна частина майже зникає, хоча невербальна

комунікація посідає дуже важливе місце в спілкуванні, має суттєвий вплив на характер міжособистісних стосунків. «Спільна діяльність учителя й учнів передбачає не тільки вплив учителя, а й обов'язковий зворотний зв'язок, що «вмикається» завдяки використанню невербальних стимуляторів (наприклад, *запитання-кивок* головою, *жести-запрошення*), активізаторів (наприклад, *жести схвалення, заохочення, кивок головою як підтвердження*), регуляторів (наприклад, *довгі погляди або паузи, темп, сила голосу*) і т. ін. Учитель не завжди керує своєю невербалікою, але дитина дуже добре її «зчитує»» [2, 84]. Тому сьогодні варто звернути увагу на те, як все ж таки відбувається невербальна комунікація учасників освітнього процесу, які нові її прояви можна побачити, та яке місце повинна займати рефлексія як важлива структурна одиниця уроку. Якщо в традиційних умовах живий візуальний контакт, дотики, постава вчителя, дистанція можуть мати позитивний експресивний вплив на дитину, то які ж невербальні засоби спілкування може використовувати вчитель під час онлайн навчання для того, щоб виявити ставлення учнів не тільки до поданої інформації, а й емоційний стан загалом.

У всьому глобалізованому світі сьогодні активно використовуються емодзі, смайлики або ематикони, меми як візуально-сміслові конструкції невербальної комунікації. Безперечно, такі типографічні знаки виступають альтернативою живої жестикуляції та міміки, можуть виконувати допоміжну функцію мови під час онлайн-навчання. За їх допомогою вчитель може здійснювати рефлексію як на початку уроку, так і наприкінці. «Механізм зворотного зв'язку в умовах дистанційного навчання відіграє дуже важливу роль. При цьому істотну роль відіграє зворотний зв'язок і від учня до комп'ютера, і від комп'ютера до учня» [2, 28]. Учні надсилають фото виконаних завдань учителеві, який в свою чергу не просто перевіряє, а й реагує відповідними спеціальними стікерами, що значною мірою позитивно впливає на дитину. Відповідно учень також може відреагувати картинкою чи зображенням, що значно зближує комунікативний процес між учасниками.

Навіть в умовах воєнного стану вчитель має приділяти велику увагу здоров'язберігаючим аспектам майбутнього покоління в дистанційному просторі, використовувати нові методи та прийоми у роботі з ними, а засоби невербальної комунікації можуть виступати при цьому допоміжним інструментом.

Список використаних джерел

1. Дистанційне навчання: психологічні засади : монографія / [М.Л. Смульсон, Ю.І. Машбиць, М.І. Жалдак та ін.] ; за ред. М.Л. Смульсон. Кіровоград : Імекс-ЛТД. 2012. 240 с.

2. Осіпова Т. Невербальна комунікація та своєрідність її мовлення в українському дискурсі: феномен *вербалізації невербаліки* : монографія / наук. ред. проф. Т.А. Космеда. Харків : Вид-во Іванченка І.С. 2019. 388 с.

ВИМОГИ ДО РОЗРОБКИ ЕЛЕКТРОННОГО ПІДРУЧНИКА В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

В.С. Кір'як

здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри
видавничої справи та редагування

І.О. Блохіна

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки
факультету соціології і права

Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут ім. Ігоря Сікорського»

Київ, Україна

В умовах стрімкого розвитку сучасного цифровізованого суспільства, а також у зв'язку з пандемією COVID-19 та початком великомасштабної війни в Україні все більшої популярності набувають саме електронні навчальні видання. Мета нашого дослідження полягає в тому, щоб значно покращити підхід до розробки електронних підручників для здобувачів вищої освіти.

Розглянемо більш детально основні елементи електронного підручника, які на нашу думку, потребують детального опрацювання.

Текстова або теоретична частина

Під час написання та редагування тексту необхідно звернути увагу не лише на граматичні помилки, а й на інші важливі компоненти (стиль викладу, пунктуацію, спрощення складних синтаксичних конструкцій, пояснення термінів, аналіз фактичного матеріалу і усунення росіянізмів тощо), які істотно впливають на якість тексту. Елементи текстового блоку краще розділяти на окремі частини, які легко зчитуються як на великих, так і маленьких електронних пристроях.

Практичні завдання

Для закріплення пройденого матеріалу в електронному підручнику обов'язково мають бути завдання різного формату та рівня складності, зокрема розлогі питання, тести, творчі проекти, завдання зі створення презентацій, проведення експериментів, які пов'язані з актуальними проблемами (відповідно до спрямування та предмету вивчення).

Ілюстративний та мультимедійний матеріал

Якісний ілюстративний матеріал в електронному підручнику може як доповнювати основний текст, так і бути самостійним елементом інформації. Важливо, щоб ілюстрації були доречними, адже механічне заповнення сторінок зображеннями сприятиме розсіюванню уваги. Ілюстрації мають бути уніфіковані в межах кожного окремого розділу та підручника загалом. Науковці Б. Дрінь та А. Поліщук виділяють такі мультимедійні елементи, які

варто використовувати в електронному підручнику: графічні зображення, аудіо- та відеоматеріали, презентації, постери, інфографіка, тести та опитувальники, віртуальні дошки, інтелект-карти, QR-коди тощо [1, с. 328–329].

Оформлення та верстка

Науковець Д. Теленков виділяє такі етапи верстки електронних видань: розробка HTML-макета сайту, підготовка шаблонів, створення й оформлення контенту [2]. На нашу думку, до цього переліку варто додати етап тестування готового електронного видання, адже усі мультимедійні елементи мають працювати й однаково функціонувати на різних носіях і бути сумісними з відповідними операційними системами.

Отже, розробка електронного підручника – це довготривалий процес, який містить чимало етапів створення, наповнення, оформлення та впровадження. В умовах дистанційного навчання такі видання є необхідною умовою для якісного та зручного засвоєння як теоретичної, так і практичної частини освітньої програми.

Список використаних джерел

1. Дрінь Б., Поліщук А. Мультимедійні засоби навчання: методичний аспект розробки. *Освітній простір України*. 2019. Т. 17. С. 325–332.
2. Теленков Д. Поняття верстки в галузі журналістики та видавничої справи. *Електронна бібліотека Інституту журналістики*. Київ. 2011. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1995> (дата звернення: 02.04.2023).

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО ТА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ

О.В. Костенко

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Л.Д. Зеленська

доктор педагогічних наук, декан факультету історії і права, професор
кафедри освітології та інноваційної педагогіки

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Через низку об'єктивних причин педагогічну реальність сьогодення важко уявити без дистанційного та/або змішаного навчання. Більшість країн у тій чи іншій мірі за останні десятиліття накопичили досвід у вказаній сфері, відчувши переваги та окресливши коло проблемних моментів [1]. Оскільки дистанційне та змішане навчання не можуть бути самоціллю, а представляють собою один з варіантів вибудови навчального процесу, головну увагу при його вивченні слід зосередити на забезпеченні кінцевої мети – вихованні освіченої, соціально активної особистості.

Метою даної роботи є долучення до пошуку оптимальних шляхів до забезпечення якості освітнього процесу, зокрема в умовах дистанційного та/чи змішаного навчання. На основі вивчення історичного педагогічного досвіду «вічних» ідеї трудового навчання і виховання, піднятих до рівня усвідомленої педагогічної необхідності просвітниками XVIII ст. в Західній Європі та трансформованих у контексті нової трудової (діяльної) української школи початку XX ст. [2], автор тезисно окреслює можливості застосування елементів трудового навчання та виховання та їх позитивний вплив на якість сучасного освітнього процесу.

Більшість труднощів, з якими пов'язана практика використання дистанційного чи змішаного навчання [3, с. 56], можуть бути подолані за умови правильно вибудованої робочої траєкторії. Поряд з навчальною мотивацією, головним недоліком якої є схильність до флуктуації, вкрай важливою в умовах дистанційного та змішаного навчання є стійка звичка до інтелектуальної творчої праці, що має перейти на рівень усвідомленої потреби. Для педагогічної практики це означає цілий спектр необхідних прийомів, направлених на її формування.

Напрацювання інтелектуально-трудова навичок та звичок має починатися з самого раннього віку і підтримуватися впродовж усього процесу навчання та виховання. Освітні проєктні завдання мають формуватися у відповідності з конкретними суспільними потребами (практична складова). Має культивуватися розуміння учнями та студентами важливості виконаних ними завдань як для них особисто, так і для суспільства в цілому (мотиваційна складова). У планування навчального процесу має бути покладений принцип поступових трудових завдань, розуміння ролі колективу та навичка командного мислення (формуюча складова).

В цілому, при комплексному впровадженні, елементи трудового навчання та виховання мають заповнити, розпланувати та надати нового змісту життю учня та студента, наблизивши навчальний процес до реальних трудових задач. Звичка та потреба постійної інтелектуальної праці у поєднанні з навичками самостійного формулювання та досягнення поставлених трудових задач призведе до якісного покращення процесу засвоєння знань.

Список використаних джерел

1. Celestino E., Noronha A. Blended learning: a systematic review of advantages and disadvantages in students' perceptions and impacts on higher education institutes. *Administração: Ensino e Pesquisa*. 2021. № 22. P. 31–63.
2. Зеленська Л., Костенко О. Концепт праці Софії Русової та шляхи його реалізації в системі дошкільна установа – діяльна школа. *Педагогічні науки*. 2021. № 78. С. 152–159.
3. Кухаренко В. Системний підхід до змішаного навчання. *Інформаційні технології в освіті*. 2015. № 24. С. 53–67.

КОНЦЕПЦІЯ УСПІШНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО ТА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

М.І. Кравцова

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти фізико-математичного
факультету

О.А. Жерновникова

доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри математики
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Зал очікування це тепер не про залізничну станцію чи аеропорт. Кожного ранку здобувачі освіти знаходяться у залі очікування на платформах Zoom або Google Meet, щоб потрапити на онлайн-заняття. Адже за останні три роки дистанційне та змішане навчання стали невід'ємною частиною навчального процесу.

У 2020 році було введено наказ про дистанційну освіту №1115 Міністерства освіти та науки України [1] під час COVID-19, через який здобувачі освіти та викладачі адаптувалися до нових форм навчання: онлайн та змішане.

А що ж таке змішане навчання? У загальному розумінні змішане навчання — це таке навчання, за якого частина пізнавальної діяльності учнів відбувається на уроці під безпосереднім керівництвом учителя, а інша — у самостійній роботі з електронними ресурсами. [2]

У Кембриджському словнику[3] вказано, що онлайн навчання, коли ви не відвідуєте школу, коледж чи університет, а навчаєтесь там, де живеш, зазвичай за допомогою Інтернет ресурсів.

Активно почали використовувати дистанційне навчання з 2020 року, як було зазначено вище, але у яких формах воно було раніше?

У минулому з'явилися різні форми дистанційної освіти: за допомогою відеоконференцій, синхронного, асинхронного та гібридного типу [4]. Найпоширенішою формою є відеоконференції, а саме онлайн-курси або MOOC (Massive open online course). Інша форма, схожа на асинхронні уроки, коли взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання здійснюється із затримкою в часі[4], отримав назву заочного навчання. Ісаак Пітман, який вважається новатором, запровадив дистанційний спосіб навчання за допомогою листування в Англії в 1840 році [5, с. 9]. У сучасному світі вчителі можуть використовувати різні ресурси для своїх учнів, такі як онлайн-книги, інтерактивні аркуші, відео та навіть ігри для залучення дітей до цього процесу.

Умови дистанційного та змішаного навчання вимагають нової концепції успішної освіти. Основні компоненти такої концепції можуть включати:

- Фокус на розвиток компетенцій – успіх в дистанційному та змішаному навчанні вимагає розвитку компетенцій, таких як самостійність, організаційні навички та цифрова грамотність.

• Використання технологій – в умовах дистанційного та змішаного навчання технології є ключовим інструментом для досягнення успіху. Це може включати використання відеоконференцій, наприклад Zoom, Google Meet та Skype, онлайн-платформ для навчання та інших цифрових інструментів.

• Співпраця та комунікація – уміння співпрацювати та ефективно комунікувати є важливими для успіху в дистанційному та змішаному навчанні. Учні повинні навчитися співпрацювати в онлайн-середовищі, обмінюватися інформацією та допомагати один одному.

• Адаптація до нових умов – успіх в дистанційному та змішаному навчанні вимагає гнучкості та здатності до адаптації до нових умов. Учні повинні навчитися швидко адаптуватися до змін у режимі навчання та використанні нових технологій.

• Оцінка на основі досягнень – оцінка успішності учнів повинна базуватися на їх досягненнях та здібностях, а не на кількості годин, які вони провели в класі. Це може включати використання тестів, завдань та проєктів, які оцінюють не лише знання, а й компетенції.

Таким чином можна зробити висновок, що розвивається цифрова грамотність, самостійність, організаційні навички, співпраця з онлайн-середовищами та адаптація до нових умов, а якість навчання при цьому не знижується, бо застосовуються нові концепції успішної освіти, що адаптовані під сучасні реалії.

Список використаних джерел

1. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text>
2. <https://nus.org.ua/articles/zmishane-navchannya-yak-organizuvaty-yakisnyj-osvitnij-protses-v-umovah-vijny/>
3. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english-ukrainian/>
4. <https://expert.com.ua/147680-vidi-ta-formi-distancijnogo-navchannya-v-ukra%D1%97ni.html>
5. http://ipood.com.ua/data/NDR/Information_technology/2012_Ogienko_recomend.pdf

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

І.А. Крисенко

здобувач першого (бакалаврського) рівня факультету історії та права

В.Л. Ялліна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Харків, Україна

Дистанційне навчання – це форма навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують взаємодію викладачів та здобувачів освіти на різних етапах навчання, а також самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі. [2]

Дистанційне навчання стало провідною формою роботи в Україні у 2020 році з початком пандемії, а з початком повномасштабної війни і в умовах воєнного стану залишилося майже однією безпечною формою організації навчального процесу під час війни. Але слід зазначити, що навчання в умовах війни кардинально відрізняється від навчання в період карантину і відповідно змінилися підходи до викладання матеріалу і взагалі організації навчального процесу. Бо в умовах війни учні переживають надмірне психологічне навантаження і тому вчителю важливо організувати таку форму роботи під час якої йому буде засвоювати інформацію. [5]

Невід'ємною і найважливішою складовою успішного проведення уроку це є обрання методів організації навчання. Завдяки наявності інтернет мережі та інших технічних засобів можна використовувати різні форми викладу матеріалу.

Наприклад усний виклад матеріалу – це форма роботи за якої викладач розповідає матеріал, учні його слухають і сприймають, а потім репродуктують засвоєне. Спілкування вчитель може поєднувати з допоміжними засобами як навчання: книги, малюнки тощо. Слід зазначити, що розповідь вчителя є провідним методом у навчанні, але щоб вона була ефективна вона повинна тривати не більше 15 – 25 хвилин, така тривалість забезпечує увагу до розповіді. Якщо даний метод буде застосовуватися протягом усього уроку діти будуть частково засвоювати новий матеріал. [4]

Ефективними методами під час занять є наочні, завдяки їм школярі набувають знань шляхом сприйняття окремих предметів, явищ, процесів. Основними формами даного методу є спостереження, демонстрація, ілюстрація. За допомогою комп'ютерних технологій вчитель може демонструвати ілюстрації, графіки, схеми, таблиці, карти, відеофрагменти, які сприятимуть зацікавленості учнів до даного предмету, навчить не лише сприймати інформацію, а й працювати з нею, самостійно усвідомлювати, формувати свою думку і робити висновки. Під час використання наочних методів учні не тільки сприймають матеріал, а і проводять певну роботу з ним, наприклад зазначають що зображено на ілюстрації, пояснюючи зміст зображеного, можуть відповідати на питання застосовуючи ілюстраційний матеріал. [4]

Практичні методи навчання також є важливими під час дистанційного навчання. Використання різних письмових, усних, контрольних, самостійних вправ завдяки їм здобувачі будуть використовувати набуті знання на практиці. Також вправи розвивають увагу, мислення, самостійність учнів. Практичні методи використовують для поглиблення знань, перевірки їх, формування умінь і навичок. Практичні методи можна поєднувати з іншими словесними або наочними. [4]

Під час дистанційного навчання в умовах воєнного стану цікави і дієвими є інтерактивні методи навчання. Інтерактивні методи – це форма навчання під час якої відбувається активна комунікація учнів з учнями і вчителя з учнями. Це навчання ґрунтується на активній взаємодії учасників навчального процесу, при цьому основна увага надається взаємодії слухачів

між собою. Такий підхід дозволяє активізувати навчальний процес, вчитель може використовувати метод дискусії, круглого столу, аналіз подій або ситуацій. Організувати роботу в парах, групах, під час яких навчальний матеріал буде засвоюватися під час міркувань і дискусій. [3]

Отже, організація навчального процесу є найважливішою складовою, бо саме від нього залежить ефективність і робота учнів в цілому. І особливу увагу слід надати методам, бо саме від них залежить рівень розуміння, усвідомлення, сприйняття навчального матеріалу. Під час дистанційного навчання можна використовувати всі ці методи і зробити навчальний процес більш ефективнішим і цікавішим.

Список використаних джерел

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. К. : Академвидав, 2004.
2. Дистанційна освіта. URL [<http://vnz.org.ua/dystantsijna-osvita/pro>]
3. Інтерактивні методи навчання : навч. Посібник / (П. Шевчук, П.Фенрих). Щецін : WSAP, 2005. С. 7 23
4. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання : Навчальний посібник. 2-е вид. Харків. 2002. 400 с
5. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін. 2-ге вид., перероб. і доп.. К. : Знання, 2005 399 с.

MODERN COMPONENTS OF SUCCESSFUL EDUCATION IN THE CONTEXT OF NATIONAL ECONOMIC TURBULENCE

A. Levkin

Candidate of Technical Science, Associate Professor, Associate Professor of the
Department of Cyber security and information technologies

Ya. Kotko

Candidate of Economic Sciences, Senior Lecturer of the Department of Economics
and Business

State Biotechnological University

Kharkiv, Ukraine

Today, many developed countries are making great progress in modernizing their education systems, but students graduating from schools with too few skills. Educational systems may be different, but they must provide quality educational services for all those who wish to learn. One of the priority areas of successful education is the effective training of specialists who are capable of self-development and self-improvement, while they can expand the range of their own knowledge, skills and abilities [1, 012060]. In addition, according to the authors of these studies, some elements need to be introduced into the education system, in particular:

1. Ensuring access to high quality educational services and providing support in the organization of the educational process in the form of additional teaching and learning resources, creating equal opportunities for learning success, involving others in the educational process (stakeholders, government officials) and

establishing links to identify obstacles and effectively overcome them in the education system [2, Pp. 181–198].

2. Meeting the needs of all participants in the educational process through effective programs or projects that offer broad experience and support for learning to succeed in a turbulent national economy. Students need to be able to quickly adapt to changes in learning conditions, quickly master the latest technologies for career growth by establishing interaction and relationships with leading domestic and foreign higher education institutions.

3. Implementation of mechanisms for the development of education that meet high international standards of industrial practice and receive support in their development, in addition to ensuring a high level of teaching and administrative staff for continuous high-quality education, in particular related to the professional growth of students. Creating the prerequisites for cooperation and shared responsibility between the participants of the educational process strengthens the connection between them [3, S. 44–45; 4, S. 220–223].

Improving the quality of education is achieved through the joint efforts of the participants in the educational process aimed at finding the latest programs or projects for implementation, using standards and indicators of learning success. The application of modern standards of the educational process will increase the efficiency of providing educational services to students, and will once again emphasize the importance of establishing interaction between participants in the educational process (government institutions, administration of higher education institutions, stakeholders, teachers and students) and other members of the educational community, as each interaction will stimulate the formation of new elements to strengthen the position and modernize education in general.

References

1. Lavrentieva O., Horbatiuk R., Skripnik L., Kuchma O., Penia V., & Pahuta M. Theoretical and methodological bases of designing the educational institution information and consulting environment. *Journal of Physics: Conference Series*. Kryvyi Rih, 2021. 1840(1). 012060. DOI 10.1088/1742-6596/1840/1/012060

2. Shamonina V.H., Semenikhina O.V., Proshkin V.V., Lebid O.V., Kharchenko S.Ya., & Lytvyn O.S. Using the Proteus virtual environment to train future IT professionals. *Educational Dimension*. 2019. 1(53). Pp. 181–198. DOI 10.31812/eductim.v53i1.3842

3. Borodina K., Chyrka K., & Zhernovnykova O. Tsyfrovizatsiia osvity u suchasnomu suspilstvi. *Tezy dopovidei uchasnykiv IV Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferencii moloduch uchenykh: «Innovatsiini pedagogichni tehnolohii v tsyfrovii shkoli»*. (Kharkiv, 11-12.05.2022). Kharkiv: KhNPU, 2022. S. 44–45.

4. Kotko Ya., Levkin D., & Makarov O. Modern tools for providing quality educational services in Ukrainian educational institutions. *Materialy 1-yi Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferencii naukovo-pedagogichnykh, pedagogichnykh pratsivnykiv i moloduch uchenykh: «Teoriia i praktyka profesiinogo stanovlennia fakhivtsia v innovatsiinomu sotsiokulturnomu prostori»*. (Dnipro, 05-06.04.2023). Dnipro: Alfred Nobel University, 2023. S. 220–223.

УСПІШНИЙ ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАОХОЧЕННЯ ДІТЕЙ ДО ЧИТАННЯ

А.Є. Левченко

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету
початкового навчання

А.А. Ємець

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики
викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній
освіті

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Користь читання сьогодні майже ніхто не заперечує. Дослідження, проведене американськими фахівцями Єльського університету упродовж 12 років, показало, що люди, які читають понад 30 хвилин на день, живуть довше, ніж ті, хто не любить читати.

Труднощі з привчанням дітей до читання виникали завжди, але батьки та вчителі по всьому світу шукають ефективні шляхи формування цієї необхідної навички. Ми проаналізували ефективні підходи британських педагогів.

Для дітей віком до 5 років у Британії реалізується програма «Стартуємо з книгою» («Bookstart») [1]. Усі діти, народжені в Англії, Північній Ірландії та Уельсі, отримують безкоштовний набір книг, при цьому враховуються особливі освітні потреби, пропонуються поради, посібники для спільного читання тощо. Метою цієї програми є розвиток у дітей любові до книжок з раннього віку.

У Британії існує премія The Farshore Reading for Pleasure Teacher Awards, якою нагороджують учителів, бібліотекарів і вихователів, що успішно популяризують дитяче читання для задоволення як у класі, так і за його межами. Переможницею 2022 року в номінації «Чемпіон із громадського читання» стала Аманда Хентон з віртуальної школи ради графства Лестершир (Leicestershire County Council Virtual School) з проектом «Мої книги, моя історія», у межах якого було створено виставку творів мистецтва, натхненних книгами [2].

У Великобританії щороку проводиться освітній конкурс «Літній читацький виклик» («Summer Reading Challenge»). Мета конкурсу: заохотити дітей віком від 4 до 11 років до читання під час літніх канікул та допомагаючи запобігти літньому «провалу» в читанні. Існує також його зимова альтернатива «Зимовий міні-виклик» («Winter Mini Challenge»), метою якого є спонукання дітей продовжувати читати під час зимових канікул за допомогою безкоштовного веб-сайту [4].

Програма читання «Зірки читання Прем'єр-ліги» («Premier League Reading Stars») заохочує дітей вчитися та розвивати важливі життєві навички за допомогою привабливості професійних футбольних клубів, використовуючи безкоштовні заходи та відеоматеріали. Цю програму було

створено, щоб поширити читання серед хлопців і дівчат віком від 5 до 11 років, які, можливо, не люблять читати, але обожають футбол. «Я думаю, що той факт, що програма заснована на футболі, є запорукою її успіху. Вона пропонує захоплюючий матеріал. Оскільки ми обираємо невелику кількість учнів для участі, вони відчують привілей бути частиною групи», – говорить помічник директора Сара Бромлі зі школи Христа (Christ's School) в Річмонді [3].

Отже, досвід британських педагогів свідчить, що за умов системності, раннього початку, суспільної зацікавленості можна досягти значних успіхів у дитячому читанні.

Список використаних джерел

1. Booktrust. Bookstart. URL: <https://www.booktrust.org.uk/what-we-do/programmes-and-campaigns/bookstart/> (дата звернення: 28.04.2023).
2. Farshore Reading for Pleasure Awards. Previous Award Winners 2022 Awards. URL: <https://www.farshore.co.uk/about-us/farshore-reading-for-pleasure-teacher-awards/#Awards2022> (дата звернення: 28.04.2023).
3. Premier League Reading Stars. URL: <https://plprimarystars.com/> (дата звернення: 28.04.2023).
4. Summer Reading Challenge. Winter Mini Challenge. About our programmes. URL: <https://summerreadingchallenge.org.uk/about-the-challenge> (дата звернення: 28.04.2023).

СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

В.Є. Лозован

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти педагогічного факультету

Г.М. Маринченко

кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії
Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського
Миколаїв, Україна

В останні роки у зв'язку із пандемією та широкомасштабним вторгненням Росії до України, дистанційне навчання поряд з очним навчанням, широко використовується у системі освіти нашої держави, зокрема у середніх загальноосвітніх закладах. Проте дистанційне навчання має свою специфіку і вчителі під час проведення таких занять повинні використовувати нові методичні прийоми та новий інструментарій.

По-перше, дистанційні уроки історії вимагають значно більшої кількості наочних методів, на відміну від очного навчання де домінують усні методи. Під час дистанційного уроку вчителі мають постійно демонструвати картини, карикатури, меми, фото та відеоматеріали, інші види наочності. Всі етапи уроку супроводжуються відеорядом. Ілюстрації стають джерелами, до яких ставляться питання і які обговорюються. Окремо слід сказати про інтернет

джерела, вчителі та здобувачі освіти теж активно використовують їх під час занять та виконання домашніх завдань.

По-друге, для ущільнення матеріалу і виділення в ньому головних складових на уроках мають бути залучені схеми, таблиці, карти та інші види умовно-графічної наочності.

По-третє, дистанційні уроки дають можливість активно використовувати інтерактивні завдання і вправи, розроблені інтернет провайдерами для перевірки та закріплення знань.

Як допомогти вчителю/вчительці в цей не простий час оволодіти сучасними інструментами проведення дистанційних уроків? Значну допомогу викладачам нададуть сучасні підручники історії, які пройшли конкурс і отримали гриф Міністерства освіти і науки України. Нове покоління підручників, створених колективами авторів в останні роки і виданих провідними видавництвами, відрізняється наявністю всіх необхідних елементів для проведення як очного так і дистанційного навчання.

Наведемо приклади з власних підручників, написаних разом з колегами в останні роки, і виданих видавництвом «Гене́за». Друковані підручники для 7-го та 8-го класів, вчителі та здобувачі освіти можуть використовувати як під час очного, так і дистанційного навчання. Вони насичені ілюстративним матеріалом, серед якого домінують автентичні картини, гравюри, малюнки, написані в період Середньовіччя або в ранній Новий час. До них зроблені підписи та поставлені запитання і завдання для роботи у парах чи малих групах.

Ці ж підручники в електронному вигляді розміщені на сайті видавництва і вчителі можуть використовувати ілюстрації з них під час своїх дистанційних занять. Наприклад, в підручнику «Всесвітня історія» для здобувачів освіти 8 класу, авторів Тетяни Ладиченко, Ілони Лукач та Наталії Подоляк, з метою розвитку критичного мислення та зв'язного мовлення подані полотна титанів Високого Відродження з відповідними підписами та запитаннями. Зокрема в підручнику розміщена картина Пітера Брейгеля Старшого «Нідерландські прислів'я». Автори пропонують учням/ученицям уважно розглянути полотно і знайти сюжети знайомих прислів'їв, адже народні прислів'я і в Нідерландах і в Україні багато в чому схожі. До іншої картини Пітера Брейгеля Старшого «Селянське весілля», подано завдання порівняти чим селянське весілля в Нідерландах було схоже на весільне застілля тогочасних українців.

Таким чином, в сучасних підручниках з історії для середніх загальноосвітніх закладів, передбачені нові інструменти навчання як в очному так і в дистанційному форматі. За допомогою якісних підручників останнього покоління здобувачі освіти зможуть засвоїти знання з шкільних курсів історії, розвинути критичне мислення, отримати навички співпраці в групах, сформувані свою громадянську позицію.

Список використаних джерел

1. Пометун О. Методика навчання історії в школі : [посібник]. Київ: Генеза, 2009. 327 с.

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИЙОМУ СТОРІТЕЛІНГ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

А.О. Майборода

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету початкового навчання

А.А. Ємець

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Сучасна освіта постійно знаходиться в пошуку нових засобів, які дозволять зробити навчання більш ефективним. Але, як свідчить історія, у будь-якому старому чи новому прийомі, методі, засобі є недоліки та складнощі. Метою нашого дослідження є визначення проблем, які виникають у вчителів та студентів при застосуванні на уроках літературного читання прийому сторітелінг («це техніка розповідання історій, яка має конкретне призначення, найчастіше – вплинути на слухача, переконати його у своїй правоті, схилити на свій бік, підтвердити або довести щось» [1, с. 187]). Методами дослідження були обрані опитування, спостереження, рефлексія власної діяльності.

Спостереження за практичною діяльністю вчителів початкової школи, на жаль, виявили досить сумну картину, а саме прийом сторітелінгу майже не використовується.

Зовсім іншу картинку показало опитування, у якому взяли участь 32 студента та 33 вчителя початкової школи. Результати аналізу відповідей показали наступне: більшість вчителів (91%) зазначили, що використовують прийом під час уроків, а студентів – 13%. Учителі серед проблем використання зазначили підбір матеріалів, складання історії відповідно до віку дітей, брак часу на уроці, мала результативність та надмірна емоційна реакція учнів, тоді як студенти – проблеми підбору матеріалу, складання правильно побудованої історії відповідно до віку учнів, утримування їх зацікавленості та емоційності розповіді.

Щодо браку часу на уроці: історія повинна бути лаконічною. Під час педагогічних практик на першому і другому курсах було помічено, що вчителі багато часу приділяють кількохразовому перечитуванню тексту для розуміння та запам'ятовування змісту нового, що є не завжди виправданим.

Матеріал для створення сторітелінгу можна брати зі свого чи чийогось життя (життя історичних діячів чи знайомих), з прикладів всесвітньої історії, творів дитячих письменників (таких, як О. Буцень чи В. Сухомлинський), мультфільмів та фільмів.

Щоб розповіді відповідали віковій дітей, можна використовувати зменшено-пестливу форму слів, героїв-ровесників учнів, ситуації, що наближені до життєвих ситуацій дітей, віру в чудо та більше позитиву.

Щоб утримувати увагу дітей, перш за все, зацікавленим має бути вчитель. Слова мають промовлятися впевнено, чітко, достатньо гучно. Емоційність розповіді натреноується, записуючи свій голос на диктофон та розповідаючи перед дзеркалом текст. Важливою є саме розповідь тексту, а не зачитування. Дітям набагато цікавіше слухати, якщо вчитель історію розповідає. Зацікавлені діти – уважні діти. Таким чином підвищиться результативність.

Надмірна емоційна реакція дітей найчастіше спровокована взаємодією учнів та вчителя не лише в межах окремого уроку, вона може бути врівноваженою дисципліною.

Найчастіше педагоги стикаються з проблемою складності створення історії. Найчастіше основою проблеми є неповне розуміння прийому. Сторітелінг базується на емоціях. Дитина, прослухавши історію, має запам'ятати суть пережитими емоціями замість «хто, куди, коли, навіщо пішов».

Отже, проблемами застосування сторітелінгу є будова історії та її подача. Найчастіше проблему можна вирішити, шляхом збільшення практики і знайомства з гарними прикладами в літературі й житті.

Список використаних джерел

1. Горбач Н. В. Техніка сторітелінгу у педагогічній практиці. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2021. № 3, ч. 1. С. 187–191.

ДОМАШНІ ЗАВДАННЯ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО ТА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

І.С. Майстрюк

здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри
освітології та інноваційної педагогіки

Н.О. Пономарьова

доктор педагогічних наук, професор, декан фізико-математичного
факультету

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Домашні завдання є невід'ємною складовою освітнього процесу та спрямовані на закріплення, систематизацію й узагальнення набутих знань, умінь і навичок школярів [2, с. 57].

Домашні завдання як вид самостійної навчальної діяльності школярів досліджували В.Балакірева, В.Буряк, Л.Ващенко, О.Гринько, О.Івасишин, М.Нечай, І.Трубавіна та інші [1, с. 1].

Дослідники поділяють домашні завдання на: усні, письмові, індивідуальні (які розвивають індивідуальні здібності учнів); парні та групові (які розвивають навички співпраці учнів) [5].

Пошук шляхів зміни мети, форми, методу та кількості домашніх завдань у сучасних умовах орієнтується на учня, враховує його інтереси та здібності. Коли вчитель задає домашні завдання, він повинен враховувати не тільки вікові та індивідуальні особливості учнів, їх пізнавальні можливості, а й складність навчального матеріалу, специфіку предмету та характер завдань [5]. Незважаючи на те, що домашні завдання мають потужний потенціал, інколи вчителі не повністю реалізують його у своїй практичній діяльності, що особливо гостро відчувається в умовах дистанційного та змішаного навчання [3].

Дистанційне та змішане навчання вимагає докорінних змін як у організації, так і у змісті самостійної роботи учнів, у тому числі щодо виконання домашніх завдань. Під час дистанційного та змішаного навчання значення та вага домашніх завдань збільшується, оскільки в цілому зростає частка самостійної роботи учнів в освітньому процесі.

До основних складнощів ефективної організації виконання учнями домашніх завдань в умовах дистанційного та змішаного навчання можна віднести: обмежений доступ учасників освітнього процесу до друкованих підручників; відсутність можливості продуктивного використання паперових зошитів; складність фронтальної перевірки традиційних домашніх завдань; порушення академічної доброчесності – списування відповідей із готових домашніх завдань з інтернету чи відповідних збірників; надмірна активність батьків у наданні допомоги учнів під час виконання домашніх завдань тощо.

Водночас, як свідчить досвід передових вчителів-практиків застосування потенціалу освітніх інтернет-ресурсів для організації виконання учнями домашніх завдань дозволить значною мірою подолати ці складнощі.

Мета статті – систематизувати можливості використання інтернет-ресурсів для організації виконання домашніх завдань учнями базової школи в умовах дистанційного та змішаного навчання.

Під час дистанційного та змішаного навчання вчителі можуть запропонувати зробити домашнє завдання за допомогою онлайн-підручників, посібників, енциклопедій тощо. При цьому завдяки доступу до різноманітних матеріалів з різних інтернет-джерел можна запропонувати в якості домашніх завдань такі, які передбачатимуть включення елементів порівняння, аналізу, узагальнення тощо.

Для учнів базової школи може бути запропоновано під час виконання домашніх завдань роботу з онлайн відео-уроками з шкільних предметів. Наприклад, на сайті Всеукраїнської школи онлайн МОН (<https://lms.e-school.net.ua/>) є безкоштовні онлайн-уроки для школярів, а освітня платформа УМІТИ (<https://umity.in.ua/topic/?id=55>) містить добірку безкоштовних відеороликів з усіх шкільних предметів [4, с. 76].

На сьогоднішній день серед школярів все більш популярним стає популярним проходження онлайн-курсів за певною тематикою. Щодо учнів базової школи, то тут учитель може запропонувати їм попрацювати самостійно з певним фрагментом спеціально підібраного онлайн-курсу за певною темою. Зазначимо, що переважна більшість онлайн курсів на

платформах Prometheus (<https://prometheus.org.ua/>) та EdEra (<https://www.ed-era.com/>) є безкоштовними, локалізованими і доступними для українських школярів[4, с. 77].

Під час дистанційного та змішаного навчання вчителі можуть запропонувати учням базової школи при виконанні домашніх завдань самостійно попрацювати з онлайн-тренажерами, тестами та інтерактивними вправами для закріплення, систематизації й узагальнення набутих знань, умінь і навичок. Наприклад, виконати завдання з певної теми на сайтах LearningApps (<https://learningapps.org/>), Математична скринька (https://matematichna-s.blogspot.com/p/blog-page_20.html), Learning.ua (<https://learning.ua/>) тощо.

На сьогоднішній день користуються попитом серед учителів і учнів такі онлайн-середовища, як віртуальні лабораторії, симулятори тощо. Наприклад, самостійно учні базової школи можуть виконувати в якості домашніх завдань лабораторні роботи з різних шкільних предметів можна на таких платформах, як Go-Lab (<https://www.golabz.eu/>), Physics Simulations (<https://www.mypysicslab.com/>); проводити інтерактивні симуляції з природничих наук та математики на платформі PhET (<https://phet.colorado.edu/uk/>); виконувати математичні побудови онлайн за допомогою ресурса GeoGebra (<https://www.geogebra.org/>) тощо.

Під час дистанційного та змішаного навчання вчителі можуть запропонувати учням творчі завдання із самостійного створення цифрових ресурсів. Наприклад, для узагальнення та систематизації знань з вивченої теми можна запропонувати учням створити власні відеороліки, веб-квести, скрайб-малюнки, інтелект-карти, інтерактивні кросворди та ребуси тощо.

Таким чином, організація виконання домашніх завдань в умовах дистанційного на змішаного навчання з використанням інтернет-ресурсів сприятиме розвитку умінь та навичок самоосвітньої діяльності та в цілому, формуванню самоосвітньої компетентності школярів.

Список використаних джерел

1. Балакірева В. А. Специфіка організації самостійної навчальної роботи у закладах інтернативного типу. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/43_1/vi_snu_k_7.pdf (дата звернення 28.04.2023).

2. Ващенко Л. С. Домашні завдання як один із видів самостійної навчальної діяльності школярів. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8673/VASCHENKO.pdf?sequence=1> (дата звернення 28.04.2023).

3. Домашнє завдання як форма самостійної роботи учнів. URL: <https://nuschool.com.ua/lessons/world/3-4klas/22.html> (дата звернення 28.04.2023).

4. Майстрюк І.С., Пономарьова Н.О. Інтернет-ресурси для організації самоосвіти школярів. Наумовські читання : матеріали XIX науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (23-24 листопада 2021 р.). Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2021. С. 76-77).

5. Якими мають бути домашні завдання у школі. URL: <https://eo.gov.ua/yakymy-maiut-buty-domashni-zavdannia-u-shkoli/2021/12/03/> (дата звернення 28.04.2023).

ПІДГОТОВКА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ТА ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗВО ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

А.М. Мороз

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету мистецтв
Т.С. Твердохліб

доктор педагогічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Події останніх трьох років стали на заваді розвитку очної освіти в Україні. Спочатку пандемія коронавірусу, а наразі повномасштабна війна унеможливили відвідування офлайн значної частини закладів вищої освіти (ЗВО) студентами та викладачами та змусили освітян активно застосовувати нові формати навчання. В Україні набуло широкого поширення використання сучасних освітніх технологій електронного дистанційного навчання. Внаслідок цього виникла проблема у наданні якісної освіти, організація якої буде спрямована на доступність та гнучкість освітнього процесу.

В умовах сьогодення ефективність організації навчання та виховання студентів залежить перш за все від майстерності викладацького складу та готовності здобувачів отримувати освіту в дистанційній формі. Також велике значення має забезпеченість науково-методичними та матеріально-технічними ресурсами.

Враховуючи ключову роль педагогічних та науково-педагогічних працівників ЗВО в організації навчання, дуже важливо приділити увагу їх підготовці. Підготовка викладача до організації дистанційного навчання охоплює формування й збагачення знань, умінь, навичок та орієнтирів, необхідних для успішного виконання цього виду діяльності. Підготовка кваліфікованих викладачів, які володіють навичками організації навчально-пізнавальної діяльності студентів і створюють інтерактивні комплекси, може здійснюватися через електронні курси, марафони, лекції, методичні консультації тощо. Подібні заходи з підвищення кваліфікації мають допомогти викладачам ознайомитися, оцінити і підбрати різні технологічні рішення та інструменти для дистанційного навчання; підвищити доступність освітнього контенту та мінімізувати ризики кібербулінгу; обрати стратегії комунікації зі студентами з урахуванням переваг та викликів дистанційного формату.

Необхідність оволодіння педагогами інноваційними технологіями й методами навчання, спрямованими на розвиток і вдосконалення професійного рівня фахівців, є завданням державного значення. Однак

кожний навчальний заклад може окремо займатися підвищенням кваліфікації викладацького складу, пропонуючи як і власно розроблену програму підготовки, так і перевірені програми з Інтернет простору. Як приклад, візьмемо відомий сайт з онлайн-навчання Всеосвіта [2], який призначений для учителів, викладачів та працівників адміністрації закладів вищої освіти. Він, зокрема, пропонує такі важливі в аспекті нашого дослідження курси підвищення кваліфікації: «Цифрові тренди в освіті: актуальні виклики сьогодення для педагогів закладів освіти», «Інтернет-ресурси для опитування і тестування», «Використання додатків Google для організації високотехнічного навчання». Також варто звернути увагу на корисні сайти з порадами та різними варіантами інструментів і платформ для процесу дистанційного навчання. Так на сайті МОН України [1] є публікація з понад 50 посиланнями на різні платформи, канали тощо, які призначені для навчання, саморозвитку та отримання допомоги й перевіреної інформації.

Вивчення змісту онлайн-ресурсів, які забезпечують підготовку викладачів до організації якісної дистанційної освіти, дозволяє стверджувати, що недостатньо приділяється увага формуванню мотивації педагогічних та науково-педагогічних працівників до опанування новими електронними освітніми інструментами, до самовдосконалення в цьому аспекті.

Отже, розповсюдження дистанційної освіти вимагає спеціальної підготовки педагогічних та науково-педагогічних працівників ЗВО. Викладачі мають сформувати й поглибити необхідні знання, способи діяльності, що зумовить результативність навчально-пізнавальної діяльності студентів. Для цього держава і кожний навчальний заклад окремо створюють ефективні підготовчі програми, курси тощо. Важливо, реалізуючи їх, окремо виділяти час на формування мотивації викладачів до самовдосконалення в аспекті організації дистанційного навчання.

Список використаних джерел

1. Дистанційні платформи для навчання, саморозвитку та отримання допомоги й перевіреної інформації. Офіційний сайт МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/distancijni-platformi-dlya-navchannya-samorozvitku-ta-otrimannya-dopomogi-j-perevirenoyi-informaciyi> (дата звернення: 01.05.2023).

2. Курси підвищення кваліфікації. Сайт освітнього проекту «Всеосвіта». URL: <https://vseosvita.ua/course?rt=4820> (дата звернення: 01.05.2023).

3. Муковіз О. П. Підготовка викладача до організації дистанційного навчання в системі неперервної освіти вчителів початкової школи. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2014. № 6. С. 26-30.

4. Рязанцева О. В. Уміння викладача дистанційної системи освіти, необхідні для успішної комунікативної взаємодії з учасниками навчального процесу. *Молодий вчений : наук. журнал*. Херсон : ТОВ «Вид. дім «Гельветика», 2016. Вип. 12.1 (40). С. 531-535.

5. Ткаченко Л. В., Хмельницька О. С. Особливості впровадження дистанційного навчання в освітній процес закладу вищої освіти. *Педагогіка*

ВПРОВАДЖЕННЯ ЗМІШАНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

О.С. Невірець

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету
інформаційних технологій і математики

О.Є. Іванашко

кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогічної та вікової
психології

Волинський національний факультет ім. Лесі Українки

Луцьк, Україна

Глобальні виклики в суспільстві, що змінили світ, закономірно вплинули на пріоритети розвитку шкільної освіти і дали поштовх до трансформації педагогічних технологій та моделей навчання. Одним із таких пріоритетних напрямів розвитку сучасної освіти став розвиток дистанційного та змішаного навчання, який потягнув за собою низку важливих перетворень

Закон України «Про освіту» стверджує, що нове покоління потребує модернізованої моделі навчання. Особливо гостро відкрилося це питання під час пандемії та впровадження епідеміологічні обмеження. Не зважаючи на перші згадки змішаного навчання закордоном ще у 1995 році, в Україні впровадження саме змішаного навчання відбулося дещо пізніше. Зокрема, розвиток інформаційних технологій, які володіють різноманітністю онлайн інструментів, застосунків, платформ вплинули на глобалізацію застосування змішаного навчання, як перевагою над традиційною формою навчання. Поняття “змішаного навчання” дослідники пояснюють по-різному. [1, с. 115]

Змішане навчання передбачає застосування онлайн технологій і навчання в аудиторії, а також підходи та методики, які дають змогу ефективно їх поєднувати. Кожен із цих складників визначальний. Без них змішане навчання не буде ефективним. Таким чином, науковець О. Кривонос доводить, що змішане навчання – це освітня концепція, в рамках якої учень отримує знання і самостійно (онлайн), і очно (з викладачем). Цей підхід у навчанні дає можливість контролювати час, місце, темп і спосіб (траєкторію) вивчення матеріалу. За своєю суттю змішане навчання – це поєднання традиційної класно-урочної системи та сучасної цифрової освіти [5, с. 284].

Як вважає дослідник Янкович О. однією з переваг змішаної форми навчання є можливість індивідуалізації навчання. Кожен учень має свої власні потреби та особливості, і змішана форма навчання дозволяє вчителям створювати індивідуальні програми навчання для кожного учня. За допомогою онлайн-ресурсів та інтерактивних технологій, учні можуть навчатися власним темпом та отримувати більше або менше допомоги в залежності від своїх потреб [3, с. 212].

На мою думку, змішана форма навчання може допомогти учням розвивати навички самостійної роботи та використання інформаційних технологій. Учні отримують додаткові можливості для самостійного пошуку та збору інформації, що розвиває їх критичне мислення та вміння аналізувати отриману інформацію. Змішана форма навчання також може забезпечити більш ефективне використання часу на уроці. Учні можуть виконувати частину завдань на уроці, а частину – вдома, за допомогою онлайн-ресурсів. Це дозволяє вчителям зосередитися на більш складних або цікавих завданнях під час уроку, а також забезпечити більше індивідуального часу для кожного учня. Таким чином, змішана форма навчання може допомогти вчителям більш ефективно організувати навчальний процес та забезпечити кращі результати навчання.

Янкович О. зазначає, що при впровадженні змішаної форми навчання в школі, необхідно враховувати кілька аспектів. Перш за все, вчителям необхідно мати достатні знання та навички використання інформаційних технологій та онлайн-ресурсів. Вони повинні знати, які інструменти краще використовувати для кожного завдання та як краще організувати навчальний процес [2, с. 212]. Крім того, важливо забезпечити достатній доступ до комп'ютерів та інших технічних засобів для учнів. Це може бути важким завданням для деяких шкіл, особливо тих, які розташовані в маленьких сільських населених пунктах або у віддалених районах. Також важливо враховувати потреби та особливості кожного учня. Деякі учні можуть мати труднощі з використанням технічних засобів, тому вчителі повинні бути готові до надання додаткової допомоги. Крім того, вчителі повинні враховувати різноманітність учнів та старатися створювати програми навчання, які відповідають різним потребам та здібностям. У своїх дослідженнях науковець Кухаренко В. зазначає, що реалізація змішаного навчання передбачає використання різноманітних типів цифрових ресурсів: інструментів для планування навчальної діяльності (електронних журналів, органайзерів); інструментів для створення спільнот (соціальних мереж); інструментів для співпраці (Google Docs, Word Online); інструментів для комунікації та зворотного зв'язку [5, с. 286].

В цілому, змішана форма навчання може стати корисним інструментом для сучасної школи, яка має за мету розвивати учнів та готувати їх до вимог сучасного світу. Однак, вона повинна бути використана ретельно та з урахуванням потреб та особливостей кожного учня, щоб забезпечити максимальний ефект від навчання та досягнення найкращих результатів.

Список використаних джерел

1. Вишківська В., Шикиринська О. Організація процесу навчання в новій українській школі: теоретико-практичний аспект. Молодь і ринок. 2019. № 11 (178). с. 115–119
2. Костюк Г. С. Навчально–виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ : Нова книга, 2011. с. 608.

3. Кривонос О., Коротун О. Змішане навчання як основа формування ікт-компетентності вчителя. Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. Вип. 8 (II). С. 19–23.

4. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / В. М. Кухаренко та ін. ; за ред. В. М. Кухаренка. Харків : «Міськдрук», НТУ «ХП», 2016. С. 284-230.

5. Янкович О., Беднарк Ю. Анджеєвська А. Освітні технології сучасних навчальних закладів. Тернопіль : ТНПУ ім В. Гнатюка, 2015. с. 212.

НОВІТНІ СПОСОБИ ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО ЧИТАННЯ

М.О. Правник

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету
початкового навчання

А.А. Ємець

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики
викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній
освіті

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

У наші часи, коли сучасні прилади можуть замінити людині цілий світ, усе більшої значущості набуває проблема нечитання людей різних верств населення, професій та віку. За комп'ютерною залежністю, недалеко від дорослих відійшли і учні початкової школи. У сфері освіти гостро постала проблема дитячого нечитання. Через безліч розваг, включаючи користування гаджетами, в учнів відбулася втрата цікавості до читання. Діти більше не хочуть читати паперові книжки, а від електронних відволікаються дуже швидко. Тому тема залучення дітей до читання є як ніколи актуальною для українського суспільства, що і показують безліч наукових праць, зокрема дослідження стану сформованості читацької компетентності випускників початкової школи загальноосвітніх навчальних закладів [1].

Пошук найефективніших шляхів залучення дітей до книги привернув нашу увагу до використання таких читацьких змагань, як челенджі та флешмоби. Впровадженням цих форм роботи у навчальний процес займалися такі науковці, як В. Брязкун, І. Корчинська, К. Біленкова, Л. Афанасьева, Т. Яценко та інші.

«Челендж» (з англ. challenge – «виклик») – це жанр інтернет-роликів, в яких людина повинна виконати завдання, знявши це на відеокамеру і розмістити їх в мережі, а потім «кинути» цей виклик іншим користувачам [2], робиться це або для розваги, або з пізнавальною метою. Для молодших школярів челенджі є цікавою діяльністю, бо це нагадує веселу гру, яка має свої правила та результат.

«Флешмоб» (з англ. flash – «спалах», «миттєвий»; mob – «натовп», «блискавична юрба», «рухливий натовп») – «це несподівана поява групи

людей у заздалегідь запланованому місці» [3], але частіше це заздалегідь спланована масова акція, у якій певна група людей виконує обумовлені дії чи завдання.

Флешмоби, як і челенджі, несуть у собі поєднання ігрової та навчальної діяльності, що стає мотивацією молодших школярів виконувати ці завдання. Це стає тією цікавинкою, тим новим видом діяльності дітей, за допомогою якої вони будуть все більше долучаючись до процесу читання.

Узагальнення досвіду вчителів, які активно впроваджують челенджі, флешмоби та інші читацькі змагання в процес навчання, дозволяє стверджувати, що позитивні результати дії цих технологій стають все помітнішими: учні невимушено долучаються до пізнавальної діяльності на уроках літературного читання, сприймаючи це не як навчання, а як веселе дозвілля, командну гру, завдяки якій ще й підвищується загальна згуртованість класного колективу.

Отже, нові реалії сьогодення вимагають пошуків нових шляхів вирішення проблем. Проблема нечитання сучасних школів не може бути вирішена без застосування новітніх технологій та прийомів, серед яких особливе місце займають челенджі та флешмоби.

Список використаних джерел

1. Звіт про результати загальнодержавного моніторингового дослідження якості початкової освіти «Стан сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи ЗЗСО». Частина III. Читання. Український центр оцінювання якості освіти. Київ, 2019. 252 с. URL: http://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/03/2018_ZVIT_MDYAPO_CHYTANNYA_Sajt-1.pdf.

2. Челендж. Українська Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B6> (дата перегляду 23.04.2023).

3. Флешмоб. Українська Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%BB%D0%B5%D1%88%D0%BC%D0%BE%D0%B1> (дата перегляду 23.04.2023).

ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕКАЗІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ В СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

С.О. Приходько

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету
початкового навчання

А.А. Ємець

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики
викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній
освіті

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Розвиток мовлення є важливою складовою навчання учня початкової школи. Адже вміння комунікації забезпечується шляхом спілкування між людьми та є одним з основних засобів, засвоєння та передачі набутого досвіду та знань. Тому для успішного розвитку мовлення в учнів учитель має приділяти достатню увагу формуванню комунікативних навичок.

Спонування учня до активного діалогу, висловлювання власної думки є необхідною умовою проведення кожного уроку. Саме на уроках мовно-літературного циклу поповнення власного словникового запасу відбувається цілеспрямовано та системно. Але також важливо долучати учнів до можливості використання нових фраз у власному мовленні, це може забезпечити використання різноманітних вправ. За І. С. Марченко, одним з поширених видів вправ, що сприяють розвитку мовлення учнів, є **переказ** – «усвідомлене відтворення літературного зразка в усному виразному мовленні» [1].

Однак, не зважаючи на докладно розроблену методику застосування переказу, навіть певні традиційні форми її застосування, учителі стикаються з проблемою її впровадження в навчальний процес.

З метою вивчення сучасного стану використання переказів на уроках української мови та літературного читання в початковій школі нами було проведено анонімне онлайн-опитування серед учителів початкових класів. Станом на 25 жовтня 2022 року в опитуванні взяли участь 52 респонденти, переважно вчителі початкових класів. В опитуванні респонденти зазначили, що проведення переказу відбувається систематично, відповідно до підготовки учнів. Більшість опитуваних метою проведення переказу зазначили розвиток мовлення та запам'ятовування учнями прочитаного. 75% респондентів стверджують, що вони регулярно використовують творчі прийоми переказу.

Також в опитуванні зверталася увага на ставлення учнів до читання та переказу, варіант «позитивно» обрали 63% та 56% респондентів відповідно. У відповідях на останні запитання можна простежити певну відповідність між кількістю дітей, які не люблять переказувати і тими, які не люблять читати.

Аналіз результатів опитування дозволив зробити висновок, що, на сьогодні, переказ хоч і зацікавлює учнів, але викликає певні труднощі з висловлюванням власних думок через обмежений словниковий запас. Також буди зазначені труднощі, пов'язані із побудовою зв'язних висловлювань, нестійкою увагою учнів, нерозумінням прочитаного та складністю відновлення хронології подій. Окремою проблемою вчителі виділили відсутність в учнів бажання читати та брак дитячої літератури, яку можна було б переказувати.

Отже, розвиток мовлення учнів є необхідною умовою не тільки для успішного навчання в школі, а й для подальшої своєї реалізації в суспільстві. Навичок, з якими учні приходять до школи не вистачає, тому увага вчителів зосереджується на адаптації навчального змісту. Сучасні педагоги шукають нові прийоми розвитку мовлення, однак все ж таки більшість опитуваних сходиться на думці, що саме переказ є одним з продуктивних прийомів збагачення словникового запасу та розвитку мовлення учнів.

Список використаних джерел

1. Марченко І. С. Спеціальна методика розвитку мовлення : навч. Посіб. 3-є вид., перероб. та доп. Київ : Видавничий дім «Слово», 2017. 312 с.
2. URL: https://pidru4niki.com/86460/pedagogika/spetsialna_metodika_navchannya_perekazu_hudozhnih_tvoriv.

ІНТЕРАКТИВНИЙ ПЛАКАТ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА МОЖЛИВОСТІ

М.С. Рижих, А.О. Оксень

здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету
початкового навчання

А.А. Ємець

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики
викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній
освіті

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Зміни, які відбуваються в сучасному світі, нашій країні, освіті, вимагають від учителя бути готовим до постійного пошуку, нових рішень різноманітних проблем навчання учнів. Дистанційне навчання суттєво змінило пріоритети освітнього процесу, який уже не можливо уявити без інформаційно-комунікативні технології, які дозволяють врахувати нові умови сьогодення й сприяють зацікавленості дітей на уроках, не шкодячи якості освітнього процесу.

Розглядаючи можливості впровадження різноманітних технологій у початковій школі, ми зупинилися на інтерактивному плакаті, як найбільш перспективному, з дидактичної точки зору. Окремі аспекти використання ІКТ у практиці початкового навчання досліджувались в працях О. Суховірського,

В. Шакоцько, О. Шиман та ін. А саме застосування інтерактивних плакатів в навчально-виховному процесі розглядали у своїх працях П. Бельчев, Л. Желізняк, О. Ільїна, Т. Качак, Т. Мінкович, А. Палійчук Г. Ткачук, І. Шахіна та інші. Сьогодні з'являється все більше досліджень, присвячених впровадженню інтерактивних плакатів, однак, як зазначає А. Палійчук, «ця тема залишається невичерпним джерелом для вивчення та дискусій» [1].

У своєму дослідженні ми спиралися на визначення інтерактивного плакату, запропонованого І. Шахіною та О. Ільїною: «електронний навчальний плакат, що має інтерактивну навігацію, яка дозволяє відобразити необхідну інформацію: графіку, текст, звук» [2, с. 405]. При цьому, як зазначає С. Гарна, «поняття «інтерактивний плакат» відмежовують від іншого – «мультимедійного плакату» – можливістю нелінійного способу подачі інформації. Він вирізняється високим рівнем наочності, «зворотною» дією, «діалогом» з користувачем» [3].

Зміст і структура плаката залежатимуть від передбачуваного використання та завдання. Педагоги мають можливість вибирати та налаштовувати інформацію, яку вони хочуть отримати для своїх учнів з певної теми.

Для створення плакатів можна використати добре всі відомі програми *PowerPoint*, *SmartNotebook*, *AdobeFlash*, або інтернет-сервіси *Cacoo* (<https://nulab.com/cacoo/>), *Google Jamboard* (<https://jamboard.google.com/>), *Prezi* (<https://prezi.com/>), *Linoit* (<https://en.linoit.com/>), *SlideRocket* (<https://www.clearslide.com/product/sliderocket/>), *Thinglink* (<https://www.thinglink.com/>), *Genial.ly* (<https://genial.ly/>).

У своїй науковій роботі за допомогою інтернет-сервісу *Genial.ly* ми розробили інтерактивний плакат для 3 або 4 класу до казки Братів Грімм «Спляча красуня», з його допомогою діти зможуть повторити назву твору (заголовок та прізвище автора), головних героїв, зазирнути до словника, щоб дізнатися значення деяких складних слів, вживаних у тексті, за посиланнями мають змогу прослухати аудіозапис казки та потрапити на сторінку онлайн-тесту, а яскраві малюнки допоможуть нам візуалізувати казку загалом.

Отже, інтерактивний електронний плакат є сучасним багатофункціональним засобом навчання, який надає широкі можливості для організації навчального процесу, зокрема на уроках літературного читання.

Список використаних джерел

- 1 Палійчук А. Інтерактивний плакат як засіб розвитку лексичних вмінь учнів середньої школи. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/>
2. Шахіна І. Ю., Ільїна О.І. Інтерактивні плакати в освітній діяльності. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти* : зб. наук. праць. Вип. 42 (46). Харків : НТУ «ХПІ», 2015. С. 403–412.
3. Гарна С. Інтерактивний плакат як один із засобів дистанційного навчання зарубіжної літератури. *Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології*. 2017. Вип. 5. С. 234-242. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tppsf_2017_5_31

ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

С.Я. Рубанова

викладач обліково-фінансових дисциплін, спеціаліст вищої категорії
ВПР «Краматорський фаховий коледж промисловості, інформаційних
технологій та бізнесу Донбаської державної машинобудівної академії»

Краматорськ, Україна

Заклади фахової передвищої освіти в умовах воєнного стану зазнали радикальних змін. Багато викладачів і студентів швидко адаптувалися до нових реалій освітнього процесу, а решта учасників освітнього процесу внаслідок загрози життю, бойових дій, втрати домівок вимушено перемістилися в межах України або виїхали за кордон. Прикро, що чимало освітян та здобувачів досі перебувають на тимчасово окупованих територіях.

Повномасштабна війна створює численні проблеми не тільки для українців, а й для всього світу. Основними проблемами є гуманітарна й соціальна катастрофи. Заклади освіти зазнають бомбардувань і атак, щодня гинуть люди.

Адміністрації закладів, що перебувають на тимчасово окупованих територіях, переважно переміщувалися в сусідні області або в Центральну й Західну Україну, щоб хоч якось продовжити освітній процес та максимально вберегти персонал і студентів.

Війна, крім фізичного насилля, принесла цілу низку психологічних проблем. Їх потрібно розв'язувати, а також будувати освітній процес в умовах постійної загрози ракетних ударів, артилерійських обстрілів чи бомбардування, а саме змінювати норми очного навчання відповідно до спроможності закладу, забезпечення захисту учасників освітнього процесу під час повітряних тривог тощо.

Закладам освіти рекомендується здійснювати навчання у змішаній формі, вводити позмінне навчання та планувати довгі зимові канікули для уникнення господарського колапсу через необхідність опалення приміщень, задіяних в освітньому процесі, збільшувати норми робочого часу для педагогічних працівників до 60 годин на тиждень, продовжити навчальний процес після 30 червня.

Міністерство освіти і науки України, міжнародні організації, обласні військові адміністрації та міжнародна спільнота докладають чималих зусиль із розроблення рекомендацій і механізмів захисту учасників освітнього процесу, планування навчального процесу в умовах надзвичайних ситуацій та військових дій [1, с. 78].

З початком війни освіта зіткнулася з новими викликами та проблемами. Частина цих проблем розв'язано, решту – ні, з певних причин. Працюючи в умовах воєнного стану, ми повинні реагувати на його виклики й водночас забезпечувати надання якісної освіти, що вимагає додаткової мобілізації й зосередження зусиль усього педагогічного колективу, кожного працівника та

здобувача освіти. Надання освітніх послуг і патріотичне виховання молоді є основними завданнями на теренах освіти.

Підготовка до нового навчального року перебуває в центрі обговорення колективу викладачів та студентства нашого коледжу. Сьогодні надзвичайно важливо зберегти цілісність студентського й педагогічного колективів та надати здобувачам освіти якісні знання. Першочерговим завданням адміністрації коледжу залишається безпека студентів, викладачів, усього персоналу та якість освітнього процесу, що, звісно, потребує особливої уваги в складних умовах воєнного стану. Організація освітнього процесу, безперечно, залежить від безпекової ситуації в регіоні.

Отже, війна внесла непередбачувані корективи в життя населення України та безпосередньо вплинула на умови, в яких перебувають усі учасники освітнього й навчального процесів.

Список використаних джерел

1. Горіховський М., Оганесян В. Використання різних видів навчання студентів фахової передвищої освіти в умовах війни: теорія та практика. *Український педагогічний журнал*. 2022. № 3. С. 77–89. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/613>
2. Яцик М. Про початок 2022–2023 н. р. та особливості організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. 2022. URL: <http://new.makinfo.org.ua/index.php/novyny/2101-pro-pochatok-2022-2023-n-r-taosoblivosti-organizatsiji-osvitnogo-protsesu-v-umovakh-voennogo-stanu>

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДОПОВНЕНОЇ ТА ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

В.В. Савін

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня кафедри математичного моделювання та аналізу даних

І.О. Блохіна

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки факультету соціології і права

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Київ, Україна

Пандемія COVID-19 обумовила в більшості країн світу необхідність створення безпечних умов для учасників навчального процесу в закладах вищої освіти. Саме тому більшість закладів освіти були вимушені частково або повністю перейти на дистанційне навчання. В Україні необхідність запровадження дистанційної освіти посилилась повномасштабною війною. Навчальний процес в онлайн-форматі має свої переваги, але його впровадження призвело до виникнення додаткових викликів, які з'явилися перед викладачами та студентами [1]. Відсутність інтерактивності занять та зменшення взаємодії між викладачем і студентами призвело до збільшення педагогічної та дидактичної дистанції, що, в свою чергу, негативно вплинуло

на мотивацію студентів та результати їх навчання [2]. Технологій доповненої реальності (ДР) та віртуальної реальності (ВР) можуть сприяти у вирішенні цієї проблеми [3].

Для підвищення інтерактивності під час опрацювання дидактичних матеріалів можуть використовуватись технології ДР, що засновані на розпізнаванні маркерів [4]. При розпізнаванні певної сторінки підручника, або зображення на ній, користувачу можуть бути продемонстровані відео-матеріали та 3D анімації, посилання на додаткові джерела або практичні завдання, що допоможуть краще засвоїти матеріал.

Зменшення дидактичної та педагогічної дистанції між викладачем та студентами, під час віддаленого навчання, може досягатись шляхом взаємодії у спільному імерсивному середовищі. Використання ДР дозволяє створити інтерактивні заняття з використанням візуальних ефектів та додаткових об'єктів, які можуть допомогти студентам наочно сприймати інформацію та краще її запам'ятовувати. Використання віртуальної реальності дозволяє створювати повністю синтетичні лабораторії та інші навчальні середовища, які можуть покращити розуміння складних та абстрактних концепцій студентами в процесі опанування ними різноманітних дисциплін. Наприклад, студенти можуть досліджувати та вивчати нарисну геометрію у віртуальному або доповненому 3D-просторі, що дозволить їм краще зрозуміти геометричні форми та їх проєкції. Через спільне віртуальне середовище викладачі можуть давати студентам інструкції та допомагати їм під час виконання завдань, а студенти можуть працювати в парах чи групах, спільно розв'язуючи завдання та обговорюючи ідеї.

Використання технологій ДР та ВР в умовах дистанційного навчання дозволяє оптимізувати навчальний процес та зробити його більш ефективним. Отже, впровадження технологій доповненої та віртуальної реальності в дистанційне навчання доцільно розглядати як важливу складову розвитку сучасної освіти.

Список використаних джерел

1. A. Dumford and A. Miller. Online learning in higher education: exploring advantages and disadvantages for engagement // *Journal of Computing in Higher Education*. 2018. Vol. 30. 452–465. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12528-018-9179-z>.
2. J. Bryant, A. Child, J. Espinosa et al. How COVID-19 caused a global learning crisis. 2022. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/education/our-insights/how-covid-19-caused-a-global-learning-crisis>.
3. D. Allcoat and A. Muhlenen. Learning in virtual reality: Effects on performance, emotion and engagement // *Research in Learning Technology*. 2018. Vol. 26. DOI: <https://doi.org/10.25304/rlt.v26.2140>.
4. M. Billinghurst, H. Kato, and I. Poupyrev. The magicbook – moving seamlessly between reality and virtuality // *IEEE Computer Graphics and Applications*. 2001. Vol. 21. 6–8. DOI: <https://doi.org/10.1109/38.920621>.

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК КРИТЕРІЙ УСПІШНОСТІ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Н.В. Сидоренко

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти фізико-математичного
факультету

О.І. Башкір

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітології та
інноваційної педагогіки

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Сьогоднішній світ розвивається дуже швидкими темпами, важливими стають навички швидкого пристосування до зміни в соціумі. Однією з навичок яка допомагає швидко пристосовуватися до цих змін – є критичного мислення. Воно допомагає не просто ставити під сумнів певні факти, а й легко знаходити важливу інформацію та перевірити її, вивчити з уважністю всі можливості, прискіпливо оцінити кожен варіант і вибрати найкращий. Особливо це допомагає в роботі вчителя в період дистанційного навчання; потоки інформації виростають у рази і навичка критично мислити допомагає справлятися з цим потоком. У зв'язку з пандемією COVID-19 та війною вчителі мають використовувати своє критичне мислення як допоміжний чинник для успішного проведення уроків в онлайн форматі.

Ідея розвитку критичного мислення зародилася у США, сягає своїм корінням у праці відомих американських психологів ХХ ст. У. Джемса та Дж. Д'юї, звідти почала активно поширюватися в Європі та на інших континентах [1, с. 4].

Серед основних ознак критичного мислення науковці (В. Болотов, М. Вейнстайн, Т. Воропай, Н. Кравченко, 278 М. Ліпман, Є. Полат, Дж. Стіл, О. Тягло, Д. Халперн та інші) насамперед визначають такі: вміння виокремлювати та аналізувати різні ситуації, які виникають у реальному житті; пропонувати варіанти для розв'язання поставлених завдань, порівнювати, оцінювати, виявляти недоліки і переваги кожного з них, вибираючи оптимальний; приймати самостійні рішення та прогнозувати їхні наслідки; уміння збирати інформацію з різних джерел; аналізувати її щодо достовірності, точності, корисності для розв'язання поставленої проблеми; чітко і продумано викладати власні думки, аргументовано доводити свою точку зору, уважно ставлячись до чужої та враховуючи її; розпізнавати суперечливі дані, судження, аргументи, виявляти і виправляти помилки в чужих розмірковуваннях та визнавати їх у своїх [3, с. 4].

Так, О. Тягло обґрунтовує критичне мислення як сучасний вид логічної діяльності, що ставить за мету систематичне вдосконалення процесу та результатів мислення на основі їх критичного аналізу, розуміння й оцінювання. На його думку, критичне мислення можна представити як алгоритм, послідовність добре узгоджених інтелектуальних дій, майстерне

виконання яких дасть змогу досягти мети. Цей алгоритм містить чотири основні фази: 1) аналіз, 2) розуміння, 3) оцінювання, 4) критику [2, с. 34].

Критичне мислення це не про те що потрібно думати, а про те як саме це робити щоб стати успішним. Розвитку критичного мислення сприяють різні вправи такі як самостійне написання текстів, критика прочитаного, співставлення фактів та подій. Метою подібних вправ є вироблення власної думки яка, як може бути унікальною, так і загальноприйнятною. В рамках дистанційного навчання це дає змогу розширити можливості, удосконалити методи навчання підбором інтерактивних завдань, розробити свою унікальну конкурентноспроможну методику викладання.

Вчителі критично мислять, для того щоб, мати критичне мислення, для того щоб зрозуміти, які методи та стратегії найкраще працюють для їх учнів, а також які аспекти дистанційного навчання потребують покращення. Також, вчителі повинні здійснювати ретельний аналіз своєї власної роботи та надавати можливості для зворотного зв'язку від учнів, щоб покращувати якість своїх уроків та матеріалів.

Вчителі повинні розумітися на тому як використовувати технології та інструменти, розробляти ефективні плани уроків та завдання, а також аналізувати свою роботу та покращувати якість своїх робіт. Дистанційне навчання все ще є реальною альтернативою до традиційного навчання, тому, критичне мислення вчителя стає більш важливим в контексті навчання в цифровому форматі. Вчителі повинні продовжувати розвивати критичне мислення, щоб підвищити ефективність дистанційних уроків та ефективно використовувати електронний ресурс, що в свою чергу дозволить виростити нове покоління думаючих та успішних людей.

Список використаних джерел

1. Терно С. О. Теорія розвитку критичного мислення (на прикладі навчання історії) [посібник для вчителя], Запоріжжя, 2011. 105 с
2. Тягло О. В. Критичне мислення: навчальний посібник. Харків, 2008. 189 с.
3. Хачумян Т. І. Формування критичного мислення студентів вищих навчальних закладів засобами інформаційних техно- логій: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09. Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2005.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ – НЕ ВИРОК: ЯК ЗРОБИТИ ОНЛАЙН-УРОКИ ЦІКАВИМИ

Є.О. Стаханова

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету
початкового навчання

А.А. Ємець

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики
викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній
освіті

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Дистанційне навчання останнім часом набирає популярності в усьому світі. Цьому сприяють активний розвиток цифрових технологій, брак часу та бажання учнів поєднувати навчання та професійні заняття спортом, мистецтвом, подорожами тощо. В Україні розвиток такого формату освіти прискорив спочатку карантин, а потім військові дії на території нашої країни. Саме вони не залишили жодного шансу на традиційний спосіб здобуття знань українськими дітьми, поставивши на паузу все наше життя. У цих умовах освіта онлайн стала рятівним колом. «Запорукою ефективного навчання є якісне викладання. Дистанційна освіта має бути інтерактивною, цікавою та зрозумілою, оскільки пасивна форма сприйняття матеріалу йде в минуле», – стверджує методистка та авторка підручників НУШ Інна Большакова [3].

У сучасного вчителя для проведення онлайн-уроку є багато дієвих інструментів, які можуть суттєво полегшити його роботу та зацікавлять школярів навчанням. Це різноманітні засоби для викладання та навчання, програми для спілкування з батьками, програмне забезпечення для планування уроків, веб-сайти для домашнього навчання, блоги та багато іншого. Але далеко не всі вчителі бажають відшукувати такі ресурси та використовувати їх на своїх уроках, бо все нове найчастіше лякає, при цьому втрачаються насамперед можливості для підвищення мотивації школярів.

Проведено нами на початку 2023 року опитування вчителів початкових класів (на базі однієї з харківських ЗОШ І-ІІІ ст.) з метою з'ясування ставлення педагогів до використання технічних засобів навчання та онлайн-ресурсів, показало, що більшість респондентів (68%) намагаються зробити онлайн-урок більш якісним та максимально цікавим, використовуючи різноманітні ресурси. Хоча вчителі й покаржилися на недостатній рівень володіння навчальними сервісами.

Назвемо найбільш зручні програми та сервіси для звичайного вчителя, апробовані нами на практиці.

1) Classdojo – це сервіс, що допоможе імітувати шкільне середовище вдома. Він зроблений для кращої комунікації батьків, вчителів та дітей. 2) За допомогою програми Comic Page Creator учитель може створювати комікси для інтерактивного засвоєння знань. 3) Для створення презентації та

спільного використання мультимедійних уроків можна використати інструмент Buncsee. 4) Matific – це цікавий ресурс для початкового вивчення математики. Сервіс спонукає дітей експериментувати та грати, що сприяє глибокому розумінню математичних концепцій. Знання подаються у вигляді захоплюючих інтерактивних програм, призначених для мобільних телефонів і планшетів. 5) Для розробки й проведення цікавих вікторини на різних етапах уроку існує безліч сервісів. Серед найзручніших виділяють такі, як Quizizz та Wordwall. 6) TinyTap – програма, яка спонукає дітей створювати інтерактивні ігри та презентації з власними зображеннями, звуковими ефектами тощо.

Отже, дистанційна освіта – це наша реальність. Онлайн-навчання має бути цікавим та захоплюючим. Учитель може використовувати нові інструменти, для того, щоб покращити навчальний процес.

Список використаних джерел

1. Воротникова І. П., Якубов С. В. Упровадження дистанційних технологій у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів. Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. 140 с.

2. Дистанційна освіта: сучасний та доступний підхід до процесу навчання URL: https://24tv.ua/education/distantsiyne_navchannya_v_shkoli_shho_tse_i_yak_prats_yuye_distantsiyne_osvita_v_ukrayini_n1188860 (дата звернення 27.04.2023)

3. Практики та підходи до дистанційного навчання – рекомендації для вчителів. URL: <https://nus.org.ua/articles/praktyky-ta-pidhody-do-dystantsijnogo-navchannya-rekomendatsiyi-dlya-vchyteliv/> (дата звернення 26.04.2023)

DISTANCE EDUCATION IN UKRAINE: WEAKNESSES AND STRENGTHS

D. Shramko

Bachelor's degree student of the Faculty of of international economy and entrepreneurship

O. Dragan

senior lecturer of the department of Foreign Languages and Intercultural Communication

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics
Kharkiv, Ukraine

The advent of distance education has enabled students with busy lives and limited flexibility to receive a quality education. Unlike traditional classroom learning, online learning allows you to deliver classes through a single Internet connection to students from all over the world. From 2022 to 2023, this is very important in Ukraine, since most students were forced to leave their homeland due to the armed aggression of Russia.

As for the success of distance learning, it requires support at the regional level by both administrators of higher education institutions and teachers. The main disadvantages of online learning are related to the difficulties of adaptation, lack of

digital literacy, periodic technological failures. Although, despite the identified shortcomings, online learning is quite flexible and convenient. In order to properly build their educational process, students need to set strict limits for the class schedule in order to avoid absenteeism and, as a result, unsatisfactory results

But in 2022 and 2023 in Ukraine, students got the opportunity to be more flexible in completing tasks.

From personal experience, some groups of students have found new ways to be more involved in learning without the distractions and challenges they faced in class. For students, this means they are using new learning tools in forums and various online platforms. get positive things. [1] Also a very significant plus is that after reading the material from the teacher via video link, there is an opportunity to re-study the material on the student platform (Personal Learning Systems website) and get feedback from the teacher. Therefore, remote education will not do without services for videoconferencing, online meetings and distance learning for students. Platforms such as Zoom, Skype, Google meets, Microsoft Teams are convenient platforms for conducting lectures, seminars and presentations.

The disadvantage of remote education also affects the development of communication skills. An individual approach to each student is indeed an important factor in the development of information. The second of the shortcomings is the lack of motivation among students.

Most students and teachers are satisfied with the flexibility of the system and the ability to adjust the time and plans for themselves, which makes learning comfortable.

References

1. Доценко С.О., Прокопенко І.А. Цифрова грамотність як складова фахової компетентності майбутнього викладача // Матеріали І всеукраїнської науково-практичної конференції «Дистанційна освіта: реалії та перспективи» (12 грудня, 2018 р., м. Харків). Х. : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2018. С. 15–18.

2. Crotty P. T. and Soule A. J. Executive education: yesterday and today, with a look at tomorrow. *Journal of Management Development*, Vol. 16 (1), 1997. pp. 4–21.

СЕКЦІЯ 2: Освітологічні дискурси в підготовці майбутніх фахівців

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ: МЕТА ТА ЦІННОСТІ

А.П. Бочарова

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти фізико-математичного факультету

Л.А. Штефан

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Мета та цінності закладу вищої освіти займають важливу роль, адже визначають ключові пріоритети, спрямованість і орієнтири для здобувачів освіти та суспільства в цілому.

Формулюючи власні цінності, університети заявляють про те, чим вони керуються у своїй діяльності, а також про те, чим вони є цінними для здобувачів освіти, що вони можуть запропонувати внутрішнім і зовнішнім стейкхолдерам, суспільству, світу [1, с. 23].

Розглянемо мету та цінності підготовки фахівців на прикладі широко відомих університетів Великої Британії, а саме – Кембриджського та Манчестерського університетів.

Як свідчать науково-педагогічні джерела, основні цінності Кембриджського університету полягають у таких проявах, як: свобода думки і вираження; свобода від дискримінації [2, с. 83]. Місія Кембриджського університету полягає у сприянні суспільству за допомогою досягнень освіти, навчання і проведення досліджень на найвищому міжнародному рівні з урахуванням передового досвіду [2, с. 81].

Мета Манчестерського університету більш абстрактна і передбачає сприяння розвитку «освіти, знань та мудрості на благо суспільства». Ключовими цінностями Манчестерського університету виступають:

- Знання.

Університет постійно прагне до пошуку нових ідей, більшого розуміння та відкриттів.

- Мудрість.

Університет щедро ділиться знаннями та досвідом, застосовує їх для прийняття збалансованих та обґрунтованих рішень як для себе, так і для суспільства.

- Людяність.

Університет приймає та враховує відмінності тих, хто навчається, поважає та підтримує їх, дбає про принесення фахівцями користі суспільству та навколишньому середовищу, змінюючи та збагачуючи життя.

- Академічна свобода.

Університет постійно підтримує принципи свободи думки і слова.

- Мужність.

Університет діє достатньо сміливо, щоб відкинути будь-які припущення і сформулювати майбутнє для загального блага.

- Новаторство [3].

Таким чином, цінності та мета підготовки фахівців в університетах Великої Британії спрямовані на сприяння суспільству, розвиток досліджень та навчання.

Список використаних джерел

1. Вдосконалення викладання у вищій освіті: теорія та практика : монографія; за наук. ред. С. Калашнікової. К. : Інститут вищої освіти НАПН України, 2023. 255 с.

2. Кравченко О. І. Моделювання стратегічного розвитку університету: монографія. Х. : Видавництво Іванченка І. С., 2017. 398 с.

3. The University of Manchester. Режим доступу: <https://www.manchester.ac.uk/discover/vision/>

МОВНА АДОПТАЦІЯ ІНОЗЕМНИХ ЗДОБУВАЧІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО ВОКАЛЬНОГО РЕПЕРТУАРУ

Л. Вані

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

О.В. Васильєва

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Розвиток сучасної цивілізації характеризується розростанням міжнародних культурних зв'язків, тісною взаємодією між народами і країнами у інформаційному і мистецькому просторі, що обумовлює активізацію творчих контактів між виконавцями вокалістами і вимагає виконання різноманітного вокального репертуару на мові оригіналу. Такий підхід дозволяє більш точно відтворити композиторський задум, передати тембральну характеристику звучання, пов'язану з фонетичними особливостями мови різних національностей, що, безперечно, потребує від вокаліста володіння навичками вимови текстів іноземного походження[2].

Вокальна робота з іноземним здобувачами в українських університетах може стати викликом як для викладачів, так і для студентів, оскільки вони мають різний рівень не тільки музичної, але і мовної підготовки. Проте існують певні умови, які допоможуть забезпечити якісне виконання українського вокального репертуару. Насамперед це культурна адаптація. Україна є багатомовною країною, і українська мова є однією з головних мов країни. Іноземні здобувачі, які приїжджають до України для навчання мають вивчити українську мову, щоб ефективно спілкуватися з українцями та розуміти культурний контекст.

Варто зазначити, що українська культура має багату історію та традиції, і її вокальний репертуар відіграє важливу роль у формуванні національної ідентичності. Іноземні здобувачі, які вивчають українську мову та культуру, повинні знати та розуміти ці традиції. Використання українського вокального репертуару може допомогти іноземним здобувачам вдосконалити свою вимову та інтонацію, вивчити нові слова та вирази, та закріпити знання про українську культуру. Саме тому співання українських пісень може бути корисним засобом для вивчення мови та культурного освічення[4].

Український вокальний репертуар має багату історію та має глибокий зв'язок з українською культурою. Вивчення українських вокальних творів може допомогти іноземним здобувачам підвищити свої знання про українську культуру та історію і знайомити студентів з українською національними традиціями. Починаючи вивчення нової пісні ми розкриваємо її зміст та історію створення, чим вводимо студента коло художнього світу вокальної композиції, створюємо необхідний емоційний стан і виконавський образ[1].

Ключовим елементом культурної адаптації є освоєння мови країни, в якій ви навчаєтесь. При мовній адаптації важливе врахування фонетичної відмінності між мовами, в цьому допомагають мовні інструменти: онлайн перекладачі, словники, тезауруси, мовні тренажери. Освоєння української мови засобами пісень, які є, на наш погляд, чудовим засобом мовної адаптації. При роботі з українськими текстами пісень потрібно розуміти, що українська і китайська мови мають значну різницю у фонетиці. Основна різниця полягає в тому, що українська мова є звуковою мовою, тобто звуки, які ми вимовляємо, мають значення і впливають на значення слів і речень. З іншого боку, китайська мова є тональною мовою, тобто тон вимови може змінювати значення слів [3].

Отже, мовна адоптація іноземних здобувачів засобами українського вокального репертуару сприяє підвищенню мовної компетенції та культурної освіченості іноземних здобувачів, що є важливими складовими їхньої інтеграції в українське суспільство.

Список використаних джерел

1. Антонюк В. Г. Українська вокальна школа: етнокультурологічний аспект : монографія. Київ : Українська ідея, 2001. 144 с.
2. Карпов В. В. Мовленнєві закономірності у співі та їх врахування в процесі навчання вокаліста *Культура народів Причорномор'я*. Сімферополь, 2011. № 210. С. 107–110.
3. Лоу Яньхуа Формування вокально-орфоепічної культури іноземних магістрантів у процесі підготовки до фахової діяльності : дис. канд. Пед. наук: 13.00.02. Одеса, 2019. С.234
4. Овчаренко Н.А. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Кривий ріг, 2016. 549 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ ДИЗАЙНЕРІВ ІНТЕР'ЄРІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ КНР

К. Веньбо

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри освітології
та інноваційної педагогіки

О.М. Іонова

доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри теорії і методики
викладання природничо-математичних дисциплін у дошкільній, початковій і
спеціальній освіті

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Сучасний розвиток економіки, зростання попиту на ринку фахівців із дизайну інтер'єру в Китайській народній республіці потребують нових підходів та оновлення змісту професійної підготовки фахівців в галузі дизайну, зокрема дизайнерів інтер'єру.

Найбільш відомими закладами вищої освіти, що здійснюють підготовку майбутніх дизайнерів інтер'єру, є такі: Школа архітектури Університету Цінхуа, Школа дизайну Китайської академії мистецтв, Школа архітектури Південно-Китайського технологічного університету, Школа архітектури та мистецтва Пекінського університету лісового господарства, Коледж образотворчих мистецтв Східнокитайського класичного університету.

Підготовка майбутніх дизайнерів інтер'єру здійснюється в таких основних напрямках: бакалаврський освітньо-кваліфікаційний рівень (освітня програма «Дизайн інтер'єру», термін навчання зазвичай чотири роки; здобувачі вивчають основи теорії та практики дизайну інтер'єру, включаючи планування простору, вибір матеріалів, поєднання кольорів, дизайн освітлення тощо); аспірантура (післядипломна освіта в галузі дизайну інтер'єру, триває 2–3 роки, здобувачі поглиблено засвоюють теорію і практику дизайну інтер'єру); короткострокові та довгострокові навчальні курси з дизайну інтер'єру, що охоплюють основи дизайну інтер'єру, практичні навички та маркетинг (організуються державними вишами та приватними закладами).

Зміст підготовки дизайнерів інтер'єру включає такі блоки: теорія дизайну, методи проектування, дизайнерські навички, дизайнерська практика тощо. Так, теорія дизайну передбачає вивчення філософії дизайну, психології дизайну, історії дизайну, естетики дизайну. До методів проектування відносяться: технології творчого мислення, процес проектування, стратегія проектування. Дизайнерські навички пов'язані зі засвоєнням малювання, 3D-моделювання, створення анімації, мультимедійної підготовки. Практика дизайну включає управління проектами, роботу в команді, спілкування з клієнтами тощо.

Формами навчання є: денна, онлайн-освіта, змішане навчання тощо. Так, денна (очна) форма – це традиційна форма освіти, що сприяє ефективності викладання та забезпечує інтерактивне спілкування учасників освітнього

процесу. Онлайн-освіта передбачає навчання в будь-який час і в будь-якому місці, уможлиблює більшу гнучкість та автономію освіти. Змішане навчання, поєднуючи в собі переваги очної та онлайн-освіти, забезпечує більш персоналізований стиль навчання та використання широкого кола навчальних ресурсів. У підготовці майбутніх дизайнерів застосовується розмаїття навчальних методів, зокрема: лекції, кейс-технології, практичні заняття, проектна практика тощо. Теоретичне викладання спрямовано на засвоєння базових теоретичних знань, проведення тематичних досліджень у галузі дизайну інтер'єру. Практичні заняття орієнтовані на випробовування процесу проектування і формування дизайнерських компетенцій. Проектна практика дозволяє застосовувати отримані теоретичні знання та поглиблювати професійні вміння й навички.

Освітні програми підготовки майбутніх дизайнерів інтер'єру в закладах вищої освіти КНР постійно розвиваються та вдосконалюються, що дозволяє надавати якісні освітні послуги й задовольняти потреби ринку країни.

Список використаних джерел

1. Методи навчання дизайну інтер'єру, орієнтовані на проект: дослідження реформи освітньої програми з дизайну інтер'єру. Родос-Спрінг. Нова теорія Тяньфу, 2008(S1). (以项目为核心的室内设计教学法 室内设计课程改革探索[J]. 罗德泉.天府新论,2008(S1)).

ПІДГОТОВКА СЕСТЕР/БРАТІВ МЕДИЧНИХ ДО РОБОТИ У ПСИХІАТРИЧНИХ І НЕВРОЛОГІЧНИХ СТАЦІОНАРАХ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ

I.В. Вітківська

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Н.Є. Дуб

кандидат наук з державного управління

КЗВО ЛОР «Львівська медична академія імені Андрея Крупинського»

Львів, Україна

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), психічні, неврологічні розлади та розлади, пов'язані з уживанням психоактивних речовин, становлять 13% глобального тягаря захворювань. Але, незважаючи на це, від 75 до 90% людей, які живуть із цими розладами, не отримують потрібного їм лікування, хоча ефективна допомога існує [1]. Ці розлади можуть бути дуже складними у діагностиці та лікуванні, і вимагають професійного підходу з боку медичних працівників, зокрема медичних сестер/братів. Тому важливо, щоб медсестри мали достатні знання та навички для роботи з такими пацієнтами, включаючи навички спілкування та роботи з хворими, які можуть бути агресивними.

Чимала кількість досліджень вказує на те, що в Україні відсутня достатня кількість медпрацівників, які мають необхідні навички та знання для роботи у психіатричних та неврологічних стаціонарах [2, 3]. Це

зумовлено тим, що під час навчання медсестри отримують загальну підготовку, що не включає достатньо практичного досвіду роботи з пацієнтами, які страждають психічними та неврологічними захворюваннями. Для вирішення цієї проблеми пропонуємо впроваджувати сучасні підходи та інноваційні методи в освітній процес підготовки сестер/братів медичних. Одним з ефективних методів є симуляційне навчання, що дозволяє майбутнім медикам відтворити ситуації, які можуть виникнути у процесі роботи з пацієнтами у психіатричних та неврологічних стаціонарах. Перспективними симуляційними технологіями у викладанні є: ділова гра, відео-кейси, симуляційні пацієнти для відпрацювання навичок інтерв'ювання [4, 5]. Електронні курси та онлайн-навчання також є ефективними методами, адже дозволяють забезпечити доступ до інформації та навчальних матеріалів у будь-який час та з будь-якого місця. Участь у конференціях та семінарах дозволяє медсестрам обмінюватися досвідом з колегами, отримувати нові знання від провідних експертів у галузі, що є важливим у розвитку професійних навичок. Не слід забувати про самоосвіту. Важливою складовою підготовки медсестер є отримання ними практичного досвіду роботи у психіатричних і неврологічних стаціонарах, який дозволить сестрам/братам медичним набути необхідні навички та досвід під наглядом досвідчених фахівців, шляхом організації стажувань та практик у психіатричних і неврологічних відділеннях.

Одним із найбільш інноваційних методів підготовки медсестер є використання віртуальної реальності (VR). Наприклад, у психіатрії віртуальна реальність використовується за принципом «щоб зрозуміти хворого, треба побачити світ його очима». Для цього розроблена програма Mindscapе від Viscira. Вона призначена не тільки для студентів, а також для родичів пацієнта, щоб вони краще розуміли, як живеться людині із продуктивними симптомами шизофренії: розладом мислення, слуховими галюцинаціями, маренням [6]. Існує чимала кількість додатків для навчання медсестер догляду за пацієнтами з психічними та неврологічними розладами. Крім того, інноваційні методи включають також використання штучного інтелекту (AI).

Отже, підготовка сестер/братів медичних для роботи у психіатричних та неврологічних стаціонарах має важливе значення для забезпечення якісної медичної допомоги та покращення здоров'я пацієнтів.

Список використаних джерел

1. Климчук В., Сувало О. Охорона психічного здоров'я у громадах: посібник для місцевих координаційних органів. МН4U, 2021. 32 с. URL: <https://www.mh4u.in.ua/wp-content/uploads/2021/09/opz-v-gromadah-posibnyk-klymchuk-suvalo.pdf>
2. Криза медсестринства в Україні: чи врятує нова концепція? URL: <https://www.vz.kiev.ua/kryza-medsestrynstva-v-ukrayini-chy-vryatuye-nova-kontseptsiya/>
3. Марута Н.О., ; Чабан О.С., ; Каленська Г.Ю. Особливості емоційного вигорання у працівників сфери охорони неврологічного та психічного

здоров'я. Міждисциплінарні проблеми дослідження. № 3, 2019. С. 2-7. URL: <https://health-ua.com/article/44675-osoblivost-emotcjnogo-vigorannya-upratcvník-v-sferiohoroni-nevrologchnogo-ta>

4. Огоренко, В.В., & Шорніков, А.В. (2021). Перспективи симуляційної освіти в післядипломній освіті лікарів-психіатрів. Медична симуляція — погляд у майбутнє (впровадження інноваційних технологій у вищу медичну освіту України) (для лікарів, науковців та молодих вчених), 155–157.

5. Спіріна, І.Д., Рокутов, С.В., Феденко, Є.С., Шорніков, А.В., & Тимофеев, Р.М. (2018). Оптимізація процесу викладання дисципліни «Психіатрія. Наркологія» в сучасних умовах. Медична освіта, (4), 178–181. doi: 10.11603/me.2414–5998.2018.4.9008

6. VR в медицині: нова реальність лікування. URL: <https://indevlab.com/uk/blog-ua/vr-v-meditsin%D1%96-nova-realn%D1%96st-1%D1%96kuvannya/>

СТАН ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ У ЗВО КНР

К.О. Вітчинкіна

викладач

Коледж міжнародної освіти Уханьського технологічного університету
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

О.М. Іонова

доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри теорії і методики
викладання природничо-математичних дисциплін у дошкільній, початковій і
спеціальній освіті

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

За останні кілька років у КНР спостерігається збільшення попиту на фахівців у галузі графічного дизайну. Майстерність дизайнера, як синтез теоретичних знань і практичних умінь, проявляється через творчість і втілюється в ній. Формування творчої активності у майбутніх дизайнерів – один із шляхів удосконалення підготовки висококваліфікованих фахівців.

Науковці (Ван Сяо Дзіє, Джан Пен Чуан, Б. Каннифе, Кун Фон, В. Прусак, П. Сорто, О. Фурса) звертаються до визначення специфіки підготовки майбутнього фахівця дизайнера та проблеми формування творчої активності (Г. Массі, Е. Онцу, П. Уєбстер, Р. Харріс, В. Холоденко). Але аналіз стану формування творчої активності в ЗНО окремих країн зостається поза увагою науковців.

Саме тому стаття має на меті з'ясувати стан проблеми формування творчої активності у ЗВО КНР.

Аналіз національної (далі НОПШ) та міжнародної (далі МОПШ) освітньо-професійних програм підготовки фахівців із графічного дизайну Уханьського технологічного університету дозволяє стверджувати, що формування творчої активності базується на декількох принципах:

1. Стимулювання саморозвитку здобувачів освіти через забезпечення доступу до різноманітних освітніх ресурсів, як на НОПП, так і на МОПП. [4, 7]

2. Створення творчого середовища, завдяки організації центрів інновацій, коворкінгів, щоб забезпечити здобувачам необхідні ресурси та зручності для творчої діяльності. [9]

3. Сприяння міждисциплінарному співробітництву, через створення університетських наукових центрів, де працюють вчені з різних наукових дисциплін, з метою створення інноваційних проектів. [7, 9]

4. Залучення до проектної діяльності, що особливо характерно для МОПП, де дослідження є обов'язковою складовою кожного проекту здобувача. [4]

Позитивні аспекти формування творчої активності майбутніх графічних дизайнерів у закладах вищої освіти КНР можуть включати наступні пункти:

1. Високі стандарти викладання, що підтримуються відповідними державними агентствами. [1, 3, 4, 5, 6, 8]

2. Культурний контекст, який є ядром навчання на НОПП, та побудова навчання на засадах міжкультурності, що характерно для МОПП, може надихати здобувачів на створення унікальних та оригінальних проектів. [4, 7]

3. Зосередженість на практичній стороні навчання, що є характерним, як для МОПП, так і для НОПП, де графічний дизайн вивчається зі спрямуванням на практичні навички. [4, 7]

4. Активна участь у різноманітних проектах, виставках, змаганнях, фестивалях, що дозволяє здобувачам отримувати досвід та формувати творчу активність.

У той же час ще існують деякі проблеми, більш характерні для НОПП, такі як:

1. Недостатня індивідуалізація навчання, оскільки викладання здійснюється великими групами, що зменшує можливість викладача надати індивідуальну увагу кожному здобувачу.

2. Емфаза на пам'яті та репродукції, а не на розвитку творчих навичок, застосування копіювання зразків, що може приводити до гальмування формування творчої активності.

Загалом, можна зробити висновок, що застосування міжнародного досвіду для удосконалення освіти в КНР потребує подальшого вивчення, а позитивні аспекти формування творчої активності майбутніх фахівців із графічного дизайну можуть бути застосовані у ЗВО України.

Список використаних джерел

1. Credit and Qualifications Framework for Wales (CQFW) *Welsh Government*, November 2021
URL: <https://gov.wales/sites/default/files/publications/2022-03/220323-cqfw-brochure.pdf>

2. Subject Benchmark Statement for History of Art, Architecture and Design. *The Quality Assurance Agency for Higher Education*, 2019. 18 p. URL: https://www.qaa.ac.uk/docs/qaa/subject-benchmark-statements/subject-benchmark-statement-history-of-art-architecture-and-design.pdf?sfvrsn=53e2cb81_5

3. The revised UK Quality Code for Higher Education. 2018-03-02. *UKSCQA*. 11 p. URL: <https://www.qaa.ac.uk/quality-code>

4. University of Wales Trinity St. David – Wuhan University of Technology BA(Hons) Art and Design Programme Document. Effective from 2013-11-01. Official edition. PRC, Hubei province, Wuhan city, 2013. 99 p.

5. 中华人民共和国中外合作办学条例 (Положення Китайської Народної Республіки про китайсько-іноземне співробітництво в управлінні закладами освіти) : 中华人民共和国国务院令 (Розпорядж. Держ. ради Кит. Нар. Респ.) від 01.09.2003 р. 372号 (№ 372) . URL: <https://baike.baidu.com/item/中华人民共和国中外合作办学条例/6994701>

6. 中华人民共和国中外合作办学条例实施办法 (Заходи щодо здійснення положень Китайської Народної Республіки про китайсько-зарубіжне співробітництво в управлінні закладами освіти) : 中华人民共和国教育部 (Міністерство освіти Китайської народної республіки) 2004年06月02日 (02.06.2004 р.) 20 号 (№ 20). URL: http://www.moe.gov.cn/jyb_xxgk/xxgk/zhengce/guizhang/202112/P020211208566513965928.pdf

7. 视觉传达设计专业 (Спеціальність "Дизайн візуальних комунікацій"). 武汉理工大学艺术与设计学院 (Уханський технологічний університет Коледж мистецтва та дизайну). URL: http://a-d.whut.edu.cn/jy/bkxj/zysz/202004/t20200415_438239.shtml.

8. 9数据 普通高等学校本科专业类教学质量国家标准. (Дані національних стандартів якості професійного викладання в бакалавраті в загальноосвітніх вищих навчальних закладах). 图书在版编目 (CIP) (Каталогізація книг у друкованому вигляді (CIP). 下册, (Т. 2) 教育部高等学校教学指导委员会编. (Керівний комітет з викладання вищих навчальних закладів Міністерства освіти.) 北京, 高等教育出版社, (Пекін, Видавництво вищої освіти) 2018., ISBN 987-7-04-0449532-4. 964 页 (964 с.) URL: https://jykyjy.jsu.edu.cn/system/_content/download.jsp?urltype=news.DownloadAttachUrl&owner=1448229045&wbfileid=7715346

9. 武汉理工大学艺术与设计学院学院交流合作 (Коледж мистецтв та дизайну Уханського технологічного університету. Обмін та співпраця). 武汉理工大学艺术与设计学院 (Уханський технологічний університет Коледж мистецтв та дизайну). URL: <http://a-d.whut.edu.cn/jy/jlhz/>

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У КЛАСІ ГРИ НА БАНДУРІ

О.О. Григор'єва

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

В.П. Жуков

доктор філософії, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Харків, Україна

Сучасна педагогіка висуває дуже важливу проблему, яка розглядається як виклик і вимога нашого часу. Нині завдання вищої школи полягають не тільки в тому, щоб дати молодому спеціалістові знання, а і в тому, щоб сформувати потребу в них, виховати прагнення до їх постійного оновлення, власного самовдосконалення. З цієї причини у цілісній системі вищої освіти все більшої ваги набирає самостійна робота здобувачів, яка сприяє розвитку наукового мислення, самостійності суджень, формуванню вмій і навичок.

Ця проблема актуальна також і для мистецьких навчальних структурних підрозділів закладів вищої освіти всіх рівнів акредитації. Зокрема, викладачі музично-педагогічного профілю постійно шукають конкретні види організаційно-методичної діяльності, які б оптимально сприяли досягненню мети в підготовці майбутніх фахівців з музичного мистецтва.

В системі музично-інструментальної підготовки викладач визначає зміст і методику самостійної роботи здобувача виходячи з особистої робочої програми за такою формою: відпрацювання практичних прийомів роботи над інструктивним матеріалом; ознайомлення з методичною літературою; тезисне конспектування окремих тем методичної літератури і інших джерел; процес самостійного розучування творів. На підставі вище зазначеного, беручи до уваги дидактичні категорії та виходячи із специфіки викладання гри у класі бандури можна сформулювати наступне: теми навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент (бандура)» визначають зміст і форми самостійної роботи здобувача та форми їх контролю. У якості прикладу, приведемо декілька орієнтовних структурних позицій з тематичного плану самостійної роботи здобувача у класі гри на бандурі.

Таблиця 1

Тема дисципліни	Кількість годин	Зміст самостійної роботи	Форма самостійної роботи	Форма контролю	Література
Формування технічних умінь і навичок	<i>Згідно з робочою програмою</i>	Гра вправ, етюдів	Закріплення інструктивного матеріалу	Перевірка завдання на заняттях	<i>Згідно з робочою програмою</i>
Формування та вивчення аплікатурних принципів	<i>Згідно з робочою програмою</i>	Гра гам у всіх різновидах	Закріплення аплікатурних принципів	Виконання на модульному контролі	<i>Згідно з робочою програмою</i>
Оволодіння уміннями та навичками оперування поняттями, визначеннями	<i>Згідно з робочою програмою</i>	Робота з музичними словниками та довіковою літературою	Опрацювання інформаційно-довідкових матеріалів у бібліотеці або інтернеті	Перевірка завдання на заняттях	<i>Згідно з робочою програмою</i>
Розвиток професійного творчого мислення	<i>Згідно з робочою програмою</i>	Робота над художнім образом музичного твору	Опрацювання музичних творів з репертуару, прослуховування музики	Здача визначеної репертуарної програми на іспиті	<i>Згідно з робочою програмою</i>
Опанування техніки читання нотного тексту з аркуша	<i>Згідно з робочою програмою</i>	Читання на інструменті нотного тексту в різних викладах	Систематичне практичне вивчення тексту окремими руками та у їх поєднанні	Перевірка на підсумковом у занятті	<i>Згідно з робочою програмою</i>

Новочасне мистецтво гри на бандурі – важлива невід’ємна частина українського музичного мистецтва, яка постійно розвивається та оновлюється. Удосконалюються і збагачуються засоби, методи та їх прийоми навчання, значно розширюється навчальний і концертний репертуар, з’являються нові солісти-віртуози, нові оригінальні колективи [1, с. 93].

Отже, для успішної організації самостійної роботи здобувача у класі гри на бандурі потрібно: усвідомити необхідність систематичного самостійного удосконалення своїх знань; виявити вольові зусилля до організації самостійного усвідомлення навчального матеріалу та уміння використовувати його на заняттях і в практичній роботі; творчо відноситись до матеріалу, що вивчається.

Список використаних джерел

1. Жуков В. П., Іванченко Д. О. Вивчення сучасного бандурного виконавства на уроках музичного мистецтва в ЗЗСО. *Мистецька освіта у міждисциплінарному вимірі* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022. С. 90-94.

THE NECESSITY OF STUDYING ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSES FOR COMPREHENSIVE TRAINING AT SIMULATION CENTERS FOR MEDICAL STUDENTS

Y.A. Hromko

2nd year student

V.B. Kalnytska

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Foreign Languages
Kharkiv National Medical University
Kharkiv, Ukraine

Introduction. Comprehensive training with the help of simulation technologies is one of the key components of training high-quality medical specialists at different stages of education and is impossible if students have insufficient knowledge of English. In particular, the vital role in this context is played by the study of English for Specific Purposes as one of the main tools for qualitative simulation training.

Results of the study. Simulation centers of higher medical schools are a part of the strategy of practical training and development of clinical skills and competencies [2, 3]. The simulators used in such centers correspond to international program for future doctors and are mostly English-medium. Therefore, a full understanding of the content of the tasks and relevant comments for their completion is not possible if the students have insufficient knowledge of English. Since simulation technologies are used at all stages and courses of study [2, 4], it is important to provide students with qualified and phased tuition of English for Specific Purposes from the first year of study at the medical school.

It is crucial to remark that most of simulation technologies require English language proficiency for their employment, i. e. from basic to specialized medical level. Computerized mannequins, on-screen simulators, simulated patients, clinical and organizational-activity training games most often contain English-language instructions and comments [1, 68], and they differ in content in the context of the vocabulary required for their use. According to these parameters, we classify them as follows

Computerized mannequins and on-screen anatomical simulators often contain captions of body parts and structures, so students need to know only anatomical terminology to use them. At the same time, various types of educational games and virtual patients simulate real clinical situations, requiring the ability to take history in the language of the simulator and an understanding of both anatomical, clinical, and pharmaceutical terminology in English.

Conclusions. Training based on simulation centers involves understanding and usage of specialized terminology related to medical practice. Simultaneously, the application of various simulation technologies necessitates the study of various groups of medical vocabulary. Mutual optimization of English for Specific Purposes tuition system and simulation training will contribute to their maximum effectiveness in future specialists training.

References

1. Artyomenko V. V., Semchenko S. S., Yehorenko O. S., and others. Symulyatsiyne navchannya v medytsyni: mizhnarodnyy ta vitchyznyanyy dosvid [Simulation training in medicine: international and domestic experience]. Odesa Medical Journal. 2015. No. 6. P. 67-74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Omj_2015_6_16. (In Ukrainian)
2. Lisovyi V. M., Kapustnyk V. A., Markovskiy V. D., Zavhorodniy I. V. Zahalni problemy ta perspektyvy vykorystannya imitatsiynykh metodiv navchannya [General problems and prospects of using simulation methods of education]. Simulation training in the medical personnel training system: materials of the educational and methodological conference dedicated to the 212th anniversary of the founding of KhNMU, Kharkiv, November 30, 2016. KhNMU. Kharkiv, 2016. P. 3-7. URL: <https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/15328> (In Ukrainian)

ЛІДЕРСЬКІ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Ю.В. Дисик

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053

Психологія

С.М. Кондратюк

кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології та соціальної роботи

ВСП ЗВО Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Хмельницький інститут соціальних технологій

Хмельницький, Україна

Дослідження лідерства є актуальними, проблема лідерських якостей тривалий час турбувала людей. Психологічні дослідження лідерських якостей в особистості є важливим процесом у різних сферах життєдіяльності: в освітній, військовій, економічній та ін.

У психологічному аспекті лідер – це найбільш авторитетна особистість, яка вміє впливати на членів групи, або на групу в цілому, скеровувати зусилля групи на досягнення поставленої мети. За лідером визнається право приймати у важливий момент відповідальні рішення, лідер займається організацією спільної діяльності, урегульовує стосунки між членами групи.

Лідерство – це вміння пробудити в людей мрію, до якої вони наблизатимуться, «вдихнути» в них потрібну для руху енергію. Під лідерством розуміється спроможність впливати на окремі особистості та соціальні групи, трудові колективи, спрямовувати їхні зусилля на досягнення мети організації, фірми, підприємства [2, с. 12].

Узагальнення наукових підходів до визначення сутності лідерства, основних лідерських якостей визначають, як лідерство – це можливість впливати на інших у напрямі досягнення мети. Лідерство пов'язане із мотивацією та її впливом на інших людей. На сьогоднішній день кожному

колективу потрібен лідер, який братиме відповідальність за діяльність усієї групи та спрямовуватиме її в потрібному напрямі [1, с. 18].

Лідерські якості притаманні кожній людині та їх розвиток залежить від середовища та людей, в якому знаходяться і спілкуються. Для лідера характерні якості, які спонукають інших йти за такою людиною та вірити в неї, зокрема відкритість, енергійність, емоційна стійкість, упевненість у собі, сильна воля, компетентність, самостійність, ініціативність, комунікативність, гнучкість.

Юнацький вік виступає оптимальним періодом для розвитку лідерства. Для періоду юності визначальним виступає завершення фізичного дозрівання, досягнення соціальної зрілості, вміння по вирішенню життєвих проблем. Важливою умовою розвитку лідерських якостей студентів є освітнє середовище в якому створенні психолого-педагогічні умови розвивального середовища, оптимізована діяльність самоврядування, представницька діяльність лідерів.

Розвиток лідерських якостей вимагає реальної консолідації зусиль всіх суб'єктів освітнього процесу, точного визначення місця і ролі кожного з них в цілісному процесі становлення особистості. Лідер має здатність впливати та підпорядковувати людей своїй волі, уміє організовувати роботу людей та нести відповідальність за виконані вчинки.

Дослідники визнають лідера тільки в тому випадку, коли він довів свою компетентність і цінність для них. Володіючи певними здібностями, людина не стане лідером, якщо не зуміє реалізувати свій потенціал.

Важливо, щоб лідер умів переконувати, мотивувати, скеровувати людей, живе інтересами групи та залучає нових учасників, уміє приймати ефективні рішення і робить все, щоб підвищити працездатність колективу. Справжній лідер стає сильнішим і готовим до зустрічі з неприємними моментами, водночас виступає стратегом, тренером, наставником.

Список використаних джерел

1. Беспарточна О. І., Скребкова К. С. Принципи формування лідерських якостей у здобувачів вищої освіти. *Освіта та педагогічна наука*. 2021. № 3 (178). С. 13-18.

2. Сергеева Л. М., Кондратьєва В. П., Хромей М. Я. Лідерство: навч. посібн. / за наук. ред. Л. М. Сергеевої. Івано-Франківськ : «Лілея НВ». 2015. 296 с.

ПРИНЦИПИ ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Х. Женьлун

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

А.В. Соколова

докторка педагогічних наук, доцентка, в.о. завідувачки кафедри музичного мистецтва

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Просвітницька діяльність охоплює освітню, громадську, культурну, соціальну й інші види діяльності, що спрямовуються на виховання гармонійної, різнобічно розвиненої особистості, яка має високий рівень духовності, соціальної і професійної компетентності. Просвітницька діяльність націлена на розширення світогляду особистості, її самоосвіту й саморозвиток і може здійснюватися в межах формальної, інформальної та неформальної освіти.

Учитель музичного мистецтва спрямовує свою просвітницьку діяльність на формування, передусім, моральної та естетичної культури учасників освітнього процесу (учнів, батьків, педагогів тощо), їхньої громадянської свідомості, розвиток бажання та вміння навчатися впродовж життя. Основними принципами просвітницької діяльності вчителя музичного мистецтва є [1; 2]:

- принцип гуманізації мистецької освіти та єдності естетичної і моральної діяльності у просвітницькій роботі, що забезпечує реалізацію людиноцентризму та партнерства в організації просвітницької роботи;
- принцип наочності в поданні музичного матеріалу, що дозволяє вплинути на учасників освітнього процесу різними засобами, зацікавити їх;
- принцип варіативності змісту та форм просвітницької роботи, що передбачає відбір змісту навчальної інформації та форм роботи відповідно до потреб та інтересів учасників освітнього процесу, можливостей педагога;
- принцип культуровідповідності, що передбачає ідентичність і відповідність змісту просвітницької діяльності культурному простору та створення культуро-освітнього середовища в закладі освіти;
- принцип музикознавчої спрямованості у просвітницькій діяльності, що забезпечує інтегрованість різних видів музично-просвітницької роботи й умотивованість педагогів в організації просвітницької роботи;
- принцип активності учасників освітнього процесу та інтерактивної зорієнтованості учителів музичного мистецтва до просвітницької роботи, що передбачає активну участь учнів, батьків, педагогів у цій діяльності;
- принцип індивідуального підходу, що передбачає врахування індивідуальних особливостей учасників освітнього процесу і забезпечення їхньої освіти й розвитку за допомогою відповідних форм і методів навчання;
- принцип опори вчителя музичного мистецтва на конструктивне, творче спілкування з учасниками освітнього процесу, що сприяє розвитку

емпатії, комунікативних та організаційних здібностей учасників освітнього процесу;

- принцип емоційності просвітницької роботи, що передбачає активізацію творчої мотивації учасників освітнього процесу, застосування інноваційних засобів навчання, формування креативності й естетичних здібностей особистості;

- принцип науковості, що передбачає застосування достовірної, науково вивіреної інформації у здійсненні просвітницької діяльності;

- принцип цілісності і наступності, що передбачає спрямованість просвітницької діяльності на формування цілісної картини світу в учасників освітнього процесу та забезпечення наступності у просвітницькій роботі.

Отже, просвітницька діяльність учителя музичного мистецтва здійснюється на основі принципів гуманізації, культуровідповідності, наочності, науковості, цілісності, емоційності просвітницької роботи тощо.

Список використаних джерел

1. Кіяшко А., Мартиненко С. Форми роботи з батьками дітей раннього віку в дошкільному закладі. 2022. URL : <https://oplatforma.com.ua/article/1542-shkola-molodih-batkv-yak-forma-prosvtnitsko-roboti> (дата звернення: 16.04.2023).

2. Кузнецова О. Теорія та практика методичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до просвітницької роботи зі школярами : автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.02. Суми, 2020. 44 с.

ШЛЮБНА ВЗАЄМОДІЯ У СІМ'ЯХ

Т.Д. Жуковська

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053

Психологія

Н.М. Сиско

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи

ВСП ЗВО Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Хмельницький інститут соціальних технологій

Хмельницький, Україна

Благополучна сім'я створює атмосферу близькості, моральності, взаємної турботи, допомоги та підтримки. У конфліктних, кризових, проблемних сім'ях життєві ситуації негативно впливають на протиріччя інтересів подружжя.

О. Хомовиченко, І. Власенко [3, с. 59], зауважують, що сім'я – феноменальне утворення, яке демонструє цінність аспектів зростання, виховання та удосконалення. Значна частина сучасних психологічних розвідок спрямована на виявлення протиріч, що зумовлюють дисгармонію.

А. Вовк [1, с. 70-71] констатує, що проведене теоретичне дослідження на основі численних наукових публікацій психологів, соціологів, педагогів підтверджує вплив шлюбного потенціалу як наслідку сумісності партнерів на проблеми створення сім'ї. Стабільна сім'я може створюватися за певної

готовності молодих людей до сімейного життя, що залежить від багатьох чинників, серед яких основними є: батьківська сім'я та виховання під час розвитку кожного з партнерів, сформовані установки, укладені життєві плани, уявлення про шлюб і життєві цінності. Не досить лише зовнішнього, об'єктивного показника сумісності, тобто факту збереження шлюбу. Головним і визначним є внутрішній, суб'єктивний показник подружньої сумісності, а саме: переживання дружиною і чоловіком психологічного комфорту, відчуття надійності й захищеності, задоволення від взаємного спілкування.

Дослідженнями доведено, що міжособистісна сумісність є оптимальним поєднанням якостей людей у процесі спілкування, що сприяє успіху виконання сумісної діяльності.

Є. Потапчук [2, с. 269] зауважує, що опираючись на дослідження науковців, серед основних причин звернень подружжя за допомогою до сімейних психологів є проблеми, що обумовлені виробленням сімейних норм і правил та розподілом сімейних ролей і обов'язків. Осмислення першопричин виникнення проблем вказує на те, що шлюбні партнери страждають через незадоволення низки своїх проблем та очікувань. Важливо звернути, що для задоволення потреб та очікувань своїх членів сім'я покликана виконувати низку важливих функцій, а саме виховну, що задовольняє потреби бути батьком чи матір'ю, виховувати дітей і самореалізовуватися в дітях; економічну, що задовольняє потреби добробуту, забезпечує достаток; господарсько-побутову, що задовольняє потреби у веденні домашнього господарства, в організації загального укладу життя сім'ї, сприяє збереженню здоров'я та відновленню фізичних сил; емоційно-психологічну, що задовольняє потреби в емоційній підтримці, повазі, психічному захисті, симпатії; інтелектуально-світоглядну, що задовольняє потреби у взаємному духовному збагаченні та проведенні дозвілля; сексуально-репродуктивну, що задовольняє статево-еротичні потреби та продовження роду; функцію соціального контролю, що забезпечує виконання суспільних норм.

Важливо розширювати уявлення шлюбних партнерів про перелік сімейних ролей у конкретних сферах їхньої відповідальності. Завдяки умінню знімати напругу та втому, управлінню поведінкою та вчинками, правильній та своєчасній реакції на слова шлюбна взаємодія у сім'ї є продуктивною.

Список використаних джерел

1. Потапчук Є. М., Карпова Д. Є. Моделі поведінки подружжя в реалізації основних сімейних функцій. *Габітус*. 2021. Вип. 21. С. 268-274.
2. Хомовиченко О. В., Власенко І. Психологічні особливості поведінки в сімейному конфлікті подружжя середнього віку. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2019. № 31. С. 59-65.
3. Вовк А. Теоретичне дослідження проблем майбутніх сімей в контексті сформованих шлюбних потенціалів партнерів. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2021. Випуск 9. С. 66–72.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ США

С.А. Золотарьова

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Л.А. Штефан

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітології та
інноваційної педагогіки

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Пошук найбільш дієвих форм та методів оцінювання якості діяльності викладача закладу вищої освіти в Україні спонукає до вивчення та критичного осмислення зарубіжного досвіду. Особливу цінність в цьому аспекті має досвід Сполучених Штатів Америки.

Як свідчить проведене дослідження, у багатьох країнах світу до основних форм контролю якості викладача належить жорстка процедура його призначення на посаду. Оцінка здійснюється за такими напрямками, як: методичні аспекти проведення занять; рівень комунікативної культури; професійні якості та взаємовідносини зі студентами [3].

Як загальновідомо, до закладів вищої освіти США належать коледжі та університети. Від них вимагаються офіційні документи, які містять інформацію щодо оцінки діяльності викладача. Керівництво ЗВО заздалегідь визначає, за якими видами діяльності буде здійснюватися оцінка. Ці види діяльності, як правило, прописуються в Статуті університету, керівництві штатів про політику щодо найманого персоналу або профспілкових контрактах. Для різних груп викладачів ці вимоги можуть відрізнятися.

Оцінка якості діяльності викладача в Сполучених Штатах Америки здійснюється на основі професійних стандартів. Згідно з зазначеними стандартами, гарний викладач повинен професійно спілкуватися з аудиторією. Сюди включаються: якість мови, правильна організація освітнього процесу, гарне знання предмета, котрий викладається, правильна побудова навчального матеріалу, гарний стиль викладу, вміння стимулювати пізнавальні здібності студентів.

Студенти оцінюють комунікаційні навички викладача, рівень цінності курсу, який він викладає, та загальну ефективність його діяльності. Колеги оцінюють відповідність існуючим вимогам програми навчального курсу, доцільність використаної навчальної літератури та матеріалів, зміст проведених іспитів, рівень володіння студентами знаннями, методи оцінювання знань тощо [1].

Участь адміністрації проявляється в тому, що вона знижує ймовірність розбіжностей стосовно розробки кваліфікаційних вимог та інтерпретації отриманих оцінок. Існують й інші показники. Наприклад, звіти викладачів, відомості щодо підвищення ними кваліфікації, думки випускників тощо.

Вивчення та узагальнення науково-педагогічних джерел приводить до висновку, що система оцінювання якості діяльності викладача вищої школи включає такі показники, як:

- суб'єктивна думка керівника щодо особистого внеску викладача в успішне розв'язання завдань, які стоять перед департаментом освіти;
- оцінка кожного із видів діяльності викладача;
- анкетування студентів;
- оцінка, яка виставляється колишнім студентом (випускником цього ЗВО) [2].

Таким чином, система оцінювання діяльності викладача вищої школи в США постійно вдосконалюється та розвивається.

Список використаних джерел

1. Accreditation Standards [Electronic resource]. Access mode: <http://www.aacsb.edu/accreditation/standards.asp>
2. American Higher Education Transformed, 1940-2005: documenting the national. Baltimore: John Hopkins University Press, 2008. 523 p.
3. Різниченко С. Т. До проблеми атестації науково-педагогічних кадрів в США. *Теоретичні питання освіти та виховання*. 2000. № 9. С. 112–116.

РОЛЬ МОТИВАЦІЇ У РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

О.В. Клімович

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053

Психологія

Н.М. Сиско

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи

ВСП ЗВО Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Хмельницький інститут соціальних технологій

Хмельницький, Україна

На сьогодні проблема вивчення мотиваційного простору професійної реалізації майбутніх фахівців-психологів виступає однією з найважливіших. Мотивація розглядається складним багаторівневим регулятором життєдіяльності людини, її поведінки, діяльності.

О. Камінська [2, С.45] констатує, що виявлення сутнісних особливостей мотивації до навчання студентів є одним з вагомих завдань, що повстають сьогодні перед педагогами та психологами, оскільки саме специфіка мотиваційної сфери особистості зумовлює її спрямування на навчальну діяльність, дозволяє висувати відповідні цілі в процесі подальшого професійного зростання, забезпечує високий рівень засвоєння необхідних знань, або ж навпаки, зумовлює низьку успішність та створює бар'єри в процесі професійної самореалізації. Таким чином ґрунтовне дослідження мотивів, що складають базу мотиваційної сфери студентської молоді та безпосередньо впливають на успішність навчання, є цінним в контексті

розробки психолого-педагогічних стратегій, що мають на меті оптимізацію мотиваційних утворень.

О. Радутна [3, с. 277] зауважує, що поняття «мотивація» означає: 1. система чинників, яка визначає поведінку (потреби, цілі, мотиви, прагнення, наміри, установки, інтереси, стимули); 2. процес внутрішнього управління поведінкою, яка включає напрям, ініціацію, організацію та підтримку. Взагалі мотивація залежить від того, наскільки повно отримані знання можуть бути реалізовані в професійній діяльності.

Б. Дмитришин [1, с. 141] аналізуючи дослідження вчених, мотиви навчальної діяльності зауважує, що класифікують за: спрямованістю – соціальні та пізнавальні (М. Вовчик-Блакитна, А. Маркова); модальністю – позитивні та негативні (Б. Додонов, П. Якобсон); локалізацією стимулів поведінки – зовнішні та внутрішні (М. Рогов); процесуально-результативною орієнтацією – дискретні та процесуальні (І. Зимня). Результати численних досліджень свідчать, що ефективність навчальної діяльності студентів залежить від співвідношення зазначених типів мотивів у їхній мотиваційній сфері (Р. Борківська, В. Моргун та ін.). Крім мотивації тієї чи іншої діяльності, розрізняють мотивацію поведінки, зокрема мотивацію успіху (позитивну, спрямовану на досягнення чогось конструктивного) і мотивацію остраху невдачі (негативну, спрямовану на уникнення зриву, осуду, покарання).

Прагнення до саморозвитку приносить та закріплює успіх у професійній діяльності. Від вираження професійних мотивів залежить ефективність діяльності. В навчально-виховному процесі важливо врахувати специфіку впливу зовнішніх чинників на внутрішню сферу особистості (її потреби, мотиви, можливості, емоційну сферу, тощо). Важливо, щоб студент під час навчання виконував настанови викладача, вивчав та розвивав особистість, визначав свої інтереси, нахили, спрямованість.

Список використаних джерел

1. Дмитришин Б. Я. Психологічні особливості формування позитивної навчальної мотивації студентів. *Проблеми сучасної психології*. 2015. Вип. 27. С. 137-150. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2015_27_14

2. Камінська О. В. Психолого-педагогічні особливості мотивації до навчання студентської молоді. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ*. 2018. Вип. 2. С. 44-50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppog_2018_2_8

3. Радутна О. Роль формування мотивації до навчання у студентів закладів вищої медичної освіти. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*/ С. 276-280.

СТРАХ У ЖИТТІ ДИТИНИ

К.С. Котик

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053

Психологія

С.М. Кондратюк

кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології та

соціальної роботи

ВСП ЗВО Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Хмельницький інститут соціальних технологій

Хмельницький, Україна

Збереження і зміцнення психічного здоров'я та емоційного благополуччя дитини є одним з головних завдань сучасної освіти та виховання. Проблема страхів у дітей молодшого шкільного віку набуває особливої актуальності як в науковому, так і в практичному плані. На сьогоднішній день відзначається тенденція зростання кількості дітей зі страхами, з якими тісно пов'язані хвилювання та почуття невпевненості в собі, що в свою чергу, негативно впливає на самооцінку.

Діти у психічному розвитку проходять через вікові періоди підвищеної чутливості до страхів. Страх виникає у ситуації уявної або вигаданої небезпеки. Зокрема, переживання страхів дітей може базуватися на існуванні страхів щодо вигаданих об'єктів (темрява, привиди, жахи), тимчасові (тварини, комахи, змії) та глибинні (страх невідповідності, самотності, знехтування, відповідальності тощо). Переважна більшість страхів спричинені віковими особливостями розвитку і носять тимчасовий характер.

Страх може бути присутній на рівнях свідомості і підсвідомості особистості та впливаючи на різні сфери її життя. Страх, який функціонує на рівні фобії, здатен значною мірою знижувати якість життя особистості, обмежуючи її життєдіяльність, соціальну взаємодію та негативно впливати на процес соціалізації, який є особливо важливим у дитячому віці.

С. Томчук [2] вважає, що психопрофілактична робота щодо недопущення появи дитячих страхів повинна проводитись в таких напрямках: організація заходів безпосередньо для самих дітей (застосування бесід, ігрових форм роботи з розпізнання, самоаналізу та формування адекватних способів емоційного реагування); робота з батьками з метою профілактики негативних психічних станів у дітей (батьківський лекторій, індивідуальні та групові консультації, робота з батьками щодо оптимізації та гармонізації сімейного виховання); профілактичні, превентивні заходи серед вихователів (організація наукових, методичних семінарів з метою корекції деструктивних стилів педагогічного спілкування, навчання ефективним способам реагування в емоціогенних педагогічних ситуаціях, роботі з дітьми, які проявляють негативні психічні стани тощо).

Корекція страхів у дітей є важливим завданням, оскільки страхи негативно впливають на формування особистості. Вона передбачає два етапи – визначення об'єкта страху, а потім перетворення його. Корекція страхів

здійснюється за допомогою казкотерапії, ігротерапії, лялькотерапії, арт-терапії тощо. Також позитивний вплив мають індивідуально-групові заняття і методи, які допомагають поліпшити взаєморозуміння між батьками та їхніми дітьми [1, с. 135].

Страх регулює діяльність, поведінку, оберігає людину від небезпеки, можливості отримання травми. Важливо психологу для подолання дитячих страхів використовувати спеціальну корекційну роботу, різні види психотерапії. Зокрема арт-терапія як один із методів психокорекції страхів, коли дитина малює страх; метод психокорекції казкотерапія. Зменшення страхів сприяє покращенню емоційного стану дитини, зростанню віри у власні сили та можливості, встановленню та підтримці контактів.

Список використаних джерел

1. Буковинський державний медичний університет URL : <https://www.bsmu.edu.ua/blog/4770-strah-yak-emotsiyniy-rozlad-ta-yogo-korektsiya-v-dityachomu-vitsi/>
2. Томчук С. М. Генеза негативних психічних станів молодших школярів та їх корекція: Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. К., 2006. 20 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В КИТАЙСЬКІЙ НАРОДНІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Л. Кунь

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

С.Є. Лупаренко

доктор педагогічних наук, професор

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Харків, Україна

Патріотичне виховання молоді в Китайській Народній Республіці спрямоване на формування в молодого покоління любові до Батьківщини та гордості за неї, національної самоповаги, самовідданості країні та її народу, забезпечення національної безпеки, свідомий захист гідності та інтересів країни та нації, сприяння національній модернізації та згуртованості нації [2].

Організація патріотичного виховання молоді в КНР передбачає [1; 2]:

– створення та використання освітніх баз національної оборони та формування патріотизму. Патріотичне виховання здійснюється на всіх рівнях освіти і є важливим засобом згуртування людей, виховання національного духу. Це реалізується, зокрема, завдяки підбору відповідного змісту освіти й виховання, організації та проведенню якісних і цікавих виставок з патріотичної тематики, поліпшенню демонстраційної бази патріотичного виховання тощо;

– дотримання національних традицій, ритуалів та етикету, зокрема, дотримання «Закону про державний прапор», «Закону про державний герб» та «Закону про національний гімн», а також вивчення інформації про правила підняття державного прапора, використання державного герба та виконання державного гімну. Радіостанції та телеканали всіх рівнів регулярно

трансляють національний гімн на основній частоті та основному каналі. У дні національних свят партійні та державні органи всіх рівнів, підприємства та установи, міські та сільські громади по всій країні, бази патріотичного виховання зобов'язані організувати церемонії підняття прапора. Громадянам країни пропонується вивісити державний прапор у відповідному місці перед своїми будинками;

– організацію масових заходів патріотичної спрямованості (до пам'ятних днів і великих історичних подій), проведення святкових та ювілейних заходів і тематичних просвітницьких заходів (тематичні лекції, виступи хору, світлові шоу, флешмоби тощо). Велике значення має також проведення традиційних і сучасних фестивалів (Свято весни, Фестиваль ліхтарів, Фестиваль Цинмін, Фестиваль човнів-драконів, Фестиваль Цісі, Свято середини осені тощо);

– вивчення рідного краю і китайської культури. Це передбачає відвідування відомих історичних і природних місць Китаю, долучення до китайської культури, організацію археологічних розкопок, захист культурних, промислових і сільськогосподарських реліквій, історичних місць, традиційних споруд, етнічних поселень, сприяння раціональному використанню ресурсів нематеріальної культурної спадщини, комплексному розвитку культури та туризму, покращення підготовки екскурсоводів, побудова тематичних освітніх баз, що відображають стиль нової епохи тощо.

Отже, патріотичне виховання молоді в КНР націлене на формування національної свідомості, любові та відданості країні і нації та передбачає створення й ефективне використання освітніх баз національної оборони та формування патріотизму, дотримання національних традицій, ритуалів та етикету, організацію масових заходів патріотичної спрямованості, організація вивчення рідного краю і китайської культури.

Список використаних джерел

1. 爱国主义教育. 树立热爱祖国并为之献身的思想教育. 2019. (Патріотичне виховання. Встановити ідеологічне виховання любові до Батьківщини та відданості їй. 2019). URL : <https://baike.baidu.com/item/%E7%88%B1%E5%9B%BD%E4%B8%BB%E4%B9%89%E6%95%99%E8%82%B2/8847681> (дата звернення: 18.02.2023).
2. 中国军事百科全书编审室. 中国大百科全书·军事: 中国大百科出版社, 2007.年. 1078 页 (Редакція китайської військової енциклопедії. Енциклопедія Китаю. Військова справа: Видавництво Енциклопедія Китаю, 2007. 1078 с.).

ПРОЯВ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКІВ

У.В. Лапчук

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053

Психологія

С.Л. Мельничук

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та

соціальної роботи

ВСП ЗВО Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Хмельницький інститут соціальних технологій

Хмельницький, Україна

Прояви агресії чи агресивності як риси характеру залежать від багатьох чинників: біологічних, фізіологічних, соціальних, середовищних. Внаслідок агресія спричинює до збільшення форм девіантної поведінки серед молоді (вандалізм, крадіжки, вживання алкоголю, наркотиків); погіршенню соціально-психологічного клімату в закладах освіти.

Причини агресії можуть бути різними, включаючи сімейні відносини, засновані на нерозумінні між дорослим і підлітком, а також свою частку становлять і засоби масової інформації. Можна навести багато ситуацій, щоб показати всю складність і багатофакторність дитячої та підліткової жорстокості. Поведінка дітей, які проявляють роздратування, опозицію, розглядається як результат поганого виховання, поганого впливу однолітків, книг і засобів масової інформації агресивного змісту.

У словниках, у поглядах науковців різні тлумачення та розуміння понять: агресія, агресивність, агресивна поведінка. Агресія з'являється у момент небезпеки і виступає в якості захисту; агресивність – це риса характеру, що виникає у дитини на певному підґрунті та утримується протягом тривалого часу; агресивна поведінка виступає прояв агресивності та проявляється через деструктивні дії.

Дослідженнями доведено, що серед агресивних підлітків досить часто зустрічаємо інтелектуально та соціально розвинених особистостей. Для таких підлітків агресивність виступає засобом підняття престижу, демонстрування своєї самостійності, дорослості.

Агресивна поведінка підлітків є своєрідною реакцією на проблеми, зумовлені особливостями фізіологічного розвитку та соціального становлення. Чим більше виникатиме проблем на шляху до дорослості, тим більша ймовірність того, що агресивна поведінка переросте в усталену реакцію на будь-який подразник і стане компенсаторним механізмом при вирішенні життєвих проблем [1, с. 39].

Вплив соціальних ЗМІ на підлітків має негативний характер, про що батьки можуть і не здогадуватися. До найпоширеніших ризиків слід віднести: зовнішній вплив сторонніх рекламних груп, перегляд та відвідування заборонених для дітей сайтів, висвітлення свого контенту та приватного життя на загал, кібератаки, переслідування різними психічно хворими людьми тощо. З метою уникнення негативного впливу засобів масової

інформації на свідомість людини, варто тренувати критичне сприйняття отриманої інформації. Доведено, що на підвищення рівня агресії впливає не тільки час проведений у соціальних мережах, участь у агресивних відеочеленджах, а також і стосунки у сім'ї.

Психокорекційна робота здійснюється на використанні різних способів корекції: когнітивних (здатність до аналізу своїх переживань, ситуації, пошуку шляхів розв'язання конфліктів неагресивними методами); емоційно-вольових (конструктивні форми поведінки, рольове розігрування критичних життєвих ситуацій); поведінкові (техніки саморегуляції для стримування небажаних поведінкових імпульсів).

У роботі практичного психолога із підлітками серед форм та способів контролю агресивності виділяють: релаксацію, навчання самоконтролю, ситуаційне керування агресивністю, психотерапія, інструктивна терапія та ситуативне керування власною агресивністю.

Список використаних джерел

1. Сергеева К.В. Профілактика агресивної поведінки підлітків у центрах соціально-психологічної реабілітації [Текст] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05; Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. Київ, 2016. 368 с.

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В СЬОГОДЕННІ У КОНТЕКСТІ ОСВІТОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ

З.М. Ластовецька-Соланська

кандидат мистецтвознавства, доцент, в.о. професора кафедри історії музики
Львівська національна музична академія імені М.В. Лисенка
Львів, Україна

Актуальність означеної теми, що стосується професійної підготовки майбутніх спеціалістів у царині музичного мистецтва, пов'язана з кількома аспектами. По-перше, освітня галузь у сьогоденні, а тому числі, й музична, перебуває у становищі перманентних змін та трансформацій. Застосування інноваційних підходів, часто взятих із західної педагогіки, відповідно до постулатів Болонського процесу, відбувається симультанно з діджиталізацією та цифровізацією освітньої діяльності.

По-друге, великою мірою на вітчизняний навчальний процес вплинули коронавірусна хвороба COVID-19, спалах якої на теренах України відбувся у 2020 р., та злочинне російське вторгнення – військовий напад від 24.02.2022 р., який переріс у повномасштабну війну, яка триває донині.

Виклад матеріалу. У зв'язку із зазначеними вище чинниками, констатуються наступні тенденції у професійних музичних студіях у контексті освітологічного дискурсу:

- зростання ролі дистанційної форми навчання он-лайн, в першу чергу, при проведенні групових занять;
- запровадження сучасних стратегій реалізації навчального процесу та безпосереднє залучення до нього стейкхолдерів;

- використання успішних зарубіжних кейсів у педагогічних та методологічних стратегіях навчання;
- розширення переліку професійних компетентностей, якими повинен оволодіти здобувач музичної освіти на різних освітньо-кваліфікаційних рівнях;
- зростання ролі ініціативи студентської молоді під час вільного вибору дисциплін, як і більша автономія навчальних закладів;
- відповідно до вимог сьогодення, постановка нових цілей та перегляд ключових засад парадигми освітнього процесу, його модернізація;
- перероблення попередніх навчальних програм та планів, їх доповнення, осучаснення та дерусифікація;
- прагнення до зростання якості підготовки та конкурентоспроможності майбутніх фахівців музичного мистецтва;
- попри перманентні реформи, збереження континуальності здобуття означеного фаху (музична школа – коледж (ліцей) – академія (інститут, університет)) та набуття пошукуваних ступенів (молодший бакалавр – бакалавр – магістр – доктор філософії – доктор наук), відповідно до Закону України «Про вищу освіту» (с. 5 розділ 2) [1].

Висновки. Отже, крізь призму освітологічного дискурсу сьогодення, констатуються нові тенденції у професійній підготовці музикантів на різних освітньо-кваліфікаційних рівнях, пов'язані з євроінтеграційними процесами, а також із історичними, політичними, соціокультурними та глобалізаційними викликами сьогодення.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту: Закон України. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. 2014. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ДИТИНСТВА

С.Є. Лупаренко

доктор педагогічних наук, професор

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Цивілізаційний підхід визначає цивілізацію як культурно-історичну систему, ознаками якої є тип культури, технічна оснащеність суспільного виробництва, роль культури, людського фактору і суспільно-політичних інститутів у розвитку соціальних процесів, та розкриває суть історичної епохи через людину, сукупність панівних у певний період уявлень про характер суспільного життя, його цінності, розглядає державу як чинник духовно-культурного розвитку соціуму, затверджує залежність типів держав від розмаїття національних культур, світогляду суспільства, його моралі [2; 3].

Цивілізаційний підхід передбачає визначальний вплив цивілізації на дитинство. Так, особливої уваги набувають фактори (культура, освіта,

свобода особистості, технічний розвиток тощо), які пов'язані з діяльністю людини (а отже, дитини) як суб'єкту історичного процесу. Дійсно, особливості цивілізації на певному історичному етапі визначають ставлення суспільства до дитинства, специфіку здійснення соціокультурного забезпечення дітей.

Так, застосування цивілізаційного підходу до дослідження проблем дитинства і дитини у ХХ столітті передбачає урахування зміни суспільно-економічних формацій (капіталізм, соціалізм), що становили індустріальну (техногенну) цивілізацію та по-різному впливали на розвиток проблеми дитинства. Із середини 1950-х рр. почався процес формування цивілізації нового типу – інформаційно-технологічної або постіндустріального суспільства. Новий тип цивілізації передбачав суттєву зміну технічної основи духовного і матеріального виробництва, визначив нові організаційні форми життя суспільства, що зумовило зміни в соціальній структурі, появу потреби в постійному підвищенні духовної культури особистості, зосередження уваги суспільства на науково-інформаційних ресурсах, рівневі соціально-політичної свідомості людей, духовно-культурних і моральності орієнтирах. Тому етап інформаційної цивілізації називають також антропогенним, орієнтованим на людину [2], потреби якої визнаються абсолютною цінністю цивілізаційного процесу. У центрі цього підходу є дитина як творча особистість. Отже, основний акцент у ставленні до дитинства переміщається із зовнішніх умов життєдіяльності дитини на її духовне життя, її особистість.

Також цивілізаційний підхід дозволяє дослідити проблеми дитинства через різні форми діяльності дитини (соціально-політичну, трудову, культурно-духовну тощо), в усьому різноманітті суспільних зв'язків [3], цінностей людства (право на життя, самовираження, саморозвиток, самореалізацію, свобода творчості) та національних елементів цивілізації (економічних, соціальних, політичних, культурних, ідеологічних, релігійних тощо) [1].

Окрім того, цивілізаційний підхід до дослідження проблеми дитинства надає можливість проаналізувати специфіку сучасної цивілізації, виявити тенденції та проблеми, що існують у суспільстві сьогодні (екологічні, демографічні проблеми, втрата духовних ідеалів, перехід до прагматичного способу існування людей тощо), розкрити їхній вплив на дітей.

Отже, цивілізаційний підхід дозволяє вивчати проблеми дитинства в контексті змін суспільно-економічних формацій і розвитку цивілізації на певному історичному етапі (що виявляється у специфічних формах діяльності дитини, національних елементах, суспільних цінностях тощо), розкриває вирішальну роль особистості в суспільному розвитку.

Список використаних джерел

1. Економічна теорія: політекономія: підручник / [В. Базилевич, В. Попов, К. Базилевич та ін.] ; за ред. В. Базилевича. Київ : Знання-Прес, 2007. 719 с.

2. Касьян В. Філософія. Відповіді на питання екзаменаційних білетів : навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 347 с.

3. Скакун О. Теорія держави і права : підручн. Харків: Консум, 2001. 656 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВАЛЬДОРФСЬКИХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ У НІМЕЧЧИНІ

Л. Ма, Ц. Чень

здобувачі третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри освітології та інноваційної педагогіки

О.М. Іонова

доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри теорії і методики викладання природничо-математичних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Мистецтво, зокрема музика, є виразником творчих сил особистості, засобом формування світогляду, духовності, підґрунтям для саморозвитку й самореалізації людини. З огляду на це музичне виховання в усьому світі усвідомлюється як невід'ємний складник загальної середньої та вищої освіти й освіти впродовж життя. Це висуває особливі вимоги до підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

У зазначеному контексті безперечний інтерес становить досвід фахової підготовки вчителів музики для вальдорфських шкіл. Це зумовлено тим, що поглиблена музична освіта в таких школах позитивно впливає на цілісний розвиток особистості: дисциплінує школярів, стимулює навчальну мотивацію, поліпшує емоційне самопочуття, сприяє концентрації уваги, розвитку інтелектуальних здібностей, формуванню творчих та морально-соціальних якостей тощо [1, с. 121].

У Німеччині підготовку вальдорфських учителів, зокрема педагогів-музикантів, координує Союз вільних вальдорфських шкіл (Bund der Freien Waldorfschulen) та здійснює декілька закладів вищої освіти, зокрема, Вільна вища школа м. Штуттгарт (Freie Hochschule Stuttgart), Інститут вальдорфської педагогіки м. Віттен-Аннен (Das Witten/Annen Institut für Waldorf-Pädagogik), Аланус Університет мистецтва та соціальних наук (Alanus Hochschule für Kunst und Gesellschaft) [2].

Найбільш авторитетним закладом у галузі вальдорфської освіти є Вільна вища школа м. Штуттгарт. Більш того, в інших антропософських закладах вищої освіти випускна атестація та отримання диплому, що надає право на викладання у вальдорфських школах, здійснюються під патронатом Вільної вищої школи м. Штуттгарт (такий статус закладу надано державою).

Аналіз змісту підготовки вчителів музики для вальдорфських шкіл у німецьких закладах вищої освіти уможливив розкриття таких основних аспектів: особливий акцент на вивченні основних положень антропософської антропології, що базується на духовно-науковому вченні Р. Штайнера; розгляд дидактичних і методичних засад викладання всіх шкільних

дисциплін, що зумовлено інтеграцією музичного елемента до процесу вивчення загальноосвітніх предметів; поліхудожній підхід (залучення у процес освіти широкого спектру різних видів мистецтва – музики, живопису, скульптури, рецитації, евритмії, акторської майстерності тощо); антропологічно-орієнтовані дидактика й методика музичної освіти учнів 1–12-х класів; особлива увага розвитку особистісної ініціативи здобувачів освіти, спрямованої на осмислену й доцільну організацію індивідуальної та соціальної галузей роботи; відсутність традиційних заліків і екзаменів та використання якісних форм контролю.

Досвід вишів Німеччини з підготовки вчителів музики для вальдорфських шкіл вартий осмислення та творчого використання в сучасній музично-педагогічній вищій освіті, що сприятиме вдосконаленню якості підготовки педагогів-музикантів.

Список використаних джерел

1. Іонова О.М. Питання естетичного виховання особистості у вальдорфській школі. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський зб. наук. пр. молодих учених. Дрогобич: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2020. Вип. 28. Т. 2. С. 120–125.

2. Bund der Freie Waldorfschulen. <https://www.waldorfschule.de/> (дата звернення 10.04.2023).

ВОЛЬОВІ ЯКОСТІ У ЖИТТІ ОСОБИСТОСТІ

В.П. Мартинюк

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053

Психологія

Н.М. Сиско

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи

ВСП ЗВО Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Хмельницький інститут соціальних технологій

Хмельницький, Україна

На сьогодні соціальні умови вимагають від молодої людини уміти пристосовуватися до нових реалій, постійно долаючи зовнішні і внутрішні труднощі, цілеспрямовано досягати цілі, як у професійній діяльності, так і в повсякденні. Здатність ставити перед собою реальні цілі, мобілізувати свої можливості для досягнення та здобуття успіху вимагають великої сили волі, терпіння, витримки, наполегливості. Воля виступає внутрішньою активністю психіки особистості, невід’ємною від свідомості. Лише завдяки докладанню вольових зусиль людина здатна підпорядковувати свою активність свідомо поставленій меті.

За визначенням Р. Павелківа, вольові якості – це відносно стійкі, незалежні від конкретної ситуації психічні утворення, що засвідчують досягнутий особистістю рівень свідомої саморегуляції поведінки, її влади над

собою. До їх числа науковець відносить такі: мужність, цілеспрямованість, рішучість, самостійність, наполегливість, ініціативність, витримку тощо [3, с. 332].

Ю. Дубовик [2] опираючись на вчених, виділяє такі морально-вольові якості людини: самостійність; ініціативність; дисциплінованість (самодисципліна, дисципліна з міркувань вигоди, примусова дисципліна); організованість; героїзм; самовідданість; принциповість.

Г. Васильєв [1, С.31] констатує, що підлітковий вік – це особливий період у житті людини. Це вік активного прагнення пізнання, кипучої енергії, бурхливої активності, жаги діяльності та активного формування всіх особистісних якостей, зокрема і вольових. У цей час активне формування набувають наполегливість, завзятість у досягненні мети, уміння долати перешкоди та труднощі. Вони часто ставлять перед собою цілі, планують їх досягнення, роблять для цього необхідні зусилля. Процес формування вольових якостей у підлітків має суперечливий, нестійкий, імпульсивний характер. Виявляючи, наприклад, наполегливість щодо одного виду діяльності, підліток може виявити їх у іншому. Тому в цей час дуже важливо активізувати такі чинники, що спонукають підлітків до постійного прояву вольових якостей, формують їх, закріплюють серед необхідних особистісних якостей.

Воля виступає вирішальною умовою успіху внутрішньої тривалої роботи над собою, що характерно для 15-17-річних особистостей, що виступає основою самовиховання особистості. Встановлено, що людям із сильною волею характерний високий рівень мотивації досягнення, що проявляється через наполегливість у досягненні поставленої мети, у прагненні до поліпшення результатів та досягненні успіху.

Психологу варто допомогти старшокласникам у формуванні вольових якостей та мотивації успіху, покращити їх вольову сферу, сприяти мотиваційному і особистісному зростанню через застосування корекційно-тренінгової програми. Доведено, що старшокласники, які володіють непохитною волею, постійно здійснювали вольові вчинки в повсякденному житті і у інших видах діяльності змогли досягнути успіхів.

Список використаних джерел

1. Васильєв Г. Особливості формування вольових якостей у підлітковому віці. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2022. Вип. 1. С. 29-34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpumdpu_2022_1_5
2. Дубовик Ю. М. Роль і значення морально-вольових якостей у житті людини. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*. 2015. № 52. С. 18-22. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trkov_2015_52_7
3. Павелків Р.В. Загальна психологія. Підручник. К. : Кондор, 2009. 576 с.

МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ ДЛЯ ВИБІРКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ «РАДІОЛОГІЯ» У ПІДГОТОВЦІ МАГІСТРІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ МЕДИЦИНА

В.М. Мацькевич

кандидат медичних наук, доцент кафедри радіології та радіаційної медицини
Т.Л. Ленчук

кандидат медичних наук, доцент кафедри радіології та радіаційної медицини
Івано-Франківський національний медичний університет
Івано-Франківськ, Україна

Навчальна дисципліна «Радіологія» є вибірковою компонентом в навчально-освітній програмі «Медицина» другого (магістерського) рівня, спеціальності 222 Медицина та вивчається у V та VI семестрах III курсу. Викладання дисципліни базоване на отриманих студентами знаннях з: 1) анатомії людини при вивченні КТ, МРТ, УЗД та рентгенанатомії органів та систем; 2) фізики та біофізики, біоінформатики – для розуміння будови та принципів роботи апаратів для рентгенографії, рентгеноскопії, ультразвукових медичних апаратів, комп'ютерного томографа, магнітно-резонансного томографа, гамма-терапевтичних установок, лінійного прискорювача, а також для розуміння скіалогії (науки про отримання зображення в рентгенології) та нових цифрових технологій у радіології; 3) біохімії – для вивчення процесів впливу іонізуючого випромінювання на здорову та патологічну клітину, для розуміння дії різних методів променевого лікування при онкологічних процесах на клітинному рівні, кисневого ефекту при радіотерапії, взаємодії контрастних середників для діагностичного обстеження із молекулами живого організму, принципу радіонуклідної діагностики «in vivo»; 4) фізіології – для вивчення радіологічних динамічних досліджень функцій органів і систем, як ультразвукова діагностика серцево-судинної системи, статевої системи та молочної залози у різні дні менструального циклу; рентгеноскопія шлунково-кишкового тракту із використанням сульфату барію; особливості рентгенографії кісткової системи з у дітей, дорослих, та людей літнього віку. Такі навчальні дисципліни, як патофізіологія, патоморфологія, мікробіологія та фармакологія вивчаються також на третьому курсі, як і радіологія.

Навчальний план, запропонований Європейською Асоціацією радіологів (ЄАР) у 2021 році передбачає взаємну міждисциплінарну інтеграцію знань. Так, наприклад, вони пропонують що можна легко інтегрувати радіологічне навчання анатомії візуалізації у лекційний модуль з анатомії людини. Студенти, згідно плану розробленого ЄАР, також повинні отримати базове розуміння ризиків іонізуючого випромінювання, магнітно-резонансної та ультразвукової томографії, використання контрастних речовин і ризики, пов'язані з різними інтервенційними процедурами, що є неможливим без попередніх ґрунтовних знань біохімії та фізики. Загалом ЄАР розуміє радіологію в широкому сенсі – як біомедичну візуалізацію та інтервенційну дисципліну – хірургічними втручаннями під контролем зображення [1, с. 7].

У 2022 році ЄАР провела вивчення навчальних планів з радіології у 13 країнах та визначили, що у більшості закладів радіологія викладалася як окремий предмет (54%, 32/59). У 31% (18/59) викладання радіології було інтегровано в інші предмети, наприклад, внутрішню медицину або хірургію; або поєднання самостійного та інтегрованого навчання (15%, 9/59). Формати проведення включали в себе лекції, семінари та практичні заняття для студентів, проводились, як в очному, так і онлайн режимах [2, с. 4]

Список використаних джерел

1. Curriculum for Undergraduate Radiological Education. U-Level Curriculum : *European Society of Radiology*. Geneve : 2021.26 p.

2. European Society of Radiology (ESR). Undergraduate radiology education in Europe in 2022: a survey from the European Society of Radiology (ESR). *Insights Imaging*. 2023 № 14. С. 1–7. <https://doi.org/10.1186/s13244-023-01388-8>

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ «ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)» ДЛЯ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

Н.В. Михайлюк

старший викладач кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації

М. Ламааши

старший викладач кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
Харків, Україна

Важливим кроком на шляху розвитку соціальної свідомості молодого покоління є формування нового наукового економічного мислення, мотивація до постійного оновлення своїх знань та навичок, прагнення до особистого вдосконалення, до аналізу результатів своєї роботи та роботи всього колективу. Це завдання стоїть, у першу чергу, перед закладами вищої освіти економічного профілю, які мають готувати фахівців високої професійної кваліфікації. Для вирішення цього завдання процес навчання та виховання повинен бути спрямований на професійну підготовку майбутніх бакалаврів економічного профілю (а саме фахівців банківської справи) та на всебічний розвиток їх особистостей.

Однією з складових циклу загальної підготовки майбутніх бакалаврів банківської справи є освітній компонент «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)». Метою викладання навчальної дисципліни «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)» є оволодіння студентами лексику, фонетикою, граматику сучасної ділової іноземної мови, навичками письма та мовлення з опорою на вже існуючу загальну мовну підготовку студента, вивчення спеціалізованої економічної термінології, ознайомлення зі специфікою перекладу економічної літератури, формування навичок і умінь спілкування на професійні теми, складання контрактів, ділових листів,

банківської документації, спроможності працювати з іншомовною пресою і фаховою літературою [2].

Під час навчального процесу для формування професійної культури майбутніх бакалаврів банківської справи пропонується застосовувати імітаційно-ігровий підхід, тобто моделювати так звані «реальні» ситуації, пов'язані з професійним життям студентів. Вирішуючи певну професійну ситуацію, студент занурюється у змодельовану реальність і вчиться використовувати набуті знання засобами іноземної мови. Рольова гра на заняттях з іноземної мови, що імітує майбутню професійну діяльність, сприяє виробленню у студентів професійних умінь та навичок. Рольова гра дозволяє студентам не тільки відчувати себе у певній комунікативній ролі, а й виявити свої емоції, інтелектуальні здібності, творчу уяву та креативність. Це розвиває навички мовлення іноземною мовою на професійну тему, сприяє розвитку професійних якостей та професійної культури в ситуації імітації професійної діяльності [3], [4].

Для ефективного засвоєння навчального матеріалу пропонується використовувати автентичні фахові тексти, які мають актуальний і сучасний характер, що визначає їх пізнавальну цінність. Ці тексти доступні та зрозумілі, близькі за змістом студентам, вони доповнюють та поглиблюють знання студентів з професійних дисциплін. Такі тексти викликають зацікавленість студентів та спонукають їх до самостійного пошуку додаткової інформації [1].

Під час планування роботи на заняттях з навчальної дисципліни «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)» пропонується додати до основних тем декілька додаткових тем, які безпосередньо пов'язані з формуванням професійної культури майбутніх бакалаврів банківської справи: «Персонал підприємства», «Вмотивованість праці», «Організація і підготовка ділових зустрічей», «Організаційна культура і якісне спілкування — фактори надійності ділових відносин», «Загальні етичні принципи та моделі ділового спілкування», «Морально-психологічна підготовка членів робочої групи до переговорів», «Мовні трафарети, які допомагають вести ділові розмови чи переговори».

Отже, навчальна дисципліна «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)» потребує особливого підходу до методики її викладання та дає можливість викладачам та студентам максимально розкрити свій професійний потенціал та проявити професійні здібності.

Список використаних джерел

1. Вадаська С.В. Особливості викладання іноземної мови професійного спрямування. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1161>.
2. Ділова іноземна мова (англійська). Навчальна програма. URL: https://www.google.ru/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=2ahUKewjF4ZPLhf3jAhXLIIsKHbhtA5cQFjADegQIBRAC&url=http%3A%2F%2Fwww.dnu.dp.ua%2Fdocs%2Fvybir%2Ffmecon%2Fprogram_5a68a7ec2c048.pdf&usg=AOvVaw1Si9rOI8MCuIFmnvdXDTJy.

3. Матвіїв-Лозинська Ю.О. Методика викладання іноземної мови за професійним спрямуванням у змодельованих професійних ситуаціях сфери туризму. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2016/%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%B%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8-%D0%B7/>.

4. Шуило І.І. Особливості викладання англійської мови за професійним спрямуванням студентам юридичних спеціальностей. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/znpnadpcpn_2015_2_24.pdf.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКІВ

С.П. Мільчевська

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053

Психологія

С.Л. Мельничук

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та соціальної роботи

ВСП ЗВО Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Хмельницький інститут соціальних технологій

Хмельницький, Україна

Дошкільний вік є підготовчим до шкільного навчання. Важливою проблемою для дошкільного віку – є проблема розвитку емоцій, їхньої ролі у виникненні мотивів як регуляторів діяльності й поведінки дитини.

О. Мельников [1, с. 96] здійснивши аналіз психолого-педагогічної літератури, зауважує, що найбільш поширеними негативними проявами, які спостерігаються у дошкільному віці, є: істерики, страхи, неслухняність, нечесність, жадібність, замкнутість, сором'язливість, кожен з яких має певні особливості прояву. Водночас, на нашу думку, суттєвими є й інші симптоми криз трьох і шести-семи років у дітей, таких як негативізм, впертість, емоційне збудження, норозливість, свавілля та інші негативістські симптоми.

С. Попиченко [2, с. 144] констатує, що для розвитку моральної сфери дітей дошкільного віку, зокрема дошкільників другого–четвертого рівнів, необхідне забезпечення таких психолого-педагогічних умов: 1) підвищення культури педагогів і батьків у моральній сфері як оточуючого мікросередовища дошкільників в умовах сім'ї та закладу дошкільної освіти; 2) активізація дитини в засвоєнні морального досвіду; 3) забезпечення психолого-педагогічного супроводу розвитку моральної сфери особистості дошкільника. Супровід у психології – це системна комплексна технологія психолого-педагогічної допомоги особистості. Головні напрями супроводу розвитку моральної сфери особистості дошкільника: психолого-педагогічний

супровід дітей; психолого-педагогічний супровід педагогів; психолого-педагогічний супровід батьків.

Дошкільники ознайомлюються з поведінкою та взаємовідносинами дорослих людей через гру. Вплив гри на розвиток особистості дитини полягає в тому, що дитина набуває основні навички спілкування, якості, необхідні для встановлення контакту з однолітками. Через ознайомлення з казкою дитина пізнає оточуючий світ, взаємовідносини між людьми, навчаються співпереживати позитивному герою.

Дослідженнями доведено, що діти, які виростили в умовах любові та піклування близьких, наділені позитивними якостями. Важливо, щоб діти відчували максимум спілкування. Батькам варто використовувати у вихованні дошкільнят фольклор: пісеньки, потішки, казки, загадки, прислів'я та приказки. Ознайомлювати дітей із культурною спадщиною свого народу. Під впливом дитячого фольклору у душі дитини виникають естетичні, інтелектуальні та моральні почуття. Діти отримують досвід в навичках виразної мови та виразних рухах, навчаються уважно слухати та відповідати.

Психологу важливо створювати умови для дбайливого ставлення та збереження мови, традицій у гармонійному психологічному розвитку дітей дошкільного віку. Батькам рекомендовано зробити прослуховування фольклорних творів регулярним заняттям через читання казок, наспівування пісень, проголошення прислів'я. Вихователям рекомендовано інтегрувати фольклор в основу міжпредметних зв'язків на музичних заняттях; організувати проведення фольклорних свят, розваг, тематичних вечорів тощо.

Список використаних джерел

1. Мельников О. Вплив криз психовікового розвитку на виникнення негативної поведінки у дітей дошкільного віку. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2022. Вип. 1(1). С. 92-98 : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apv_2022_1\(1\)_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apv_2022_1(1)_17)
2. Попиченко С. Психологічні особливості розвитку моральної сфери в дошкільному дитинстві. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2022. Вип. 1. С. 138-147. : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2022_1_20

РОЛЬ САМООЦІНКИ У ЖИТТІ ОСОБИСТОСТІ

Д.Л. Ніколаєва

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053

Психологія

С.М. Кондратюк

кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології та соціальної роботи

ВСП ЗВО Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Хмельницький інститут соціальних технологій

Хмельницький, Україна

Розвиток самооцінки відбувається під час усього життя людини. Самооцінка виступає результатом тривалого процесу, який здійснюється під

дією різних детермінант те триває впродовж життя людини. Самооцінка залежить від оточення особистості, стилю спілкування, успіхів у діяльності, та має вплив на всі сфери життя людини, допомагає корегувати поведінку та вчинки.

Л. Кошинська [1, с. 228] зауважує, що самооцінка є важливим чинником становлення особистості дитини. Дитина не народжується на світ з певним ставленням до себе. Як і всі інші особливості особистості, її самооцінка проходить певний етап становлення у процесі виховання, в якому основна роль належить сім'ї та школі. Формування самооцінки триває в шкільні роки: конкретні оцінки вчителів і оточення, успіхи в навчанні мають сприяти формуванню адекватної самооцінки. Навчальна успішність стає чи не головним критерієм оцінювання особистості школяра. Разом з оцінкою вчителя та батьківським ставленням, навчальна успішність є вагомим чинником формування самооцінки школяра та його соціального статусу.

І. Хомич [2, с. 293] наголошує, що самооцінка в залежності від своєї форми (адекватна, завищена, занижена) може стимулювати або, навпаки, пригнічувати активність людини. Неадекватна, низька самооцінка знижує рівень соціальних домагань людини, сприяє розвитку невпевненості у власних можливостях, обмежує життєві перспективи. Така самооцінка може супроводжуватися важкими емоційними розладами, внутрішніми конфліктами і тощо. Занижена самооцінка завдає шкоди і суспільству, тому що людина не в повній мірі реалізує свої сили і можливості. Адекватна самооцінка стимулює навчальну активність молодших школярів, їхнє прагнення поліпшувати досягнуті результати, відповідати рівню вимог учителя. Орієнтуючись на оцінки, діти самі поділяють себе і своїх товаришів на відмінників, середніх, слабких, старанних або нестаранних, відповідальних або безвідповідальних, дисциплінованих або недисциплінованих. Оцінна діяльність зазвичай здійснюється у формі балів у журналі й у вербальній формі. Між цими двома видами оцінювання є істотна розбіжність. Оцінка, яку вчитель ставить у журнал, є офіційним документом. Тому він ставить її на основі спеціально розроблених критеріїв і вимог суспільства. До вербальних же оцінних суджень учителя суспільство висуває лише загальні, принципові вимоги, не контрольовані суворими показниками, вони повинні відповідати гуманістичним тенденціям, сприяти розвитку учнів. Тому вербальна оцінка не менш відповідальна для вчителя, ніж оцінка у журналі.

Психологу варто пропонувати рекомендації суб'єктам освітнього процесу щодо формування самооцінки у молодшому шкільному віці. Важливо виховати особистість із адекватною самооцінкою, яка буде супроводжуватиме все життя. об'єктивно себе оцінюючи, вдосконалювати вміння та працювати над недоліками. Особистість із низькою самооцінкою відчуває труднощі у адаптації, боязнь розпочати серйозні справи, очікуючи при цьому невдачі. Особистість із завищеною самооцінкою мають надмірну впевненість та часто допускають помилки не дослухаючись до думки інших.

Список використаних джерел

1. Кошинська Л. О. Особливості розвитку самооцінки молодшого школяра. *Молодий вчений*. 2016. № 12.1. С. 226-229. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_12
2. Хомич І. С. Самооцінка дитини молодшого шкільного віку як передумова забезпечення контролю за діяльністю з точки зору нормативних критеріїв. *Психологія: реальність і перспективи*. 2017. Вип. 8. С. 291-295. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prp_2017_8_66

СПІЛКУВАННЯ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ

Р.І. Паращук

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053

Психологія

С.М. Кондратюк

кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології та соціальної роботи

ВСП ЗВО Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Хмельницький інститут соціальних технологій

Хмельницький, Україна

Молодший шкільний вік виступає важливим для становлення дитини як члена суспільства. Адже молодший школяр активно набуває навичок спілкування та встановлення дружніх контактів з однолітками.

У статті І. Гайдамашко [1] обґрунтовано необхідність використання вчителем початкових класів технологій оптимізації взаємовідносин молодших школярів (Коло, педагогіка переживання/проживання, технологія колективного творчого виховання (КТВ), інтерактивні технології та ранкові зустрічі). Автор виділяє технологію «Коло» у роботі з молодшими школярами, яку доцільно використовувати з метою формування цінностей, встановлення правил поведінки, забезпечення сприятливого психологічного мікроклімату у колективі (класі), прийняття важливого рішення, вирішення конфлікту конструктивним шляхом, обговорення різноманітних тем тощо [1, с. 80].

Г. Скиба [2, с. 138] зауважує, що цілеспрямоване включення молодшого школяра в колективні, партнерські відносини в освітньому процесі сприяють формуванню позитивних міжособистісних відносин та оптимального мікроклімату в класному колективі. На оптимальне формування міжособистісних відносин учнів молодших класів впливає раціонально організована система комунікативних взаємодій, яка передбачає включення дітей у значущі для них види діяльності, пов'язані з чіткою установкою на результат; партнерська взаємодія учнів, їх батьків та вчителів, мотиваційні та інклюзивні технології в організації навчального процесу.

Використання інтерактивних технологій має низку переваг. Так, у навчально-виховному процесі початкової школи інтерактивні технології: створюють комфортні умови для навчання, за яких кожний учасник має

змогу повірити в свої сили, зробити індивідуальний внесок у загальну справу; унеможливають домінування одного учасника навчального процесу над іншим; сприяють розвитку індивідуальних здібностей, комунікативної компетентності; формуванню навичок кооперації та співробітництва, відчуття роботи в команді тощо [1, с. 82].

Способи подолання труднощів міжособистісних відносин у класі полягають у залученні учнів до спільної діяльності; використанні тренінгових завдань на уроках і в позакласній роботі; створенні умов в яких відбувається вираження емоційних станів; формуванні адекватного рівня домагань і самооцінки.

Одним з ефективних способів формування учителем міжособистісних відносин в колективі молодших школярів є використання дидактичних ігор, що сприятиме пізнавальній активності учнів.

Важливо, щоб вчитель адекватно встановлював взаємини з учнями, враховуючи їх ставлення до однокласників; справедливо оцінював результати навчальної діяльності та пояснював оцінку; підвищував рівень комунікативних умінь та навичок; розвивав товариську та дружелюбність учнів; організовував спільні колективні справи; спільне відвідування різноманітних вистав, перегляд кінофільмів, походи та екскурсії.

Список використаних джерел

1. Гайдамашко І. А. Технології оптимізації взаємовідносин в учнівському колективі. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. соціальна робота»*. 2016. Випуск 1 (38). С.80-83

2. Скиба Г. Особливості формування міжособистісного спілкування учнів молодших класів в умовах Нової української школи. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2020. Вип. 2(1). С. 135-142. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpumdpu_2020_2\(1\)__18](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpumdpu_2020_2(1)__18)

САМОРЕГУЛЯЦІЯ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Д.В. Петровська

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053

Психологія

С.М. Кондратюк

кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології та соціальної роботи

ВСП ЗВО Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Хмельницький інститут соціальних технологій

Хмельницький, Україна

Саморегуляція виступає однією з найбільш інтегративних властивостей, включаючи емоційні, морально-вольові, мотиваційні, інтелектуальні сфери особистості, здатність розв'язувати екстремальні та складні поведінкові ситуації, запам'ятовувати та розмірковувати.

Саморегуляція визначається як один з універсальних принципів існування організму, що здійснюється на різних рівнях його функціонування.

Суть психічної саморегуляції – здатність керування власними діями й станами, яка теж виявляється на різних рівнях [1, с. 103-112].

Емоційна саморегуляція у підлітковому віці визначається особливостями тих психічних станів, в яких перебувають підлітки найчастіше, її самооцінки, а також рівень сформованості індивідуальної системи усвідомленої саморегуляції довільної активності людини.

Т. Кириченко [2, с. 16] зауважує, що саморегуляція виступає провідним і визначальним психічним процесом будь-якого виду життєдіяльності особистості. Відтак, цілком закономірно, що вказаний феномен посідає значуще місце у міждисциплінарному вимірі наукових досліджень. Інтерес до питання психічної саморегуляції зріс за останні роки. Про це свідчить той факт, що до поняття саморегуляції звертаються у дослідженнях представники різних психологічних дисциплін та шкіл. Проблема саморегуляції є однією з найважливіших у сучасній психології. Адже, взаємодіючи з навколишнім світом, людина повсякчас опиняється в ситуації вибору різних способів реалізації активності залежно від мети, своїх індивідуальних особливостей, умов дійсності, а також особливостей людей, які взаємодіють з нею. У складних (стресових) ситуаціях зняти невизначеність можна лише за допомогою саморегуляції, коли людина самостійно досліджує ситуацію, програмує свою активність, контролює перебіг діяльності та коригує, якщо є потреба, отримані результати.

Емоційна напруженість спричинює виникнення переживання негативних емоцій, надмірного збудження, виснаження нервової системи. Виникнення психологічного стресу перешкоджає підлітку змінювати рівень емоційного збудження та об'єктивно оцінювати умови навчання або будь-якої іншої діяльності.

Емоційна саморегуляція підлітків виступає засобом реалізації прийнятих програм, досягнення окреслених цілей, допомагає корекції програм та цілей у ситуаціях, які змінюються під зовнішніми та внутрішніми впливами. Способом саморегуляції психічних станів підлітків є самоуправління, яке здійснюється за умови спроможності людини перетворювати власну активність (зовнішню та внутрішню) відповідно до моделі передбачуваних змін ситуації.

Психологу важливо використовувати основні способи підвищення рівня саморегуляції психічних станів – групове тренування й аутогенне тренування. Щодо підвищення рівня емоційної саморегуляції у підлітковому віці як необхідної передумови підготовки до діяльності, важливо навчитися застосовувати методи саморегуляції як самопізнання, самооцінки, самопереконання, самопорівняння, самозобов'язання, самоуправління, самонавіювання, самозвіт, самоконтроль, самопокарання тощо.

Список використаних джерел

1. Вікова та педагогічна психологія : навчальний посібник. [О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін.]. К. : Просвіта, 2001. 416 с.

2. Кириченко Т.В. Аналіз проблеми розвитку механізмів саморегуляції поведінки підлітків. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2018. № 9(50). С. 16–19.

СТОРИТЕЛІНГ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ В УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

В.А. Пилипенко

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету природничої, спеціальної та здоров'язбережувальної освіти

О.О. Пінський

кандидат педагогічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Сьогодні людська спільнота все частіше приходиться до думки про цінність природничо-наукової освіти й виховання, на якому ґрунтується майбутнє нашої цивілізації. Проте проблема нещадної експлуатації природних ресурсів залишається актуальним. Саме тому питання ефективного формування екологічно-біоетичної культури є провідним завданням сучасної школи. Одним з новітніх підходів, які забезпечують ефективність вивчення природничих наук в учнів загальноосвітньої школи, є сторітелінг. Дослідження науковців – педагогів, методистів циклу природничих дисциплін дозволили визначити особливості використання цього напрямку.

Використання сторітелінгу під час вивчення біології передбачає застосування історій про природні явища, процеси, що допомагає учням зрозуміти та запам'ятати навчальний матеріал. Для досягнення максимального ефекту цікава сюжетна розповідь має бути підкріплена наочними матеріалами (фото- та відеоілюстрації)

Дослідження В. Іваненко виявили, що використання сторітелінгу вчителем природничих наук може допомогти учням краще розуміти такі процеси, як фотосинтез, кругообіг вуглецю та інші. Крім того, учні, які навчались за допомогою сторітелінгу, виявили значну зацікавленість у вивченні предмету [1].

За М.Ходге, використання сторітелінгу може збільшити здатність учнів до сприйняття нової інформації про природу та допомогти їм її легше засвоїти. Науковець стверджує, що сторітелінг допомагає учням покращити свої знання про екосистеми та їх взаємодії, а також зрозуміти важливість збереження природи та різноманіття видів [2].

Опитування, проведене в середовищі освітян-природознавців, показало, що більшість педагогів знайомі із поняттям сторітелінг (тільки 20% відповіли негативно) і вважають його дуже ефективним для навчального процесу. Однак формулювали основний зміст поняття досить узагальнено («кардинально новий підхід до написання тексту»), без уточнення специфічних рис, які й вирізняють цей прийом з-поміж інших. Узагальнений аналіз отриманих відповідей показав, що більшість сучасних учителів майже не використовують сторітелінг в освітньому процесі. Жоден з респондентів

не навів навіть коротко story-приклад чи інформацію, яку запам'ятали завдяки ним.

Учителі-природознавці обізнані з новими технологіями, однак їх активному впровадженню в освітній процес заважає, з одного боку, відсутність підготовлених методичних матеріалів та спеціальних практикоорієнтованих тренінгів, а з іншого, велике перевантаження та втомлюваність сучасного вчителя, що стають перешкодою у пошуку адекватних підходів.

Отже, сторітелінг може бути цікавим та змістовним методом викладання природничих наук, який сприятиме збагаченню знань учнів та розвитку їхніх навичок. Важливо, щоб вчителі використовували цей метод у комбінації з іншими методами, щоб створити максимально комфортні умови для навчання.

Список використаних джерел

1. Іваненко В. Використання технології сторітелінгу в процесі вивчення біології. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Педагогічні науки.* 2021. С. 53-57.

2. Hodge M. Storytelling: An ancient art that can enhance health communication in the modern world. *Patient Education and Counseling.* 2021. P. 1-2.

САМОТНІСТЬ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Г.Л. Побережна

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053

Психологія

С.М. Кондратюк

кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології та соціальної роботи

ВСП ЗВО Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Хмельницький інститут соціальних технологій

Хмельницький, Україна

У психології вивчали проблему самотності Е. Берн, Є. Головаха, І. Кон, Г. Костюк, С. Максименко, В. Роменець, О. Титаренко, Д. Рассел, Е. Фромм, В. Франкл та інші. Особливо гостро постає проблема самотності у підлітковий вік, що обумовлено віковими особливостями. Адже звичні життєві моделі дитинства стають неефективними, а моделі дорослості ще знаходяться на етапі формування, стани самотності й усамітнення переживаються особливо глибоко. Розуміють самотність, як відчуття, яке виявляється у формі потреби бути включеним в якусь групу або бажання цього, або потреби просто бути у контакті з людьми. Самотність є комплексним відчуттям, яке пов'язує у сукупність усі втрачені внутрішнім світом особистості можливості самореалізації у соціумі.

Проблема самотності особливо загострена у старшому підлітковому віці, адже підліток відкриває для себе свій внутрішній світ, ідентифікує себе у

соціумі, обирає життєвий шлях. У підлітка почуття самотності зумовлене впливом комплексу чинників, серед яких соціальні, вікові, особистісні [1, с. 220-221].

Самотність супроводжується деякими типовими симптомами. Зазвичай самотні люди відчувають себе психологічно ізольованими від решти людей, нездібними до нормального міжособистісного спілкування, до встановлення з оточуючими інтимних міжособистісних відносин типу дружби або любові. Самотня особистість відчуває себе депресивною, пригніченою, переважає порожнеча та смуток, дефіцит умінь і навичок спілкування.

Л. Журавльова досліджувала зв'язок самотності у підлітків з різними емоційними станами і виявила, що переживання самотності – характерне для підліткового віку, однак інтенсивність, частота, феноменологія цих переживань має індивідуально-типологічні відмінності. Найчастіше самотність у підлітків асоціюється з нестерпною нудьгою. Незалежно від рівня переживання самотності, підлітки майже ніколи не впадають у відчай [1].

За результатами проведеного дослідження суб'єктивного рівня відчуття самотності Д. Рассела, І. Фергюсона встановлено: високий рівень суб'єктивного відчуття самотності 16% – це свідчить про те, що підлітки гостро переживають свою самотність, відчувають ізольованість від суспільства та не відчувають розуміння та підтримки з боку оточуючих; середній рівень суб'єктивного відчуття самотності – у 36% вказує на те, що підлітки відчувають себе самотніми, але ці переживання не носять тривалий характер; низький рівень суб'єктивного відчуття самотності – у 48% – адекватне переживання стану самотності, яке не впливає на самопочуття та самооцінку підлітків.

Проблему самотності прийнято розглядати в негативному світлі, однак самотність має і позитивні аспекти – дає можливість здійснити глибоку рефлексію, самоаналіз, поміркувати, дає можливість цінувати усамітнення, знаходячи в ньому позитивний ресурс для розвитку власної особистості та встановлення нових, глибоких і осмислених зв'язків з людьми. Самотність виступає суб'єктивним переживанням, тому не можна виробити єдиний спосіб його подолання у будь-якій ситуації. Психологу варто здійснювати психологічну підтримку підлітків, що переживають самотність забезпечувати необхідними знаннями, уміннями і навичками для самостійного подолання самотності, зокрема навички самопізнання, самоаналізу, самоконтролю і саморегуляції, комунікативні уміння. Навчити змінювати деякі зовнішні умови для перетворення самотності в позитивне переживання, встановлюючи взаємовідносини із сім'єю, однолітками, шкільним колективом.

Список використаних джерел

1. Журавльова Л.П. Психологія емпатії: Монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. 328 с.

ПОКРАЩЕННЯ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

М.О. Рибалка

здобувач другого (магістерського) освітньо-наукового рівня вищої освіти

О.С. Митцева

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії, старший викладач

Харківський національний університет радіоелектроніки

Харків, Україна

Для кар'єрного розвитку у сфері IT Soft skills мають ключове значення. Soft skills – це навички, що показують, як людина взаємодіє з соціумом. До Soft skills належать: комунікативні навички, навички публічних виступів, уміння слухати й повернути до себе увагу співрозмовника. У сучасних реаліях розвиток Soft skills є настільки ж важливим, як і Hard skills.

Оцінювання є важливим першим кроком. Оцінка розриву в навичках Soft skills виявляється особливо складною, оскільки вони зазвичай не мають механізмів систематичної оцінки та сертифікації. Рекомендується мати спеціалістів у відділах кадрів чи деканатах, здатних кодифікувати Soft skills та визначити їх відповідні критерії оцінки [1].

У контексті розвитку Soft skills у освітній діяльності окремої уваги заслуговує педагогічна складова, адже предметом праці викладачів є особистість студента. Отже, педагог як професіонал має орієнтуватися у різноманітних ситуаціях спілкування, враховуючі досвід та навички студента [2].

У структурі соціально-комунікативного компонента важливого значення надаємо емоційному інтелекту та соціальній фасилітативності.

Емоційний інтелект – здатність особистості до здійснення оптимальної координації між власним емоційним станом та цілеспрямованою поведінкою. Складається з двох складових: когнітивної – розуміння своїх емоцій, емоцій інших та поведінкової, що відповідає за управління власною поведінкою та поведінкою інших людей. Завдяки розвиненому емоційному інтелекту спеціаліст здатен правильно розуміти власні емоції та розпізнавати емоції і наміри інших людей за невербальними ознаками та вербальною експресією, вміє керувати емоціями і змінювати їх напрям для ефективної міжособистісної взаємодії та успішної соціальної адаптації [2]. Люди з високим рівнем емоційного інтелекту добре розуміють свої емоції і почуття інших людей. Для розвитку емоційного інтелекту студентів та робітників необхідно стимулювати їх прислухатися до своїх і чужих емоцій.

Люди природно діють на основі стимулів. Винагороди та заохочення мають вирішальне значення, щоб заохотити людей не лише розпочати навчання Soft skills, але й продовжити його. Наприклад, фірма може замовити футболки для співробітників, які пройшли певні курси, а університет надати додаткові бали для заохочення співробітників або студентів і далі розвивати Soft skills.

Слід зазначити, що співробітники фірми та студенти університету будуть краще вмотивовані вдосконалювати Soft skills якщо у них виникне нагальна потреба у їх використанні. Для співробітників фірми найкращим варіантом є надання можливості спілкуватися з клієнтом напряду. Це забезпечує як покращення Soft skills, так і краще розуміння продукту. Слід зробити так, щоб студенти/співробітники самі шукали можливості для розвитку Soft skills.

Таким чином визначили, що найбільш вдалою стратегією розвитку Soft skills є надання можливості для їх застосування та надання певної винагороди за проходження курсів з окремих видів Soft skills, Для розуміння рівня розвитку Soft skills студента/співробітника слід мати спеціаліста, здатного провести оцінку і порекомендувати шлях подальшого вдосконалення.

Список використаних джерел

1. Avrane-Chopard J. How to develop soft skills [Електронний ресурс] / J. Avrane-Chopard, J. Potter, D. Muhlmann. 2019. Режим доступу до ресурсу: <https://www.mckinsey.com/capabilities/people-and-organizational-performance/our-insights/the-organization-blog/how-to-develop-soft-skills>.

2. Наход С. А. Значущість «Soft skills» для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій. Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. 2018. Т. 1, № 63. С. 131–135.

ОСОБЛИВОСТІ ЗОБРАЖЕННЯ ЛІКАРІВ У ТВОРАХ УКРАЇНСЬКОЇ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ

А.С. Світлична

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету початкового навчання

А.А. Ємець

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

У своєму дослідженні ми зосередилися на творах дитячої літератури, в яких наявний образ лікаря, опис зовнішності, поведінки, діяльності. Зупинилися саме на цій темі, бо вважаємо, що є дуже великий відсоток дітей, які досі відчувають страх перед відвідуванням лікарні, а знайомство з художніми творами допоможе його побороти.

Роль лікаря у житті людини є дуже вагомою. Саме вони рятують життя, виліковують від найрізноманітніших хвороб, дають рекомендації, як турбуватися про своє здоров'я. Звичайно, читання творів не навчить лікувати людей, але таким шляхом здобути основні знання про своє здоров'я, правила підтримки організму цілком можливо.

Аналіз дитячої літератури показав, що багато, хто з письменників відтворив лікаря у своїх творах. Серед українських письменників можна назвати В. Сухомлинського, Д. Білоуса, В. Нестайка, Г. Бойка та інші. Автори описували не тільки їх головні риси характеру, життя, а й різновид їх діяльності, як лікарів. Цю тему розглядають письменники, щоб розвіяти страх та боязнь дітей перед відвідуванням лікаря, також для того щоб дитина зрозуміла, що лікарі в жодному разі не хочуть нашкодити та образити її, а зробити так, щоб їй стало краще.

Одним з яскравих образів лікарів створено з В.Нестайком в оповіданні «Шурка і Шурко». Головні герої твору – школярі, хлопчик і дівчинка, які є тезками. Хлопчик Шурко до жаху боїться лікарів, але ховає свій страх демонстративною неприязню, яка була перенесена й на Шурку, його однокласницю, яка є дочкою хірурга. Захворівши, Шурко до останнього не хотів звертатися до лікарів, але дарма, бо лікарка виявилася дуже турботливою, «у неї були ласкаві, ніжні руки, як у мами. І Шуркові одразу стало дуже тепло і затишно» [2]. З'ясувалося, що лікарка Клавдія Василівна – це мама Шурки, і саме завдяки її піклуванню в хлопчика зник страх лікарів. Саме від нього ми чуємо такі важливі слова: «От якби всі лікарі були такі... добрі. Їх ніхто б не боявся...».

Не менш цікавими є вірші Грицька Бойка («Лікар», «Зелена аптека», «Хто кричав»). У «Зеленій аптеці» звичного зображення лікаря не має, але є не менш цікаві й пізнавальні розповіді про лікарські рослини, їх використання та призначення. «...Зелену аптеку / Слід кожному знати: / Крушина, фіалка, / Конвалія, м'ята, / Вільха, деревій, / Бузина, кам'яниці, / Черемха і пижмо, / Шипшина й суниці... / Зелена аптека – / Це трави і квіти...» [1]. Після читання твору в дітей з'являться знання про використання лікарських рослин.

Образ лікарів часто зустрічається і в казковому обрамленні, наприклад, у казці Ю. Ярмиша «Чарівні ліки». У творі з'являється лікар, але він – другорядний герой: «...На ньому був білий халат, а на халаті – сила-силенна різних кишень і маленьких кишенок. За лікарем санітари несли великий і, певно, дуже важкий чемодан...» [3]. Хворому хлопчику допоміг лікар-чарівник Хотій. Навички, стиль роботи лікаря автор казки не позначав, адже це казка, але вона закладає думку, що найкращі лікарі – чарівники.

Отже, дитячі письменники намагалися створити позитивні образи лікарів показати їхню привабливість. Знайомство з різноманітними творами цієї тематики збільшує шанси дітей перебороти страх перед відвідуванням лікаря та дійти до висновку, що лікарі – люди, які хочуть допомогти.

Список використаних джерел

1. Бойко Г. Зелена аптека. Вид-во «Державне видавництво дитячої літератури УРСР», 1961 р., 18 с.
2. Нестайко В. Шурка і Шурко. Режим доступу: <https://litgazeta.com.ua/chytaty-onlayn/nestajko-vsevolod-shurka-i-shurko/>
3. Ярмиш Ю. Чарівні ліки. К. : Веселка, 1981. 20 с.

АНАЛІЗ ПІДРУЧНИКА З ЧИТАННЯ ДЛЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЛАТВІЇ

А.Р. Сирота

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету початкового навчання

А.А. Ємець

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Багато українців через російську агресію стали вимушеними переселенцями та біженцями. Деякі з них, як і авторка цих матеріалів, потрапили до країн Балтії, а саме до Латвії. Можливість спочатку спостерігати, а потім і долучитися до навчального процесу в початковій школі спонукала проаналізувати чинні підручники, а в межах курсу «Методика навчання літературного читання» ще й провести порівняння європейських і вітчизняних підходів.

У школах Латвії вивчення дисциплін мовно-літературного циклу забезпечують три комплекти підручників. Два з них представляють інтегровані курси мови та читання і використовують у школах для національних меншин (де навчаються росіяни, євреї, німці, білоруси, поляки, литовці, естонці, роми). Українці не входять до цього переліку. За законами Латвії українські біженці мають навчатися офіційною мовою держави, що надала прихисток. Третій комплект передбачає окреме вивчення мови та читання. Саме на ньому ми й зосередили свою увагу.

Автор підручника Зента Анспока (Zenta Anspoka). Як і в українських підручниках, читання – це друга частина навчального предмету «Латиська мова» (Latviešu valoda), перша частина – це латиська мова. До комплекту ще створено робочий зошит, він інтегрований (до обох частин підручника одночасно). У дослідженні було розглянуто навчальні книжки для 2 класу.

Аналіз розташування матеріалу в підручнику показав, що спосіб структурування – класичний (тематичний, переважно за порами року).

Щодо наповненості підручника. Твори невеликого обсягу, переважно на 1-2 сторінки, лише кілька текстів на 4-5 сторінок, але тоді вони поділені на 3-5 уривків. Це робиться для того, щоб не перевантажувати дитину.

У підручнику для 2 класу представлено зразки латиської народної творчості та твори дитячих письменників. Фольклор презентують казки (латиські та естонська), народна латиська пісня, приказка і вірування (latviešu tautas ticējumi).

У підручнику подано 113 творів. З яких 37 – це народна творчість і 76 – це літературні твори. Авторський склад творів представлено 38 латиськими письменниками та 4 зарубіжними: Астрід Ліндгрєн, Отфрід Пройслер, Дора Габе, Іра Лембере. Швецька письменниця А. Ліндгрєн зустрічається на

сторінках підручника два рази з оповіданнями про дітей, німецький казкар О.Пройслер є автором твору «Маронійський купець», болгарська авторка Д.Габе зустрічається з оповіданням про дітей та статтею про природу, а естонка І.Лембере з оповіданням про дітей.

Щодо латиських авторів найчастіше в підручнику зустрічаються такі письменники: Яніс Балтвілкс, Яніс Яунсудрабіньш, Дзідра Ринкюле-Земзарє, Рудольф Ейкерс. Опитування латиських учителів початкових класів показало, ці письменники вважаються класиками латиської дитячої літератури.

Твори, подані в підручнику, можна розподілити за трьома основними жанрами, які представлені досить пропорційно: вірші (28), оповідання (24) та казки (24). Типовими завданнями після твору є вправи, що перевіряють знання тексту учнів. Запитання спрямовані на фактичний та смисловий рівень розуміння тексту, рідше на усвідомлення підтексту чи на сприйняття ідеї. На нашу думку, у підручниках досить зручно виділено слова для довідок. До речі, на відміну від вітчизняних навчальних книжок, у латиських зовсім не звертається увага на авторів літературних творів.

Список використаних джерел

1. Zenta Anspoka. Latviešu valoda. 2.klasei. Otrā daļa. 2015gadā. 208 lpp.

ЕМПАТІЯ ЯК ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВА ЯКІСТЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

А.О. Соколовський

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053

Психологія

Н.М. Сиско

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи

ВСП ЗВО Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Хмельницький інститут соціальних технологій

Хмельницький, Україна

Емпатія – це складний, багаторівневий феномен, структура якого являє собою сукупність емоційних, когнітивних і поведінкових умінь, навиків, здібностей людини.

Н. Бугайова [1, с. 8] розглядає емпатію студентів-психологів, яка тісно взаємопов'язана з особливостями періоду пізньої юності, із дозріванням когнітивної, емоційної, мотиваційновольової сфер, а особливо з глибиною розвитку рефлексії, самосвідомості, світогляду, усвідомленням своєї індивідуальності, професійного самовизначення та формуванням життєвої перспективи і плану життя. Її розвиток відбувається на фоні вікових криз і соціально-культурних чинників, зміні близького оточення, впливу референтної групи, професійного спрямування. У даному віці вона набуває вищих форм розвитку, становлячись вагомим характеристикою особистості майбутнього фахівця. Характер емпатійних ставлень і поведінки суб'єкта

емпатії стосовно її об'єкта проявляється відповідно до етапів її розвитку в структурі особистості здобувача та його особистісної спрямованості, а також в процесі набуття теоретичних та практичних знань з психологічних дисциплін. Саме в процесі навчання відбувається всебічний розвиток різних сфер особистості здобувачів – майбутніх психологів, який сприяє опануванню психологічними складовими майбутньої професійної діяльності, зокрема формуванню емпатії.

Н. Шикирява [2, с. 184] зауважує, що на етапі професійного самовизначення та професійної підготовки на перший план виступає емпатія як особистісна характеристика, яка є однією з пріоритетних під час вибору професії практичного психолога. На всіх інших етапах професійного становлення, починаючи з адаптації до майстерності в професії, ми маємо справу з певним набором комбінацій емпатії як особистісної та професійної характеристики, що й презентує поняття «професійна емпатія». Професійна емпатія психолога – це інтегральна особистісно-професійна якість із характеристиками когнітивного, емотивного й дієвого рівнів, що детермінована самоконтролем у спілкуванні, навичками гарного співрозмовника й слухача, комунікативними вміннями, наявністю адекватного рівня тривожності й нервово-психічної стійкості.

Аналіз досліджень у психології констатує, що диференціація емпатії як процесу відбувається із врахуванням того, який із трьох компонентів у ній переважає: когнітивний, емоційний чи поведінковий. Перевага когнітивного компоненту у відображенні стану іншої людини характерна для адекватного розуміння іншої особистості. Домінування емоційного компоненту в емпатії говорить про емоційний відгук однієї особистості на переживання іншої. У діяльній емпатії суб'єкт не тільки розуміє емоційний стан іншої особи, але і надає їй активну підтримку.

Важливо забезпечити розвиток професійної емпатії у майбутніх психологів завдяки вивченню дисциплін прикладного спрямування, зокрема психологічного консультування, основи психокорекції, тренінг особистісного зростання, використовуючи системи тренінгових вправ, використання ділових ігор, навчальних задач та ін.

Список використаних джерел

1. Бугайова Н. М., Андрющенко І. О. Розвиток емпатії студентів-психологів як складової майбутньої професійної діяльності. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи*. 2021. № 2. С. 5-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tippp_2021_2_3

2. Шикирява Н. М. Емпатія як особистісна характеристика та професійна якість практичного психолога. *Габітус*. 2021. Вип. 23. С. 182-187. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/habit_2021_23_33

ФОРТЕПІАННІ ТВОРИ КЛОДА ДЕБЮССІ В МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОМУ РЕПЕРТУАРІ

С.С. Соланський

кандидат мистецтвознавства, доцент кафедр спеціального фортепіано та загального і спеціалізованого фортепіано, провідний концертмейстер
Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка
Львів, Україна

Фортепіанні твори французького композитора Клода Дебюссі (*Achille-Claude Debussy*) (1862 – 1918) оздоблюють програми кращих концертних майданчиків світу, займають чільне місце у репертуарі визначних музикантів сучасності. Десятки записів «Повних зібрань фортепіанних творів», поруч з сотнями записів «евєргрінів» на кшталт «Місячного сяйва» чи «Лялькового кек-воку», є свідченням того, що ці твори не втрачають своєї актуальності й донині.

Фортепіанні опуси композитора займають вагоме місце і в сучасному педагогічному репертуарі. Вони настільки розмаїті за технічними складнощами та художнім змістом, що супроводжують піаністів від класів музичної школи до вищих навчальних закладів, як по фаху, так і з дисципліни «Загальне та спеціалізоване фортепіано».

Клод Дебюссі є автором понад 80-ти фортепіанних п'єс. У переліку його сольних творів – «Циганський танець» (1880), Дві арабески (1888, 1891), Бергамаська сюїта (1890–1905), Мрія, Балада, Танок, Романтичний вальс, Ноктюрн, Мазурка (1890), Сюїта «Для фортепіано» (1894–1901), Естампи (1903), Острів радості (1904), Маски (1904), Образи (I-а серія – 1905, II-а – 1907), Дитячий куточок (1906–1908), Прелюдії (I-ий зошит – 1910, II-ий – 1913), Дванадцять етюдів у двох зошитах (1915) та ін.

Для кращого осягнення творів важливим є адекватне розуміння намірів композитора. Слід зауважити, що в нотному записі композицій К. Дебюссі педантично зазначав найменші нюанси та вимагав їх суворого дотримання. Багатоманітність виконавських трактувань вимагає глибшого підходу до сутності фортепіанного стилю К. Дебюссі та завдань, які композитор поставив перед піаністами. Їх можна з'ясувати, спираючись як на нотний текст, так і на численні розвідки, присвячені творчій постаті та дослідженню фортепіанного стилю мистця. Значною допомогою у означеному питанні можуть стати звукозаписи, завдяки яким у музичному просторі сьогодення одночасно співіснують інтерпретаційні версії декількох генерацій музикантів. Збереглись аудіозаписи самого К. Дебюссі – виконавця власних фортепіанних композицій, ознайомлення з якими є дуже важливим для глибшого осягнення його музики.

До новацій музики французького композитора можна віднести: відмінну від класико-романтичного періоду гармонічну мову, суттєво збагачену дисонансами, прискіпливу увагу до звукобарви, тембрів, які часто виступають, як самодостатній та домінуючий елемент в ієрархії музичних засобів. К. Дебюссі був одним з перших західноєвропейських композиторів,

який змінив принципи ладотональної системи. Форма у творах композитора є дуже пластичною, вона сприймається, як своєрідна *quasi* – імпровізаційність.

Фортепіанна музика займала ключове місце у творчості К. Дебюссі. Вона перевтілила всі аспекти його новаторського мистецтва, нові теми, ідеї тощо: «саме в фортепіанній музиці Дебюссі якнайдалі пішов у своїх новаціях, а також у відображенні всієї глибини власної індивідуальності» [21, с. 78].

Список використаних джерел

1. Кокорева Л. Клод Дебюссі. М., 2010. 497 с.

ПРОЯВ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Р.Р. Стахова

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053

Психологія

С.М. Кондратюк

кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології та соціальної роботи

ВСП ЗВО Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Хмельницький інститут соціальних технологій

Хмельницький, Україна

Підлітковий вік характеризується підвищеною чутливістю до зовнішніх та внутрішніх чинників, оскільки в цей період радикально змінюється соціальний статус дітей, коли в особистості дитини відбуваються складні і суперечливі зміни, на підставі чого його ще називають важким, критичним та перехідним.

І. Чорна, М. Чорний [2, с. 163] зауважують, що немає єдиної точки зору на визначення поняття девіантної поведінки і наскільки вона є патологічною. Існують різні підходи до визначення девіантної поведінки, які виходять з різного розуміння норми: соціологічний, психологічний і біологічний. Характер девіантної поведінки підлітка залежить, від того, як він навчений реагувати на виникаючі труднощі: шляхом творчих чи руйнівних дій, яким чином суспільство, макро- і мікросоціум, стимулює соціально-інноваційні, творчі дії особистості або ж навпаки, не стимулює їх. Необхідно відзначити все зростаючу роль засобів масової інформації, як одного з соціальних факторів, що пропагують агресивні форми поведінки. Девіантна поведінка підлітків стає джерелом душевних страждань не тільки батьків, але самих підлітків, які нерідко самі стають жертвами з боку однолітків. Вчителі та навіть батьки нерідко самі провокують агресивну поведінку підлітків і закріплюють її своїми антипедагогічними діями. Найпоширенішою мірою боротьби з девіаціями підлітка часто є різні санкції (погрози, зауваження, крик), які викликають у дітей відчуття страху, паніки, безнадійності і роздратування через те, що дорослі зовсім не хочуть зрозуміти їх і допомогти, навчити справлятися зі своїми негативними емоціями, помилковими світоглядними уявленнями, контролювати себе. Завдання

сучасного соціального працівника полягає саме в тому, щоб встановити стосунки, які базуватимуться на довірі, а також створити сприятливі умови для самовизначення, саморозвитку, та становлення самосвідомості підлітка

Основними чинниками, що зумовлюють розвиток девіантних форм поведінки в підлітковому віці, є зовнішні та внутрішні чинники, а саме: біологічні, соціальні, педагогічні, соціально-психологічні та індивідуально психологічні. Найбільш важливими дослідники вважають соціально-психологічні чинники, зокрема вплив сімейного клімату та виховання. Гармонійний розвиток особистості підлітка неможливий без створення атмосфери доброзичливості, любові, взаєморозуміння і поваги між батьками та підлітками. Внутрішнім чинником відхилень поведінки від соціальних норм є індивідуально-психологічні якості, а саме мотиви та цінності, когнітивна та емоційна сфера, локус контролю та самоповага особистості неповнолітнього.

Х. Лелик [1, с. 176] вважає, що психокорекційна або психотренінгова робота спрямована на: пізнання підлітком особистості; вироблення самоконтролю та відчуття відповідальності за свої вчинки; формування позитивного ставлення до себе та інших, встановлених норм і правил суспільства та до суспільства загалом.

Психологу варто при корекції девіантної поведінки особливу увагу приділяти психокорекційній роботі з родиною підлітка, реалізуючи соціально-педагогічний напрям корекційної роботи. Питання корекції девіацій необхідно розглядати через різноманітні сфери особистості, зокрема, потребо-мотиваційну, пізнавальну та емоційно-вольову.

Список використаних джерел

1. Лелик Х. Психологічні особливості девіантної поведінки особистості підліткового віку. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 2019. № 1. С.171-178.
2. Чорна І. М., Чорний М. М. Методи соціальної роботи з девіантними підлітками по формуванню позитивного досвіду поведінкових норм. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 12: 165 *Психологічні науки*. Випуск 6(51) 2017. С.158-165

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК КОМАНДОТВОРЕННЯ В ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

О.М. Тарасенко

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

О.І. Башкір

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

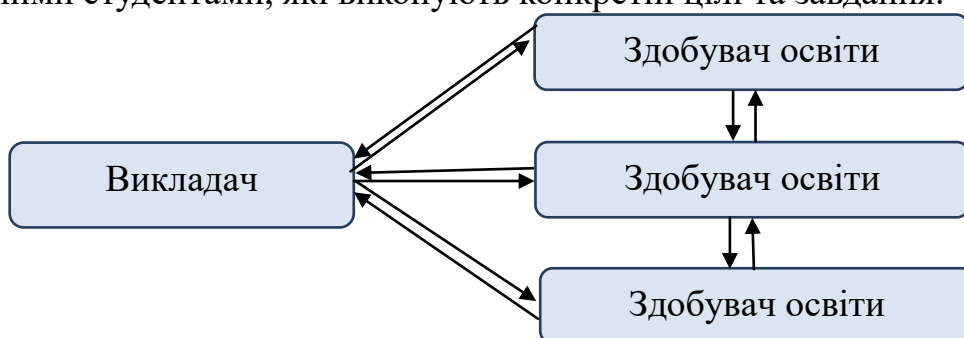
Харків, Україна

Питання організації командної роботи на заняттях у вищій педагогічній освіті наразі набуває активного розроблення та впровадження в практику дистанційної підготовки майбутніх фахівців. Командна робота, або, так званий, тимбілдинг, є однією з м'яких / гнучких навичок сьогодення, якими повинні володіти вчителі під час спілкування та взаємодії з учнівством, батьками, а також повсякденної діяльності.

Команда – колектив однодумців, або людей, поєднаних спільною діяльністю, які поділяють цілі, цінності та загальні підходи до реалізації спільної роботи, володіють навичками, які взаємодоповнюють одна другу, усвідомлюють власну відповідальність за якість досягнення мети колективної діяльності; автономний самокерований колектив, котрий здатний оперативно, ефективно та якісно вирішувати поставлені перед ним цілі та завдання [1]. Організація колективної взаємодії майбутніх учителів безпосередньо на заняттях сприяє ефективному виконанню завдань, підвищенню рівня підготовки фахівців у цілому, відповідальності за виконання поставленого завдання перед колективом одногрупників, що формує такі якості вчителя, як добросесність, навички корпоративної етики, послідовність, таймменеджменту.

Продуктивна робота команди багато в чому залежить від застосунків, що використовуються в організації спільної діяльності. Відповідно, в освіті активно запроваджується методи інтерактивного навчання як інструменти досягнення освітніх цілей.

Інтерактивний метод – форма навчання, у процесі якого студенти і викладач знаходяться в режимі бесіди, діалогу між собою. Це, перш за все, діалогове навчання шляхом взаємодії між студентом і викладачем, між самими студентами, які виконують конкретні цілі та завдання.

До завдань інтерактивних методів навчання, крім формування навичок командотворення, належать пробудження інтересу, мотивація студентів до досліджуваної проблеми; ефективне засвоєння навчального матеріалу; самостійний пошук шляхів і варіантів вирішення поставленого навчального завдання; взаємодії між здобувачами освіти, прояв терпимості до будь-якої точки зору; формування в майбутніх учителів власної думки, життєвих і професійних навичок; вихід на рівень усвідомленої компетентності студента.

Серед методів інтерактивного навчання, що сприяють формуванню командної взаємодії майбутніх учителів, зазначимо ділову гру, зокрема *Компетентність* [3, с. 68], яку варто проводити для закріплення навчального матеріалу, узагальнення теми; *НДЛ* (науково-дослідна лабораторія); *Тендер*; *ПОПС-формула*; *Six Thinking Hats* (шість капелюхів мислення); *Світове кафе*; *Кейс-метод*; *методи кооперативного навчання* (робота в парах, ротаційні (змінювані) трійки, два – чотири – всім разом, карусель, робота в малих групах, акваріум [4]) тощо.

У ході дослідження виявлено онлайнові застосунки організації активного та інтерактивного навчання О. Башкір, серед яких дослідниця визначає такі, як: генератор кубиків історій Story Dice, генератори QR-кодів, генератори мемів, платформа створення власних завдань WardWall, стильних вправ, інтерактивних зображень, мапи скарбів, печива з передбаченнями тощо Interacty, онлайн-інструменти для викладача Flippity, ресурс для розроблення креативних завдань, інтерактивних подорожей, екскурсій, інтерактивних плакатів тощо Genially, віртуальні дошки Padlet, Jamboard, Classroomscreen, інструмент для написання листа у майбутнє Futureme, інструмент тайм-менеджменту Forest, генератор фонових звуків та кольорів для роботи і відпочинку Noisli, креативні шаблони для PowerPoint, інтерактивні презентації, ігри, дошки вибору SlidesMania, шаблони з красивими діаграмами, графіками, лініями часу (таймлайни) Presentationgo, ресурс для створення дизайнів Canva, генератор для створення пазлів Jigsawplanet, ресурс для створення креативних фотоколажів PiZap, редактор для створення та редагування відео й анімованих роликів Renderforest, ресурс для створення авторських смайликів, емодзі Emoji-maker, секретні двері Secret Door, колаж «Дивний Сад» Strange Garden, онлайн платформа для опитування Mentimeter, дошка для командної роботи Trello, платформа для створення професійних презентацій PearDeck for GoogleSlides, платформа інтерактивних інструментів, ресурсів і матеріалів Nearpod [2].

Список використаних джерел

1. Башкір О. І., Денисенко А. О. Особливості командоутворення в хореографічних колективах. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2022. №52. С. 9-20. DOI: <https://doi.org/10.34142/23128046.2022.52.01>
2. Башкір О. І. Онлайнові застосунки організації активного та інтерактивного навчання. *Перспективи та інновації науки*. 2023. Вип. 1(19). С.33-45. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-1\(19\)-33-44](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-1(19)-33-44)

3. Гін А.О. Прийоми педагогічної техніки: Свобода вибору. Діяльність. Зворотній зв'язок. Ідеальність: посібник для вчителя. 13-те видання. Харків: Вид група «Основа», 2015. 112с. С. 68

4. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Метод. посібник. За ред. О. І. Пометун. Київ: А.С.К., 2006. 192с.

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

С.М. Телепов

головний економіст

Богодухівська філія Приватної наукової виробничої компанії «Інтербізнес»

С.Є. Лупаренко

доктор педагогічних наук, професор

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Підприємницька компетентність є інтегрованою якістю людини, що виявляється в її здатності співвідносити власні економічні інтереси й потреби з наявними матеріальними, трудовими та природними ресурсами, вимогами соціуму, організувати власну підприємницьку і професійну діяльність, орієнтуватись в етиці взаємин у колективі, оцінювати власні професійні можливості, співвідносити їх з вимогами ринку праці, розробляти, реалізовувати й оцінювати плани підприємницької діяльності, приймати обґрунтовані рішення, презентувати і розповсюджувати інформацію про результати економічної діяльності, використовувати технології моніторингу ресурсів тощо [2; 3; 4].

Формування підприємницької компетентності особистості базується на врахуванні та реалізації певних принципів, а саме [1]:

- принцип науковості, що передбачає вивчення достовірної, вивіреної, науково обґрунтованої навчальної інформації, вивчення новітніх досягнень у галузі економіки, законів ринкового господарства;

- принцип свідомості, що означає формування позитивної мотивації особистості до освітньої діяльності, розуміння цілі та завдань підприємницької складової освітніх галузей;

- принцип наочності, що передбачає вплив на різні почуття особистості й широке використання різної наочності (словесної, предметної, символічної), що дозволяє краще уявити й усвідомити навчальний матеріал;

- принцип міцності засвоєння знань, вмінь і навичок, що передбачає рух від засвоєних знань і сформованих умінь до нових, установлення причинно-наслідкових зв'язків між ними, усвідомлення змісту навчального матеріалу;

- принцип активності та самостійності особистості, що означає формування її самостійності, активності, ініціативності, цілеспрямованості;

- принцип зв'язку навчання з життям, що означає спрямованість на закріплення теоретичного матеріалу в реальній практичній діяльності;

- принцип інтенсифікації, що передбачає застосування новітніх технологій, різних творчих завдань у процесі навчання;
- принцип інтерактивного навчання, що означає сприяння діалогічній взаємодії та співробітництву учасників освітнього процесу;
- принцип креативного розвитку, що передбачає спрямованість на формування підприємницького мислення особистості, її вміння генерувати оригінальні ідеї, приймати нестандартні рішення тощо.

Отже, формування підприємницької компетентності особистості здійснюється на основі поєднання принципів науковості, свідомості, наочності, міцності засвоєння знань, вмінь і навичок, активності та самостійності особистості, зв'язку навчання з життям, інтенсифікації навчання, інтерактивного навчання, креативного розвитку тощо.

Список використаних джерел

1. Кінах Н. Підприємницька компетентність педагога в сучасному освітньому середовищі. *Професійний розвиток педагогів в умовах освітнього середовища післядипломної освіти*. Луцьк : КП ІАЦ «Волинський софт», 2019. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720683> (дата звернення: 30.04.2023).

2. Морзе Н., Балик Н. Шляхи формування підприємницької компетентності майбутніх інформатиків. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2015. № 1. С. 8–17.

3. Овчарук О. Компетентності як ключ до формування змісту освіти. *Стратегія реформування освіти України*. Київ : К. І. С., 2003. 295 с.

4. Ткаченко М. Формування підприємницької компетентності майбутніх фахівців ресторанного господарства у професійно-технічних навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. Київ, 2018. 347 с.

СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТЬНОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В.В. Федоренко

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Т.М. Собченко

доктор педагогічних наук, професор

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Харків, Україна

Актуальність проблеми створення безпечного освітнього середовища обумовлюється тим, що безпека закладу вищої освіти є важливою складовою й необхідною умовою задля існування та роботи будь-якого закладу освіти усіх рівнів, яка спрямована на їхнє ефективне функціонування. Створення безпечного освітнього середовища є актуальною та затребуваною проблемою сьогодення, що вимагає вирішення, оскільки в воєнні часи це є своєрідною умовою для результативного, продуктивного, дієвого навчання здобувачів вищої освіти.

Безперечно, розуміння здобувачами вищої освіти щодо психологічної, інформаційної, національної, фізичної безпеки дуже важливе задля збереження свого стану. Проведення викладачами інформування щодо безпеки, антибулінгової політики в закладах освіти, пояснення щодо технічної безпечності – усі ці аспекти дуже необхідні для студентів задля підтримки їхньої безпеки.

Проаналізуємо поняття «безпека» та «безпечне освітнє середовище». Так, А. Каташов у своїх дослідженнях визначає термін «освітнє середовище вищого навчального закладу», як сукупність духовно-матеріальних умов його функціонування, що забезпечує саморозвиток вільної та активної особистості здобувача, реалізацію його творчого потенціалу [1, с. 10]. Освітнє середовище виступає функціональним і просторовим об'єднанням усіх суб'єктів освіти, між якими встановлюються тісні різнопланові групові взаємозв'язки та може розглядатися як модель соціокультурного простору, в якому відбувається становлення особистості» [1, с. 10-12].

Безпека – багатозначний термін: стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, спільноти, суспільства, держави від внутрішніх та зовнішніх загроз; властивість предметів, явищ, процесів зберігатися за руйнівних впливів. Суб'єктами безпеки є людина, суспільство, держава [5].

Можна зробити висновок, що безпека – це важливий фактор, який впливає на життєдіяльність різних сфер людини, а безпечне освітнє середовище – це гарно створені умови для комфортного й безпечного навчання студента.

Складові безпечного середовища – це безпечні та комфортні умови для навчання студента, відсутність психологічного насильства та емоційного навантаження здобувача, створення та забезпечення впровадження інклюзивного навчання та спрямованого на підвищення мотиваційних складових студента.

Щоб розуміти повністю визначення терміну «безпечне освітнє середовище», необхідно окреслити види безпеки, що в закладі освіти повинні бути задіяні: 1) економічна безпека; 2) психологічна безпека; 3) юридична безпека; 4) інформаційна безпека; 5) технічна безпека; 6) фізична безпека.

Наразі у сучасному світі небезпека може мати різний характер, як і інформаційний, так і психологічний, так і фізичний. Задля того, щоб заклад вищої освіти мав безпечне освітнє середовище необхідним є:

- забезпечення закладу вищої освіти відповідним укриттям згідно протоколів безпеки та вимог ДСНС України;
- забезпечення всебічної підтримки учасникам освітнього процесу, зокрема психологічної, юридичної, інформаційної тощо;
- забезпечення належної уваги в роботі зі студентами щодо запобігання булінгу (запровадження антибулінгових програм);
- забезпечення навчання здобувачам виключно українською мовою;
- формування компетентностей безпеки учасників освітнього процесу.

Отже, створення безпечного освітнього середовища є дуже важливим аспектом у навчанні. Зокрема забезпечення всебічної безпеки (юридичної,

економічної, інформаційної, психологічної, технічної, фізичної) допоможе створити належні безпечні та комфортні умови для ефективної організації освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Васянович Г. До поняття безпеки освітнього середовища: аспекти дослідження. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2017. № 13. С. 10–12.

2. Державна служба якості освіти України Безпечне освітнє середовище: нові виміри безпеки. 2022. Режим доступу: <https://sqe.gov.ua/bezpechne-osvitnie-seredovishhe-novi-vim/> (дата звернення: 22.04.2023).

3. Державний стандарт України ДСТУ 2293-99 Охорона праці. 2000. Режим доступу: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=21726 (дата звернення: 22.04.2023).

4. Духневич В. М. Створення безпечного освітнього середовища: «Шість кроків до безпеки» <https://politpsy.org/index.php/popp/article/view/105/105> (дата звернення: 22.04.2023).

5. Єнін М. Н. Безпека // Велика українська енциклопедія. Режим доступу: <https://vue.gov.ua/Безпека> (дата звернення: 22.04.2023).

6. Кабінет Міністрів України Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти (№301-р від 07 квітня 2023 р.). Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-kontseptsii-bezpeky-zakladiv-osvity-i070423-301> (дата звернення: 22.04.2023).

7. Кириленко Н. М. Проблеми інформаційної безпеки освітнього середовища вищого навчального закладу. Матеріали третьої міжнар. наук.-практ. конф. «Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи. Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України та ін. Львів : ЛДУ БЖД, Ч.1. 2012. С. 149–151.

ДИДАКТИЧНІ ЗАСОБИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ НА ЗАНЯТТІ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Д.С. Ципіна

доцент кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
Харків, Україна

Згідно з аналітичними даними, найбільш конкурентоспроможними є випускники, здатні навчатися впродовж всього життя, працювати в команді, успішно взаємодіяти у багатокультурному середовищі. Серед умінь, спільних для всіх компетентностей, виокремлюють компетентність усвідомлювати й розуміти власні емоції та емоції інших людей та керувати ними, тобто емоційний інтелект. Високий рівень розвитку емоційного інтелекту дозволяє

ефективно керувати власною емоційною сферою, без складнощів адаптуватися в професійному середовищі, швидше досягати результатів у взаємодії з оточуючими.

Важливість аспекту розвитку емоційного інтелекту є предметом наукових досліджень вітчизняних та закордонних учених різних наукових галузей (Г. Березюк, Т. Кириленко та ін.). У більшості досліджень прослідковується спільність думок щодо структури емоційного інтелекту: з одного боку, це здатність до керування власними емоціями, з другого – вміння забезпечити дружню емоційну атмосферу у взаємодії з іншими людьми, що знаходить відображення у використанні різноманітних методів та прийомів.

Прояв емоційного інтелекту передбачає вміння створити сприятливу комунікативну атмосферу, тому за доцільне вважаємо забезпечення студентами таких завдань, які б дозволили їм працювати на занятті з іноземної мови у групах або парах. Такі завдання ми рекомендуємо застосувати з урахуванням прогресії: так, на першому етапі слід починати з коротких, чітко контрольованих завдань, а потім переходити до таких, що передбачають більшу автономію та підвищують експліцитно взаємодію студентів, їхнє активне слухання та постійну зміну ролей.

Одним з підходів до формування емоційного інтелекту студентів економічної галузі можна визначити використання методів проблемного навчання, до яких належать круглий стіл, рольова та ділова ігри, метод проектів, розв'язання кейсу, дискусія.

Умовою забезпечення розвитку емоційного інтелекту є динамічність, постійна новизна або варіативність комунікативних ситуацій, з якими можуть зіткнутися студенти у майбутній професійній діяльності. За рахунок механізмів дискурсивності (розвиток стратегії й тактики мовця), випередження (завдяки врахуванню реакцій співрозмовника), вибору (автоматичний ситуативний виклик лексичних одиниць через їх співвіднесеність з мовленнєвими задачами) у студентів під час опанування іноземної мови відбувається паралельний розвиток емоційного інтелекту.

Участь студентів у дискусії дає можливість для пошуку і закріплення еталонів комунікативної поведінки; сприяє формуванню культури діалогу, вміння вести дискусію, зокрема аргументовано доводити власну думку; також створенню атмосфери інтелектуального співробітництва, вихованню поважного і толерантного ставлення до думки опонента, розвиткові суб'єктивної активності й уміння слухати.

Ефективними засобом формування емоційного інтелекту є рольові та ділові ігри, які сприяють не тільки укріпленню різноманітних когнітивних навичок та здібностей, але й забезпечують базу для емоційного та соціального розвитку, а також використання студентами на занятті з іноземної мови таких онлайн-інструментів, як Voicethread, Vocaroo, Toondoo, Storybird, Slidestory.

Список використаних джерел

1. Березюк Г. Емоційний інтелект як детермінанта внутрішньої свободи особистості. Психологічні студії Львівського ун-ту. 2002. С. 20–23.
2. Кириленко Т. Психологія: емоційна сфера особистості. Київ: Либідь, 2007. С. 180–181.

РОЗВИТОК ВИЩОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ В КИТАЙСЬКІЙ НАРОДНІЙ РЕСПУБЛІЦІ: ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ

Л. Цяньє

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

С.Є. Лупаренко

доктор педагогічних наук, професор

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Розвиток вищої музичної освіти в Китайській Народній Республіці обумовлений сучасними високими вимогами до підготовки працівників у сфері музичного мистецтва, посиленням уваги держави до мистецької складової освіти, оновленням навчальних програм мистецьких навчальних дисциплін, зростанням глобальної конкуренції між талановитими особистостями тощо. Так, у «Рішенні про ефективне посилення роботи з естетичного виховання в коледжах і закладах вищої освіти в нову епоху», що було видане Міністерством освіти КНР у квітні 2019 р., ідеться про важливість виховання гуманістичних якостей здобувачів вищої освіти, посилення уваги до формування естетичної культури особистості тощо. Відповідно, вища музична освіта повинна дотримуватися сучасних тенденцій і нових умов життя, реалізуючи оновлені навчальні програми і застосовуючи новітні форми організації та методи навчання й виховання.

Так, науковці (Хуа Іннь, Чжан І, Чжао Хунбін) [1; 2] стверджують, що вища музична освіта в КНР повинна поступово перейти від елітарної професійної музичної освіти до народної музичної освіти, тим самим популяризувати її та збільшуючи кількість здобувачів, що опановують цю галузь, орієнтуватися на стандартизацію мистецьких дисциплін, зробити більший акцент на музичну практику, а не лише на вивчення теорії музичного мистецтва, оптимізувати систему оцінювання якості вищої музичної освіти, розширювати можливості використання інновацій, спрямовуватися на зміцнення зв'язків із закладами вищої освіти в різних країнах світу тощо. Рушійною силою постійного підвищення якості вищої музичної освіти є її реформування та розвиток.

Відповідно, сучасна вища музична освіта в Китаї розвивається в напрямі популяризації, модернізації, відкритості та підвищення якості вищої музичної освіти, оновлення програм підготовки працівників у сфері музичного мистецтва (з акцентом на особистісну й соціальну орієнтацію), популяризації музичної освіти, оновлення форм і методів навчання музичному мистецтву з метою розвитку професійних здібностей здобувачів

освіти, формування їхніх загальнолюдських цінностей, кращих особистісних якостей і естетичних здібностей, якісної професійної підготовки викладацького складу закладів освіти, використання можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у процесі вивчення музичного мистецтва тощо [2].

Отже, сучасна вища музична освіта в Китайській Народній Республіці спрямовується на врахування тенденцій розвитку музичного мистецтва і вимог суспільства, загалом, реформування і стандартизацію мистецьких дисциплін, упровадження інновацій у процес вивчення музичного мистецтва і підготовки майбутніх учителів музики, розвиток творчого потенціалу здобувачів освіти, популяризацію музичної освіти тощо.

Список використаних джерел

1. 张焱 华音. “成为教师”: 我国高等音乐教育亟待补上的一课. 2022. [Чжан І, Хуа Інъ. «Стати вчителем»: урок, який терміново потрібен у вищій музичній освіті моєї країни. 2022]. URL : <https://www.huain.com/article/other/2022/0301/559.html> (дата звернення: 18.03.2023).

2. 赵宏斌. 新时期我国高等音乐教育的发展之路. 教育和文化论坛. 2022 年发行 1 个. [Чжао Хунбінъ. Шляхи розвитку вищої музичної освіти Китаю в нову епоху. *Освітньо-культурний форум*. 2022. Вип. 1]. URL : <https://m.fx361.com/news/2022/0222/10080431.html> (дата звернення: 10.04.2023).

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ЕЛІТА НАЦІЇ ЯК РУШІЙНА СИЛА РОЗВИТКУ КРАЇНИ

К.І. Чихаріна

здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри освітології та інноваційної педагогіки, викладачка кафедри східних мов

І.В. Гавриш

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і методики викладання природничо-математичних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті, директор науково-дослідницького інституту експериментальної дидактики

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

У часи великих потрясінь та змін, переломних історичних моментів, економічних криз та політичних проблем будь-яка країна прагне мати той прошарок суспільства, який у скрутні часи здатен мобілізувати власні сили, інтелектуальний потенціал та доступні ресурси задля того, щоб не лише ефективно подолати нагальні проблеми, але й розробити стратегію подальших дій та розвитку. У такі періоди держава покладає надію на інтелектуальну еліту суспільства, як на особливий його прошарок. [3]

Проблема ролі інтелектуального потенціалу нації як важливого елементу стратегічного розвитку країни цікавила багатьох вітчизняних та іноземних

науковців, зокрема Ф. Махлупа, Е. Брукінг, Д. Белла, Л. Едвінссона, Т. Стюарта, Б. Патона, В. Куценко, Б. Маліцького, О. Грішнову, В. Гейця та ін.

Інтелектуальна еліта має надзвичайно великий вплив на розвиток країни саме через свої знання, уміння та навички. Тож, безсумнівно, вищезгаданий прошарок вносить суттєвий вклад у розвиток освіти, науки та технологій, що у свою чергу є ключовими факторами економічного зростання країни.[2] Крім того, інтелектуальна еліта нації забезпечує розвиток громадянської свідомості, підтримання національної ідеї та підвищення культурного рівня суспільства в цілому. Слід додати, що інтелектуальна еліта робить великий вклад і у розвиток культури й мистецтва, що є складовою національної ідентичності.

Важливо враховувати її значення і в політичному житті країни. Національна інтелектуальна еліта через філософські, економічні, соціальні, гуманітарні ідеї в межах власної спеціальності, стає активним учасником громадського життя та здійснює вплив не лише на широкі маси населення, але й суспільно-політичне життя країни.

Однак, для того, щоб інтелектуальна еліта могла бути дійсно спроможною рушійною силою розвитку країни й могла ефективно функціонувати, ми маємо враховувати певні фактори та чинники. По-перше, держава повинна забезпечити відповідний рівень розвитку освіти та науки. Мають створюватись належні умови для навчання й розвитку особистості, підготовки майбутніх спеціалістів, які в подальшому складуть прошарок інтелектуальної еліти. Забезпечення доступу до новітніх знань і технологій є невід'ємним елементом цього процесу. Це може здійснюватись через створення інноваційних лабораторій та дослідницьких центрів; активну участь у програмах академічної мобільності та обміну досвідом.

По-друге, лише створення й забезпечення сприятливих умов для проведення наукових досліджень може привабити перспективних вчених не лише з України, а й з усього світу. З метою поповнення інтелектуального потенціалу, держава має надавати підтримку й інвестувати у інноваційні проекти та дослідження. За таких умов, проведення актуальних досліджень із використанням інноваційних методів та підходів стане можливим. А в майбутньому допоможе не лише просувати здобутки у середині країни, а й принесе всесвітнє визнання.

По-третє, соціальна підтримка є не менш важливим складником. Науковці, освітяни, дослідники тощо, мають отримувати гідну заробітну плату й можливість отримання грантів, перспективи для кар'єрного та професійного зростання. Усі подані принципи мають реалізуватись на засадах академічної доброчесності.

Ми впевнені, що за умови врахування й дотримання перелічених засад, держава забезпечить себе ефективною інтелектуальною елітою, готовою працювати на користь всього суспільства і держави, враховуючи інтереси усіх верств населення.

Підсумовуючи вище сказане, інтелектуальна еліта нації не має функціонувати ізольовано від викликів сучасності. Саме цей прошарок суспільства стає двигуном, якого потребує держава у всіх аспектах суспільного життя; тож сфера діяльності інтелектуальної еліти є надзвичайно широкою і всеохоплюючою. Таким чином, ми в жодному разі не маємо применшувати значення інтелектуальної еліти нації, її потенціал у побудові успішного майбутнього країни.

Список використаних джерел

1. Кремень В. Інтелектуальна еліта в контексті людиноцентризму. URL: <https://znannya.org.ua/index.php/arkhiv/62-suspilstvo-arkhiv/309-intelektualna-elita-v-konteksti-lyudinotsentrizmu> (дата звернення: 13.02.2022).
2. Ревак О. Інтелектуальний потенціал нації як чинник зміцнення науково-технологічної безпеки України. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Сер. економічна. Збірник наук. праць. 2010. Вип. 1. С. 109-117.
3. Чихаріна К. Феномен «інтелектуальної еліти нації» у контексті сучасних глобалізаційних процесів. Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 20–21 трав. 2022 р. Харків, 2022. С. 464–467.

РОЛЬ СТРЕСІВ У ЖИТТІ ОСОБИСТОСТІ

Б.О. Швидкий

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053

Психологія

С.Л. Мельничук

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та соціальної роботи

ВСП ЗВО Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Хмельницький інститут соціальних технологій

Хмельницький, Україна

Стрес є невід’ємною частиною життя сучасної людини. Для сучасної психології проблема стресу та вивчення його специфіки, ролі та наслідків для різних сфер життя людини є актуальною. Особливої уваги в цьому контексті потребує як сфера середньої освіти загалом, так і діти старшого шкільного віку зокрема.

Дослідження поняття «стрес» розпочав Г. Сельє ще на початку ХХ ст. Згодом подальшого розвитку воно набуло у працях Р. Лазаруса, С. Фолкман, Б. Голдстоуна, Т. Кокса. Проблему професійного стресу з погляду психології розглянуто у працях Дж. Грінберга, Л. Леві, Г. Купера та інших.

Стрес – це стан, що виникає в результаті невідповідності «внутрішніх» можливостей людини вимогам, які ставлять до неї наявні умови її життєдіяльності, і який може призвести до зниження ефективності діяльності

людини та негативних наслідків для її психічного і фізичного здоров'я [1, с. 12].

У психології виділяють чотири групи потенційно стресогенних чинників, характерних для будь-якого виду діяльності: комунікативні (особливості міжособистісних стосунків); інформаційні чинники пов'язані зі структурою діяльності і відображає послідовність та впорядкованість професійних операцій; стресогенні чинники емоційного характеру поєднують чинники відповідальності, загрози для здоров'я; фізіолого-генетичні чинники стресу включають стресори, що безпосередньо впливають на організм людини (середовище, ритмічності процесу праці).

В. Пілецький [2, С. 177] зауважує, що період ранньої дорослості, за дослідженнями науковців є найпродуктивнішим творчим періодом життя людини, коли розкриваються потенційні можливості, завершується загальний соматичний розвиток і статеве дозрівання, фізичний розвиток досягає свого піку. Цей вік характеризується високим рівнем інтелектуальних можливостей, творчих, спортивних і професійних досягнень. Ефективність впливу зовнішніх дій на поведінку студента залежить від його психічного стану. Як відзначають сучасні науковці, психічні стани студента – це тимчасові цілісні стани його психіки, що впливають на протікання психічних процесів, побудови практичних дій і проявів властивостей особистості. До них відносяться: підйом, натхнення, бадьорість, рішучість, впевненість, невпевненість, туга, печаль і ін. Психічні стани (позитивні або негативні) впливають на хід і досягнення результатів діяльності студентів, успішність, якість знань, навичок, умінь, на формування професійно важливих якостей особистості студента

До найбільш поширених чинників розвитку психоемоційного стресу у здобувачів освіти: високий рівень особистісної тривожності, невідповідність розкладу уроків гігієнічним вимогам, неврахування педагогами типологічних особливостей вищої нервової діяльності школярів, нервово-психічні напруження під час складання іспитів, ускладненість навчальних програм, надмірна інформаційна перенасиченість предметів, булінг з боку однолітків.

Важливо психологу планувати корекційну та профілактичну роботи, яка спрямована на формування здатності особистості протидіяти впливу емоційного та інформаційного стресу, професійної адаптації.

Список використаних джерел

1. Наугольник Л. Б. Психологія стресу. Курс лекцій. Львів: Ліга-Прес, 2013. 128 с.
2. Пілецький В. С. Психологічні особливості стресових реакцій здобувачів вищої освіти. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи*. 2022. № 2. С. 171-179. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipp2022_2_16

СЕКЦІЯ 3: Сучасні тенденції розвитку природничих наук

STEAM-ОСВІТА ЯК НОВИЙ НАПРЯМОК У ВИКЛАДАННІ ПРИРОДНИЧИХ НАУК

А.В. Деменко

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти

Т.С. Твердохліб

доктор педагогічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Останнім часом набуває популярності новий напрямок у освіті-STEAM-освіта. STEAM-освіта охоплює природничі науки (Science), технології (Technology), технічну творчість (Engineering), мистецтво (Art) та математику (Mathematics) [3]. Вона допомагає формувати у дітей критичне мислення, навички командної роботи, бачення цілісної картини світу та вміння застосовувати знання для розв'язання різноманітних завдань. Мета STEAM-освіти полягає у цілеспрямованому створенні зв'язків між навчальним процесом і розвитком природничих здібностей учнів. Таким чином школяр не тільки вчиться генерувати цікаві ідеї, а й втілювати їх у життя, навчається планувати свою діяльність, виходячи із поставленого завдання і наявних ресурсів, що надалі стануть йому у нагоді в реальному житті. Завдання сучасної освіти полягає у формуванні творчої особистості здатної здобувати знання, застосовувати їх та самостійно приймати рішення [2, с. 10]. Завдання вчителя полягає не у викладенні готового матеріалу, а допомогти дитині самому розв'язати проблему, досягти успіху, навчитися вступати в дискусії з іншими.

Інноваційні технології є необхідними умовами для творчого, інтелектуального та морального розвитку школярів. Саме інноваційні технології стимулюють пізнавальну діяльність учнів на уроках біології.

STEAM-освіта передбачає запровадження нових підходів, а саме створення інноваційних, ігрових технологій навчання, інтерактивних методів групового навчання, проблемних ситуацій. Працюючи в групах учні можуть вільно висловлювати власну думку, відстоювати свою точку зору, навчаються презентувати свою роботу. Таким чином, саме під час таких видів роботи у учнів з'являється зацікавленість і до предмету і до навчання. Прикладом використання методів STEAM може бути створення навчальних проєктів. Використання методів STEAM-підходів дає можливість учням здійснювати проєктну та дослідницьку діяльність, розвивати критичне мислення. Також щоб розвивати у дітей образну пам'ять потрібно проводити різноманітні експерименти. Для експерименту можна взяти звичайну курячу кістку, замочити її в кислоті на день та побачити, що кальцій в ній розчинився. Таким чином кістка буде вже декальцинованою [1, с. 39].

Отже, STEAM-освіта дозволяє виховати в учнях критичне та практично орієнтоване мислення. На перший план виходить здатність вчитись та сприймати зміни, а не самі знання, які нині стають застарілими з неймовірною швидкістю. STEM-освіта спрямована на розвиток особистості через формування компетентностей, природничого циклу, світоглядних позицій і життєвих цінностей, що базується на практичному застосуванні наукових, математичних, технічних та інженерних знань і вмінь для розв'язання практичних проблем для подальшого використання їх у житті та своїй професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. Василяшко І.П., Горбенко С.Л., Лозова О.В., Патрикеева О.О. Методичні рекомендації щодо впровадження STEM-освіти у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах України на 2017-2018 навчальний рік. *Методист*. №8. 2017. С. 39.

2. Сліпчук І. Особливості використання інформаційних технологій у шкільному курсі біології. *Біологія*. 2012. №23. С. 10.

3. <https://life.pravda.com.ua/columns/2019/03/26/236224/>

МІКРОЗЕЛЕНЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ЗНАНЬ ТА КРУГОЗОРУ ШКОЛЯРІВ

М.В. Клімов

здобувач другого освітнього рівня факультету природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти

І.М. Журавльова

кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри ботаніки
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Розробка нових технологій вирощування рослин є актуальною проблемою в сучасному світі. Наша розробка – унікальна установка для вирощування мікрозелені, яка дозволяє підвищити інтерес учнів до науки та технологій, а також розширити їхні знання з біології, хімії та фізики. За допомогою нашої установки, кожен може вирощувати свіжу та корисну зелень просто вдома, на вікні. Наша технологія є ефективною та простою у використанні, а отримана продукція дозволяє задовольнити потреби у вітамінах та мінералах. Використання цієї установки у шкільній програмі з мікрозелені дозволяє учням поглибити свої знання про процеси вирощування рослин та оволодіти навичками роботи зі сучасними технологіями. Таким чином, ми сприяємо формуванню молодіжної культури здорового способу життя та екологічної свідомості.

Огляд аналогічних досліджень показує, що використання установки для вирощування мікрозелені в шкільній програмі може мати значний позитивний вплив на розвиток учнів. Один іноземний дослідник, Y. Zhang [1], в своїй роботі «Нутритивна якість та користь для здоров'я мікрозелені, культура сучасного сільського господарства» зазначає, що мікрозелені мають

високу харчову цінність та можуть використовуватися для поліпшення здоров'я людини. Включення вирощування мікрозелені в шкільну програму може підвищити обізнаність учнів з питань здорового харчування, практичних навичок сільського господарства та екологічної свідомості. Така активність також може сприяти розвитку комунікативних, критичних та творчих навичок учнів, оскільки вони будуть співпрацювати, досліджувати та вирішувати проблеми, пов'язані з вирощуванням мікрозелені.

Отже, використання установки з озонуванням води та іонізацією повітря під час вирощування мікрозелені може бути корисним не тільки для здоров'я людини, але й для розвитку пізнавальної діяльності учнів.

Підсумовуючи, використання установки для вирощування мікрозелені з повною автоматизацією на базі Arduino K. Борисенко[2], озонуванням води та іонізацією повітря, може бути важливим елементом у шкільній освіті, що допоможе розширити кругозір учнів та збільшити їхні знання про важливість здорового способу життя та екології.

Наш дослід показав, що використання озонування води та іонізації повітря в установці для вирощування мікрозелені дозволяє збільшити врожайність та зберегти якість продукції. Крім того, учні, які брали участь в експерименті, проявили більший інтерес до процесу вирощування мікрозелені та екологічних питань загалом. Таким чином, використання такої установки може бути корисним додатком до шкільних програм, які спрямовані на розвиток екологічного мислення та здорового способу життя учнів.

Список використаних джерел

1. Zhang Y., Xiao Z., Ager E., Kong L., Tan L. Nutritional quality and health benefits of microgreens, a crop of modern agriculture. *Journal of Future Foods*. 2021. Vol. 1, Iss. 1. P. 58-66. DOI:

<https://doi.org/10.1016/j.jfutfo.2021.07.001>

2. Борисенко К. В., Клімов М. В. Застосування мікропроцесорної техніки в моделюванні експериментів з фізики в закладах середньої освіти. *Матеріали XIX наук.-метод. конф. здоб. вищ. осв. та молод. учених «Наумовські читання», присв. 300-річчю з дня народж. Г. Сковороди* (Харків, 3-4 листопада 2022 р.). Х., 2022. С. 284-286. Режим доступу:

<https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstreams/6fe5fd41-afc4-4748-863e-4f0f7044f75f/download>

СУЧАСНІ МЕЖІ КРИВОРІЗЬКОЇ ЛАНДШАФТНО-ТЕХНІЧНОЇ СИСТЕМИ

Т.С. Коптєва

доктор філософії, викладач кафедри суспільно-економічних дисциплін і географії

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Криворізька ландшафтно-технічна система є динамічною і статистичні дані з кожним роком змінюється за рахунок активної гірничодобувної промисловості на даній території. Техногенез спричинив інтенсивного виникнення гірничопромислових ландшафтів, які зумовлюють зростання межі Криворізької ландшафтно-технічної системи (КЛТС).

Перше зародження формування КЛТС розпочалося біля русел р. Саксагань та р. Інгулець, де простягаються поклади залізних руд; дослідження природних ресурсів для цілей їх початкового промислового освоєння (XVIII – перша половина XX ст.), що дали можливість сформувати промислову базу і розпочати інтенсивний видобуток корисних копалин; (друга половина XX – початок XXI ст.) – розвиток однієї з найбільших не лише в Україні, але й у світі ландшафтної системи [3]. Упродовж лише 150 років у межах Криворіжжя сформувалась нова, складна й динамічна ландшафтна структура, з явною перевагою промислових, здебільшого гірничопромислових ландшафтів, які разом із селітебними ландшафтами формують сучасний ландшафтний фон Криворіжжя [4].

За територіальним розташуванням КЛТС субшироко простягається з півночі на південь на 96 км, із заходу на схід – на 62 км, і займає площу 4,1 тис. км², що складає 0,67% території України [2].

В адміністративному відношенні КЛТС охоплює повністю території двох районів – Криворізького і Широківського, частини прилеглих до них Апостолівського, П'ятихатського та Софіївського районів Дніпропетровської області, а також невеликі території Високопільського району Херсонської та Казанського району Миколаївської областей (рис. 1).

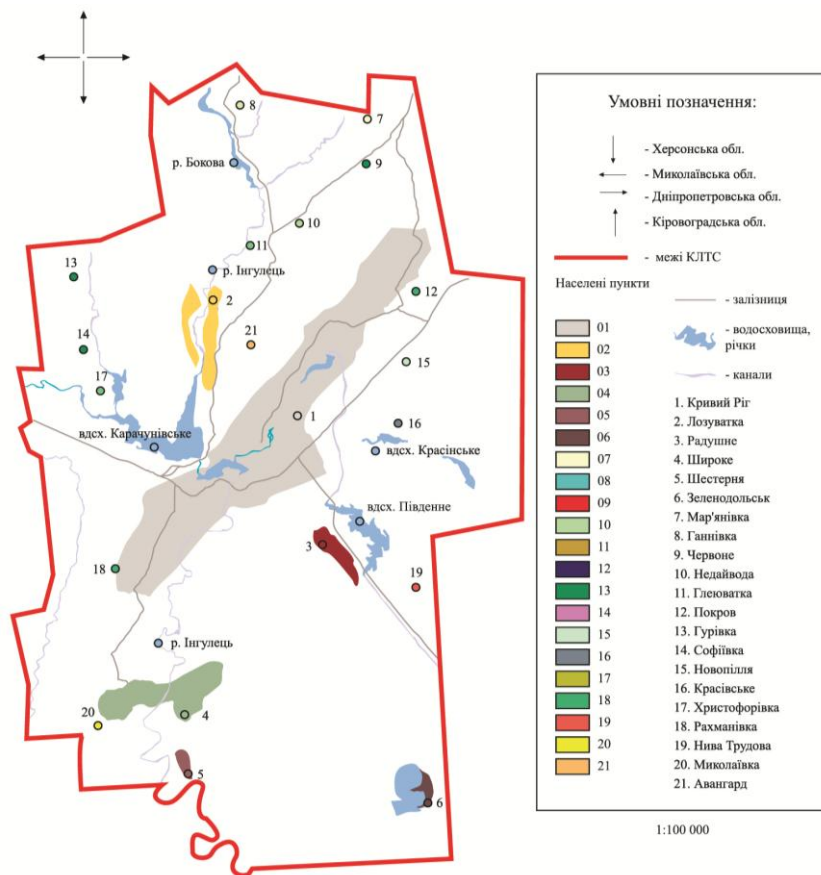

Рис. 1. Адміністративні межі КЛТС.

На початку ХХІ ст. у межах КЛТС середня глибина кар'єрів становить понад 400 м (кар'єр Південного гірничозбагачувального комбінату), висота відвалів та дамб-шламосховищ – до 100 м (відвали Ганнівського кар'єру, хвостосховища Войківське, Миколаївське), глибина шахт – до 1400 м (шахта «Родіна», «Ювілейна») [1].

Межі КЛТС дуже динамічно видозмінюються на це передусім впливає безперервний інтенсивний розвиток промисловості. У середині 70-х років ХХ століття межі співпадали з межами Інгулецько-Саксаганського долинно-балкового фізико-географічного району області степових відрогів Придніпровської височини Дністарнсько-Дніпровської північно-степової провінції [1]. Наприкінці 80-х років ХХ ст. проводилось гірничопромислове будівництво у східній частині Середньо-інгулецького похилого фізико-географічного району. Як зазначено Г. І. Денисиком та Г. М. Задорожною [1], за період від 90-х років ХХ століття до 2010 р. були змінені межі кар'єрів Криворіжжя і відведені нові території для відвалоутворення. На основі цих даних були визначені межі КЛТС з урахуванням усіх перелічених змін (рис. 2).

Рис. 2 Сучасні межі КЛТС.

Умовні позначення на рис. 2:

1 – Карачунівське водосховище, 2 – місто Кривий Ріг, — Межі КЛТС

Отже, на сьогодні північна межа території охоплює гірничі розробки Центрального гірничозбагачувального комбінату (ЦГЗК) Артемівського та Петрівського родовищ залізистих кварцитів, східна межа проходить по кордону Криворізького адміністративного району, також сюди відноситься західна частина Апостолівського та Софіївського районів [5]. Південній межі приурочене Високопільське родовище бокситів та р. Інгулець, яка протікає до кордонів Дніпропетровської, Миколаївської та Херсонської областей. Західна межа визначена західною межею басейну р. Вербова, Гурівською рекреаційною зоною, різноманітними орографічними елементами та автомобільною дорогою [1].

Тому при дослідженні сучасних меж КЛТС визначено, що межі даної системи не є стабільними, а скоріше умовними, оскільки внаслідок активної дії гірничодобувної промисловості на ландшафтну структуру вони постійно змінюються.

Список використаних джерел

1. Денисик Г. І., Задорожня Г. М. Похідні процеси та явища в ландшафтах зон техногенезу: монографія. Вінниця: Вінницька обласна друкарня, 2013. 220 с.
2. Коптева Т. С. Гірничопромислові ландшафти Криворізької ландшафтно-технічної системи. *Людина та довкілля. Проблеми неоекології*. 2021. № 35. С. 18–26. DOI: <https://orcid.org/0000-0001-9405-1674>

3. Коптева Т. С. Історія формування Криворізької ландшафтно-технічної системи. *Людина та довкілля. Проблеми неоекології*. 2022. № 37. С. 37–46. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-4224-2022-37-03>

4. Koptieva T. S. Denusyk V. G. Quarry and dump landscape systems of Kryvorizhzhia. *XX-th International Multidisciplinary Scientific GeoConference. Surveying, Geology and Mining, Ecology and Management – SGEM 2020. Bulgaria. Albena, 2021, 665–670. DOI: <https://doi.org/10.5593/sgem2020/5.1/s20.082>*

5. Коптева Т. С. Висотна диференціація та різноманіття гірничопромислових ландшафтів Криворіжжя: дисер. на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD). Вінниця: ВДПУ, 2021, 163 с.

ЕКОЛОГО-ОСВІТНІ ЗАХОДИ НПП «СЛОБОЖАНСЬКИЙ»

С.Є. Кравченко

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти

І.О. Ликова

кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри зоології

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Стан навколишнього середовища з кожним роком погіршується. У зв'язку з цим необхідно формувати екологічну культуру населення. Екологічна освіта – це процес виховання населення Землі в усвідомленні та турботі про все довкілля і взаємопов'язаних питань (ЮНЕСКО, 1978). Здійснюється шляхом формальної (державна) та неформальної (засоби масової інформації) освіти. Формується через процеси виховання, навчання, розвитку особистості. Одне з головних завдань природно-заповідних територій України – це екологічна просвіта громадян [2, с. 104].

Національний природний парк (НПП) «Слобожанський», який знаходиться на території Краснокутського району Харківської області має наступні напрями роботи: збереження та охорона природних, культурних об'єктів; організація туризму та відпочинку; здійснення науково-дослідної роботи; регуляція процесів природокористування; екологічна освіта та виховання. Екологічний відділ парку: розповсюджує екологічні, біологічні, краєзнавчі знання; інформує про охороні види; організовує екологічні стежки, екскурсії [1 с. 142].

Екологічна стежка – це спеціально обладнаний пізнавальний маршрут, що прокладуть по цікавим та унікальним місцям на території. Такий маршрут використовують для проведення шкільних екскурсій. Стежки розробляють інформативними, різноманітними, своєрідними, відповідними до певного віку. Облаштовують місця для відпочинку та інформаційні стенди. Існує три основні типи наукових стежок: комплексні (вивчення ландшафтів), біологічні

(мають вузьке спрямування: ботаніка, зоологія), географічні (рельєфи, ґрунти та ін.) [1, с. 143].

На території НПП «Слобожанський» існує два типи пізнавальних маршрутів: універсальні та спеціальні. Універсальні стежки знайомлять відвідувачів з парком, а спеціалізовані – розроблені відповідно до віку і знань гостей природно-заповідної території. Співробітники парку розробили дві екологічні стежки та два туристичні маршрути. Екологічна стежка «До торф'яних боліт» – географічна, комплексна; представлена болотами; час екскурсії 2-3 години. Екологічна стежка «Мурафська дача» – біологічна (ботаніка); представлена дібровою; час екскурсії 1,5-2 години. Туристичний маршрут «Забутими стежками» – біологічний, комплексний, географічний; представлений нагірною дібровою та болотами; час екскурсії 6-7 годин. Туристичний маршрут «Пісками бору» – біологічний, комплексний, географічний; представлений сосновим лісом та болотами; час екскурсії 6-7 годин. Під час проведення екскурсій наукові співробітники звертають увагу відвідувачів на стан природи та довкілля, виховують бережливе ставлення до рослин та тварин. Робітники парку також проводять різноманітні заходи: запобігання пожеж, очищення території від сміття [1, с. 145].

НПП «Слобожанський» здійснює багато роботи у напрямку екологічної освіти громадян. Наукові співробітники парку створюють та впроваджують різноманітні плани, програми, проекти, заходи, акції, екскурсії з урахуванням вікових особливостей відвідувачів; науково і методично формують екологічну культуру населення та гостей природно-заповідної території.

Список використаних джерел

1. Шумілова А. В. Освітнянський кластер роботи Національного природного парку «Слобожанський». *Проблеми безперервної географічної освіти і картографії*. Харків, 2015. № 22. С. 141–145.
2. Шумілова А. В. Формування екологічної свідомості школярів еколого-освітніми заходами НПП «Слобожанський». *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна серія «Екологія»*. Харків, 2015. № 13. С. 104–111.

ТЕНДЕНЦІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

О.О. Курко

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти

Я.О. Бачинська

кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри зоології
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Наразі проблема організації повноцінного освітнього процесу постала перед усіма педагогічними працівниками, зокрема – вчителями біології. Такий виклик спровокував повномасштабний наступ агресора на нашу державу. Система освіти потребує щоденної професійної підтримки з боку

педагогів, здобувачів освіти та батьків або особин, які їх замінюють. Адже для активного та продуктивного навчання в дистанційній чи змішаній формі необхідна взаємодія кожного із суб'єктів освітнього процесу. Для реалізації педагогічних технологій в освітньому просторі, зокрема на уроках біології варто враховувати педагогічний такт і професіоналізм вчителя та постійно його підвищувати, а також взаєморозуміння учнів і батьків. Таке взаєморозуміння супроводжується концепцією педагогіки партнерства.

Основним напрямком освіти в умовах сьогодення є впровадження та модифікація відомих раніше педагогічних технологій і створення нових, задля покращення пізнавальної діяльності здобувачів освіти й отримання ними практичних навичок. Ці навички великою мірою розвиваються на уроках з природничих дисциплін і мають, здебільшого, провідний характер у становленні особистості учня та його взаємодії з оточуючим середовищем.

Інтеграція педагогічних технологій у предмети природничого циклу передбачає використання протягом освітнього процесу загальних принципів та методів, які є основними [1]. Доцільно звернути увагу на такі методи як:

- метод моделювання, який передбачає створення уявної або практичної освіти моделі біологічного об'єкта – клітини, тканини, системи органів, організму тощо. Сучасному вчителю варто бути обізнаним та вміти працювати в сфері STEM-освіти та намагатися активно її впроваджувати в освітній процес. Основне її завдання полягає в тому, щоб на уроках біології відбувалося інтегроване навчання, яке спрямоване на встановлення міжпредметних зв'язків, що в свою чергу сприяють формуванню в учнів цілісного та системного світогляду, а також розуміти причинно-наслідкові зв'язки між явищами;

- метод проєктів зорієнтований на самостійну діяльність здобувачів освіти – індивідуальну, парну, групову, що спрямована на вирішення конкретної задачі з використанням різноманітних методів і способів. Використання проєктів є так званим «містком» між теорією та практикою в процесі навчання, виховання й розвитку особистості учня [2].

- метод дослідження являє собою прийоми теоретичного та практичного пізнання при вивченні біологічних явищ. Активно на уроках біології впроваджуються тривалі спостереження, лабораторний експеримент і самостійні навчальні дослідження. Цей метод розвиває пізнавальні здібності здобувачів освіти та спрямовує їх на подальше вивчення предметів природничого циклу [1].

Тенденцією впровадження педагогічних технологій на уроках біології є активна взаємодія всіх учасників освітнього процесу та інтеграція раніше відомих і нових методів та прийомів. Провідними методами можна вважати: метод моделювання; метод проєкту; метод дослідження.

Список використаних джерел

1. Краснобокий Ю. М., Ткаченко І. А. Інтеграція природничо-наукових дисциплін у світлі компетентнісної парадигми освіти / Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/195-Article%20Text-808-1-10-20131123.pdf>

2. Vaskivska H. O., Kosianchuk S. V., Skyba H. M. Didactic possibilities of information and communication technologies in the process of development of educational environment in upper secondary school. *Information Technologies and Learning Tools*. 2017. Vol 60. № 4. P. 17–27.

МОЖЛИВОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ХІМІЇ

Д.П. Ноздрачова

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти фізико-математичного факультету

Т.Я. Грановська

кандидат педагогічних наук, викладач кафедри фізики і хімії
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Використання штучного інтелекту (ШІ) стає все більш поширеним в різних галузях науки та техніки, в тому числі і в освіті, зокрема при вивченні природничих наук. Поява різних ІКТ та віртуальних лабораторій, мобільних додатків, які здатні виконувати певні функції за користувача викликають і захват, і занепокоєння одночасно. Адже з одного боку ці технології полегшують у більшості випадків нашу роботу та освітню діяльність, розвантажують час для інших справ, з іншого боку притуплюється потяг до самостійних знань, формування практичних навичок також набуває трансформацій через можливість використання віртуальних засобів.

Використання ШІ у навчанні хімії в закладах загальної середньої освіти дозволяє зробити процес вивчення цієї дисципліни більш доступним, автоматизованим та цікавим для учнів. Проте технології штучного інтелекту сягнули так далеко, що ми навіть, застосовуючи досить широко ІКТ в освітньому процесі, не могли уявити масштаби можливостей ШІ.

Нещодавно лабораторія OpenAI в Україні надала доступ до ресурсу ШІ «ChatGPT» [1], який вже активно використовують як перекладач, пошукач відповідей на запитання, навіть написання програмного коду і пошуку в ньому помилок. Програма є безкоштовною і потребує лише реєстрації через акаунт Google.

Ми протестували програму на предмет використання чату для вивчення хімії і з'ясували певні його можливості для підготовки до уроків:

1. Використання Chat-GPT дозволяє створювати завдання з хімії, які будуть диференційовані та адаптовані до індивідуальних потреб і здібностей кожного учня. Для цього в чат ШІ можна ввести такий запит: «Створи завдання, яке викликатиме складнощі у учнів, які добре розуміють тему «Окисно-відновні реакції», але також міститиме підказки для тих, хто має труднощі з цим матеріалом».

2. Chat-GPT може порекомендувати підручники, статті, відео та інші ресурси, які можуть допомогти учням зрозуміти складні концепції хімії. Для

цього можна запитати в чаті: «Порекомендуй статті на тему "Вирощування кристалів Бісмуту з металічного сплаву"».

3. Chat-GPT створює чеклист та таск-лист, включаючи до них, різноманітні матеріали та ресурси з хімії, а також перелік важливих питань з відповідної теми. Для реалізації цієї можливості спробуйте запит: «Порекомендуй ресурси з посиланнями на тему: "Каучук та гума" для вивчення в 10 класі» або «Створи таск-лист "Вуглеводні"».

4. Chat-GPT можна використовувати для вивчення нових термінів. Для цього достатньо ввести запит «Створи список термінів та понять, що використовуються в темі "Основні класи неорганічних сполук"».

Інтеграція штучного інтелекту в освітній процес дозволяє зробити навчання більш індивідуалізованим. Адаптивні програми з використанням штучного інтелекту можуть знаходити найбільш ефективний підхід до кожного учня, враховуючи його індивідуальні особливості та потреби. Також засоби ШІ стають ще одним інструментом для підтримки роботи вчителя при підготовці до уроків.

Список використаних джерел

1. OpenAI. ChatGPT. Веб-сайт. URL: <https://openai.com/blog/chatgpt>

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРИРОДНИЧИХ НАУК НА ПРИКЛАДІ ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВИХ КОНФЕРЕНЦІЙ НА БАЗІ ЗВО УКРАЇНИ

Д.М. Племянник, В.М. Ловчикова

здобувачі першого (бакалаврського) рівня фізико-математичного факультету

К.В. Борисенко

кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри фізики і хімії

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Харків, Україна

Природничі науки змінюють наше життя і є життєво важливими для сталого розвитку не лише для нашої країни, а в цілому для світу. Наявні глобалізаційні процеси здійснюють вплив на всі сфери діяльності суспільства. Вони віднайшли віддзеркалення у системі професійної підготовки майбутніх учителів із урахуванням сучасних тенденцій розвитку природничої освіти в педагогічних університетах. Саме тому в Україні та багатьох країнах світу пильна увага приділяється вдосконаленню системи природничої освіти [2, с.1].

У доповіді розглянуто тенденції розвитку природничих наук через заохочення здобувачів освіти брати участь у дослідницькій роботі з актуальних задач, проаналізовано заклади вищої освіти з підготовки учителів, на базі яких проводяться наукові конференції за напрямком природничих наук, наведено приклади декількох педагогічних університетів України зі статистикою вже проведених та запланованих конференцій на поточний рік.

У Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди за 2023 рік заплановано провести 52 наукові конференції, з

яких 17 наукових конференцій мають секції пов'язані з природничими науками, у 2022 році таких наукових конференцій було 14, тобто наявна цифра збільшення. За 2021 рік провели 8 таких конференцій [5].

У Тернопільському національному педагогічному університеті імені В. Гнатюка за 2023 рік заплановано провести 9 наукових конференцій які мають секції пов'язанні з природними науками. Але в 2021 році були проведені лише 10 наукових конференцій з секціями, які пов'язані з природничими науками, а за 2020 рік – лише 7 [4].

У Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка заплановано провести 7 наукових конференцій, які мають секції пов'язані з природничими науками за 2023 рік, та 6 відповідно за 2022 рік, за 2021 рік було нараховано 7 конференцій [1].

У Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, який знаходиться у Києві за 2023 рік заплановано провести 39 наукових конференцій які мають секції пов'язані з природними науками. За 2022 рік всього було проведено 100 наукових конференцій, 34 з яких мають секції пов'язані з природними науками, а у 2021 році маємо 33 таких конференції [3]. Таким чином, цей університет став лідером серед педагогічних університетів по організації та проведенні наукових конференцій які мають секції пов'язанні з природними науками та надав можливість апробацій досліджень здобувачам освіти.

Таким чином, проведений аналіз кількості наукових конференцій в ЗВО показав, що частина наукових конференції втрачають свою актуальність та перестають проводитись, а в деяких ЗВО, навпаки, з'являються та збільшується кількість секцій пов'язаних з природними науками. Доречно процитувати вислів колишнього ректора ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, І.Ф. Прокопенка: «Всі професії від вчителя, а професія вчителя – від Бога», який ставив на перше місце професію учителя, і вважав підготовку майбутніх учителів найважливішою місією суспільства. Вивчення теорії та дослідницька робота у галузі природничих наук дає здобувачам освіти можливість побудувати цілісну картину світу та зрозуміти зв'язки між природними і фізичними явищами та подіями, формувати професійні якості.

Список використаних джерел

1. Наукові заходи для ЗВО. Інститут модернізації змісту освіти. URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/vyscha-osvita/naukovi-zahodi-dlya-vnz/> (дата звернення: 07.04.2023).

2. Наказ МОН України від 23.10.2017 № 1407 «Про надання грифу МОН навчальним програмам для учнів 10-11 класів закладів загальної середньої освіти».

3. Наукові конференції. Головна. URL: <https://npu.edu.ua/nauka/naukovi-konferentsii> (дата звернення: 07.04.2023).

4. Наукові конференції ТНПУ. Офіційний сайт Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. URL: <https://tnpu.edu.ua/naukova-robota/konferents-tnpu.php> (дата звернення: 07.04.2023).

НАУКОВІ ШКОЛИ КАФЕДРИ ЗООЛОГІЇ ТА ЕНТОМОЛОГІЇ ХНАУ ІМ. В.В. ДОКУЧАЄВА І ЇХ ЗНАЧЕННЯ У СТАНОВЛЕННІ СУЧАСНИХ АГРОЕКОЛОГІЧНИХ ПОГЛЯДІВ

С.В. Станкевич

кандидат сільськогосподарських наук, доцент
Державний біотехнологічний університет
Харків, Україна

8 вересня 1932 р. було засновано перший в Україні та світі факультет захисту рослин, котрий готував фахівці. Основою факультету була кафедра зоології та ентомології, заснована в 1840 р. після приєднання до Маримонтського інституту землеробського господарства Варшавської лісівничої школи. За понад 180 років на кафедрі були сформовані та розвивались чотири наукові школи.

Школа *«Порівняльно-екологічний підхід при дослідженнях динаміки популяцій»* Віктора Григоровича Аверіна. Аверін В. Г. (1885–1955 рр.) – доктор сільськогосподарських наук, професор, 1930–1956 рр. завідувач кафедри зоології та ентомології. Багато уваги приділяв дослідженням, пов'язаним з актуальними питаннями захисту рослин, насамперед з біологічним методом охорони та збереження корисної фауни птахів і комах. Очолював Комітет охорони природи Наркомату освіти України. Центральне місце в діяльності вченого займали фауністичні дослідження. Тісно пов'язуючи свої дослідження із сільським господарством, він розробляв практичні рекомендації на науково-теоретичній основі, створивши цим самим правильний напрям у галузі прикладної зоології в Україні. Опублікував більше 340 наукових і науково-популярних робіт. Підготував трьох кандидатів наук.

Школа *«Проблеми динаміки популяцій шкідливих організмів»* Олексія Олексійовича Мігуліна. Мігулін О. О. (1893–1989 рр.) – доктор біологічних наук, професор. У 1925 р. під його керівництвом уперше організовано «Всеукраїнську мережу спостережних пунктів». У 1930–1935 рр. очолював відділ хребетних тварин Українського науково-дослідного інституту захисту рослин (м. Харків), у 1935–1941 рр. – Українську науково-дослідну біологічну станцію, а у 1956–1971 рр. – завідував кафедрою зоології та ентомології, яка під його керівництвом стала провідним центром в Україні з проведення широких досліджень із захисту плодівих насаджень, з'ясування причин їх масових розмножень. О.О. Мігулін був видатним ученим у галузі теоретичної та прикладної зоології й ентомології, організував службу сигналізації і прогнозів. Підготував двох докторів наук і 23 кандидатів наук, опублікував понад 150 робіт.

Школа *«Екологічно орієнтована система захисту плодівих насаджень від шкідників»* Бориса Митрофановича Литвинова. Литвинов Б. М. (1921–2011 рр.) доктор біологічних наук, професор. У 1971–1991 рр. очолював кафедру зоології та ентомології. Під керівництвом Б.М. Литвинова підготував двох докторів і 23 кандидатів наук. Його учні та послідовники продовжують дослідження щодо вдосконалення екологічно орієнтованого захисту плодівих культур від шкідливих комах, опублікував понад 280 наукових праць. Рішенням ученої ради ХНАУ ім. В.В. Докучаєва кафедри зоології та ентомології присвоєно його ім'я. Після утворення Державного біотехнологічного університету ім'я Б. М. Литвинова присвоєно кафедрі зоології, ентомології, фітопатології, інтегрованого захисту і карантину рослин.

Школа *«Проблема багаторічного прогнозування масових розмножень шкідливих комах»* Євгена Миколайовича Білецького. Білецький Є. М. (1935–2022 рр.). доктор біологічних наук, професор, академік АН ВШ України. У 1969–1988 рр. – завідувач лабораторії біометодів і завідувач відділу захисту рослин Інституту рослинництва імені В.Я. Юр'єва НААН України. У 1991–2010 рр. та 2014–2017 рр. – завідувач кафедри зоології та ентомології, у 2017–2018 рр. – завідувач кафедри екології та біотехнології ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Автор всесвітньо відомої «Теорії циклічності динаміки популяцій і методів багаторічного прогнозу масового розмноження шкідливих комах». Підготував двох докторів і 13 кандидатів наук, опублікував понад 275 наукових та навчально-методичних праць.

СЕКЦІЯ 4: Математичні студії

МАТЕМАТИЧНА ІНДУКЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИВЧЕННЯ КВАНТОВОЇ МЕХАНІКИ

Т.О. Лисогор

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти фізико-математичного факультету

О.Г. Штонда

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри математики

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Математична індукція є важливим інструментом у математиці та теоретичній фізиці, але вона також може застосовуватись і в експериментальній фізиці. Квантова механіка – складна область, яка часто суперечить здоровому глузду, і для повного розуміння якої потрібна складна математична структура. Одним із ключових інструментів у цій структурі є математична індукція, яку можна використовувати для доведення різних математичних тверджень, пов'язаних із квантовою механікою.

Математична індукція – це метод доведення математичних тверджень, який базується на двох кроках: базовому кроці і кроці індукції. Даний метод

базується на наступній логіці: якщо можна довести, що яке-небудь твердження є правильним для певного початкового значення, а також довести, що якщо це твердження справедливе для будь-якого деякого числа, то воно буде справедливим і для наступного числа, то це твердження буде справедливим для всіх чисел, які більші або дорівнюють початковому значенню. Метод математичної індукції використовується для доведення тверджень для всіх натуральних чисел [1, с. 52].

Одним із прикладів використання математичної індукції у квантовій механіці є висновок рівняння Шредінгера, що описує еволюцію квантових систем у часі. Рівняння Шредінгера – це диференціальне рівняння, що описує хвильову функцію квантової системи, і його висновок значною мірою залежить від математичної індукції. Зокрема, математична індукція використовується для виведення оператора тимчасової еволюції, який описує, як хвильова функція квантової системи змінюється в часі. Потім оператор тимчасової еволюції використовується для виведення рівняння Шредінгера [4, с. 29].

Інший приклад використання математичної індукції в квантовій механіці – висновок комутаційних співвідношень між різними спостереженнями. Спостереження в квантовій механіці представлені ермітовими операторами, і комутаційні співвідношення між цими операторами грають вирішальну роль в описі квантових систем. Виведення комутаційних співвідношень значною мірою залежить від математичної індукції та включає використання формули Бейкера-Кемпбелла-Хаусдорфа, яка виражає виведення двох експонентів через іншу експоненту.

Хоча математична індукція є потужним інструментом при вивченні квантової механіки, вона також має свої обмеження. Одне з таких обмежень полягає в тому, що даний інструмент можна використовувати лише для доведення тверджень, які можуть бути виражені у термінах дискретних цілих чисел [2, с. 300]. Це означає, що його не можна використовувати для доведення тверджень, у яких використовуються безперервні змінні, такі як положення або імпульс частинки. Крім того, математичну індукцію може бути важко застосовувати у ситуаціях, коли структура проблеми складна чи не зовсім зрозуміла [3, с. 272].

Насамкінець, математична індукція – це потужний інструмент, який має безліч застосувань у квантовій механіці. Його здатність доводити математичні твердження, пов'язані з квантовими системами, робить його важливим інструментом розуміння поведінки цих систем. Однак обмеження в застосуванні математичної індукції також мають бути визнані та враховані при застосуванні даного інструменту до складних завдань.

Список використаних джерел

1. Мерзликін В. Г., Черненко В. М. Квантова механіка: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вища школа. 2011.
2. Подопрігора Н.В. Математичні методи фізики: [навч. посібник для студ. ф.-м. фак. вигц. пед. навч. закл.] / Подопрігора Н.В., Трифонова О.М. Садовий М.І. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2012. 300 с.

3. Федорченко А. М. Теоретична фізика. Квантова механіка, термодинаміка і статистична фізика. Т. 2. К., 1993.

4. Nielsen, M. A., & Chuang, I. L. (2010). Quantum computation and quantum information. Cambridge University Press. P. 29-58

ЗАСТОСУВАННЯ ПОДВІЙНИХ ІНТЕГРАЛІВ ДО ЗАДАЧ ГЕОМЕТРІЇ

А.К. Худас

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти фізико-математичного факультету

О.Г. Штонда

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри математики

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Математика невпинно розвивається, з'являються нові способи розв'язання завдань і кожен може обрати для себе найзручніший спосіб обчислення. У своїй роботі ми хочемо розглянути саме використання подвійних інтегралів для розв'язання задач з геометрії.

Перше, що можливо обчислити за допомогою інтеграла це *площа плоскої фігури*.

У подвійному інтегралі $\iint_D f(x,y) dx dy$ оберемо підінтегральну функцію $f(x,y) \equiv 1$, отримаємо інтеграл від елемента площини по області D , що і є формулою для обчислення площі плоскої фігури – площі області інтегрування D : $S = \iint_D dx dy$. [1, с. 31]

Приклад. Обчислити площу фігури обмеженої лініями $x = y^2 - 2y$, $x - y = 0$.

Розв'язання:

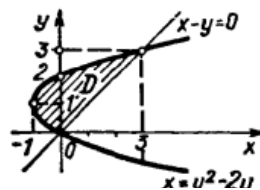

Рис. 1.

Знайдемо ординату точок перетину даних ліній. Із системи:

$$\begin{cases} x = y^2 - 2y; \\ x - y = 0 \end{cases}$$

маємо $x = y^2 - 2y$, $y_1 = 0$, $y_2 = 3$.

Знаходимо площу фігури за формулою:

$$S = \iint_D dx dy = \int_0^3 \int_{y^2-2y}^y dx dy = \int_0^3 (y - y^2 + 2y) dy = \int_0^3 (3y - y^2) dy = 4,5(od^2). [2, с. 579]$$

Також за допомогою подвійних інтегралів обчислюється і *площа поверхні*. Нехай поверхня σ задана рівнянням $\sigma = \sigma(x, y)$. Тоді площа гладкої поверхні обчислюється за формулою:

$$S = \iint_D \sqrt{1 + (z'_x)^2 + (z'_y)^2} dx dy,$$

Де D – проекція цієї поверхні на площину Oxy . [2, с. 578]

Приклад. Обчислити площу поверхні площини $x + y + z = 6$, яка відсікається площинами $x = 0$, $y = 0$, $x = 3$, $y = 3$.

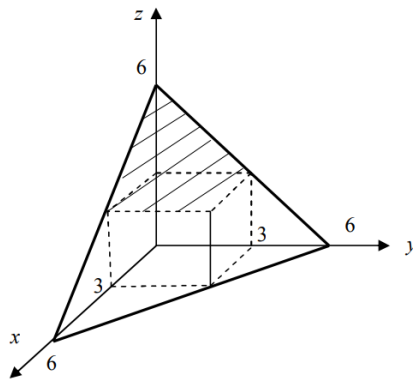

Рис. 2 – область D .

Розв'язання: Побудуємо задані площини (рис. 2) та скористаємось вище згаданою формулою. Обчислимо частинні похідні:

$$z = 6 - x - y; \quad z'_x = -1; \quad z'_y = -1.$$

Оскільки проекція заданої формули – квадрат, подвійний інтеграл обчислимо за формулою:

$$\begin{aligned} \iint_D \sqrt{1 + (z'_x)^2 + (z'_y)^2} dx dy &= \int_0^3 \int_0^3 \sqrt{1 + 1 + 1} dx dy = \int_0^3 \int_0^3 \sqrt{3} dx dy. \\ S &= \int_0^3 \int_0^3 \sqrt{3} dx dy = \sqrt{3} \int_0^3 (x \Big|_0^3) dy = 3\sqrt{3} \int_0^3 dy = 3\sqrt{3} \times \\ & y \Big|_0^3 = 9\sqrt{3} \text{ (од}^2\text{)}. [1, с. 36] \end{aligned}$$

Отже, за допомогою подвійних інтегралів можливо з легкістю обчислити геометричні задачі. У своїй роботі ми розглянули лише два випадки застосування подвійних інтегралів, окрім цього з їх допомогою можна обчислити об'єм циліндричного тіла та розв'язати безліч завдань з механіки.

Список використаних джерел

1. Вища математика. Модуль 3 : навч. посібник / Л. Б. Коваленко. Х. : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. 233 с.
2. Вища математика : навч. посібн. К. : А.С.К., 2006. 648 с.

СЕКЦІЯ 5: Психологія кар'єрного успіху молодого науковця

САМОДОСТАТНІСТЬ, ЯК РИСА ЗДОРОВОЇ САМООЦІНКИ ЖІНКИ ДОРОСЛОГО ВІКУ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ВЗАЄМИНИ З ЧОЛОВІКАМИ

А.А. Горлачук

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності
Психологія

Н.В. Волинець

доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри психології та
соціальної роботи

Хмельницький інститут соціальних технологій Університету «Україна»
Хмельницький, Україна

У контексті сучасного розвитку суспільства збільшується увага до якостей особистості, адже саме вони є рушійною силою розвитку. Уявлення людини про себе, самооцінку, самоповагу та рівень домагань є одними із важливих компонентів. Проблема дослідження самооцінки є ключовою у психолого-педагогічній практиці.

Проаналізувавши літературу з вищезначеної проблеми, можна відмітити, що адекватна самооцінка та самоповага, разом із самостійністю та цілісністю є саме тими рисами самодостатності особистості жінки, які мають вплив на її взаємини з чоловіками.

Неоднозначність суспільного розуміння жіночої самодостатності змушує нас роз'яснити поняття «справжньої» та «помилкової» самодостатності, терміни не є тотожними. Образом «помилкової» самодостатності виступає приклад жінок, яких суспільство сприймає, як сильну леді, яка попри все прагне успіху, домагається в житті матеріальних благ, незалежна фінансово та зверхньо сприймає чоловіків, принижує їх та не просить в них ніколи допомоги. Ми вважаємо, що така «помилкова» самодостатність немає нічого спільного зі здоровою самооцінкою, а є проявом дисгармонійної поведінки жінки. «Справжня» самодостатність походить від цілісного стану та достатку ресурсів, є елементом здорової самооцінки жінки.

Сучасне суспільство із крайності в крайність накладає нездорові моделі поведінки на жінок і мимоволі вимагає їх дотримуватися, наприклад антиподом «незалежно жінки» з елементами «помилкової» самодостатності виступає жінка, яка «служить» своєму чоловікові. Така жінка, ніби відсуває своє життя на задній план і починає жити життям свого обранця. Можливо така модель і приносить щастя жінкам Сходу, щодо наших українських, то лише одиниці отримують істинне щастя від такої «служби». Зазвичай це дуже терпимі, м'які особи, що весь свій час, усе життя присвячують чоловікові та родині, здебільшого чоловікові. Такі відносини притаманні жінкам, що мають занижену самооцінку з дитинства, не відчувають своєї

ефективності, а навпаки повну залежність від чоловіка. Проте підкорення – не єдиний спосіб уникнути самотності чи тривоги – писав Еріх Фромм [5, с. 41].

Самостійність забезпечує здатність жінки бути щасливою наодинці. Г. Мастертон популярний британський письменник та сексопатолог зауважив, якщо жінка, залишаючись наодинці із собою, не прагне «вбивати» цей час, а вміє «смакувати» його, концентруючись на собі, краще знайомиться зі своїм тілом та душею – її можна вважати справді самодостатньою. [3, с. 78].

Важливим є навик жінки до дистанціювання. Коли жінка займається улюбленою справою – це дає їй змогу зберігати свою індивідуальність та унікальність, не перетворюючись на тінь чоловіка, а навпаки, показати йому інший цікавий світ. Автор книги «Розмноження у неволі» дуже цікаво підмітила, що самодостатня жінка із здоровою самооцінкою дуже тонко відчуває ті моменти, коли вона наче «зливається» зі своїм чоловіком, його друзями, та робить відповідні кроки до себе самої. Є жінки, які дуже бояться дистанції у стосунках, тому, як тільки чоловік починає хоч трохи опиратися таким залежним взаєминам, у жінки виникає страх втратити його [4, 32].

Цілісність являє собою теж важливу рису здорової самооцінки жінки, що забезпечує емоційну незалежність від думки оточуючих. Постійний страх від реакції чоловіка, його схвалення, почуття провини за погані настрої чоловіка сигналізують про дефіцит здорової самодостатності, внутрішньої цілісності та незалежності, але, нажаль, досить часто явище сьогодні.

Самодостатня жінка будує з чоловіком здорові стосунки, де є місце близькості та любові. Відомий автор бестселерів Ерік Берн сформулював ось так термін «Близькість – це вільна від ігор, щиросердна поведінка людини. Вона, як правило, не призводить до неприємностей, якщо не втрутиться якась гра» [1, 239].

Адекватна самооцінка та збереження самоповаги – це шлях до тієї самодостатності, яка принесе психічне здоров'я, гармонію та щастя. Збереження самоповаги являє собою і навик не допускати зневажливого ставлення до себе, і, одночасно, не допускати в своїй поведінці принизливого чи образливого ставлення в адресу партнера.

Усе своє життя людина зростає духовно, вдосконалюється, вчиться новому та цікавому, розвиток здорової самооцінки та самодостатності не є виключенням для жінки, особливо, якщо ця жінка прагне до щасливого та сповненого гармонією життя та відносин зі своїм партнером.

Список використаних джерел

1. Берн Е. Ігри, у які грають люди. Х. : АТ «Харківська книжкова фабрика «Глобус», п'яте видання, 2021. 256 с.
2. Грей Д. Чоловіки з Марса, жінки з Венери. К. : КМ-Букс, 2020. 312 с.
3. Мастертон Грехем. 7 секретів суперсексу. Як звести з розуму свого коханця. [Електронний ресурс]. 237 с. URL: <https://www.litlib.net/b/14238>
4. Перель Е. Розмноження в неволі. [Електронний ресурс]. 240 с. URL: <https://bookmood.com.ua/ua/elektronnaya-kniga-razmnozhenie-v-nevole.-kak-primirit-erotiku-i-byt-ester-perel/>

5. Фромм Е. Втеча від свободи. Х. : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2019. 288 с.

ЕТИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

А.С. Єна

практичний психолог Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
Харків, Україна

Епідемія коронавірусу та повномасштабна війна в Україні змусила українську освіту надзвичайно швидко трансформуватися та адаптуватися до нових викликів. Відбулася активізація інноваційних процесів в освітянській галузі, індивідуалізація освітнього процесу, зміна запитів ринку праці тощо. Це, у свою чергу, докорінно змінює функції викладача вищої школи, орієнтує його діяльність на створення умов для формування в них потреб і здібностей суб'єкта освітнього процесу, забезпечення норм усіх форм суспільної свідомості, вимагає від викладача високої кваліфікації не лише за спеціальністю, а й педагогічною.

Сучасному педагогу вищої школи для ефективного виконання педагогічних функцій важливо усвідомлювати структуру педагогічної діяльності та її основні компоненти, уміти вдосконалювати свої педагогічні дії та професійно важливі вміння, розвивати психологічні якості, необхідні для своєї професійної реалізації. Цей аспект педагогічної діяльності привертав увагу чималої кількості науковців [2, с.155].

Педагогічна діяльність викладача закладу вищої освіти вимагає не лише знання своєї предметної області, а й вміння працювати зі студентами та сприяти їх розвитку. Особливості психологічної складової педагогічної діяльності викладача закладу вищої освіти включають такі аспекти: 1. Емоційна компетентність, викладач повинен мати високий рівень емоційної компетентності, тобто вміння розуміти та керувати своїми емоціями, а також знаходити спільну мову зі студентами. 2. Спілкування (викладач повинен мати високий рівень комунікативних навичок, що допомагає йому ефективно спілкуватися зі студентами та передавати необхідну інформацію). 3. Відповідальність (викладач повинен бути готовий до відповіді за наслідки своїх дій та прийнятих рішень, а також розуміти свою відповідальність за успіхи та невдачі студентів). 4. Адаптивність (здатність до гнучкості та вміння змінювати свої методи навчання в залежності від потреб та можливостей студентів). 5. Толерантність (культурна різноманітність та створення атмосфери поваги та рівності в аудиторії). 6. Мотивація (створення зацікавленості студентів до предмету та демонстрація у важливості знань та їхнього застосування в реальному житті). 7. Розвиток (робота над своїм професійним та особистісним розвитком, щоб забезпечити якісне навчання та належний розвиток студентів). Викладач, який має ці якості, здатний ефективно впливати на розвиток студентів та забезпечувати їхнє успішне

навчання. Крім того, викладач повинен мати здатність до самооцінки та саморефлексії, щоб вдосконалювати свою діяльність та виявляти свої слабкі місця. Також важливо мати відкритий та сприйнятливий настрій до повсякденних викликів, які можуть виникнути в процесі викладання [1, с.55].

Зокрема, для викладача закладу вищої освіти є важливим мати здатність до ефективної організації свого часу, співпраці з колегами та іншими фахівцями в галузі освіти, дослідниками та студентами, щоб спільно розвивати та удосконалювати свою діяльність [2, с.160].

Отже, педагогічна діяльність викладача закладу вищої освіти є складною та відповідальною роботою, яка потребує багато психологічних якостей та компетентностей. Тільки тоді педагог зможе забезпечити якісну освіту та успіх студентів у їхній подальшій професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. Борисова О. М. Про роль професійної діяльності в розвитку особистості. Психологічне формування і розвиток особистості. Л. : Освіта, 2002. 146 с.

2. Гузій Н. В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти. К. : НПУ, 2004. 243 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КАР'ЄРНОГО УСПІХУ ОСОБИСТОСТІ

А.В. Краснокутська, А.А. Рубан

здобувачки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету
дошкільної освіти

М.О. Давидова

доцент кафедри теорії, технологій і методик дошкільної освіти

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Психологічна підготовка студентської молоді є однією з найважливіших передумов для реалізації особистістю успіху в професійній діяльності, наявних компетенцій і можливостей, визнання власних потреб, професійної підготовки відповідно до вимог суспільства та груп. Потрібен свідомий вибір, передбачувані постановки цілей, прояви інтелектуальних, емоційних і вольових процесів, рівні роздратування і зусилля, необхідні для досягнення конкретних результатів. Крім того, психологічна підготовка студента до професійного просування в обраній професії залежить від його конкурентоспроможності та ймовірності успіху.

Кар'єра – це професійний шлях до успіху, шановане соціальне становище і становища в суспільстві. Розглядаючи професійну орієнтацію індивіда, можна стверджувати, що це його першочергова турбота і діяльність щодо участі в суспільному житті. Кар'єра не тільки визначає успіх чи невдачу. Це включає поступові зміни внутрішнього статусу та поведінки, навичок діяльності, компетенцій та професійних можливостей. Зв'язок між особистістю, професією і кар'єрою найбільш яскраво проявляється в

професійній орієнтації.[1, с. 118]. Тому, питання профорієнтації та психосоціальних факторів, що впливають на їх розвиток, є особливо актуальним для сучасної студентської молоді.

Сучасні методи досягнення кар'єрного успіху пов'язані з життям у відкритому суспільстві, яке дає людям рівні права підійматися з нижчих соціальних страт до вершини соціальної ієрархії. Національна велич і всебічний розвиток життя суспільства сильно залежить від потреб кожної людини у побудові успішної кар'єри. Гуманістична етика і психологія ведуть до справжнього успіху в роботі, та щастя людини полягає не в досягненні матеріальної незалежності, а тоді коли вона визнає свою духовну силу і діє відповідно до природних здібностей та схильності.

Професійна діяльність є однією з найважливіших сфер самореалізації людини. Тут люди відкривають і розкривають свої здібності, особисті та професійні якості. Крім того, професійна діяльність дає людині можливість відчути свою значущість для оточення і суспільства в цілому та отримати винагороду за реалізацію свого професійного потенціалу.

Особисте професійне самовизначення та професійна самореалізація – це тривалий процес. Існує ряд соціально-психологічних факторів, які впливають на розвиток професійної спрямованості людини. Це психологічні типи особистості, пізнавальні інтереси, схильності, професійні орієнтації, професійні мотиви. Кожна людина має набір особистих рис, концепцій, мотивацій і цінностей, які визначають вибір професії [2, с. 214].

Кар'єра ґрунтується на свідомих установах, цілеспрямованих діях, висуненні молодих спеціалістів на посади в обраній сфері на основі кваліфікації та надає можливості для особистої та професійної самореалізації та отримання професійної майстерності на цьому шляху. Воно є виконанням певних суспільно важливих заходів і базується на реалізації певних ресурсів. Такий успіх просування та динаміка кар'єрного зростання відображаються на якісних та кількісних показниках кар'єрного росту.

Список використаних джерел

1. Богуш Л. Становлення кар'єри майбутнього фахівця з міжнародної інформації у процесі професійної підготовки. *Молодь і ринок*. 2018. №2(157). С. 117-122.
2. Тангел А., Березовська Л. Психологічні особливості кар'єри особистості. *Вісник Національного університету оборони України*. 2015. Вип.1. С. 212-217.

СЕКЦІЯ 6: Актуальні питання сучасної філологічної науки

ТЕРМІН «БАНК»: ЕТИМОЛОГІЯ ТА СЕМАНТИКА

О.А. Бабенко

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Інституту
«Кіберпорт»

С.М. Руденко

кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри мовної підготовки
Державний біотехнологічний університет
Харків, Україна

Етимологія – розділ порівняльно-історичного мовознавства, який вивчає походження слів мови; сукупність методик дослідження, спрямованих на з'ясування походження слова, а також сам результат цього з'ясування. Семантика – розділ мовознавства, пов'язаний з лексикологією; вивчає значення слів, їхніх складових частин, словосполук і фразеологізмів. Мета нашого дослідження – розглянути етимологію та семантику одного з найдавніших та найпопулярніших термінів фінансової підмови – «банк».

Як зазначено в «Етимологічному словнику української мови», слово «банк – запозичення з німецької мови (Bank) або з французької (banque), що походять від італійського banca (banco) «лава, стіл мініяйла, банк», яке зводиться до германського слова bank – «лава» [3, с. 134]. У «Словнику іншомовних слів» читаємо: «Банк (нім. Bank, франц. banque, з італ. banco – лава, конторка, стіл мініяйла) – 1) Особливий економічний інститут, що акумулює тимчасово вільні кошти, надає кредит, здійснює грошові розрахунки, випускає в обіг гроші, цінні папери» [4, с. 86]. Розглянемо, який зміст мали споріднені лексеми в різних мовах, належачи до фінансової термінологічної системи. В італійській мові з дослівним значенням banco – *конторка, стіл*, зміст, який вкладався в це поняття, – *обмін грошей, укладання грошових угод*. У німецькій мові споріднене слово bankier – *власник капіталу* – насамперед мало значення *капіталотворення, економічна самостійність*. В англійській мові bank – це *фонд, загальний запас*, основна функція якого – *акумуляція коштів*. Французька мова має слово banque – дослівно *скриня, фінансове підприємство* з основним змістом *місце для зберігання цінностей* [2, с. 6-7].

Кілька століть функціонування сприяли тому, що термін *банк* набув статусу інтернаціоналізму. Його форма і зміст зрозумілі носіям більшості мов світу. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» зафіксовано вже розгалужену термінологічну систему з розвиненими родовидовими відношеннями: «*Банк* – кредитно-фінансова установа, яка зосереджує кошти і капіталовкладення, надає кредити, здійснює грошові розрахунки між підприємствами або приватними особами, регулює грошовий обіг у країні, у тому числі випуск (емісію) нових грошей» [1, с. 36]. І далі словник дає визначення видових словосполучень: *акцептний банк, акціонерний банк, банк-дилер, банк-емітент, іпотечний банк*. Залежно від

позиції дослідника, у наукових дослідженнях і галузевих виданнях цей термін може мати, наприклад, таку дефініцію: «банк – багатопрофільна кредитно-фінансова установа, яка здійснює особливий вид підприємницької діяльності, пов'язаний з рухом позикових коштів, їхньою мобілізацією й розподілом із застосуванням певного набору базових банківських операцій з метою одержання максимального прибутку» [2, с. 15].

Отже, термін *банк*, маючи етимологію *лавка* або *стіл*, з розвитком семантики в межах фінансової підмови набув відомого значення: *кредитно-фінансова установа, яка здійснює грошові розрахунки, акумулює грошові кошти та інші цінності, надає кредити та здійснює інші послуги за фінансовими операціями*.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ-Ірпінь : Перун, 2002. 1440 с.
2. Демчук Н. І., Довгаль О. В., Владика Ю. П. Банківські операції: навч. посібник. Дніпро : Пороги, 2017. 461 с.
3. Етимологічний словник української мови: у 7 т. Київ : Наук. думка. Т. 1. 1982. 634 с.
4. Словник іншомовних слів. За ред. О.С. Мельничука. Київ : Гол. ред. УРЕ, 1977. 775 с.

СУТНІСНІ ВИЯВИ ЕКСПРЕСІЇ В АРХІТЕКТОНІЦІ КОНОТАЦІЇ

К.О. Бортух

кандидат філологічних наук, доцент кафедри інформаційної, бібліотечної, архівної справи та соціально-політичних і гуманітарних дисциплін

Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»

Київ, Україна

Оскільки, у кожному реченні або слові обов'язково простежується певна емоційна установка автора є багато різноманітних поглядів на структуру конотації. Це породжує неоднозначність розуміння місця конотації і параметрів розмежування її компонентів. Конотацію на рівні слова ми визначаємо як факультативний компонент семантичного значення слова, який може бути наявним у мовленні під час реалізації своїх можливостей різними засобами. Цей компонент значення тісно пов'язаний із екстралінгвістичними чинниками, які можуть буди найрізноманітнішими (психологічними, соціально-лінгвістичними, власне розмовними тощо) від цього й утворені різні групи конотації.

Експресивно забарвлена лексика «характерна конотативною семантикою, що сформована як додатковий макрокомпонент семантичної структури, який вбирає в себе всю інформацію стилістичної, оцінної та емоційної функцій» [6, с. 129]. У сучасній лінгвістичній науці під емотивністю розглядають елемент конотативного значення мовної одиниці, що додає до семантичної структури слова ознаку певної емоції чи ставлення автора до позначуваного. В.В. Галаган подає таке визначення поняття: «емотивність – це й текстова категорія, підпорядкована інформативності або модальності, яка виражає емоційне ставлення адресанта (автора), його функції у

тексті, дійових осіб, ймовірні емоції реального чи модельованого авторською свідомістю гіпотетичного читача щодо описуваних подій, явищ, персонажів, їхньої поведінки й актуалізовано за допомогою емоційно заряджених текстових компонентів (емоціогенних маркерів)» [5, с. 172]. Та якщо в тексті відсутні емотивні лінгвістичні одиниці його простір також може містити глибину та невиражену емотивність.

Варто зазначити, що емотивність – це найважливіша частина експресивного забарвлення мовних одиниць та один із параметрів експресивної функції. Також емотивність не доречно називати складовою експресивності, адже це і важливий засіб її виникнення.

Отже, оцінний компонент значення слова та його лінгвістична форма взаємопов'язані з емоціями та психологічним станом особи, адже емоції – це важливий фактор, що впливає на формування оцінного забарвлення, відбиваючи потреби і бажання суб'єкта. Крім цього оцінка пов'язана й із культурними особливостями носіїв мови, адже саме вони закріплювали в мові своє суспільне ставлення до оточення.

Список використаних джерел

1. Бортун К. О. Поняття емоції, емоційності та емотивності у лінгвістичній науці: особливості розрізнення та потрактування. *Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти і технологій в XXI столітті*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Ізмаїл, 27 січня 2023 р.): у 3 ч. Ізмаїл: ЦФЕНД, 2023. Ч. 1. С. 46–48.

2. Бортун К. О. Стилiстичний потенціал емоційно-експресивної лексики у романах Дари Корній. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 21. Т. 1 2022. С. 15–19. DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.21.1.2>

3. Бортун К. Синтаксичні засоби вираження конотації окличних речень у романі Наталки Доляк «Шикарне життя у Вупперталі» *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич. 2022. Вип. 53. Том 1. С. 166–173.

4. Бортун К. Мовні засоби експресивності в жіночих періодичних журналах. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи*. Том XIII: Утилітарна цінність наукових досліджень / [Ред.: Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький]. Конін – Ужгород – Перемишль. Херсон: Посвіт, 2022. С. 164–167.

5. Галаган В. Емотивність, експресивність та конотація як засіб вираження оцінки. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер. Філологічні науки*: зб. наук. пр. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. Вип. 80. С. 171–178.

6. Навальна М. І. Лексичні конотації як експресивний засіб мовлення. *Психолінгвістика*: наук.-теорет. зб. Переяслав-Хмельницький: Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди, 2014. Вип. 16. С. 127–135.

ICONIC UKRAINIAN WARTIME STAMP WITHIN THE CONTEXT OF MULTIMODALITY

Y. Bourtal

Student of International Faculty

M. Zhownir

PhD in Philology, Associate Professor of the Department of Ukrainian Studies and

Humanitarian training

Poltava State Medical University

Poltava, Ukraine

Increasing globalization has caused visible changes in all spheres of peoples' modern life, particularly it has influenced on the social, cultural and economic relations. The advance information and communication technologies, as well as intercultural and interlanguage communication have been fostered.

The lack of research on postage stamps in the context of multimodality confirms the relevance of the discussed topic. The purpose of the research is the analysis of the iconic Ukrainian wartime stamps in the context of multimodality.

Multimodality is considered as one of the ways to organize semiotic system for creating meanings and transmitting information. «In the context of multimodal linguistics, any text can be interpreted as multimodal / creolized text» [1, p. 33]. The phenomenon of multimodality is an integral part of the communicative process, which is based on the perception of information. The main of the key concepts of multimodal linguistics is a multimodal text. A multimodal text is a complex textual formation that consists of the verbal and iconic elements used to form a visual, structural, semantic and functional integrity.

The key principles of multimodality have been studied in the fundamental explorations of the domestic and foreign scientists (S. Bally, R. Barth, J. Bateman, E. Baldry, I. Bekht, O. Vorobyov, N. Gudz, M. Halliday, J. Delin, G. Kres, T. van Leeuwen, L. Makaruk, C. Forswill and others). Scientists gave more findings and new details to explore and describe multimodality in detail.

In addition to the main technological function, traditional stamps of Ukraine present and popularize the history, traditions and culture of Ukrainians. In our opinion, the verbal and iconic components show the integrity and coherence of the postage stamp as a sample of a multimodal text, its communicative and pragmatic effects. Therefore, stamps can be interpreted as representators of iconic cultural and historical realities of Ukraine, worldview landmarks and mental traits of the Ukrainian people.

Warship stamps combine verbal and symbolic elements, which represent key moments in the struggle of the Ukrainian people against Russian aggression. A special postage stamp commemorating one of the most iconic acts of Ukrainian resistance to the Russian invasion has captured the nation's imagination and helped introduce international audiences to Ukraine's unique brand of defiant courage.

According to the lexical-semantic criterion, stamps were ranked into several groups: 1) brand-symbols (the image contains usual symbols); 2) character stamps

(the image contains portraits of famous domestic / foreign figures who directly or indirectly joined the Ukrainian-Russian confrontation on the side of Ukraine, supported it); 3) event stamps (the image illustrates key moments in the war); collage stamps (the image consists of several stamps connected together at the level of meaning); 4) collage stamps (the image consists of several stamps connected together at the level of meaning).

To sum up, we should admit that Ukrainian postage stamp reflects the historical and cultural heritage of the state and prospects for the development of culture throughout the world. Postage stamps of wartime can be considered as a combination of verbalized conditions of Ukrainian society in different periods of the war with illustrations of the relevant events.

References

1. Лещенко Т. О. Multimodal Text: the Essence, Practical Value and Didactic Potential // Закарпатські філологічні студії. 2022. Вип. 25, т. 1. С. 31–36.

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ІНШОМОВНИХ ТЕКСТІВ

І.Д. Давидченко

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри української
лінгвістики, літератури та методики навчання

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

Харків, Україна

Актуальність дослідження зумовлюється гостротою проблем, які турбують сьогодні фахівців у галузі перекладу, зокрема необхідністю підвищення рівня загальної та фахової культури перекладачів із метою забезпечення високого рівня перекладів, які вони виконують.

Лінгвокультурологічний переклад XIX й XX століть зорієнтований на інтелігентні верстви, які в масі своїй були двомовними (багатомовними). Отже, він виконує не тільки інформаційну функцію (потенційні читачі ознайомлюються з певним твором у перекладах мовами метрополій – англійською, німецькою, польською, а то й безпосередньо в оригіналі). Такими перекладами займалися М. Вороний, М. Зеров, В. Підмогильний, М. Стріха, В. Стус, П. Филипович та інші.

Переклад є видом творчої діяльності, що підпадає під правила лінгвістики та культурології. Мова кожної країни є унікальною, отже і мовна модель світу визначається через культурологічні особливості, тобто етнічні, соціальні особливості та норми, а також через економічні досягнення нації на певному шаблі її розвитку. Лінгвокультурологія стає невід’ємною частиною мовної моделі, і тому, на нашу думку, ми перекладаємо не мову, а культуру [1].

Лінгвокультурологічна зумовленість перекладацького процесу, що спирається на спорідненість культур, яка зазвичай веде до паралелізму

змісту, що значно полегшує процес адаптації передачі інформації в порівнянні з тими випадками, коли культури взагалі не мають точок дотику. Оскільки не існує культур, в яких одні й ті ж знаки (мовні та немовні) створювали б подібні смисли й були б ідентичним чином організовані між собою, то не є можливим говорити про абсолютну відповідність адаптації елементів культури повідомлення-оригіналу та перекладеного повідомлення.

Т. Некряч на прикладі перекладів текстів різних жанрів українською мовою доводить, що саме відсутність загальної та фахової культури перекладів є причиною низького професійного рівня сучасних перекладів українською мовою, і ця тенденція набула настільки тривожного характеру, що, на думку дослідниці, «ще трохи – і ситуація зайде у глухий кут» [2].

Вимоги, що ставляться до фахової культури сучасних професійних перекладачів, передбачають володіння принципами й результатами сучасних досліджень у галузі не тільки теорії та практики перекладу, а й багатьох наук гуманітарного циклу: лінгвістики, психолінгвістики, когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології, культурології, герменевтики та інших. Окреслені проблеми варто розглядати в межах теоретичних положень когнітивної лінгвістики та лінгвокультурології.

Список використаних джерел

1. Давидченко І. Д. Лінгвокультурологічна зумовленість перекладу в контексті міжкультурної комунікації. *Філософія мови та нові тенденції в перекладознавстві й лінгвістиці*; збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції. У 2 ч. Ч.1. Київ, 2021. С. 53 – 57.

2. Некряч Т. Є. Переклад і культура: особистісний вимір. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія*. 2022. № 45. С. 8–11.

ВПЛИВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ

Н.Л. Краснопольська

доцент кафедри бізнес-лінгвістики

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Київ, Україна

Інформаційний простір ХХІ століття об'єднує друковані видання, різноманітні інтернетні портали, теле- та радіоефір, а мова ЗМІ є однією з провідних форм існування мови, своєрідною моделлю вияву національної мови. «У сучасному комунікативному просторі, у певних мовних соціумах формуються колективні оцінки виразових засобів літературної мови. Найвиразніше це виявляється в мовній практиці журналістів, мова яких передбачає пошуки щоразу нових шляхів завоювання уваги... читачів» [1, с. 290].

Саме мова засобів масової інформації формує мовні смаки й нові мовні традиції сучасного суспільства, зокрема й українського. Останнім часом поширеним є залучення до мовлення теле- та радіопередач, газет тощо

сленгових комбінацій, джерелом яких є англійська мова. На думку науковців, засилля запозичень з англійської в українській мові «спричинили найбільшою мірою психолого-ментальні особливості сучасного українського суспільства, низький рівень мовно-екологічної культури українців»[2, с. 57].

Наведемо приклади таких сленгізмів: *гілті плезер* (guilty – винуватий, pleasure – задоволення) – задоволення, за яке соромно; *шеймити* (to shame – соромити, ганьбити) – критикувати, засуджувати поведінку; *селфхарм* (self – себе, частина зворотнього займенника, harm – шкода) – самоушкодження, самоскалічення без наміру самогубства; *спойлер* (to spoil – псувати) – інформація про книгу, фільм тощо, яка розкриває сюжет ще до особистого ознайомлення з предметом уваги і тому може зіпсувати враження від твору; *лукізм* (look – вигляд, зовнішність) – дискримінація за зовнішністю; *факан* (to fuck up – зазнати невдачі) – провал, невдача, *зафаканати* (проект) – провалити проєкт; *крінж* (to cringe – здригатися) – оцінне судження, що має на увазі несхвалення, сором та обурення; *кріповий* (сгееру – моторошний) – жахливий. Варто зазначити, що правопис лексем *крінж* і *кріповий* суперечить правилам так званої «дев'ятки».

Джерельною базою для здійснення добору й аналізу сленгізмів слугував контент ютуб-каналу «Палає». Журналісти, чи то хизуючись своїм знанням англійської мови, чи то не бажаючи докласти певних зусиль для пошуку придатної власномовної лексеми, використовують подібні новотвори. «Використання запозиченої лексики без потреби – недолік будь-якого мовлення, особливо публіцистичного. Зайве і недоречне використання запозичених слів робить публіцистичний текст малозрозумілим, недоступним і стилістично неграмотним»[3, с. 82].

Можна зробити висновок, що використання сленгізмів-запозичень у мас-медіа видається не завжди доречним. Безсумнівно, без іншомовної лексики не можна уявити мову сучасної людини, однак значення таких слів має бути зрозумілим кожному слухачеві або читачеві, а їх вживання – виправданим. Доречне і правильне використання слів іншомовного походження свідчить про мовну культуру та повагу до рідної мови.

Список використаних джерел

1. Єрмоленко С. Я. Мовна культура і мода. *Літературна мова і мовна практика*: монографія / За ред. С. Я. Єрмоленко. Ніжин, 2013. 320 с.
2. Куньч З. Питоме й запозичене в термінології: проблема балансу. *Теорія терміна: конкретизація лексико-семантичних парадигм* : монографія. Львів, 2018. С. 11–37.
3. Левченко Т. М. Запозичення в молодіжному сленгу (на матеріалі українських засобів масової комунікації). *Закарпатські філологічні студії*. Вип.13. Т. 1. С. 77–82.

ВПЛИВ СЛОВНИКОВОЇ РОБОТИ НА СПРИЙНЯТТЯ СТАРШИМИ ДОШКІЛЬНИКАМИ ЗМІСТУ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ

О.Р. Максимова

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

О.М. Коваленко

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Збагачення й уточнення словникового запасу є суттєвим фактором у формуванні мовленнєвої компетентності дитини, оскільки визначає її рівень ефективної комунікації та здатності засвоювати нові знання. Тому одним з основних завдань, пов'язаних із розвитком мовлення у дітей дошкільного віку, є розширення та активізація лексичного запасу рідної мови.

Дослідженням проблем, пов'язаних зі словниковою роботою на етапі дошкільного дитинства, займалось багато вчених, зокрема: А. Богуш, Н. Гавриш, Є. Тихеєва, А. Бородич, Г. Ляміна, В. Гербова, Ю. Аркін та ін. [1, с. 4].

Важливе значення для збагачення словникового запасу старших дошкільників має художня література. Вона активізує і поповнює дитячий словник, розвиває точність мовлення, чуття слова, його відтінків, привчає відчувати та розуміти силу і красу образних висловів. Завдяки спілкуванню з книгою в дошкільному віці дитина зазвичай оволодіває значним словниковим запасом і, як правило, засвоює граматичні форми рідної мови.

Словникову роботу можна проводити до, під час та після читання художнього твору. На різних етапах заняття при ознайомленні з різними жанрами літературних творів доцільно застосовувати певні методичні прийоми. Перед читанням книги важливо підготувати дітей до сприйняття нових слів і образних висловів, які можуть зустрітися у творі. Можна пояснити значення нових слів за допомогою реальних предметів, ілюстрацій, відеопрезентацій. Доцільним та ефективним варіантом початку заняття є вступна бесіда, у зміст якої вихователь вводить нові слова, знання яких необхідне для розуміння дошкільниками змісту твору. Під час читання прозових творів доцільно пояснювати ті слова, які можна легко замінити синонімами. Після читання художнього твору пояснюються ті слова, нерозуміння змісту яких суттєво не впливає на сприймання тексту, оскільки діти можуть зрозуміти їх значення через контекст.

Під час читання прозових і творів малих фольклорних жанрів необхідно проводити попередню роботу, забезпечуючи тлумачення значення слів, що є визначальними для розуміння змісту та ідеї твору. Таких слів педагог може виокремити кілька і напередодні заняття чи безпосередньо перед читанням твору шляхом використання різних методичних прийомів допомогти дітям усвідомити їх значення. Під час ознайомлення з поетичними творами

основним завданням вихователя є допомогти дитині уявити образи, створені автором за допомогою художнього слова, тому лексичну роботу доцільніше провести до або після читання твору в процесі художньої комунікації [2, с. 45].

Деякі науковці рекомендують у попередній частині заняття з художньої літератури застосовувати спеціальні вправи з актуалізації тематичного, асоціативного словника, що допомагає дітям зорієнтуватися у смисловій групі слів, важливих для розуміння суті твору.

Отже, словникова робота відіграє важливу роль у сприйманні дітьми художніх творів. Тому необхідно правильно добирати методичні прийоми, спрямовані на збагачення й активізацію словникового запасу дошкільників, а також знати, як доцільно їх використати на різних етапах заняття для забезпечення повноцінного сприймання художнього твору.

Список використаних джерел

1. Албул В. Г. Засоби розвитку словника у дошкільника. *Актуальні проблеми психології*. Том V. Випуск 17. 2020. С. 3-12.

2. Горбунова Н. В. Художнє слово як засіб розвитку словника дошкільників. *Наука і освіта*. №10. 2014. С. 45-50.

ГРАФІЧНИЙ РОМАН ЯК НОВА ФОРМА ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Т.Є. Місостов

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету іноземної філології

Г.О. Князь

кандидат філологічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Постмодерна література реагує на зміни у читацьких преференціях і тяжіє до гібридизації жанрів, оскільки межі традиційних жанрових форм є дещо вузькими для реалізації авторського задуму. Нові синтетичні жанри у літературі привертають увагу митців тим, що оповідні форми доповнюються ілюстративним матеріалом, а це викликає зацікавленість серед читацької аудиторії та сприяє розвитку візуальної пам'яті. Постутній процес візуалізації словесної форми призводить до формування візуального типу літератури.

Мистецтво графіки не є чимось новим для літератури, адже розвиток писемності розпочинався саме з графічних малюнків на стінах печер, поступово перетворюючись у змістові піктограми, що є, на нашу думку, прообразами сучасних графічних творів. Однак саме зараз відбувається переломний момент у їхньому розвитку: графічні романи стрімко еволюціонують від коміксів до нового рівня усвідомлення та спілкування з читачем.

Дослідники жанру графічних історій вважають, що це один із найдавніших видів образотворчого мистецтва, що сягає своїм корінням часів

наскельних малюнків і житійних ікон. Пройшовши різні стадії свого розвитку графічні зображення набули більш сучасної форми у жанрі коміксів, що є найбільш суголосними і близькими за своєю формою до графічних романів. Стародавніми коміксами можна вважати японські графічні історії, що мають назву манга або комікку. Японські ілюстративні романи звичної для нас форми почали стрімко розвиватися після Другої світової війни, однак зародки графічної передачі інформації мають давні витoki. Перші згадування відносяться до XII століття, коли буддійський монах Тоба Содзьо намалював чотири гумористичні історії. Манга в Японії – це особливий вид творчості, їх читають люди різного віку, а серед митців жанр графічних історій посідає значне місце як літературне явище.

У європейських країнах упродовж довгого часу основними графічними історіями були різновиди релігійних розповідей. Першим коміксом на території США вважається «Ведмежата і тигр», що вийшов у світ у 1892 році у журналі *The San Francisco Examiner*. За своєю тематикою комікси були здебільшого пригодницького характеру, що захоплювало читачів і сприяло активному розвитку цього жанру.

Існує думка, що термін «графічний роман» уперше використав критик і видавець Р. Кайл у своїй статті для журналу *Capa-Alpha* у 1964 році [4]. Це поняття набуло популярності у спільноті поціновувачів коміксів після публікації графічного твору «Контракт з богом» У. Айснера у 1978 році, що спричинив революцію у світі американських коміксів. У 1986 році після комерційного успіху першого тому «Маус» А. Шпігельмана графічний роман отримав новий поштовх до свого розвитку як форма художньої літератури. У 1992 році цей літературний твір отримав Пулітцерівську премію. Однак точного визначення поняття «графічний роман» не було аж до моменту, доки у словнику *Merriam-Webster* не з'явилося таке пояснення: “a fictional story that is presented in comic-strip format and published as a book” («художнє оповідання, що представлено у форматі коміксів і опубліковане як книга» – переклад наш) [2].

Графічний роман є наступним кроком у розвитку коміксів і являє собою їх різновид. Попри подібні формальні й змістові риси існує низка відмінностей між ними. Графічний роман завжди є закінченим літературним твором, обсяг якого становить 60–200 сторінок. Також на відміну від коміксів графічні романи друкуються у твердій обкладинці і за зовнішнім виглядом нагадують традиційні книги. Комікси майже завжди друкуються в м'якій обкладинці невеликого обсягу, а одна історія може бути представлена декількома книгами. Окрім цього, історії коміксів можуть не мати логічного завершення, що залишає простір для їхнього продовження. Комікси завжди орієнтовані на комерційний успіх. Тому широкий читацький інтерес до тієї чи тієї історії може спонукати до випуску нових серій коміксів, а графічний роман більше наділений особливостями літературного твору, що характеризує його структурованість і завершеність.

Список використаних джерел

1. Бежан О. Наратив «графічного роману» в інтермедіальному дискурсі сучасної американської літератури. *Записки з романо-германської філології*. 2017. Вип. 1. С. 20–26.
2. Merriam-Webster Dictionary (“graphic novel”). [E-resource]. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/graphic%20novel> (accessed 24/04/2023).
3. Phoenix, J. Maximizing the Impact of Comics in Your Library: Graphic Novels, Manga, and More. Santa Barbara, California, 2020. p. 270.
4. Richard K. The Future of “comics”. [E-resource]. URL: <https://www.thecomicbooks.com/misc/Richard%20Kyle%20The%20Future%20of%20Comics.pdf> (accessed 24/04/2023).

ЛЕКСИЧНІ ПОМИЛКИ В РОЗМОВНОМУ СТИЛІ МОВЛЕННЯ

А.О. Немога

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Інституту
«Кіберпорт»

С.М. Руденко

кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри мовної підготовки
Державний біотехнологічний університет
Харків, Україна

Лексична помилка – це вживання слова у невласивому йому значенні, повтор того самого або спільнокореневого слова в реченні, перекичування та вживання зайвих слів, що тягне за собою спотворення інформації. Питанням екології української мови приділяли увагу такі науковці, як Б. Антоненко-Давидович [1], О. Сербенська [2; 3], М. Білоус [3], М. Лесюк [4], З. Мацюк, Н. Станкевич [5] та ін. Мета нашого дослідження – розглянути найбільш поширені лексичні помилки в розмовному стилі мовлення, зафіксовані у науковій літературі та під час власних польових досліджень.

На наш погляд, за частотністю, однією з найпоширеніших лексичних помилок є вживання дієслова *приймати* у словосполученні *приймати участь* замість *брати участь*. У словосполученні *перетворитися в щось* помилка сформувалася на основі російської моделі (*превратиться во что-то*), але за правилами української мови правильно говорити *перетворитися на щось*. Словосполучення *одружитися на ній* теж утворилося під впливом російської мови (*жениться на ней*), правильно – *одружитися (з ким?)*, тобто *одружитися з нею*.

Зазвичай лексичні помилки трапляються через використання суржику. Можемо спостерігати їх у таких частинах мови, як **іменники**: *гов'ядина (яловичина), гололід (ожеледиця), ричаг (важіль), зонт (парасоля), клад (скарб), кожа (шкіра), кільце (перстень), резина (гума), носки (шкарпетки), ссуда (позика), охота (полювання), переписка (листування), утюг (праска), піднос (таця), руль (кермо), полка (полиця), прораб (виконроб), воєнкомат*

(військокомат), топливо (пальне), потолок (стеля), часи (годинник), пиросос (порохотяг), підписка (передплата); **прикметники:** риночний (ринковий), внештатний (позаштатний), любимий (улюблений), всесторонній (всебічний), саме головне (найголовніше); **дієслова:** наказати (покарати), пішли (ходімо), нажимати (натискати), вцілити (влучити), прийшлося (довелося), гладити білизну (прасувати); **дієприкметники:** наболівше питання (наболіле питання), бувший у користуванні (уживаний), бувші випускники (колишні); **прислівники:** наверх (нагору), по-другому (по-іншому), пішком (пішки), даром (дарма), на протязі (протягом), у відповідності (відповідно), у залежності (залежно), уютно (затишно); а також у **словосполученнях:** факт на лице (незаперечний факт), тратити час (гаяти, марнувати час), ряд праць (низка праць), о тринадцятій годині дня (о тринадцятій годині), у травні місяці (у травні), наложений платіж (післяплата), на повному серйозі (цілком серйозно), обезболючі засоби (знеболювальні засоби), падати в обморок (непритомніти, втратити свідомість, зомлівати), підняти проблему (порушити проблему), держатися в стороні (триматися осторонь) тощо.

Наша розвідка доводить, що лексичні помилки в розмовному стилі можуть траплятися досить часто, однак постійна увага до норм і правил сучасної української літературної мови, робота зі словниками, читання художньої літератури дають можливість їх уникнути.

Список використаних джерел

1. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. К. : Рад. письм., 1970. 182 с.
2. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / За заг. ред. О. Сербенської. Львів : Світ, 1994. 152 с.
3. Сербенська О., Білоус М. Екологія українського слова. Практичний словничок-довідник. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. 68 с.
4. Лесюк М. Словник росізмів у сучасній українській мові (ненормована лексика). *Доля моєї мови*. Івано-Франківськ, 2010. С. 214-251.
5. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування: Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів. Київ : Каравела, 2005. 245 с.

«СЛУХАТИ МЕРТВИХ, ДУМАТИ ПРО ЖИВИХ...»: «З ДОЛИНИ ЗАБУТТЯ (1901-1928)» М. Ф. ЧЕРНЯВСЬКОГО (РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ТАНАТОЛОГІЙНОЇ ПАРАДИГМИ)

І.А. Проскурін

науковий співробітник сектору лінгвістичних та мистецтвознавчих досліджень лабораторії лінгвістичних, мистецтвознавчих та психологічних досліджень ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»
Харків, Україна

«З долини забуття (1901-1928)» М. Ф. Чернявського є явищем досить оригінальним для української поезії. У передмові поет пише: «Мав я

замолоду звичку в усіх містах, де перебував, знайомлячись із житлами живих, відвідувати й оселі мертвих. Манила мене туди примерхла краса останніх пристановищ людських. Так принаджує очі своєю ніжною вродою блідолиций місяць. Дивимось на його й думаємо, що він колись горів своїм життям огненним. А тепер, тепер нагадує про те тільки далеким одсвітом на собі буряно-полум'яного життя сонця. Дивимось на диск його срібляний, на те обличчя заворожене, і творимо в своїй уяві променеви поему колись ним пережитого. Подібне щось і з кладовищем. Кладовище – то наш місяченько блідолиций. То скам'янілий рефлекс нашого минулого життя. І я здавен любив самотно заглиблятися у його порослі бур'янами пустирі, споглядати старі пам'ятники й читати напівзатерті наївні написи на їх. Любив, поруч із безтурботним птахом зальотним, сісти на порослі мохом плити і в самоті слухати чутливу тишу країни мертвих. Слухати мертвих, думати про живих» [5, с. 183].

Домінантною (гіперактуальною) парадигмою (докладніше про парадигматичний аналіз художніх текстів див. [1]; [2]; [3]; про «функціональний» шлях дослідження художніх текстів [4]) колекції епітафій «З долини забуття» є танатологічна парадигма, що репрезентується, зокрема:

темпоральною парадигмою (*...по годині/ Ми в іншій стрінемося країні; Але пролине час хвилиний/ І в лоні праведних усі/ Спочинем тихо; він заснув на пів хвилини; вмер раптом в сім годин утра*);

релігійною парадигмою (*Всім Єдиний/ Нам спокій дасть на небесі; У рай тебе матінка Божя/ Одвіціль забрала; Requiem aeternam/ Dona ei, Domine*);

метафорою ПОДОРОЖ (*і пішла осяйними полями/ В ту країну, де вічна весна; І хай комети й метеори/ У царство слави вкажуть путь/ Герою – генерал-майору/ Кейзерлінгштейнові Єгору./ Хоч у боях він і не був,/ Та двадцять орденів добув; В долину йду, в долину смерті*);

конкретизацією причини смерті (*Він служив в хвершалах/ І умер від холери; Поручик Прохоров. Забито/ На усмирінні моряків; Я мав дві квітки – дві жони./ Були вони обидві Фені,/ І слабували на легені,/ І вмерли в середу вони; Пишався ним УСРР,/ Та доля зрадила героя./ Дала машина перебоя –/ І смертю славних він умер; Тебе замучили кати,/ Злотопогонники прокляті*); проханням молитви (*Умолить же, Христа ради,/ Ви, живі, за мене Бога*).

Список використаних джерел

1. Skorobohatova O., Stepanchenko I., Orobinska M., 2022: Paradigmatic system of lexical units (based on poetic text analysis. *Наукові записки ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. Літературознавство*, вип. 1 (99).

2. Степанченко І. І., Мирошніченко М. П., Нестеренко К. В., Пехарева М. В., Просяник О. П. Парадигматический анализ лексики поэтического произведения. Київ : «Українське видавництво», 2014. 216 с.

3. Степанченко І. І. О конфигурации парадигматических структур поэтического текста. *Філологічні студії*. Харків, 2009. С. 328-329.

4. Степанченко І. І. Функционализм как альтернативная лингвистическая парадигма. Київ : «Українське видавництво», 2014. 200 с.

5. Чернявський М. Ф. Поміж безоднями (1914-1928). Харків : РУХ, 1931. 216 с.

ПРО РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ ТА ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ

М.С. Скидан

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри української мови

К.Ю. Голобородько

доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Підходи до вивчення художнього тексту змінювалися із часом: спочатку панівними були лінгвоцентричний і текстоцентричний підходи, реалізовані в лінгвопоетиці й лінгвістиці тексту відповідно, а згодом – когнітивний і комунікативний. Останній зумовлений природою художньої комунікації.

У новітніх дослідженнях художніх текстів акцент зазвичай робиться на комунікативному аспекті, який включає тріаду автор (адресант) – художній твір (спосіб мовленнєвої дії) – читач (адресат) [1, с. 3; 4, с. 42]. Ця тріада являє собою складну систему взаємодії, де автор є джерелом повідомлення, художній твір є засобом передавання цього повідомлення, а читач – кінцевим одержувачем та інтерпретатором цього повідомлення. У такій тріаді кожен елемент має свою роль, і взаємодія між ними впливає на розуміння та оцінку художнього твору.

Своєрідність художнього дискурсу як комунікативно спрямованого вербального твору, наділеного естетичною цінністю, полягає в його антропоцентричності, культурологічній значущості й здатності втілювати в образній формі особливу художню картину світу, яку моделює автор. У цьому плані художній дискурс розуміють як продукт одного з найскладніших видів комунікації – художньо-літературної, суб'єктами якої стають не тільки автор і читач, але й персонажі. Саме художній дискурс є носієм соціокультурної, естетичної та емоційної інформації. Слід зазначити, що культурна інформація, що міститься в художньому тексті, має градуальний характер і по-різному представлена в різних типах тексту. Найбільш важливими є тексти, що відображають інтелектуальну й духовну сфери людської діяльності, в яких об'єктивні характеристики тісно переплітаються з авторськими судженнями, поглядами й оцінками. Інтерпретація таких текстів потребує культурологічної компетенції читача, знань національних культурних цінностей.

Загалом питання про розмежування понять художнього тексту / дискурсу є дискусійним. Зокрема В. Борботько пропонує розуміти художній дискурс як цілісне текстове утворення, фактично ототожнюючи його з поняттям художнього тексту. Таке розуміння відкриває можливість для

існування художнього дискурсу, який має свої особливості та характеристики, але при цьому залишається частиною ширшого поняття – художнього тексту [2, с. 30].

Для визначення дискурсивного статусу художнього тексту важливу роль відіграє адресат – читач, якого останнім часом дослідники ставлять на перший план. Чинник ролі читача у сприйнятті та розумінні тексту навіть може замінити вагомість ролі автора [3, с. 42-43]. Запропоноване визначення дискурсу як процесу взаємодії тексту і читача відображає новітні тенденції в лінгвістиці, пов'язані з активною роллю реципієнта в процесі читання. Читач стає не стільки пасивним одержувачем інформації, скільки активним учасником комунікації, який робить внесок у творення смислу твору. Тому, крім авторської інтенції, важливу роль відіграє також сприйняття тексту читачем, який транслює власні ідеї та асоціації щодо прочитаного й осмисленого [3, с. 43]. Такий дискурсивний підхід цілком закономірно зумовлює розгляд художнього твору може не лише як результат творчої діяльності автора, а й як продукт взаємодії автора і читача.

Таким чином, художній дискурс – це складне явище, у якому поєднано реальність та фантазії, суб'єктивні психоемоційні процеси та множинні інтерпретації. Автор як учасник дискурсивної діяльності під час створення художнього тексту продукує мовленнєві акти, які кидають виклик конвенційним відносинам між текстом і реальністю. Водночас дискурсивна активність читача актуалізує й розширює авторські інтенції. Художній текст перебуває в центрі дискурсивного утворення як повідомлення, занурене в комунікативну ситуацію. Читач і автор є ключовими учасниками цієї комунікативної ситуації, де сам текст функціонує як засіб смислопородження.

Список використаних джерел

1. Безкровна І. О. Комунікативна структура поетичного тексту: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.02 / Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. Київ, 1999. 21 с.
2. Борботько В. Г. Принципы формирования дискурса: от психолінгвистики к лингво- синергетике : монографія. М. : Ком Книга, 2007. 288 с.
3. Кондратенко Н. В. Синтаксис українського модерністського і постмодерністського художнього дискурсу : монографія. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 320 с.
4. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология : монографія. К. : Фитосоцицентр, 2000. 248 с.

СЛОВО В МОВОТВОРЧОСТІ СТЕПАН САПЕЛЯКА

Я.А. Скидан

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри
української мови

К.Ю. Голобородько

доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-
літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Наукова зацікавленість поетичною мовою виникла ще в працях О. Потебні, який розглядав мову художніх текстів, зокрема поезії, як спосіб пізнання і першим звернув увагу на двовимірність віршованого слова. Лінгвопоетичні дослідження і посилений інтерес до вивчення взаємодії мови, людини й культури й до сьогодні залишаються в активному полі зору українських лінгвістів, серед яких О. Селіванова, Т. Космеда, С. Єрмоленко, В. Калашник, Л. Ставицька, К. Голобородько та багато інших. За Гегелем, мова є витворенням думки, тобто мова репрезентує думки, відбиває людське мислення. Людина живе в постійній комунікації, послуговуючись словом. Словесне спілкування робить наше слово засобом донесення думок, тож його можна ідентифікувати як зброю. Зброю можна використовувати по-різному, так само і слово ми використовуємо з різною комінукативною метою.

Словом можна ранили чи навіть убити. Підтвердження цього можна знайти у фольклорі (*гостре словечко коле сердечко; слово не стріла, а глибше ранили*). Натомість словом можна і звеселити, івилікувати (*ласкаве слово веселить цілий день; м'які слова і камінь крушать*). Подібні метафоричні образи відбивають зв'язок мислення і мови, а мова зі свого боку передає ці мисленнєві образи й кодує їх через слово. Одне із поширених і давно відомих в українській літературі лексико-семантичних наповнень СЛОВО-ЗБРОЯ можна знайти, наприклад, у поезії Тараса Шевченка (*на сторожі коло їх поставлю слово*), Лесі Українки (*слово – моя ти єдина зброя*), Олександра Олеся (*О слово! Будь мечем моїм!*) та ін. Семантична сфера СЛОВО-ЗБРОЯ, МОВА-ЗБРОЯ з'являється і в мовомисленні українського поета-дисидента Степана Сапеляка: *Мово – звитяжний мій меч без пожальби. // Мово незламна і Святонагірна, // Ти всепророчиця, прапор і шабля...* [3, с. 313]; *Слово – звитяжний мій меч і Покрово...* [3, с. 314].

Слово як основна номінативна і когнітивна одиниця мови, що є засобом найменування й повідомлення про предмети, ознаки, процеси та їхні відношення [2, с. 316] завжди було важливим символом для слов'ян, назва яких споріднена з лексемою «слово». Слов'яни вірили в магічну силу слова, тож приділяли йому особливу увагу, уважали священним. Тому, зазнавши впливу візантійської богословської традиції, слово набувало сакрального значення не лише в Біблії, а й у творах усної народної творчості. С. Єрмоленко стверджує, що «мова становить невичерпне джерело пізнання життя народу, його історичної долі й особливостей світосприймання», і

підсумовує, апелюючи до Святого Письма: «Бо ж спочатку було Слово» [1, с. 425].

Сакральним постає слово і для С. Сапеляка, який звертається як до релігійних текстів, так і до фольклорних. Це виражається в таких смислових наповненнях, як СЛОВО-СВЯТЕ ПИСЬМО, СЛОВО-БОГ, СЛОВО-СВЯТИЙ ДУХ, СЛОВО-ІКОНА, становлячи семантичну сферу СЛОВО-САКРАЛЬНІСТЬ: *...причастившись Словом...* [3, с. 6]; *причаститися від слова Поета...* [3, с. 14]; *А «одесную» було Його Слово, що відлунувало в мені. І я не оминав...* [3, с. 15]; *Святеє слово. Ноїв мій ковчег...* [3, с. 81]; *СЛОВО ж – це моя молитва...* [3, с. 346].

Через персоніфікацію слово в мовотворчості С. Сапеляка олюднюється й ототожнюється з образом Ісуса Христа: *СЛОВО МЕНІ ЯВИЛОСЯ...* [3, с. 70]; *Слово, хрещене зі шпилью Говерлі...* [3, с. 313]; *Бачу цвяховані катом долоні, // Слово моє, моя мово, мій Покуть...* [3, с. 313]; *Слово, хлібино моя. Мій ти Покуть... // Слово розіп'яте...* [3, с. 314]; *...і сотворилося // СЛОВО // українське...* [3, с. 315].

Підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок, що лексема СЛОВО в мовотворчості Степана Сапеляка підноситься до рівня концепту й оприявнюється в художньо-семантичних наповненнях СЛОВО-ЗБРОЯ, СЛОВО-САКРАЛЬНІСТЬ. Мовне вираження концепту СЛОВО в поетичних текстах досліджуваного автора відбувається переважно за допомогою персоніфікації.

Список використаних джерел

1. Єрмоленко С. Я. Мова і українознавчий світогляд : монографія. К. : НДІУ, 2007. 444 с.
2. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. Т. 3. Донецьк : ДонНУ, 2012. 426 с.
3. Сапеляк С. І каміння те стало хлібами...: у 3 т. Харків : Майдан, 2001. Т. 1: Поезії. 336 с.

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ТЕРМІНОЛОГІЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА: СТРУКТУРНИЙ АСПЕКТ

М.П. Учаєв

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету
мехатроніки та інжинірингу

Є.С. Ємельянова

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри мовної підготовки
Державний біотехнологічний університет

Харків, Україна

Актуальність вивчення особливостей сучасної української сільськогосподарської термінології зумовлюють самі реалії сучасного світу: Україна була і залишається помітним гравцем на світовому аграрному ринку; значна частка населення країни задіяна у цьому секторі економіки; престиж української мови зростає у всьому світі; безпосередні контакти української

мови з іншими мовами останнім часом помітно збільшилися; потреби практичної діяльності вимагають від фахівців сільськогосподарської сфери опанування термінологією на високому рівні, розуміння її структури та особливостей для обміну актуальною інформацією і покращення наукових та виробничих відносин фахівців.

Українська термінологія сільського господарства складалася протягом століть і на сьогодні є однією із найбільше гетерогенних і розгалужених за своїм складом [1, с. 43; 2, с. 159]. Спираючись на дослідження сучасних науковців розуміємо терміносистему сільського господарства як сукупність лексичних засобів, що обслуговують теорію і практику сільськогосподарського виробництва і включають крім суто сільськогосподарської згагальнонаукову, загальнотехнічну і загальнолітературну лексику, що в певному контексті набуває функцій та ознак спеціального терміна [3, с. 94; 5, с. 270]. При цьому наявність значного прошарку запозичень з інших мов в українській сільськогосподарській термінології розглядаємо як результат міжкультурної та мовної взаємодії різних народів [4, с. 59]. Структурний аналіз дозволяє виділити терміні-лексеми та терміни-словосполучення. Найбільш поширеними є дво- та три-компонентні терміни-словосполучення, наприклад: культура-сидерат, екран-відбивач. Серед однослівних термінів виділяємо терміни-композиції, що здебільшого утворені морфологічним способом творення, а саме, на базі основоскладання, наприклад: борозномір, гребнеутворювач. За походженням структурних компонентів термінів-гібридів виділяємо питомі, іншомовні та комбіновані складові. Таким чином, сучасна українська сільськогосподарська термінологія є складною структурованою системою, що потребує подальших досліджень як філологами, так і фахівцями відповідної галузі з метою успішної професійної комунікації і реалізації практичних завдань сучасності.

Список використаних джерел

1. Вус М. Терміни-словосполучення в українській біологічній термінології. *Вісник Національного університету Львівська політехніка. Проблеми української термінології*. 2014. № 791. С. 43-48.
2. Ємельянова Є. С. Сільськогосподарська термінологія сучасної французької мови: генеза, розвиток, структура. *Нова філологія*. 2010. № 37. С. 158-162.
3. Ємельянова Є. С. Слова-композиції в українській сільськогосподарській термінології. *Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: Філологічна*. 2014. № 44. С. 94-96.
4. Емельянова Е. С. Терминологические заимствования как отражение межкультурного взаимодействия в языке. *Язык и межкультурная коммуникация*. Великий Новгород. 2011.
5. Жукова Л. В., Зайцева М. Ю. Особливості терміносистеми аграрного дискурсу (в аспекті зіставлення української та німецької мов). *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Філологічні науки*. 2016. № 245. С. 268-274.

ВІДКРИТІ МЕРЕЖЕВІ РЕСУРСИ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ЛІНГВОДИДАКТИКИ

Ю.О. Цигвінцева

доктор філософії, молодший науковий співробітник відділу лексикології,
лексикографії та структурно-математичної лінгвістики

Інститут української мови НАН України

Київ, Україна

Традиційні підручники вже давно перестали бути єдиним джерелом знань, а бібліотеки – єдиним банком даних. Інформатизація суспільства, розвиток дистанційної освіти призвели до підвищення ролі інформаційних технологій в навчанні, ефективними інструментами яких є електронні освітні ресурси, призначені для використання в освітньому процесі, та інші типи інформаційних ресурсів, які можуть бути застосовані як основні чи допоміжні навчальні засоби. З-поміж таких інструментів на особливу увагу заслуговують мережеві проекти з української мови, що є цінними не лише для студентів та викладачів, котрі займаються опрацюванням природної мови, проблемами прикладної лінгвістики, а й для усіх, хто працює зі словом професійно чи цікавиться філологією.

Останнім часом мережеві ресурси з української мови в контексті наукової і дослідницької діяльності студентів, навчання та викладання мовознавчих дисциплін у вишах були об'єктом досліджень Н. Дарчук [1], В. Жуковської [2], Є. Карпіловської [3], В. Старка [4] та ін.

Наявні нині мережеві проекти можна класифікувати за різними ознаками – метою, функціями, формою, виглядом, способом взаємодії з користувачем тощо. Загальний огляд дає змогу виокремити принаймні такі найпродуктивніші типи ресурсів з української мови:

Лінгвістичні портали, сайти, платформи: Мова.info, Є-Мова, Словотвір, Офіційний сайт української мови, Ділова мова, Мова – ДНК нації, СловОпис, Ізборник, Мислене древо.

Інтегровані лексикографічні системи, сайти та портали зі словниками: Англійсько-українські словники, Російсько-українські словники, Горох, Словопедія, Словники України.

Електронні словники, електронні версії словників: тлумачний «Словник української мови в 11 томах», «Словник української мови в 20 томах» (Т. 1–13), «Словник скорочень української мови», «Словник іншомовних слів» та ін.

Корпуси: корпус текстів української мови на платформі MOVA.info, Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК), Браунський український корпус (БрУК), Польський автоматичний вебкорпус української мови.

Правописники та коректори: LanguageTool, OnlineCorrector.

Ігри, тренажери: Тренажер із правопису української мови, Словко.

Інші системи та застосунки автоматичного опрацювання тексту: Sentializer (для тонального аналізу), Summarizer (для автоматичного реферування).

Окрім того, як допоміжні ресурси навчання та самонавчання можна використовувати різноманітні *онлайн-перекладачі, сторінки в соціальних мережах*, як-от: «Слова, що нас збагачують», «Архівна картотека», «Курси української мови Solovei», «Щебетарня», «Мовна підкова» тощо, навчальні та просвітницькі *ютуб-канали* («Твоя підпільна гуманітарка», «Ідея Олександрівна»), можливості ChatGPT та багато іншого.

Аналізовані ресурси прислужаться для вивчення всіх мовознавчих і деяких суміжних дисциплін у вищій школі, вони практично спрямовані, забезпечують доступ викладачів і студентів до матеріалів з будь-якого місця і в будь-який час, урізноманітнюють навчальний матеріал і методи його викладання та опрацювання, постійно оновлюються. Відкриті мережеві ресурси з української мови є важливими лінгводидактичними інструментами, адже дають змогу зробити процес опанування мовознавчих дисциплін інтерактивним, наочним, цікавим, мотивують користувачів до спільної діяльності, співтворення.

Список використаних джерел

1. Дарчук Н. П. Комп'ютерна лінгвістика (автоматичне опрацювання тексту). Підручник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 351 с.

2. Жуковська В. В. Вступ до корпусної лінгвістики: навчальний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 142 с.

3. Карпіловська Є. А. Вступ до прикладної лінгвістики: комп'ютерна лінгвістика: Підручник. Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, ЛТД», 2006. 188 с.

4. Старко В. Ф. Комп'ютерні лінгвістичні проекти гурту r2u: стан та застосування. *Українська мова*. 2017. № 3. С. 86–100.

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ НАОЧНОСТІ

К.О. Юріна

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

О.М. Коваленко

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Одним із пріоритетних напрямів дошкільної освіти є розвиток мовлення, суть якого розкривається в нормативно-правових документах: у Законі України «Про дошкільну освіту», «Базовому компоненті дошкільної освіти України», «Концепції дошкільного виховання в Україні» [1].

Розвиток мовлення дитини в новій редакції Базового компонента дошкільної освіти справедливо подано як один з основних освітніх напрямів [1]. Причому акцент зроблено не на розв'язанні окремих завдань, а на цілісному підході до формування мовленнєвої компетентності як одного з ключових критеріїв і водночас вагомої умови становлення мовленнєвої особистості дошкільника.

Однак, як свідчить практика, оволодіння зв'язним монологічним мовленням – це складний процес, що супроводжується низкою труднощів. Так, під час навчання дошкільників складати розповіді та переказувати художні твори спостерігається втрата зв'язності, порушення структури розповіді, відхилення від теми, мовлення насичене паузами, повторами тощо.

Тому завданням вихователів є пошук ефективних засобів формування в дітей навичок переказу та розповідання. Виходячи з того, що старші дошкільники мають наочно-образний тип мислення, в процесі розвитку зв'язного мовлення важливого значення набуває використання наочності.

Проблему застосування дидактичної наочності в дошкільній лінгводидактиці досліджували багато вчених: А. Богуш, О. Білан, Н. Гавриш, Г. Леушина, С. Русова, В. Сухомлинський, Є. Тихеева, Л. Фесенко та ін. [2, 3].

Виділяють такі основні засоби зорової наочності: натуральні об'єкти (рослини, тварини, знаряддя праці тощо); зображувальні (картини, муляжі, макети та ін.); схематичні (схеми, діаграми, карти, графіки); технічні та комп'ютерні (SMART-дошки та ін.). До наочних прийомів належать: показ картинки, іграшки, предмета, що супроводжується словесними поясненнями, коментарями.

Реалії сьогодення вимагають від вихователів уміння поєднувати в процесі розвитку зв'язного мовлення дошкільників традиційні та сучасні технології навчання, побудовані на основі використання зорових опор. Так, наприклад, smart-технології дозволяють задіяти органи слуху, зору, дотику, а завдяки асоціативному сприйняттю відчутти смак і пахощі зображених яскравих фруктів, квітів тощо. Наочне моделювання допомагає дошкільнику уявити абстрактні поняття (речення, звук, слово, текст), навчитися працювати з ними, дозволяє зосередити увагу дітей на змісті, побудові сюжетної лінії, послідовності основних епізодів художнього твору. Мнемотехніка сприяє збагаченню словникового запасу, полегшує процес складання розповіді, переказу художнього твору, відгадування і загадування загадок, заучування віршів.

Отже, поєднання традиційних і сучасних засобів наочності в процесі навчання дошкільників переказу і складання розповідей дозволяє створити передумови для повноцінного мовленнєвого розвитку випускника сучасного закладу дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. Під науковим керівництвом доктора психологічних наук, професора, члена-кореспондента НАПН України –

Піроженко Т.О., Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 №33.

2. Білан О. Навчання розповідання з використанням наочності. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 128 с.

3. Гавриш Н., Бандер С., Стаєнна О. Казкові стежиночки. Альбом демонстраційних картин-ілюстрацій і методичні рекомендації до них. Київ : Генеза, 2017. 92 с.

СЕКЦІЯ 7: Інформаційні технології та інформаційна підтримка наукової діяльності

ІНФОРМАЦІЙНА ПІДТРИМКА НАУКОВЦІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

І.О. Водяницький

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня здобуття освіти механіко-технологічного факультету

О.О. Дереза

кандидат технічних наук, доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет ім. Д. Моторного
Запоріжжя, Україна

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) суттєво впливає на вимоги до інструментів, які забезпечують інформаційно-аналітичну підтримку наукової діяльності дослідників. Результати наукових досліджень подаються, як правило, у вигляді електронних ресурсів, що зумовлює проблеми уточнення, розширення складу та видів інформаційно-комунікаційних засобів впровадження таких результатів і розроблення науково-обґрунтованих способів та методів їх застосування.

Громадяни України мають право на відкриту науково-технічну інформацію, яке передбачає можливість вільного її одержання, зберігання, використання і поширення під час здійснення наукової, науково-дослідної, виробничої, громадської та іншої діяльності [1, с. 3].

Актуальними стають процеси пошуку, аналізу та використання наукових здобутків. Тому для проведення наукової діяльності гостро встає питання про забезпечуваність відповідною інформаційною підтримкою.

У якості засобів ІКТ використовуються онлайн-ресурси і сервіси, що дозволяють автоматизувати процеси збирання, опрацювання та подання статистичних відомостей про результати досліджень, зокрема мережних ресурсів і сервісів, які надаються Google Scholar, Scholarometer, EPrints, Google Analytics, SciVerse Scopus та ін. Упровадження результатів науково-дослідних робіт трактується як діяльність, що передбачає оприлюднення, розповсюдження та використання продукції наукових установ [2, с. 3].

Для використання відповідних статистичних сервісів існують електронні бібліотеки, що дозволяють на регулярній основі збирати й опрацьовувати

дані щодо різних аспектів розповсюдження електронних ресурсів, внесених до такої бібліотеки. Ефективними засобами виступають електронні фахові видання, вітчизняні та міжнародні реферативні бази даних наукових публікацій. Для полегшення орієнтації у веб-орієнтованих електронних освітніх ресурсах наукові бібліотеки вищих навчальних закладів надають послуги дослідникам користувачам електронною бібліотекою, Реєстром наукових фахових видань, видання у якому можна шукати і переглядати за різними критеріями. Уся ця інформація знаходиться, як правило, у вільному доступі на сайті ВНЗ.

Враховуючи умови воєнного стану, особливо для дослідників з тимчасово окупованих територій і обмеженим доступом до мережі Інтернет і певних сайтів, інформація надається усіма можливими засобами комунікації онлайн ресурсів і сервісів. Це запрошення на наукові заходи – вебінари на різних платформах, участь у вітчизняних та міжнародних конференціях, спільних наукових дослідженнях, проєктах та грантових програмах ЄС, конкурсах, семінарах-практикумах та тренінгах без необхідності виїзду з України. Також українські вчені мають змогу безкоштовно публікувати свої статті у журналах деяких видавництв, наприклад, науково-технічного та медичного видавництва «BENTHAM SCIENCE PUBLISHERS» з безкоштовним доступом до власних електронних колекцій журналів та книг. Це дає змогу науковцям продовжувати свої дослідження.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про науково-технічну інформацію» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 33, ст.345) [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12#Text> (дата доступу 2023).

2. Спірін О. М. Інформаційно-комунікаційні технології моніторингу впровадження результатів науково-дослідних робіт. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2013. Т. 36, вип. 4. С. 132-152. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2013_36_4_15.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ДОСТУПНОСТІ НАУКОВИХ ДАНИХ

М.О. Дробяз

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету
інфокомунікацій

Ю.Ю. Коляденко

доктор технічних наук, професор кафедри інфокомунікаційної інженерії
імені В.В. Поповського

Харківський національний університет радіоелектроніки

Харків, Україна

Використання інформаційних технологій для покращення доступності наукових даних є актуальною темою в сучасних наукових дослідженнях. Наукові дані стають все більш доступними завдяки використанню

інформаційних технологій, які допомагають зробити їх доступними, зручними й зрозумілими для використання в наукових дослідженнях [1, с. 470].

Основною метою використання інформаційних технологій для підвищення доступності наукових даних є покращення прозорості та доступності цих даних. При цьому необхідно надати користувачам можливість працювати з даними за допомогою адаптивних алгоритмів, які автоматизують відбір та обробку інформації, тому можуть бути використані різноманітні інформаційні технології, включаючи програмування машинного навчання, бази даних, віртуальну реальність, текстову навігацію та спеціалізовані додатки та інші.

Існують також різні платформи для підвищення доступності наукових даних. Наприклад, такі платформи, як Open Science Framework, допомагають членам наукової спільноти обмінюватися дослідженнями та даними. Такі платформи, як Open Access Journals, тобто журнали з відкритим доступом, також допомагають дослідникам публікувати та робити результати своїх досліджень доступними для громадськості. Загалом, використання інформаційних технологій для удосконалення доступності наукових даних робить науку більш доступною для вчених і широкої публіки, що, своєю чергою, покращує загальну якість наукових робіт.

Також, одним з інструментів, який може бути використаний для підвищення доступності наукових даних, є віртуальні хмарні обчислення. Віртуальні хмари обчислення зберігають і поширюють дані в хмарному середовищі, забезпечуючи безпечний і зручний доступ до них [2, с. 123].

Можуть бути впроваджені та поширені інші варіанти підвищення доступності наукових даних, такі як:

1. Вдосконалення пошукової системи та інструменти віртуалізації даних, які дозволятимуть користувачам шукати та відображати наукові дані за допомогою інтерактивних інструментів.

2. Використовування смарт – контрактів для забезпечення легітимного використання наукових даних.

3. Використовування алгоритмів машинного навчання для покращення аналізу наукових даних.

4. Впровадження системи автоматизації процесів для автоматичного розподілу, вилучення даних і полегшення доступу до них.

Таким чином, інформаційні технології надають можливість для підвищення доступності наукових даних. Автоматизовані системи управління даними, віртуальні хмарні обчислення та машинне навчання – це лише деякі з інструментів [3, с. 11], які можна використовувати для полегшення доступу наукових даних і підтримки процесу дослідження та аналізу.

Список використаних джерел

1. Бергер Ф., Грінберг К. Використання інформаційних технологій для підвищення доступності наукових даних. Журнал прикладної інформатики. 2015. № 58(3). С. 469-476.

2. Гордон Дж. Використання інформаційних технологій для підвищення доступності наукових даних. *Бібліографічні науки та технології*. 2012. № 50(2). С. 123-133.

3. Пітерсон Дж., Робертсон С. Системи доступу до даних: застосування інформаційних технологій для підвищення доступності наукових даних. *Дослідження інформаційних технологій*. 2015. № 20(1). С. 1-15.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НАУЦІ

А.І. Клєба

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформатики
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради.
Харків, Україна

Сучасний здобувач вищої освіти, вивчаючи й засвоюючи необхідні для його майбутньої професійної діяльності інформаційно-комунікативні технології, здобуває знання не тільки про нові засоби й інструменти діяльності, а й, що особливо важливо, про нове особистісне усвідомлення й бачення світу [1].

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) характеризуються як безперервні процеси обробки, збереження, передачі інформації, спрямовані на ефективне використання інформаційних ресурсів, засобів обчислювальної техніки та передачі даних.

ІКТ значно підвищують рівень ефективності наукових робіт за рахунок:

- автоматизації процедури створення, обробки, передачі та збереження інформації;
- забезпечення точності та якості розв'язуваних завдань;
- використання технології комп'ютерного та Internet-анкетування, яка дозволяє охопити більшу кількість респондентів;
- використання статистичних пакетів прикладних програмних засобів, що забезпечують виконання математичних розрахунків;
- скорочення термінів розробки, трудомісткості виконання та вартості науково-дослідних робіт тощо.

Також можна послуговуватися табличним редактором Microsoft Excel, що дозволяє вносити дані дослідження до електронних таблиць, створювати формули, сортувати, фільтрувати, групувати дані, проводити швидкі обчислення, будувати на підставі результатів статистичної обробки даних графіки. За допомогою програми Microsoft Publisher можна підготувати та роздрукувати роздатковий та ілюстративний матеріал. Для виступу інформаційно-комунікаційні технології можна застосувати як засіб презентаційної подачі інформації, що допомагає у доповіді. У цьому випадку можна використовувати програму для створення презентацій Microsoft Power

Point, а демонстрація матеріалу здійснюватиметься за допомогою мультимедійного проектора.

Процес інтеграції наукового знання, в якому активно беруть участь інформаційні технології, приводить не тільки до появи нової форми наукового знання – комплексного, але й до органічного об'єднання різних наук в нові наукові напрями і нові галузі наукового знання [2, с. 55].

Таким чином, можна сказати, що організація та проведення жодного сучасного педагогічного дослідження не може обійтися сьогодні без застосування інформаційно-комунікаційних технологій, а для ефективного використання у науці є необхідним формування певного рівня інформаційної культури у сучасної людини [3].

Список використаних джерел

1. Клеба А. І. Формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Слов'янськ, 2018. 266 с.

2. Онопрієнко М. В. Інформаційні технології в науці: методологічний вплив і проблеми. *Інформаційні технології в науці: методологічний вплив і проблеми*. С. 48–58

3. Скиба О. П. Інформаційно-комунікаційні технології в науці і освіті сучасного суспільства. *Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія*. 2015. № 2 (22). С. 61–63 URL: <http://surl.li/fvxlv> (дата звернення 25.03.2023).

ЕТАПИ ПОБУДОВИ ІОТ МОДЕЛІ МОНІТОРИНГУ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ СПОРТСМЕНІВ

В.О. Клопова

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

А.В. Сватъєв

професор, доктор педагогічних наук, завідувач кафедри фізичної культури і спорту

Запорізький національний університет

Запоріжжя, Україна

Спортивна аналітика набуває значення в епоху розвитку технологій. Вона використовується для визначення прихованих зв'язків між різними кількісними параметрами, які впливають на продуктивність спортсменів. Цей тип аналізу вимагає періодичного зберігання великої кількості даних. Автором запропоновано етапи побудови концептуальної моделі тренувального процесу спортсменів, яка використовує переносні пристрої для відстеження та моніторингу продуктивності тренувального процесу на основі технології інтернету речей.

Використання *IoT* в тренувальному процесі може допомогти покращити ефективність тренувань та результати спортсменів.

Побудова моделі *IoT* для підготовки спортсменів включає наступні етапи:

1. Визначення потреб спортсменів. Встановлення потреб спортсменів та їх тренерів, а також конкретизація параметрів, що мають бути виміряні та контрольовані.

2. Вибір платформи *IoT*. Вибір платформи Інтернету речей, яка відповідає вимогам спортсменів та їх тренерів. Наприклад, можна використовувати платформи, такі як *Arduino*, *Raspberry Pi* або *Intel Edison*.

3. Розробка датчиків та пристроїв вимірювання. Розробка датчиків та пристроїв вимірювання, які відповідають потребам спортсменів та їх тренерів. Це може включати в себе наприклад датчики пульсу, датчики руху, датчики температури та вологості.

4. Розробка програмного забезпечення. Розробка програмного забезпечення для збору даних з датчиків, їх аналізу та відображення результатів в зручному для спортсменів та їх тренерів вигляді.

5. Розробка хмарного рішення. Розробка хмарного рішення для зберігання та обробки даних, а також для забезпечення доступу до цих даних з будь-якого місця.

6. Розробка мобільних додатків. Розробка мобільних додатків для спортсменів та їх тренерів, щоб вони могли відстежувати прогрес та результати тренувань в режимі реального часу.

7. Тестування та оптимізація. Тестування та оптимізація всіх компонентів системи, включаючи датчики, пристрої вимірювання, програмне забезпечення, хмарне рішення.

Використання *IoT* в підготовці спортсменів має наступні переваги:

– підвищення ефективності тренувань: *IoT* дозволяє тренерам і спортсменам моніторити та аналізувати показники фізичної активності в реальному часі, що дозволяє вносити корективи в тренувальний процес в разі необхідності та максимізувати ефективність тренувань.

– зниження ризику травм: *IoT* дозволяє тренерам та спортсменам відстежувати ризики травм під час тренувань та змагань. Наприклад, датчики можуть вимірювати зусилля та напругу на м'язах, що дозволяє визначити, коли м'язи можуть бути підвергнуті перевантаженню та знизити ризик травм.

– покращення співпраці: *IoT* дозволяє тренерам та спортсменам легко обмінюватися даними та результатами тренувань. Це полегшує співпрацю між тренерами та спортсменами та дозволяє їм спільно працювати над досягненням кращих результатів.

Список використаних джерел

1. Клопов І. О., Шапуров О. О. Інтернет речей та BIG DATA: аналітика в режимі реального часу. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2022. № 2(78). С. 156–164.

2. Wearables and internet of things (IoT) technologies for fitness assessment: a systematic review / J. Passos et al. *Sensors*. 2021. Vol. 21, no. 16. P. 5418. URL: <https://doi.org/10.3390/s21165418> (date of access: 11.04.2023).

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ НАУКОВОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ

М.А. Майба

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету
інфокомунікацій

О.С. Митцева

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії
Харківський національний університет радіоелектроніки,
каф. ІКІ ім. В.В. Поповського,
Харків, Україна

Штучний інтелект (ШІ) є одним з найбільш важливих напрямів розвитку інформаційних технологій в наш час. Його можливості безмежні, а додатки ШІ знаходяться у всіх сферах життя. У науковій діяльності ШІ може бути використаний для покращення наукової продуктивності та забезпечення нових можливостей для досліджень. У цьому дослідженні буде розглянуто деякі з важливих застосувань штучного інтелекту в науковій діяльності, які можуть покращити продуктивність та результативність досліджень.

Можливості ШІ дозволяють аналізувати великі об'єми даних за короткий час і виділяти найважливіші інформаційні джерела.

Системи штучного інтелекту можуть бути корисними для пошуку та аналізу інформації для покращення наукової продуктивності. Нижче наведено кілька способів використання ШІ для цих цілей:

1. Пошук наукової літератури. ШІ можуть допомогти в пошуку наукових статей, досліджень та інших джерел, що стосуються конкретної теми.

2. Аналіз наукових даних. ШІ можуть бути використані для аналізу великих обсягів наукових даних, що може допомогти виявити корисні зв'язки та патерни в цих даних. Наприклад, системи ШІ, які базуються на машинному навчанні, можуть виявляти зв'язки між науковими дослідженнями та підказувати можливі напрями для подальшої роботи [1].

3. Прийняття рішень. ШІ можуть бути корисними для прийняття рішень, пов'язаних з науковою діяльністю.

4. Автоматизація процесів. ШІ можуть допомогти автоматизувати деякі аспекти наукової діяльності, такі як збір та аналіз даних. ШІ може бути використаний для автоматизації різних наукових процесів, таких як підготовка статей, рецензування, підготовка доповідей та інших робіт. Наприклад, системи ШІ можуть аналізувати текст наукових статей та автоматично підготовлювати анотації, ключові слова, та звіти про цитування, зменшуючи час та зусилля, які потрібні для цих процесів [2]. Крім того, ШІ можуть використовуватись для автоматичної рецензії наукових статей, що дозволяє значно зменшити час, потрібний для перевірки якості наукових досліджень та забезпечити більш об'єктивні результати [3].

5. Прогнозування наукових результатів. ШІ може бути використаний для прогнозування можливих наукових результатів, що дозволяє науковцям зосередитись на більш перспективних дослідженнях. Системи ШІ можуть

аналізувати наукові статті та даний масив інформації для визначення тенденцій та прогнозування майбутнього розвитку науки [4].

Отже, штучний інтелект має значний потенціал для покращення наукової продуктивності та забезпечення нових можливостей для досліджень. Використання ШІ для пошуку та аналізу інформації, автоматизації наукових процесів та прогнозування наукових результатів може значно зменшити час та зусилля, необхідні для наукових досліджень. Однак, необхідно проводити додаткові дослідження для того, щоб дослідити можливості ШІ та забезпечити їх використання відповідно до етичних та соціальних норм [5-6].

Список використаних джерел

1. Joglekar S., Kulkarni A., Sontakke S., Chaudhari S. A Survey on Applications of Machine Learning Techniques in Research. Proceedings of the 2018 International Conference on Advances in Computing, Communications and Informatics. 2018. P. 31–37.

2. Tang J., Liu H. Automated Document Summarization by Non-Expert Annotators: A Large-Scale Empirical Study. Proceedings of the 2018 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing. 2018. P. 65–74.

3. Fei-Fei L., Jurafsky D. Building a Computational Model of Question-Answering. Proceedings of the 22nd International Conference on Computational Linguistics. 2008. P. 11–18.

4. Liu J., Zhang Y., Xu F, Zhao J. Predicting Future Trends of Research Topics in Computer Science Domain. Proceedings of the 2018 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing. 2018. P. 22–27.

5. Kuzminykh, I., Yevdokymenko, M., Yeremenko, O., Lemeshko, O. Increasing Teacher Competence in Cybersecurity using the EU Security Frameworks. I.J. Modern Education and Computer Science. 2021. P. 60–68.

6. Lemeshko O., Yeremenko O., Yevdokymenko M., Kuzminykh I., Mersni A. Development of Virtual Laboratories and Innovative Cybersecurity Courses for Distance Learning. CEUR Workshop Proceedings. Vol. 3188. Workshop on Cybersecurity Providing in Information and Telecommunication Systems – CPITS II. 2021. Kyiv, Ukraine. P. 98–107.

МІСЦЕ ОНЛАЙН-РЕСУРСІВ В СИСТЕМІ КОРПОРАТИВНИХ КОМУНІКАЦІЙ БІЗНЕСУ В ЦИФРОВОМУ СОЦІУМІ

Ю.Ф. Матей

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти соціологічного факультету

Л.М. Змій

кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій, керівник прес-служби Центру зв'язків з громадськістю

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Харків, Україна

Онлайн-ресурси в системі корпоративних комунікацій займають все більш значуще місце. Така тенденція буде зберігатися й надалі, оскільки саме онлайн-ресурси в умовах превалювання антропоцентричних бізнес-стратегій надають максимально ефективні можливості для формування стійкої взаємодії між компанією та її цільовими аудиторіями [3, с. 70].

Однак, сучасні дослідження з питання використання онлайн-ресурсів при реалізації комунікаційної стратегії бізнесу обмежуються описом окремих випадків, і головне: спостерігається тенденція не достовірного тлумачення сутності комунікаційних онлайн-технологій. Відтак, класифікація онлайн-ресурсів корпоративних комунікацій, запропонована О. Довгунь та В. Фаловичем, виглядає наступним чином: контент-проекти (інтернет-ЗМІ, тематичні сайти, пошукові системи та портали), онлайн-сервіси (безкоштовні та платні сервіси, системи хостингу сайтів), інтернет-послуги (веб-розробники, дизайн-студії, хостинг-провайдери), електронна комерція (магазини, їх системи, платіжні системи, спеціалізовані служби доставки) [2, с. 60].

Системний підхід у дослідженнях корпоративних онлайн-ресурсів не сформовано досі. Проблему не сформованості поняття онлайн-ресурсів, на наш погляд, може вирішити запровадження чіткої концепції та системи релевантних термінів. Відтак, ми схильні вважати, що онлайн-ресурс – це форма прояву певної онлайн-технології, реалізована конкретним програмним забезпеченням. Корпоративний онлайн-ресурс – це ресурс, створений корпорацією для її стратегічних цілей, зокрема, у сфері комунікації з групами стейкхолдерами.

Сьогодні найбільш вживаними онлайн-ресурсами в арсеналі корпоративних комунікацій підприємств є: електронна пошта, портали/сайти, персональні блоги (у тому числі, сторінки у соціальних мережах), корпоративні соціальні мережі, корпоративні блоги як вид публічної комунікації компанії. Перспективним напрямом розвитку онлайн-ресурсів є їхня конвергенція, яку ми розглянемо далі на прикладі корпоративного подкасту.

Незважаючи на те, що усі онлайн-ресурси майже однакові технологічно, залежно від цілей та завдань корпорації, вони можуть використовуватись по-

різному. Відтак, внутрішні ресурси (інтранет-мережі, корпоративні інтранет-газети) є виключно для внутрішнього, службового користування. Такі ресурси, як сайти, інтернет-газети, підкасти, електронна пошта, блог тощо, працюють як для зовнішніх, так і для внутрішніх груп стейкхолдерів.

Категоріальні дослідження онлайн-ресурсів корпоративних комунікацій підприємств поки що носили фрагментарний характер. Однак, беручи за основу технологічні особливості, ми можемо сформулювати системний підхід до їхньої класифікації. Відтак, онлайн-ресурси для корпоративних комунікацій можна поділити на такі категорії за сімома ознаками: аудиторією, цілями та завданнями комунікації, авторством, масштабом комунікації, характером корпоративної взаємодії, характером PR-коду, навігацією [1, с. 282].

Зазначимо параметри єдності корпоративної ідентифікації, суттєві під час створення будь-якого корпоративного онлайн-ресурсу. По-перше, всі ресурси повинні використовуватися корпоративними PR-службами таким чином, щоб інформація створювалася та транслювалася у внутрішніх та зовнішніх цільових аудиторіях, виходячи з єдиної стратегії, загальної тактики, єдиної корпоративної філософії, оформлювалася у єдиному фірмовому стилі. По-друге, за наявності єдиної стратегії можливі деякі відмінності в тактиці при вирішенні одного й того ж питання, виходячи із спрямованості ресурсу на цільові аудиторії. По-третє, у роботі з інтернет-ресурсами кожен цільову аудиторію можна виділити з огляду на два основні напрямки онлайн діяльності PR-служб: утримання існуючих партнерів та залучення нових [4, с. 113].

Онлайн-ресурси як інструменти корпоративних комунікацій бізнесу відрізняють деякими перевагами, серед яких поліфонічність можливостей застосування, постійне оновлення в режимі онлайн з урахуванням зворотного зв'язку з цільовими аудиторіями. Адресати комунікації здатні самі вносити зміни до корпоративних інтернет-ресурсів через форми зворотного зв'язку. Подібними характеристиками навіть частково не володіють інші ресурси та канали, які можуть бути використані у корпоративних комунікаціях.

Список використаних джерел

1. Алексеєнко І., Божко Т. Нестандартна та інтерактивна реклама: схожість та відмінність. *Science and technology: problems, prospects and innovations*. Proceedings of the 1st International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Osaka, Japan. 2022. С. 279–286. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/lib/45167/1/> (дата звернення: 24.04.2023 р.).

2. Довгунь О., Фалович В. Комунікації підприємств в Інтернеті: тренди та напрями розвитку. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*, 2018. Т. 23. Випуск 1 (66). С. 59–62. URL: http://visnyk-onu.od.ua/journal/2018_23_1/14.pdf (дата звернення: 23.04.2023 р.).

3. Олтаржевський Д. Корпоративні комунікації як напрям публік рилейшенз: теоретико-історичний аспект. *Наукові записки Інституту журналістики: науковий журнал*. Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, Київ, 2020. Том 2 (77). С. 69–78. URL:

http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/univ/nz_ij/nz_ij_2020_77.pdf#page=69 (дата звернення: 15.04.2023 р.).

4. Старицька Н., Косенко О. Дослідження методів PR-комунікації в мережі Інтернет. *VI Університетська науково-практ. студентська конф. магістрантів Нац. техн. ун-ту «Харків. політехн. ін-т»*: матеріали конф. Харків: НТУ «ХПІ», 2012. С. 113–114. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/48784/1/Starytska_Doslidzhennia_metodiv_2012.pdf (дата звернення: 14.04.2023 р.).

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ, ЗОКРЕМА КОМП'ЮТЕРНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ, ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ

О.С. Невірець

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету інформаційних технологій і математики

О.Є. Іванашко

кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогічної та вікової психології

Волинський національний факультет ім. Лесі Українки
Луцьк, Україна

Предмет математики в курсі середньої школи є досить складним, і, зрозуміло, завдання кожного вчителя полягає в найбільш повному освоєнні його учнями основ цього предмета. Перед учителем постає питання про вибір засобів і методів навчання з метою забезпечення максимальної ефективності навчання математики

Ефективне використання інформаційних технологій на різних етапах уроку математики сприяє підвищенню мотивації навчально-пізнавальної діяльності учнів, дозволяє учням глибше пізнати, міцніше засвоїти сутність теоретичних і практичних знань, краще оперувати поняттями і застосовувати отримані знання у практичній діяльності.

Враховуючи психологічні, вікові особливості школярів, на уроці повинні використовуватися різноманітні за формою і змістом вправи та завдання, які супроводжуються ілюстраціями. Уроки із застосуванням інформаційних технологій дозволяють ініціювати:

- активність в оперуванні набутими знаннями;
- прагнення поділитися інформацією з однокласниками;
- емоційно благополучний фон пізнавальної діяльності;
- вольовий прояв: зосередженість уваги, прагнення подолати виникаючі труднощі й до кінця уроку позитивна реакція на дзвінок;
- вільний вибір пізнавальної діяльності.

Учні приваблює новизна проведення мультимедійних уроків. У класі під час таких уроків створюється обстановка реального спілкування, при якій

учні прагнуть висловити думки «своїми словами», вони з бажанням виконують завдання, виявляють цікавість до досліджуваного матеріалу, в учнів пропадає страх перед комп'ютером. Учні вчаться самостійно працювати з навчальною, довідковою та іншою літературою з предмета. В учнів з'являється зацікавленість в отриманні більш високого результату, готовність і бажання виконувати додаткові завдання. При виконанні практичних дій проявляється самоконтроль.

У роботі доцільно використати таку інформаційну технологію, як комп'ютерні презентації, розроблені в середовищі Power Point, які сприяють розв'язанню розвиваючих і виховних цілей, які я ставлю на уроках математики.

Наочність матеріалу підвищує його засвоєння, тому задіяні всі канали сприйняття учнів – зоровий, механічний, слуховий і емоційний. Використання мультимедійних презентацій доцільно на будь-якому етапі вивчення теми і на будь-якому етапі уроці.

Дітям цікава новизна проведення уроків з комп'ютерними презентаціями, так як це акцентує увагу учнів на головних моментах викладається інформації, концентрує візуальне увагу на особливо значимих моментах навчальної роботи, економить час, додає можливості для демонстрації великого обсягу інформації. При використанні комп'ютерних презентацій структура уроку принципово не змінюється.

Комп'ютерні презентації – це зручний і ефектний спосіб представлення інформації за допомогою комп'ютерних програм. Поєднання динаміки, звуку і зображення – фактори, які найбільш довго утримують увагу дитини. Одночасний вплив на два найважливіших органу сприйняття (слух і зір) дозволяють досягти набагато більшого ефекту. Полегшення процесу сприйняття і запам'ятовування інформації за допомогою яскравих образів – основа будь-якої сучасної презентації. Більш того, презентація дає можливість скомпонувати навчальний матеріал, виходячи з особливостей конкретного класу, теми, предмета, що дозволяє побудувати урок так, щоб домогтися максимального навчального ефекту.

Таким чином, при проведенні уроку з використанням комп'ютерних презентацій дотримується основний принцип дидактики – наочність, тобто забезпечення оптимального засвоєння матеріалу учнями, підвищення емоційного сприйняття і розвиток всіх видів мислення у дітей.

Таким чином, підводячи підсумок, хочеться сказати, що необхідно замислитися над проблемою використання інформаційних технологій у сучасній школі, так як це реальна потреба часу, яка необхідна всім тим, хто зацікавлений у формуванні універсальних і ключових компетентностей в учнів. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що педагогічну технологію навчання в інформаційному середовищі для формування пізнавального інтересу можуть використовувати вчителі всіх предметів, стосовно до учнів будь-якого віку.

Список використаних джерел

1. Астаф'єва М. М. теоретико-практичні проблеми використання математичних методів і комп'ютерно-орієнтованих технологій в освіті та науці / М. М. Астаф'єва, Д. М. Бодненко. Київ, 2021. 203 с.
2. Коргун З. А. Використання ІТ на уроках математики. 2021.
3. Хорова І. О. Методична робота «Використання інформаційних технологій на уроках математики». 2021. Режим доступу до ресурсу: <https://naurok.com.ua/metodichna-robota-vikoristannya-informaciynih-tehnologiy-na-urokah-matematiki-221708.html>.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО ПЛАКАТУ В СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

А.О. Пасічник, А.В. Посилаєва

здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету
початкового навчання

А.А. Ємець

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики
викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній
освіті

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Освіта в умовах сьогодення вимагає постійних змін та вдосконалень. Під час дистанційного формату навчання методи, що використовувалися у звичайній «очній» формі, виявилися не дуже дієвими, тоді як освітні завдання залишаються пріоритетом роботи вчителя. Щоб зацікавити дітей під час онлайн навчання, на допомогу вчителю приходять різноманітні інформаційно-комунікативні технології (ІКТ). Серед різноманітних ІКТ особливе місце займають інтерактивні методи навчання, які поєднують у собі візуалізацію освітнього процесу із можливістю активного залучення учнів до опанування навчального матеріалу. Ми свою увагу зосередили на такому цікавому засобі ІКТ, як інтерактивний плакат (ІП).

У лютому 2023 року з метою з'ясування ставлення вчителів початкової школи до використання ІП на уроках читання було проведено он-лайн опитування. Анкета була реалізована в Google-Forms і містила 12 питань. В анкетуванні взяли участь 42 респонденти, більшість з яких має педагогічний стаж не менше 20 років, що дозволяє ставитися до їхніх відповідей із значною довірою.

Аналіз відповідей дозволив зробити деякі висновки. Загалом на сьогодні ІП частіше застосовуються під час роботи з дітьми, ніж 3-5 років тому, але ще далеко не всі вчителі знають, як з ними працювати, 19% опитуваних навіть не знають, що це таке. Тому тема застосування інтерактивного плакату на уроках літературного читання в початковій школі залишається актуальною.

Згідно із результатами опитування, 50% учителів має досвід використання інтерактивних плакатів. Цікаво, але кількість респондентів, які позитивно відповіли на запитання «Чи цікаво дітям працювати з інтерактивним плакатом?» більша, ніж у попередньому запитанні (74%), тобто вчителі апріорі вважають цей вид роботи привабливим для учнів початкової школи.

Щодо дидактичних можливостей застосування ІІ на уроках літературного читання вчителі відзначають загальну привабливість («щоб зробити урок цікавим, ефективним, «оживити» героїв»), краще засвоєння нових знань, активізація розумової активності, закріплення і систематизація знань та засіб організації самостійної та пошукової навчальної діяльності.

Хоча більшість учителів (86%) не вміють створювати ІІ, але вони хочуть навчитися (88%). Тих, хто зазначив, що вміє створювати ІІ за допомогою сайтів, було небагато (10%), вони зазначили такі сервіси, як Genially, ThingLink.

Обидва сервіси є англійськими, тому для їх використання потрібно володіти іноземною мовою або скористатися перекладачем. Загалом ці інтернет-платформи зручні у використанні, але вони мають різницю у своєму наповненні.

Он-лайн сервіс Genially надзвичайно легкий у використанні, для нього не потрібно проходити додаткові курси, щоб навчитися ним користуватися, тут все зрозуміло на інтуїтивному рівні. Програма містить в собі понад 1000 шаблонів, на основі яких можна розробляти власні, або ж втілити свої ідеї з нуля на чистому аркуші. Варто зазначити, що є безкоштовна та платна версія.

Он-лайн сервіс ThingLink не пропонує готових шаблонів. Натомість, тут окрім можливостей створення презентацій, інфографіків чи інтерактивних зображень, можна розробити власний проєкт у форматі 360°. Це можуть бути віртуальні тури, виставкові галереї або плани зображень певних місцевостей. Сервіс має безкоштовну (з певними обмеженнями) та платну версії.

Отже, інтерактивний електронний плакат є сучасним багатофункціональним засобом навчання, який надає широкі можливості для організації навчального процесу, а використання різних онлайн сервісів – допомогою у створенні цікавих та пізнавальних плакатів.

Список використаних джерел

1. Genially, the platform for interactive animated content. *Genially*. URL:<https://genial.ly/> (дата звернення: 28.04.2023).
2. ThingLink: Create unique experiences with interactive images, videos & 360 media. *ThingLink*. URL: <https://www.thinglink.com> (дата звернення: 28.04.2023).

СЕКЦІЯ 8: Питання здоров'язбереження та впровадження здоров'язберігаючих технологій в освіті

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНИХ МЕТОДИК У СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

І.О. Артем'єва

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету дошкільної освіти

М.В. Чернявська

кандидат педагогічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Останні події, що відбуваються в нашій країні, наклали відбиток на психічному здоров'ї підростаючого покоління, зокрема й дітей дошкільного віку, які відчувають страхи, напруження, переживання. Тому особлива увага в умовах сьогодення має спрямовуватися на підтримку незахищених верст населення, на витіснення у них негативних емоцій. З огляду на це, виникає потреба у зверненні до інноваційних методик, метою яких є врівноваження емоційного стану дитини, допомога у саморозкритті, самовираженні та гармонізації її із внутрішнім світом. Серед таких особливе місце займає арт-терапія з її різноманітними напрямками [2, с.7].

Лікування або корекція мистецтвом передбачає через творчу діяльність із символами, образами, метафорами віднайти приховану на несвідомому рівні психіки дитини проблему і пропрацювати з нею задля позбавлення від негативних переживань та напруги. Враховуючи те, що арт-терапія не має обмежень, протипоказань і є ефективним методом у цьому напрямку роботи, тому використання її елементів набуває особливого поширення в освітньо-виховному процесі закладів дошкільної освіти.

Так, зокрема, у роботі з дітьми дошкільного віку активно використовують ізотерапію, яка передбачає творче, спонтанне або тематичне малювання на всіх можливих поверхнях (папір, холст, тканина, дерев'яні вироби тощо). Через малюнок діти виражають свої негативні переживання, які за допомогою вербальної інтерпретації у подальшому підлягають корекційній роботі з дорослим.

Поширення також набувають терапевтичні методики засобами музичного мистецтва (музикотерапія, вокалотерапія), під час яких дітям пропонують слухання відповідної музики, гру на дитячих музичних інструментах, співання, імпровізацію; засобами художнього слова (бібліотерапія, казкотерапія) шляхом впливу через слухання художнього слова та моделювання казок; засобами театрального мистецтва тощо [1, с. 58-59; 3, с. 25].

Використовуючи різні напрями арт-терапії вихователь має дотримуватися певних правил, а саме: надавати дитині самостійність у виборі

виду та змісту творчої діяльності, яка повинна бути доступною для виконання і отримання результату; не прискорювати особистий темп дитини, враховуючи її індивідуальні та вікові особливості; регламентувати роботу для зосередження уваги дитини [3, с. 27].

Отже, сьогодні використання різноманітних видів арт-терапії є актуальним для роботи з дітьми дошкільного віку, оскільки дозволяє у ненав'язливій формі спостерігати за дитиною у процесі її творчої діяльності, пізнавати її інтереси, уподобання, індивідуальні особливості, відчувати її емоційний стан. Поєднуючи в собі діагностичний, розвивальний, виховний і корекційний впливи арт-терапія надає можливість вихователю налагодити емоційні взаємини з дитиною та гармонізувати її внутрішній стан.

Список використаних джерел

1. Городиська В.В. Упровадження арт-терапії як інноваційної технології у дошкільних закладах освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. №69. Т.1. С. 56-61.

2. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посібник. Ч.1: Львів: ЛьвДУВС, 2020. 232 с.

3. Кошель А.П., Кульбако Н.П. Використання елементів арт-терапії в умовах освітнього процесу закладів дошкільної освіти: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта», методистів, вихователів закладів дошкільної освіти та батьків дітей дошкільного віку. Чернігів: ФОП Баликіна О.В., 2020. 90 с.

ФІЗИЧНА АКТИВНІСТЬ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

О.В. Воропаєва

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка

Н.Є. Шип

старший викладач кафедри ТМПФВ

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Одним з головних завдань шкільної освіти є збереження і зміцнення здоров'я школярів, сприяння гармонійному розвитку, формування у них навичок здорового способу життя. Фізична активність є головним стимулятором практично всіх фізіологічних функцій організму дитини, сприяє розумовому та фізичному вдосконаленню. За допомогою фізичних вправ розвивається опорно-руховий апарат, центральна нервова система, системи внутрішніх органів, збагачується емоційна сфера. Оптимальний рівень фізичної активності є однією із складових здорового способу життя, запорукою уникнення гіподинамії та пов'язаних з нею відхилень у здоров'ї [1, с. 10].

Однак, при запровадженні дистанційної та змішаної форм навчання рівень рухової активності школярів зазнав значних змін. Метою дослідження

ми обрали вивчення рівня фізичної активності та стану здоров'я учнів 5-9 класів в умовах дистанційного навчання. Дослідження проводилося шляхом анкетування, опитування та власних спостережень.

За результатами дослідження ми з'ясували, що у 73,2% опитаних учнів з введенням дистанційної форми навчання значно змінився рівень рухової активності. Це було пов'язано з тим, що діти не витрачали час на дорогу до школи, рухову активність у школі, перестали відвідувати спортивні секції та заходи, менше часу перебували на свіжому повітрі. Залежно від режиму дистанційних занять, обсягу домашніх завдань щоденно проводять за комп'ютером до 2 год. 8,9% учнів, від 2 до 4 год. – 48,5%, 4-6 год. – 26,3%, і більше 6 год. – 16,3%. Після дистанційних уроків та під час них у 67,2% дітей спостерігалось відчуття втоми, у 45,6% – відчуття болю у спині, у 15,9% боліли зап'ястя та кисті, у 52,4% втомлювалися очі. Більшість дітей зазначає зниження уваги під час дистанційних занять порівняно зі звичайними шкільними уроками (59,8%), 52,3% констатують виникнення сонливості та зниження концентрації, у 42,5% підвищується дратівливість.

За нашими спостереженнями, приблизно 80-83% денного часу школярі проводять у статичному положенні, здебільшого сидячи за столом. Це згубно впливає на розвиток опорно-рухового апарату, обмежує функціонування серцево-судинної і дихальної систем організму дітей. Страждають моторний розвиток, фізична і розумова працездатність [2, с. 317]. Лише 23,8% учнів слідкують за дотриманням правильної постави, тільки 10,8% роблять ранкову гімнастику, розминку між уроками виконують 8,5%. Дуже негативно впливає на психоемоційний стан дітей соціальна ізоляція [1, с. 11]. У 13% школярів присутня надлишкова вага. За опитуванням дітей та батьків, тільки 33,8% вважають стан здоров'я міцним, а 35,8% – слабким. Більшість батьків акцентують на підвищенні захворюваності їхніх дітей під час дистанційного навчання.

Важливим є те, що загалом діти позитивно ставляться до можливості покращити стан організму за допомогою збільшення рівня фізичної активності. 95% учнів мають уявлення про користь для здоров'я фізичних вправ. Тому ми запропонували деякі заходи для приведення способу життя дітей у відповідність до норм рухової активності, раціонального режиму праці і відпочинку [3, с. 59]. Першим заходом було обрано контроль добової активності за допомогою підрахунку кількості пройдених кроків [2, с. 318]. Вимірювався цей показник за допомогою програм на дитячих гаджетах, фітнес-браслетів тощо. Школярі повинні зафіксувати цей показник і намагатися покращити результати за умови поступового збільшення до 9000 кроків на добу (мінімально необхідна кількість для уникнення гіпокінезії). Взагалі треба прагнути досягти кількості в 16000 кроків як показника активного способу життя. Також обов'язково доповнювати цей вид активності ранковою гімнастикою, фізкультурними вправами, фізкультпаузами під час занять. Вихідні дні та вільний час варто приділяти активному відпочинку та заняттям улюбленим видом спорту [4, с. 223].

Підсумовуючи викладений матеріал, можна зробити висновки, що дистанційне навчання негативно впливає на рівень фізичної активності та спосіб життя школярів. Збільшується час, який учні проводять сидячи перед екраном, зменшується час для активного відпочинку та фізична активність. Це сприяє негативним змінам як у фізичному, так і у психічному стані, зниженню опірності організму та збільшенню захворюваності. Запобігти негативним впливам можливо сумлінним підходом дітей, батьків та педагогів до організації раціонального режиму навчання та фізичної активності.

Список використаних джерел

1. Боднар І.Р. Дозвілля українських школярів і місце рухової активності у ньому: Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту, 2016, №5. с. 10–18
2. Калиниченко І.О. Гігієнічна оцінка добової рухової активності дітей 7-17 років: Гігієна населених місць, 2011, №57. с. 317–318
3. Кіндзера А.Б. Місце фізичної активності в дозвіллі школярів: Молода спортивна наука України, збірник наукових праць в галузі фізичного виховання, спорту та здоров'я людини. Вип. 21. Львів: ЛДУФК, 2017. с. 59
4. Кіндзера А.Б. Оптимізація фізичної активності школярів у позаурочний час: Молода спортивна наука України, збірник наукових праць в галузі фізичного виховання, спорту та здоров'я людини. Вип. 20. Львів: ЛДУФК, 2016. с. 222–226

ПІДВИЩЕННЯ ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ

Я.В. Ємець

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету фізичної культури і спорту

Ж.О. Цимбалюк

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Ожиріння – багатофакторне захворювання, яке на сьогодні швидко поширюється серед дітей та підлітків [3]. Коли калорійність раціону харчування перевищує енергетичні потреби організму виникає енергетичний дисбаланс, що вважається основною причиною надмірної ваги та ожиріння (не враховуючи випадки, коли причиною є медичні проблеми). За останній час в раціоні людства збільшується кількість продуктів з високою енергетичністю і при цьому знижується фізична активність.

Спеціалісти в сфері фізичної культури та спорту бачать головною умовою мінімізації наслідків надмірної ваги маси тіла та попередження її розвитку до рівня ожиріння ранню діагностику та її профілактику [3]. Діагностику означеної проблеми зазвичай проводять за показником індексу маси тіла, який розраховується як ставлення маси тіла (кг) до квадрату зросту (м²), а отримані показники порівнюють зі значеннями в стандартизованих таблицях за статтю та віком. Визначення надлишкової маси тіла є приводом

направлення на обстеження до лікаря для діагностування її причин. На думку ряду авторів [1, 2], найбільш сприятливим для педагогічного впливу з питань контролю ваги є ранній підлітковий вік, коли діти починають сприймати себе в суспільстві, реагують на критику, формуються їх звички.

Прийнято, що добовою нормою фізичної активності для дітей та підлітків вважається фізична активність впродовж 1 часу, але 87% дітей з надлишковою масою тіла, виконуючи цю норму, мають проблеми з вагою [5]. Це говорить, що окрім часової активності необхідно в руховому плані додати переміщення пішки до школи, підйом до житла сходами, оздоровчі заходи вихідного дня. Вітчизняні дослідники дійшли висновку, що 55,6 % дітей з цією проблемою мають низький рівень фізичної активності і лише 6,1 % виконують добову норму [2]. За об'єктивною оцінкою рівня фізичної активності за допомогою крокоміру підлітки з означеною проблемою відстають (в середньому за день проходять: хлопці – 5496 кроків, дівчата – 5609) в порівнянні зі здоровими дітьми (9994 та 10409 відповідно).

Аналіз останніх досліджень щодо проблеми застосування засобів фізичного виховання для корекції ваги засвідчує, що їх вибір залежить від статі, віку та глибини проблеми. Так, під час занять в закладах освіти для оптимізації фізичного стану найчастіше використовують засоби оздоровчого фітнесу, атлетичної гімнастики, степ-аеробіки, ритмічної гімнастики, фітнес-аеробіки [4]. А програми з корекції ваги зазвичай поєднують засоби оздоровчого фітнесу та аеробні види фізичної активності, які мобілізують енерговитрати.

Отже, найбільш актуальним питання корекції ваги тіла стає в підлітковому віці, що досягається за рахунок підвищення фізичної активності, формування відповідального ставлення до свого здоров'я.

Список використаних джерел

1. Быков А.Т., Брюсова А.А. Маляренко Т.Н. Предупреждение ожирения. *Медицинский журнал*, (2), 2015. С. 8–16.
2. Величко В. І. Вплив помірної контрольованої фізичної активності на дітей з ожирінням. *Запорожский медицинский журнал*, 2(71), 2012. С. 11–16.
3. Заболотна І. Е., Яценко Л. В. Ожиріння та надмірна маса тіла в дітей, критерії діагностики та статистика поширеності. *Профілактична медицина*, 2(8), 2019. С. 36–46.
4. Павленко І. Застосування засобів оздоровчого фітнесу для корекції ваги дівчат старшого шкільного віку. *Слобожанський науково-спортивний вісник*, 6(56), 2016.
5. Retrieved from URL: <https://news.un.org/ru/story/2022/11/1434517>

МУЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ В ЗДО

М.С. Карпенко

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Л.П. Древняк

асистент кафедри дошкільної освіти

Криворізький державний педагогічний університет

Кривий Ріг, Україна

Сучасна спеціальна психологія та педагогіка значною мірою орієнтовані на використання у корекційній роботі музики як важливого засобу виховання гармонійної особистості дитини з проблемами, її культурного розвитку. Численні методики музичної терапії передбачають як цілісне використання музики як основного та провідного факторів впливу (прослуховування музичних творів, музикування), так і доповнення музичним супроводом інших корекційних прийомів для посилення їхнього впливу. При злагодженій роботі музичного керівника, вихователів, логопеда, психолога, батьків можлива ефективна корекційна діяльність, спрямована на розвиток музичних здібностей дітей із порушеннями розвитку [1]. Проблема музичного виховання дошкільників, що мають проблеми у розвитку знайшла належне віддзеркалення у науково-педагогічній літературі. Зокрема, її досліджували такі сучасні українські вчені як: Н. Космина, П. Альона, О. Білявська, О. Гапончук, Л. Полтавченко, Т. Рудь, Л. Кашуба та ін.

Заняття музикою можуть допомогти дітям з порушеннями розвитку розвивати свої творчі здібності, покращувати їх фізичний стан, розвивати соціальну компетентність та психологічну стійкість. Заклади дошкільної освіти є важливими місцями для здійснення музичної освіти дітей з порушеннями розвитку. Вихователі та музичні педагоги повинні мати достатні знання та навички, щоб ефективно працювати з цими дітьми. Заняття музикою можуть бути адаптовані до потреб кожної дитини з порушеннями розвитку. Наприклад, діти з аутизмом можуть мати проблеми зі сприйняттям великої кількості звуків одночасно, тому музичні заняття можуть бути спрощені та містити менше звуків. Діти з порушеннями слуху можуть використовувати спеціальну техніку для сприйняття звуків. Для цього потрібно використовувати спеціальні методи та техніки, які допоможуть здійсненню музичної освіти дітей з порушеннями розвитку, а саме:

- Музикотерапія – це форма терапії, яка використовує музику для поліпшення фізичного, психічного та соціального стану людини.

- Використання ритмічних інструментів – ритмічні інструменти, такі як барабани, маракаси та інші, можуть допомогти дітям з порушеннями розвитку розвивати ритміку, координацію та моторику.

- Використання візуальних зображень – візуальні зображення, такі як кольорові кружечки або ілюстрації, можуть допомогти дітям з порушеннями сприймати та розуміти музику.

• Використання музичних ігор – музичні ігри можуть бути цікавою та захоплюючою формою навчання музики для дітей з порушеннями розвитку [2].

Використання цих технік та методів може допомогти дітям з порушеннями розвитку більш ефективно засвоювати музику та розвивати свої творчі здібності.

Список використаних джерел

1. Яківчук, О. Музика як засіб виховання особливих дітей. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2017. Т. 7, № 9 (71). С. 85-90.
2. Кириленко, О. Музичне виховання дітей з особливими потребами в умовах інклюзивного середовища. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2018. Т. 8, № 9 (79). С. 160-167.

ВПЛИВ ЕМОЦІЙ НА ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ З ЗПР В УМОВАХ ВІЙНИ

С.Р. Кобченко

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 016

Спеціальна освіта

Н.В. Науменко

кандидат педагогічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Згідно з доповіддю Організації Об'єднаних Націй про вплив збройних конфліктів на дітей, цивільне населення в усьому світі все частіше і більшою мірою зазнає негативного впливу війни. Всесвітня організація охорони здоров'я закликає до захисту дітей у збройних конфліктах. За її даними десять відсотків людей, які пережили травматичну подію, пізніше матимуть симптоми психологічної травми, а ще десять відсотків демонструватимуть поведінкові зміни або психологічні розлади, які стануть перешкодою для повноцінної участі в повсякденному житті (найпоширенішими розладами є тривожний розлад, депресія і психосоматичні розлади [1]).

У нових умовах ведення бойових дій діти є найвразливішою групою. Переміщення, втрата дому та членів родини, розлука з батьками, від яких залежить їхнє виживання, мають довготривалий вплив на процес розвитку та дорослішання, який відчутний навіть у дорослому віці. Оскільки дитячий організм усе ще розвивається, війна становить серйозну загрозу як для фізичного, так і для психічного здоров'я дітей. Під час війни діти втрачають своє базове відчуття безпеки, а це, в свою чергу, суттєво впливає на їхній настрій, емоційний стан, здатність навчатися та взаємодіяти з іншими.

На особливу увагу заслуговують діти із затримкою психічного розвитку. Психологічні особливості дітей із затримкою психічного розвитку у вітчизняній спеціальній психології описувалися О. Бабяк, Т. Вісковатогою, Т. Ілляшенко, А. Обухівською, І. Омельченко, Л. Прохоренко, Т. Сак та ін. Особливості емоційної сфери дітей із ЗПР, які насамперед, пов'язані з

етіопатогенезом цього стану, визначені у працях Н. Белопольської, Т. Власової, О. Заціринської, К. Лебединської, В. Лубовського, Л. Маркової, О. Слепович, М. Певзнер та ін. У висновках наукових досліджень визначено, що у дітей із затримкою психічного розвитку емоційна сфера характеризується незрілістю, що виявляється у ситуативності поведінки, нестійкості, нестабільності емоційних проявів, труднощах емоційної регуляції поведінки [5; 6]. Як зазначав К. Ізард, емоції людини є однією з найважливіших сторін психічних процесів, яка характеризує переживання об'єктивної дійсності, її ставлення до довкілля і самої себе; це одна з форм відображення об'єктивної дійсності, в якій домінує активний суб'єктивний характер психічного процесу [3]. Емоційна сфера дітей з ЗПР має ряд специфічних особливостей: відрізняється незрілістю, інфантилізмом, нестійкістю емоційних реакцій. Така дитина швидко втомлюється, вона не має глибоких емоційних прихильностей ні до однолітків, ні до батьків. Вольові якості теж перебувають на низькому рівні: діти не вміють стримувати емоції.

На сьогодні, у період воєнного стану, збільшилась кількість тривожних дітей серед дітей із ЗПР, які вирізняються підвищеним занепокоєнням, непевністю, емоційною нестійкістю. Навіть незначний привід може викликати у такої дитини емоційне збудження і різку афективну реакцію, неадекватну ситуації. Найбільш розповсюдженим проявом на несприятливі умови навколишнього середовища у цієї категорії дітей є тривожність і страхи, про що свідчать спеціальні експериментальні дослідження І.В. Дубровіна, В.І.Гарбузова, А.І. Захарова, Е.Б. Ковальова та інших [7].

Діти із ЗПР, які повністю залежить від дорослих, потребують систематичної психологічної підтримки під час воєнного стану з боку батьків. Основне завдання батьків – тримати себе у рівновазі, контролювати свої реакції та дії, намагатися не демонструвати дитині власних переживань та страху. Звичайно, батьки теж люди, які відчувають страх, злість, втому. Але батькам треба намагатись бути стабільними. Важливо пам'ятати, що для дитини дуже важливо отримувати від батьків підтримку, бути впевненими в тому, що дорослі знають, що робити і можуть їх захистити. Тому, батьки мають намагатися дотримуватися таких порад:

по-перше, щоб допомогти дитині та не травмувати її своїми власними переживаннями, необхідно привести себе у максимально стабільний психологічний стан;

по-друге, якщо дитина поводиться так, немов не відчуває жодних почуттів (радості чи смутку), створіть атмосферу любові та прийняття, щоб ваша дитина буквально «відігрілася» в ній. Посидіть з дитиною, притисніть її до себе, обіймайте частіше. Якщо можете – оберніть її почуття на слова;

по-третє, щоб розвивати дитяче почуття безпеки, спокою і стабільності, важливо, наскільки це можливо, відновити нормальний розпорядок дня (регулярна сімейна трапеза, звичні турботи перед сном). Також потрібен час, щоб бавитися і брати участь у веселих заходах.

Таким чином, війна є стресом не тільки для дорослих, які все розуміють, а й особливо для дітей із затримкою психічного розвитку. Емоції та емоційні

стани, які викликані почуттям небезпеки, тривоги, зриву, постійні зміни і рухи, можуть налякати дитину, збити її з пантелику та викликати дискомфорт. Важливо пам'ятати, що тільки від батьків залежить психічне здоров'я дитини, особливо в складних умовах життя, які мають навчитися усвідомлювати та керувати власними емоціями, створювати сприятливе емоційний простір навколо себе і дитини, залучати дитину до різних видів діяльності, вчити її усвідомлювати власні емоції та не боятися говорити про них, візуалізувати ситуації та проживати її разом з дитиною, пояснюючи все, тим самим забезпечуючи підтримку та психологічний комфорт дитині.

Список використаних джерел

1. Дубровинський Г. Р. Діти війни: дослідження явища психотравми під час військової агресії в Україні. *Український психологічний журнал*. 2016. № 1. С. 16–25. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/upj/upj_2016_01.pdf
2. Ілляшенко Т. Д., Бастун Н. А., Сак Т. В. Діти із затримкою психічного розвитку та їх навчання : навч. посіб. Київ : ІЗМН, 1997. 128 с.
3. Zasenko V., Prokhorenko L. Educational Development Priorities for People with Special Needs in Ukraine. *Education:Modern Discourses*. 2018. № 1. P. 161–166. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/edmd_2018_1_18
4. Руденко Л. М., Уніченко А. С. Особливості тривожності у дітей з ЗПР. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7672>

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ВПРАВ ПРИ ФОРМУВАННІ У ЗДОБУВАЧІВ НАВИЧОК ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПРИ ОПКАХ

О.В. Литвин

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти

І.О. Ликова

кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри зоології

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Невідкладна допомога при надзвичайних ситуаціях є першочерговим заходом. Сил і засобів державної системи охорони здоров'я під час військової агресії, в якій перебуває наша держава, не завжди вистачає для забезпечення своєчасності надання невідкладної допомоги постраждалим. Викликом сьогодення для сучасної освіти є формування у здобувачів немедичних спеціальностей навичок надання домедичної допомоги (ДМД) [1, с. 1]. В умовах повномасштабного вторгнення і ведення бойових дій на території України освітній процес ускладнений постійною загрозою перебування всіх учасників у складних безпекових умовах. Як викладачі, так і здобувачі мають високу ймовірність опинитися в критичній ситуації, що вимагає від сучасного педагога набуття навичок надання ДМД. Навчанню ДМД приділяється велика увага при підготовці працівників рятувальних служб та інших фахівців, які зобов'язані володіти цими навичками згідно із законом України «Про екстрену медичну

допомогу» [3], проте формуванню цих навичок у майбутніх вчителів приділяється недостатня увага.

Однією із найпоширеніших травм під час надзвичайних ситуацій є опіки. Своєчасність надання ДМД в цих станах є ключовим моментом збереження цілісності покривів шкіри постраждалого та його подальшої реабілітації. Цілком логічним є розробка комплексу заходів по набуттю сучасним вчителем навичок надання ДМД в критичних ситуаціях, в перші хвилини після отримання опіків або транспортуванні постраждалого до медичної установи. Опік – ушкодження тканин, що виникає від місцевого теплового (термічного), хімічного, електричного або радіаційного впливу. Найчастіше зустрічаються термічні опіки, це найпоширеніший вид ушкоджень і становить 90-95% усіх опіків [2]. Важливим є своєчасно визначити тип опіку і ступінь ураження шкіри при ньому. Відповідних навичок у звичайної людини, яка не є фахівцем, не достатньо, щоб визначити візуально ступінь ураження шкіри і застосувати необхідний алгоритм дій в певній ситуації. Саме тому доречним і актуальним, поруч із теоретичною підготовкою, проводити візуалізацію можливих ситуацій при опіках різного ступеня і різної етіології, застосовуючи інтерактивні вправи.

Одним із засобів візуалізації можуть бути інтерактивні вправи, розроблені за допомогою онлайн-сервісу LearningApps, який дозволяє створювати інтерактивні та мультимедійні навчальні блоки, за допомогою яких учні можуть перевірити і закріпити свої знання в ігровій формі (приклад вправ наведено за посиланням <https://learningapps.org/watch?v=pcq2kp9bt23>). Також візуалізувати алгоритм дій при опіках допоможе онлайн-сервіс BookCreator, за допомогою якого можна створювати інтерактивні посібники, які включають в себе як теоретичну інформацію, так і відеоконтент, схеми, інтерактивні вправи (приклад інтерактивного посібника наведено за посиланням https://read.bookcreator.com/p47MzZ0N9eb77KNfgXzwWYgAUR72/vJmf_x8YSm2d71ZU3Ngutw).

Список використаних джерел

1. Кіт Л., Фірман В. Проблема формування навичок домедичної допомоги у закладах вищої освіти. *Проблеми освіти*. 2022. 1(96). Режим доступу: <https://doi.org/10.52256/2710-3986.1-96.2022.15> (дата звернення 27.04.2023).
2. Тарасюк В.С., Матвійчук М.В., Паламар І.В., Корольова Н.Д., Кучанська Г.Б., Новицький Н.О. Медицина надзвичайних ситуацій. Організація надання першої медичної допомоги: Підручник. К.: «Медицина», 2011. 526 с.
3. Про екстрену медичну допомогу: Закон України від 05.07.2012 р. №5081-VI. Редакція від 07.01.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17#Text> (дата звернення 27.04.2023).

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ БОКСЕРІВ НА ЕТАПІ ПОПЕРЕДНЬОЇ БАЗОВОЇ ПІДГОТОВКИ

С.А. Масленніков

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету фізичної
культури і спорту

Л.Д. Вострокнутов

кандидат юридичних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Сучасна система підготовки висококваліфікованих боксерів – це багаторічний цілеспрямований процес, ефективність якого залежить сам перед від раціонального планування. Згідно нормативних документів [1] на етапі попередньої базової підготовки формуються навчально-тренувальні групи, в які зараховуються підлітки віком 12-15 років, що мають досвід тренувань не менш двох років і успішно виконали нормативи. Метою етапу попередньої базової підготовки є підготовка вихованців до тренувальних та змагальних навантажень, необхідних для досягнення високих спортивних результатів. Ряд авторів зауважує, що саме на етапі попередньої базової підготовки закладаються основи для зростання спортивних досягнень, прогресу спорту та вдосконалення системи спортивного результату [2, 5].

Аналізуючи розподіл годин між напрямками підготовки на етапі попередньої базової підготовки спостерігаємо, що найбільшу кількість часу на рік в навчальній програмі виділяється на загальну підготовку. Але з року в рік збільшується обсяг годин відведених на спеціальну фізичну та техніко-тактичну підготовку. Вправи є більш специфічними, включають в себе технічну складову («школа боксу», робота на боксерських приладах, вправи на «лапах», бій «з тінню», умовний бій, вільний бій).

У багатьох видах спорту дослідники не спостерігають взаємозв'язку між спортивними результатами в підлітковому віці і подальшими досягненнями [2, 3]. Тому, доцільніше на цьому етапі сформуванню широке коло рухових навичок у вправах, що близькі за своїм характером до специфіки змагальної діяльності в обраному виді спорту [4], особливо обережно застосовувати гостро впливаючі тренувальні засоби.

Цей етап підготовки є початком формування індивідуальної манери бою. Спортсмени досягають своїх перших значних успіхів на змаганнях та за певні результати отримують спортивний розряд. Це вимагає від тренера та спортсмена розробки індивідуального плану підготовки, в якому враховуються індивідуальні психо-фізіологічні особливості бійця, недоліки у фізичній, техніко-тактичній підготовленості, вольових якостей, тощо. Боксерові надаються рекомендації для індивідуальних самостійних тренувань, що розвиває його навички самоорганізації, сприяє усуненню недоліків та індивідуалізує його техніку.

Отже, ефективність організації навчально-тренувального процесу боксерів залежить від планування тренувальних програм, врахування

вікових, анатомо-фізіологічних та психологічних особливостей тих, хто тренується.

Список використаних джерел

1. Діленья М. О., Остьянов В. Н., Комісаренко І. А., Гурович І. А., Шевчук Ю. В. Навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву та шкіл вищої спортивної майстерності. К. : Національний олімпійський комітет, 2009. 111 с.

2. Келлер В. С., Платонов В. М. Теоретико-методичні основи підготовки спортсменів. Л. : Українська Спортивна Асоціація, 1992. 270 с.

3. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практическое приложение : монография. К. : Олимпийская литература, 2004. 808 с.

4. Савчин М. П. Тренованість боксера та її діагностика. К. : Нора-прінт, 2003. 220 с.

5. Саласенко В. Формування техніко-тактичних умінь боксерів на етапі базової підготовки.

<http://dspace.cuspu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/305.pdf>

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В ОСВІТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

О.А. Мудревська, Я.О. Українцева

здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету
дошкільної освіти

В.Л. Григоренко

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії технологій і
методик дошкільної освіти

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Збереження здоров'я людини є однією з найактуальніших проблем сьогодення, яка розглядається науковцями на різних рівнях: здоров'я індивідууму, дослідження здорового способу життя соціальних груп та осередків, зокрема й освітніх закладів, здоров'язбереження населення України. У зв'язку з цим велике значення надається нині розробці й впровадженню в діяльність освітніх закладів здоров'язбережувальних технологій. Особливо гостро питання впровадження здоров'язбережувальних технологій набуває в роботі з дошкільниками, бо саме дошкільний вік є важливим періодом життя людини, коли відбувається процес розвитку дитячого організму.

Аналізуючи праці дослідників (О. Безпальченко, Ю. Бойчук, О. Василенко, Т. Журавель, Т. Лях та інші) підкреслимо, що саме завдяки здоров'язбережувальним технологіям в освіті у ЗДО створюються умови для дітей, в яких вони можуть почуватися комфортно та без стресу. Впровадження таких технологій сприяє покращенню медико-гігієнічних та

оздоровчих показників, а також позитивно впливає на інтелектуальний розвиток дитини.

Зазначимо, що однією з найбільш поширених й ефективних здоров'язбережувальних технологій є організація рухової діяльності дітей, яка включає в себе фізичні вправи, фізкультхвилинки, емоційні розрядки, гімнастику (пальчикову, коригуючу, дихальну), лікувальну фізкультуру, рухливі ігри, масаж, психогімнастику та багато іншого.

Враховуючи актуальність впровадження здоров'язбережувальних технологій в ЗДО, зазначимо, що саме їх уведення дає можливість здійснювати моніторинг фізичної активності дітей, проводити корегувальні заходи щодо покращення їх стану. Такі технології забезпечують правильну організацію освітнього процесу, в якому відбувається фізичний розвиток дітей відповідно до їх вікових особливостей, індивідуальних можливостей. Впровадження здоров'язбережувальних технологій не повинно призводити до перевантаження дитини й передбачає планування видів роботи з метою зниження втоми, зміну видів діяльності. Це у свою чергу можливе завдяки підготовці кваліфікованих працівників – дошкільних вихователів, які чітко працюють за здоров'язбережувальними технологіями в освітній діяльності.

Важливе місце в організації освітнього процесу за допомогою здоров'язбережувальних технологій займає також психологічна обстановка. У колективі ЗДО педагогу важливо побудувати дружні взаємовідносини в колективі, в якому будуть панувати доброзичливі стосунки та не буде місця цькуванню.

У цілому наголосимо, що створення умов для застосування здоров'язбережувальних технологій у роботі закладів дошкільної освіти має велике значення в реаліях сьогодення для формування гармонічно розвиненої особистості, сприяє підвищенню ефективності виховного процесу, формуванню у дітей з самого раннього віку орієнтирів щодо здорового способу життя.

Список використаних джерел

1. Вільчковський Е. С. Організація рухового режиму дітей 5-10 років у закладах освіти. Запоріжжя, 2006. 228с.
2. Левшунова К. В. Здоров'язберігаючі технології як чинник психічного благополуччя дошкільника. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 2. С. 197-205.
3. Волошина Л. Організація здоров'язберігаючого простору. *Дошкільне виховання*. 2004. №1. С. 114-117.

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТРАВМАТИЗМУ ПІД ЧАС САМОСТІЙНИХ ЗАНЯТЬ БАСКЕТБОЛОМ

А.В. Мусієнко

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 017

Фізична культура і спорт

Ж.О. Цимбалюк

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Харків, Україна

Баскетбол та його сучасні різновиди на сьогодні є одними з найпоширеніших засобів фізичного виховання серед учнівської молоді, які сприяють розвитку всіх рухових якостей, але характеризується високим динамізмом гри, що не рідко призводить до травм [4].

Баскетбол відноситься до складно-координаційних, контактних видів спорту, а за результатами ряду дослідників є одним з самих травматичних ігрових видів [1, 2]. Найпоширенішими травмами баскетболістів є травми зв'язкового апарату, гомілковостопного суглобу, забиття, розтягування бокових та хрестоподібних зв'язок, а також ушкодження та розтягування зв'язок пальців та кісток рук [4].

Враховуючи високу популярність цього виду серед засобів самостійних занять молоді, необхідно навчити гравців заходам попередження травматизму. Так, серед основних факторів, що призводять до травмувань у баскетболі стають незадовільний стан майданчика, невідповідність взуття спортсмена, невірне комплектування команд під час ігор (різний рівень технічної та фізичної підготовленості гравців), порушення правил гри [5]. Але найдієвішим заходом попередження травматизму є достатній рівень підготовленості (постійне розтягування та помірне навантаження сухожилів) та якісна розминка перед іграми (поступовий розігрів організму, розтягнення робочих м'язів та сухожилів) [3, 4].

Особливої уваги заслуговують питання пов'язані зі станом здоров'я. Колись травмовані ділянки потребують додаткової підготовки (розтягнення, самомасаж) та фіксування (еластичний бинт, наколінник). Перерви в заняттях спортом, що були пов'язані з хворобою, ведуть до зниження функціональних можливостей організму і його фізичних якостей та потребують поступового повернення до попередніх навантажень. Часті тренування можуть визвати стани втоми, перевтоми і пере тренуваності, якщо не забезпечити належні засоби відновлення. Під час таких станів знижується увага та сконцентрованість, що сприяє зіткненню гравців, а в м'язах відбувається накопичення продуктів розпаду, що негативно відбивається на силі їх скорочення, розтягуванні, розслабленні [2, 3].

Отже, гра в баскетбол – це не тільки засіб активного та корисного відпочинку, а й ефективний засіб фізичного виховання. Ця динамічна гра розвиває в людині фізичні якості, сприяє вихованню моральних якостей, але за умови безперервного, спланованого впливу. Тому для мінімізації перерв в

тренуваннях, пов'язаних з травмами, потрібно свідомо ставитись до свого здоров'я, ні нехтувати часом на розминку.

Список використаних джерел

1. Поплавський Л. Ю. *Баскетбол*. Київ, Олімпійська література, 2004. 444 с.
2. Тучинська Т. А., Руденко Є. В. *Баскетбол: навчально-методичний посібник*. Черкаси, ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2015. 95 с.
3. Хосе Мария Бусета и др. *Баскетбол для молодых игроков*. Европа, ФИБА, 2005. 362 с.
4. Цимбалюк Ж. О., Несен О. О., Мусієнко А. В., Юрченко І. М. *Баскетбол та його різновиди у фізичній культурі дітей: навчально-методичний посібник*. Харків, ХНПУ, 2022. 114 с.
5. Режим доступу: <http://ukrbasket.net/?ret=home> Офіційний сайт Федерації баскетболу України.

ІНФОРМАЦІЙНА ЗАЦІКАВЛЕНІСТЬ ТЕМОЮ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ

О.В. Пивоваров

кандидат медичних наук, асистент

Харківський національний медичний університет

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти з педагогіки та
адміністрування освіти

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
Харків, Україна

Актуальність дослідження. Тема здоров'я збереження – актуальне питання сучасної науки та освіти у теперішній час. Забезпечення здоров'я кожного здобувача освіти є однією з найбільш важливих і актуальних. Одне з важливих завдань закладів вищої освіти – формувати здоров'язберігаючу компетентність через виховання фізично, психічно і морально здорового покоління, розвиток зрілої особистості, здатної удосконалювати себе, готової до активного творчого життя в незалежній державі [1].

Мета – визначити засобами системи Google рівень зацікавленості темою здоров'язбереження в Україні у порівнянні з іншими державами.

Метод дослідження – пошуковий інструмент Google Trends [1], це онлайн-сервіс для оцінки зацікавленості аудиторії користувачів через аналіз пошукових запитів в заданій точці планети протягом інтервалу часу. Можливості Google Trends дозволяють отримати відомості про динаміку числа пошукових запитів для оцінки та використання в дослідницькій діяльності.

Виклад одержаних результатів. Для досягнення мети здійснено пошуковий запит у Google Trends терміну «здоров'я збереження українською мовою у порівнянні з терміном «здоров'я» в Україні та Польщі, Литві, Латвії, Естонії, Румунії та у всьому світі за останній рік станом на 15 квітня 2023 року.

Додатковим виміром рівня зацікавленості є аналіз пошукових запитів у цих же країнах англійською мовою. Результати пошуку представлені в табл.1.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз пошукових запитів теми «здоров'язбереження» в Google Trends з часовим періодом останній рік

Країна	Рівень зацікавленості у балах Google Trends за останній рік даними темами українською та англійською мовами		
	Здоров'я	Здоров'язбереження	Health care
Україна	57	1	11
Польща	4	1	46
Литва	0	0	24
Латвія	0	0	20
Естонія	0	0	17
Румунія	0	0	15
Увесь світ	1	1	90

Джерело: складено автором

Як видно з табл.1, весь світ на високому рівні (у середньому 90 балів із 100) цікавиться темою «здоров'язбереження», що є позитивним і до чого треба прагнути. Кількість англійських запитів в Україні є високою, вірогідно буде мати тенденцію до зростання та досягне рівня інших європейських країн, представлених у дослідженні. В Україні на високому рівні цікавляться темою «здоров'я», інтерес до терміну «здоров'язбереження» поки формується. Інтеграція інформаційного простору та залучення технологій здоров'язбереження, прийнятих в інших країнах Європи та світу сприятиме формуванню зацікавленості темою «здоров'язбереження».

Висновки. В Україні більша зацікавленість темою «здоров'я», а не його збереженням, що потребує додаткової інформаційної і просвітницької роботи у закладах вищої освіти. Перспектива подальших наукових досліджень полягає у впровадженні нових методів в освітньому процесі для удосконалення компетентнісно-орієнтованого підходу до здоров'язбереження.

Список використаних джерел

1. Гнатюк О.В. Формування здоров'язберезувальної компетентності у здобувачів освіти в сучасних умовах навчання. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/718145/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D0%BF%D0%B4%D1%84.pdf>.

2. Як користуватися сервісом Google Trends. URL: <https://adwservice.com.ua/uk/yak-korystuvatysya-servisom-google-trends>.

НЕТРАДИЦІЙНІ ФОРМИ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ В ДОШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

О.В. Полікарпова

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету дошкільного навчання

І.О. Ларіна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії, технологій та методик дошкільної освіти

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Дитинство – провідний період у формуванні здоров'я дитини. Вихователь повинен вміти зацікавити дітей оздоровчою діяльністю, сприяти підвищенню їх рівню фізичної підготовки, залучити до здорового способу життя. Але на сьогоднішній день діти втрачають інтерес до традиційних форм фізичної діяльності. Тому у зв'язку з цим є актуальним пошук та розробка нових, цікавих для дошкільнят форм фізичної діяльності.

Останнім часом набувають все більшої популярності наступні форми:

1. Фітнес та фітнес-йога – є популярними напрямками, за дослідженнями науковців, ці види гімнастики несуть позитивний вплив на дитячий організм, також впливають на розвиток психічного, функціонального та фізичного стану дітей.

2. Танцювальна аеробіка – це своєрідне поєднання загальнорозвивальних вправ, бігу, стрибків, елементів танцю, та інших гімнастичних вправ, які розвивають спритність, гнучкість, координацію рухів дитини.[1, с. 18-21]

3. Танцювальна ігрова гімнастика «Са – Фі – Денсе», в основі якої є ритмічна гімнастика та аеробіка. Метою цієї програми є сприяння всебічному розвитку особистості дошкільника засобами танцювально – ігрової гімнастики.

4. Аквааеробіка – відносно новий інноваційний напрямок фізичного розвитку дитини. Під цим терміном розуміється використання вправ різної спрямованості – це ігри у воді, спортивне та прикладне плавання, релаксаційні вправи, тощо. Аквааеробіка зумовлює збільшення резистентності організму до впливу зовнішнього середовища, від плавання вона відрізняється тим, що вправи тут виконуються не лише в горизонтальному положенні, а й у вертикальному. Такі заходи сприяють розвитку та зміцненню мускулатури тіла людини. [1, с. 21-25]

5. Дихальна гімнастика – покращує розвиток легенів дітей, Дихальні вправи використовують вранці та після денного сну. Також дихальні вправи корисні для заспокоєння дитини, налагодженню спокійного, плавного дихання. [2, с. 32-37]

6. Використання елементів самомасажу кистей рук, стоп, ці види масажів відіграють особливу роль, оскільки на долонях та стопах знаходяться рефлексогенні зони, які відповідають за функціонування внутрішніх органів

людини. У дошкільному віці можна спрощувати такий масаж, використовуючи масажні доріжки для гуляння босоніж, а для масажу рук використовувати предмети з різними поверхнями, на які можна натискати пальцями, м'яти тощо.

Усі ці інноваційні технології у фізичному розвитку дитини набирають усе більше популярності, адже сприяють загальному покращенню фізичного та емоційного стану дітей, є для них новими та цікавими. Дошкільник пізнає своє тіло за допомогою простих вправ, що мають своє місце у повсякденній діяльності дитини. [3, с. 10-14]

Список використаних джерел

1. Томенко О. А., Старченко А. Ю. Фізкультурна освіта старших дошкільнят: інноваційна технологія : монографія. Суми, 2016. 169 с.
2. Чустрак А. П. Нетрадиційні види гімнастики ПНПУ імені К. Д. Ушинського. Одеса, 2021. 39 с.
3. Маковецька Н. В., Коваленко Ю. О., Конох О. Є. Нетрадиційні методи оздоровлення дітей дошкільного віку : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2005. 124 с.

БІОЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАВЛЕННЯ ПІДЛІТКІВ ДО ПРОБЛЕМИ АБОРТУВАННЯ

А.В. Поповічук

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету
природничої, спеціальної та здоров'язбережувальної освіти

О.О. Пінський

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри ботаніки

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

В усьому світі кожного року до 1 мільярда дітей наражаються на насильство, зокрема сексуального характеру [1]. В Україні кількість таких злочинів, що вчиняються до дітей, зросла за останні кілька років [2]. За даними соціологічних досліджень [2], [3], кожна п'ята дитина в нашій державі потерпає від сексуального насильства, яке може призводити до небажаної вагітності, що, у свою чергу, є однією з причин зробити аборт.

Аборт – це одна з основних біоетичних проблем, про яку говорять лікарі, біологи, педагоги, правозахисники, представники релігійних конфесій. Сьогодні у всіх країнах світу широко поширені дискусії між прихильниками та противниками абортів.

Актуальність обраної нами теми полягає в тому, що, на жаль, в Україні біоетичні проблеми не стали ключовими в змісті шкільних програм та підручників з біології. У сучасних підлітків не сформоване біоетичне мислення, яке є сукупністю моральних, духовних принципів, норм і правил поведінки в суспільстві.

З метою дослідження ставлення підлітків до однієї з актуальних проблем сьогодення – ранньої вагітності та абортів, що певним чином

свідчитиме про рівень сформованості біоетичного мислення та виховання, у березні 2023 року на базі Краснокутського ліцею №1 Краснокутської селищної ради Богодухівського району Харківської області нами було проведено анонімне онлайн опитування школярів. В опитуванні взяли участь 90 підлітків віком від 14 до 17 років: дівчата (67%) та хлопці (33%).

Анкетування показало, що 12% підлітків мають ранні статеві стосунки. Перший статевий акт відбувся: до 14 років у 3% респондентів, у віці 14-15 років – 7%.

Лякає той факт, що позитивно до абортів неповнолітніх ставиться 44% опитаних. На запитання: «Чи змогли б ви особисто позбутися власної дитини?» 18% відповідають «так» (серед респондентів, які обрали такий варіант відповіді, дівчат утричі більше, ніж хлопців), а 35% зроблять це «в залежності від обставин». Така страшна статистика вражає. Найбільш поширеними причинами абортів підлітки вважають зґвалтування (72%), небажану вагітність (53%), недостатнє матеріальне забезпечення (53%) та психологічну неготовність до народження дитини (48%).

Аналіз результатів анкетування підлітків показали, що в учнів 14-17 років низький рівень сформованості біоетичного мислення.

Замість вбивчого рішення підлітка зробити аборт біоетичний шлях передбачає звернення по допомогу до фахівців, які зможуть надати різнобічну підтримку, медичну опіку, допомогу матері й дитині. Саме вчитель може та повинен донести учням, що біоетика – це система уявлень про моральні межі проникнення людини в глибину не лише навколишнього, але й свого власного морально-внутрішнього середовища; сформувані в процесі вивчення навчального предмету біології основи свого щоденного біоетичного мислення і дій, зацікавлено розглядати біоетичні проблеми та пропонувати шляхи вирішення таких проблем.

Список використаних джерел

1. INSPIRE: дії для впровадження семи стратегій задля припинення насильства стосовно дітей. Одеса, Одеський Благодійний Фонд «Шлях до дому», 2019 р. URL: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/272996/9789241514095-ukr.pdf?ua=1>

2. Аналітичний звіт за результатами кількісного дослідження на тему «Сексуальне насильство над дітьми та сексуальна експлуатація дітей в Інтернеті в Україні» / МБО «Служба порятунку дітей» у партнерстві з Уповноваженим Президента України з прав дитини. Агенція Proinsight Lab. 2020. 124 с. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2021/03/Zvit-Seksualne-nasylystvo-nad-ditmy-ta-seksualna-ekspluatatsiya-ditej-v-Interneti-v-Ukrayini.pdf>

3. Сексуальне насилля в Україні: від усвідомлення до захисту. 2021. Дослідницька агенція Fama. URL: https://fama.agency/wp-content/uploads/2021/11/Zvit_Seksualne-nasylyya_2021-1.pdf

ФОРМУВАННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ ПРАВИЛЬНОЇ ПОСТАВИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТАНЦЮВАЛЬНИХ ВПРАВ

А.В. Пушко

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету дошкільної освіти

В.Б. Спужак

старший викладач кафедри теорії, методики і практики фізичного виховання Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди Харків, Україна

За словами відомих педагогів у дошкільний період починають формуватися основи психічного і фізичного здоров'я дитини, утворюються нові риси характеру, набуваються важливі вміння і навички. У зв'язку з цим особливе значення відводиться правильно організованому фізичному вихованню в умовах дитячого садка і сім'ї. Для правильної роботи органів дихання, кровообігу, травлення, для нормальної діяльності нервової системи велике значення має правильно сформована в дошкільному дитинстві постава. Спираючись на відомості Міністерства охорони здоров'я України, відмітимо, що фізіологічні вигини хребта у дітей формуються до 5-7 років. Окостеніння хребців ще не відбувається, і хребет еластичний. У зв'язку з цим за несприятливих умов зовнішнього середовища можуть з'явитися різні порушення постави, які характеризуються такими ознаками: голова опущена, спина зігнута, плечі висунуті вперед, що в майбутньому може призвести до викривлення хребта. Тому важливо знати які існують причини порушення постави. А серед них: неправильне сидяче положення, неправильно підібрана висота стільця, ці фактори можуть призвести до збільшення або зменшення вигинів у шийному, грудному чи поперековому відділі хребта або до його викривлення. Ще однією причиною може бути недостатнє фізичне навантаження, через це м'язи стають слабкими. Танці діють на мотиваційно – емоційну сферу, створюють інтерес до рухової діяльності і позитивно впливають на формування постави. Додавання у танцювальні рухи фізичних вправ вирішують різноманітні завдання фізичного виховання, формують культуру рухів, розвивають гнучкість, вдосконалюють координацію, зміцнюють «м'язовий корсет». Тому танці – це один з засобів допомогти дошкільнятам зміцнити здоров'я та позбутися проблем зі спиною у майбутньому. Крім того, на нашу думку, танці можуть стати цікавою та забавною активністю для дітей, що дозволить їм бути більш активними та енергійними. Приводимо декілька ідей, які можуть допомогти формувати правильну поставу у дошкільнят за допомогою танцювальних рухів:

1. Використання м'яких іграшок.

Такі ігри та вправи можуть допомогти у збалансуванні м'язів, що підтримують правильну поставу і привчають дітей свідомо контролювати своє тіло. Також такі танцювальні вправи можуть включати різні рухи з киданням, ловленням, перетягуванням іграшок.

2. Дії з імітацією рухів тварин.

Цей вид вправ дуже веселий та цікавий для дітей. Вони допомагають дітям покращити гнучкість, розвинути координацію та зміцнити м'язовий корсет. Наприклад, імітація рухів kota може допомогти розігнути хребет та підтримати його правильну форму, що допоможе у попередженні болю в спині.

3. Танцювальні рухи з використанням музики та ритму.

Використання музики та ритму може бути дуже корисним для покращення постави, оскільки це сприяє розвитку координації рухів, гнучкості, сили та стійкості. Коли діти танцюють, то працює багато м'язів, зокрема м'язи спини, ніг та стегон. Регулярне виконання рухів, характерних для танцю, допомагає зміцнити та розслабити ці м'язи, що може підвищити гнучкість та стійкість тіла. Крім того, танці можуть допомогти покращити координацію рухів. Адже танець вимагає точного контролю над тілом та рухами, а також співпраці з музикою та ритмом. Виконуючи танцювальні вправи, діти тренують свої реакції та здатність координувати різні частини тіла.

4. Танцювальні вправи з використанням різних інструментів, таких як хустинки, мітли, палички тощо.

Дослідження показують, що використання різних інструментів у танцях може збільшити ефективність формування правильної постави у дітей дошкільного віку. Наприклад, використання хустинок у танцях може поліпшити гнучкість та координацію рухів, а використання мітелок та паличок може допомогти дітям правильно вирівнювати спину та розробляти правильну поставу. Важливо, дотримуватися правил безпеки при проведенні танцювальних занять з дітьми, включаючи проведення розминки та розтяжки перед початком занять, використання спеціального обладнання (якщо необхідно), контроль за технікою виконання рухів, тощо.

Список використаних джерел

1. Калашнікова, О. В. Фізичне виховання дітей дошкільного віку. К. : Книга, 2012. 288 с.
2. Полянська, Л. І. Особливості формування правильної постави у дітей дошкільного віку. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2016. № 4. С. 45-48.
3. Кузьменко, І. В. Методика викладання танців з хустинками в дошкільному навчальному закладі. 2018. № 2. С. 78.

ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ – НЕВІД’ЄМНА СКЛАДОВА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Д.С. Сарсембаєв

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету
протиповітряної оборони

О.В. Сіянюк

підполковник, викладач кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної
підготовки і спорту

Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба
Харків, Україна

Людина сьогодні звикла сподіватися не на захисні сили свого організму, а на могутність медицини. А відомий академік Микола Амосов стверджував: «Щоб бути здоровим, потрібні власні зусилля, постійні і значні. Замінити їх не можна нічим» [1].

Здоров’я це сукупність фізичних, духовних, соціальних якостей людини, що є основною її довголіття і необхідною умовою здійснення творчих планів, умовою високої працездатності, створення міцної сім’ї, народження і виховання дітей [3]. Здоров’я людини, як складне явище, ототожнює високу працездатність, гарний настрій, упевненість у собі. Фізичне здоров’я дає гарне самопочуття, бадьорість, силу. Психічне здоров’я дарує спокій, чудовий настрій, доброту, веселість. Соціальне здоров’я забезпечує успішність у навчанні. Але ніщо з цього не дається задарма. Для того, щоб зберегти своє здоров’я, треба докладати неабияких зусиль.

У роботах ряду дослідників зазначено, що стан здоров’я людини залежить на 20% від спадковості, на 10% від рівня розвитку медицини, на 20% від стану довкілля, на 50% від способу життя [2]. Тому справедливі є слова: «Ваше здоров’я у ваших руках». Люди давно переконалися, що на здоров’я впливає безліч чинників, і найголовніший з них – це спосіб життя.

Спосіб життя – це сукупність стійких форм життєдіяльності людини, які визначають її життєвий шлях [2]. Це – сукупність її звичок. Якщо, людина з дитинства, з молодих років постійно й наполегливо дбає про своє здоров’я, вона в основу своєї життєдіяльності закладає такі стійкі корисні звички, навички, поведінку, спосіб мислення, сприйняття оточуючих і себе, які й визначають основний її напрямок – шлях здоров’я. Вона обирає здоровий спосіб життя.

Здоровий спосіб життя передбачає дотримання виконання певних правил, що забезпечують гармонійний розвиток, високу працездатність, духовну рівновагу та здоров’я людини. В основі здорового способу життя лежить індивідуальна система поведінки й звичок кожної окремої людини, що забезпечує їй потрібний рівень життєдіяльності й здорове довголіття. Здоровий спосіб життя – це практичні дії, спрямовані на запобігання захворювань, зміцнення всіх систем організм й поліпшення загального самопочуття людини [2].

Звички, які завдають шкоди здоров'ю, життю людини або не відповідають культурним нормам суспільства, в якому живе людина – шкідливі [2]. Найбільш шкідливими звичками, які можуть сформуватись у учнівської молоді, є куріння та вживання алкоголю, наркотичних речовин. Саме ці звички згубно впливають на організм, який формується і ще не має належно рівня захисту від зовнішніх і внутрішніх несприятливих чинників, що часом призводять до незворотних процесів здоров'ї людини.

Список використаних джерел

1. Амосов М. М. Роздуми про здоров'я. К. : Знання, 2014. С. 32–38.
2. Карпова І. Б., Корчинський В. Л., Зотов А. В. Фізична культура та формування здорового способу життя : навч. посіб. К. : КНЕУ, 2005. С. 4–12.
3. Retrieved from URL: <https://sesivne.gov.ua/news/zdorovij-sposib-zhittya-%E2%80%93-shlyah-do-zdorov%E2%80%99ya>

ФАКТОРИ, ЩО ПЛИВАЮТЬ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІВ

К.Г. Семенчук

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти українського мовно-літературного факультету

Ж.О. Цимбалюк

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

З плином часу і змінами у світі змінюються і вимоги до представників такої важливої і відповідальної професії, як вчитель.

«Перетворення» світу відбувається водночас з перетворенням педагога як особистості: вчитель має оволодіти здатністю визнавати, розуміти, усвідомлювати і приймати можливість існування різних точок зору, різних думок з приводу тієї чи іншої ситуації, володіти вміннями вести дискусії й на висококультурній основі вирішувати непорозуміння і можливі розбіжності, що можуть виникати в процесі обговорення певної теми [1]. Це передбачає вміння відмовлятися від власних принципів на користь залагодження конфліктів, суперечок, розбіжностей в поглядах тощо, в ситуаціях, коли інтереси суспільства ставляться вище інтересів конкретної особи.

До педагога також висуваються підвищені вимоги до організаторських умінь. Вчитель має бути лідером, професійно-компетентним керівником, здатним організовувати робочий процес і управляти ним, корегувати у разі потреби [2]. Слід зазначити, що в процесі навчально-виховної роботи проявляються такі пов'язані між собою функції (види діяльності) вчителя: діагностична; конструктивно-проектувальна; орієнтаційно-прогностична; організаторська; інформаційно-пояснювальна; аналітико-оцінна; дослідницько-творча; комунікативно-стимуляційна.

Всі ці вищезазначені види діяльності впливають на успішність організації і проведення навчального процесу [4]. Але не слід забувати про

те, що вчителі велику частину своєї роботи проводять в несприятливих для здоров'я умовах. Накопичувана перевтома систем організму спричиняє спочатку виникнення в них хвороб, а згодом до зниження розумової працездатності, емоційного та морального перенавантаження. Психічне здоров'я безпосередньо залежить від фізичного, а емоційна і психічна витривалість зберігають загальний емоційний тонус впродовж робочого дня [3].

Тому регулярність занять будь-яким видом фізичної активності стає життєвонеобхідною для підтримки професійного довголіття вчителя, впливають на його фізичний стан та стримують розвиток низку професійних захворювань.

Список використаних джерел

1. Баранюк І. Зміст і структура поняття «професіограма вчителя». *Наукові записки. Випуск 83. Серія: Педагогічні науки: 5 ч.* Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. С. 23–30.

2. Семенчук К. Г., Цимбалюк Ж. О. Вимоги до фізичної готовності в професійній діяльності вчителів. *Фізична культура і спорт. Виклики сучасності: збірка тез доповідей II науково-практичної конференції.* Х. : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022. С. 77–80.

3. Піддубний О. Г., Цимбалюк Ж. О., Гогіна Т. І., Коновалов В. В. Організаційно-методичні основи побудови процесу фізичного виховання студентів педагогічних вищих навчальних закладів: навч. посібник для організаторів занять з фіз. виховання. Х. : ХНПУ, 2012. 201 с.

4. Цимбалюк Ж. О., Козєєв І. В. Фактори впливу на рівень функціонального стану організму педагогів в процесі роботи. *Вісник Сковородинівської академії молодих учених.* Х. : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2019. С. 30–34.

ЛОГОРИТМІКА У КОРЕКЦІЙНО-ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗНМ

Є.Р. Суровцова

здобувач вищої освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта

В.В. Партола

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики викладання природничо-математичних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Розповсюдженим серед дітей дошкільного віку порушенням мовлення є його загальне недорозвинення (ЗНМ). Дане порушення негативно позначається на сприйманні мови дитиною, висловлюванні власних думок, а згодом і на формуванні особистості дитини. Усвідомлюючи свій недолік, діти часто стають мовчазними, сором'язливими, нерішучими, що не може не позначитися на їх особистісному розвитку, майбутній навчальній діяльності.

Тому так важливо своєчасна виявлення ЗНМ у дітей з подальшим їх включенням у корекційно-логопедичну роботу.

Своєрідність розвитку словникового запасу, граматичної будови, зв'язного мовлення у дітей з ЗНМ описана в дослідженнях Р.І. Лалаєвої, Н.В. Ніщевої, Ю.В. Рібцун, Л.І. Трофименко та ін.

Так, під загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ) у дітей з нормальним слухом і збереженим інтелектом розуміють таку форму мовленнєвого порушення, при якій порушено формування всіх компонентів мовленнєвої системи, які відносяться як до звукової, так і до смислової сторони мовлення.

Дослідники сходяться на думці, що, не дивлячись на різне походження та різну структуру даного порушення, у всіх дітей із ЗНМ є типові відхилення, що вказують на системне порушення їх мовленнєвої діяльності. Так, нерідко таке порушення мови супроводжує недорозвинення ритмічного слуху, що позначається на якості співу дитини, роз'єднаності музики і ритму рухів, неможливістю узгодження власних рухів з музикою.

Введення в корекційну роботу з подолання ЗНМ логоритмічних занять, що передбачають поєднання мовлення з рухом та музикою, будуть сприяти розвитку відчуття ритму, нормалізації та регулюванню темпу вимови у дитини з ЗНМ.

Такі заняття можуть включати словесні, практичні та ігрові методи. Так, словесні методи допомагають в осмислюванні поставлених завдань. До них належать: короткий опис і пояснення нових рухів; пояснення, що супроводжує показ руху; бесіда, яка випереджає введення нових вправ; питання для перевірки усвідомлення дій дитиною; команди, розпорядження і сигнали (лічилки, ігрові зачини тощо); словесні інструкції тощо.

Практичні методи – забезпечують дієву перевірку правильності сприйняття руху на власних м'язово-моторних відчуттях.

Ігровий метод, близький до провідної діяльності дітей, найбільш емоційно-ефективний. Так, змагальний метод використовується з метою вдосконалення вже відпрацьованих рухових навичок, виховання морально-вольових рис особистості.

Отже, одним із поширених серед дітей дошкільного віку порушенням мовлення є ЗНМ. Впровадження логоритмічних занять у корекційну роботу з дітьми із ЗНМ допомагає розвитку відчуття ритму, нормалізації та регуляції темпу вимови дитини, що, у свою чергу, сприяє активізації мовлення дитини та посилює вплив від корекційно-логопедичних занять.

Список використаних джерел

1. Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення : програмно-методичний комплекс. К., 2012. 258 с.

2. Солодовник М. К., Безверха І. Г. Застосування логоритмічних вправ у роботі з дітьми із загальним недорозвиненням мовлення. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації (14 квітня 2017 року, м. Суми)*. с. 145–148. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/5643/1/Solodovnyk.pdf>.

3. Шеремет М. К. Логопедія. Підручник. К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. 376 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАНДАЛОТЕРАПІЇ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

К.С. Товкайло

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету
дошкільної освіти

М.В. Чернявська

кандидат педагогічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

В останні часи в умовах воєнного стану все більше дітей починають відчувати страх, тривогу, нервові напруження, що супроводжується іноді неадекватною поведінкою. Така ситуація потребує особливої уваги як з боку батьків, так і вихователів закладів дошкільної освіти, яким необхідно об'єднати зусилля для подолання негативних наслідків навколишнього життя і допомогти дитині врівноважити емоційний стан.

Найбільш дієвим засобом для корекції психоемоційного стану і покращення самопочуття дитини є арт-терапія («лікування мистецтвом»), яка вважається ефективним і безпечним методом при роботі з дітьми дошкільного віку. Одним із напрямків арт-терапії є образотворча діяльність в усіх її різновидах: дизайн, живопис, скульптура, графіка, займаючись якою діти позбавляються агресії та негативних почуттів, думок, налагоджують контакти з оточуючими людьми. Крім того дитяча творчість сприяє сенсорному розвитку дітей через розрізнення кольорів, форм, розуміння засобів художньої виразності, у них активізуються мисленеві процеси, удосконалюються навички самоконтролю, підвищується їхня самооцінка [3, с. 13-14].

Цікавим і ефективним методом арт-терапії вважається мандалотерапія (перекладається слово «мандала» як «коло»), що передбачає розфарбовування дітьми мандал – циркулярних круглих зображень, що вважаються символами Всесвіту і материнського лона, і створення власних із природного матеріалу, крупи, мозаїки, гудзиків тощо. Використання мандалотерапії дозволяє діагностувати та корегувати емоційний стан дитини, активізувати її ресурсний стан, допомагає набутти впевненості, гармонізувати внутрішній баланс, позбутися відчуттів страху, розкрити творчий потенціал [1, с. 382; 2, с. 195].

У закладах дошкільної освіти використовують мандалотерапію як під час групових занять, так і в індивідуальній роботі. Спочатку дітям пропонують для розфарбування більш прості візерунки, які поступово ускладнюють. У подальшому діти набувають навичок самостійного створення мандал. Так, зокрема, у віці від одного до двох років малюкам надається порожнє коло для малювання, від трьох до п'яти років пропонують

для розфарбовування вже готові мандали, стимулюючи поступово до створення власних у віці від шести до семи років. Важливо, що дітям для розфарбування пропонують самостійно обирати мандали і кольорову гамму, також і у випадку роботи з іншим матеріалом під час створення власних мандал. Вихователь має дотримуватися правила не втручання у творчий процес дитини. Наприкінці заняття вихователь пропонує дітям дати назви своїм роботам і підводить їх до невимушеної бесіди з приводу почуттів і переживань, які вони відчували у процесі виконання завдань.

Отже, використання мандалотерапії в умовах закладу дошкільної освіти має широке значення. З одного боку, це розвиток психічних процесів дитини, розкриття її творчого потенціалу, а з іншого – позбавлення від емоційної напруги. Не маючи ні обмежень, ні протипоказань, мандалотерапія є безпечним і ефективним методом при роботі з дітьми дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посібник. Ч.1: Львів : ЛьвДУВС, 2020. 232 с.

2. Калька Н. М., Одинцова Г. Ю. Емпіричне дослідження особистісних переживань засобами мандалотерапії (під час карантину через пандемію коронавірусу в Україні). *Соціально-правові студії*. 2020. Вип. 3 (9). С. 193-201.

3. Кошель А. П., Кульбако Н. П. Використання елементів арт-терапії в умовах освітнього процесу закладів дошкільної освіти: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта», методистів, вихователів закладів дошкільної освіти та батьків дітей дошкільного віку. Чернігів: ФОП Баликіна О.В., 2020. 90 с.

ХОДЬБА – ЯК ОДИН ЗІ ЗАСОБІВ БОРОТЬБИ З ЗАЙВОЮ ВАГОЮ В ГРУПІ ЛІКУВАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Т.Т. Федьо

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету
протиповітряної оборони

А.В. Гришко

майор, викладач кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної
підготовки і спорту

Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба
Харків, Україна

Ходьба як будь-яка інша фізична вправа спалює калорії, а разом із ними і жиру тканину [1]. Для військовослужбовця, який починає боротьбу із зайвою вагою після затяжної хвороби, а також військовослужбовців які за станом здоров'я знаходяться у групі лікувальної фізичної культури, це чудовий варіант доповнення роботи над собою, ходьбу можна чергувати із заняттями в залі, басейні, велосипедом, тощо. Найважливіший аспект ходьби для схуднення в її доступності та можливості побудувати регулярний графік. Тіло та мозок звикнуть до нього за 3-4 тижні. Можна починати з двох-трьох

занять на тиждень по 20-30 хвилин і поступово доводити їх до шести-семи, збільшувати час та інтенсивність ходьби. Якщо звичайна та швидка ходьба даються легко можна включити підйоми по сходах та заходи в гірку, пробувати легкий біг на місці та інші активності [3].

Було проведено дослідження яке показало зменшення ваги на 10 % після п'яти місяців щоденної ходьби швидким кроком серед десяти військовослужбовців які знаходяться у групі лікувальної фізичної культури з вагою 90-100 кілограм. При цьому час щоденної ходьби поступово збільшувався з кількох хвилин до години, а ефект у вигляді зниження ваги почав виявлятися після досягнення 30-хвилинного показника [3].

Якщо при ходьбі тривалістю 30-50 хвилин не виникає сильної втоми, можна займатися 3-4 рази на тиждень, через день. Відповідно, один день тренувальний та один відпочинку [3]. Для більш фізично підготовлених військовослужбовців можна ходити 5-7 днів на тиждень, влаштовуючи відпочинок за потребою та робити тренування різної інтенсивності ходьби та тривалості. Наприклад, у вихідні можна влаштувати тривалу прогулянку на 2-3 години [3]. Оскільки ходьба не є виснажливим видом фізичних вправ, нею можна займатися щодня. Це допоможе: скинути кілька зайвих кілограмів, наситити організм киснем, розслабити м'язи ніг, заспокоїтися та розслабитися.

Скандинавська ходьба – це прогулянка зі спеціально пристосованими жердинами. Займаючись ходьбою у скандинавському форматі, ми включаємо в роботу дещо інші частини тіла, ніж при звичайній прогулянці. Особливо зміцнюються м'язи рук, що робить їх сильнішими [1]. До роботи також залучаються м'язи, що підтримують правильну поставу хребта, що може значно покращити самопочуття військовослужбовців, які борються з болями у спині, для яких не рекомендовано традиційні форми силових тренувань, йоги чи кардіо [2].

Скандинавська ходьба робить фігуру стрункішою і збільшує фізичну працездатність тіла. Тут також можна вільно збільшувати навантаження та довжину прогулянки. Жирова тканина навколо живота, талії та стегон зменшиться. Регулярні тренування зі скандинавської ходьби також повинні доповнюватися збалансованою дієтою, здоровим способом життя та відповідним часом відновлення після них [1].

Список використаних джерел

1. Артем'єва Ю. Фітнес як система зміцнення здоров'я. Фізичне виховання в школах України, № 6, 2009. С. 1–37.
2. Сазанова І. О. Стретчинг – як метод розвитку фізичних якостей: навч. посіб. для самостійної роботи студентів I-VI курсів. Запоріжжя : ЗДМУ, 2019. 74 с.
3. Фізичне виховання: теоретико-методологічні основи шейпінгу: навч. посібник для студентів, які відвідують секцію шейпінгу. Укладачі Г. Л. Бойко, С. У. Шарафутдінова, Т. Г. Козлова. К. : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 139 с.

ВПЛИВ ЗАНЯТЬ БОКСОМ НА РОЗВИТОК ОРГАНІЗМУ

М. Яровий

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету фізичного виховання і спорту

Л.Д. Вострокнутов

кандидат юридичних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

На сьогодні бокс набирає все більшої популярності серед одноборств завдяки своїй доступності та відсутності обмежень (за зростом, реакцією, статуєю). Ряд авторів вважають, що бокс – компенсаторний вид спорту, де недолік одних якостей можливо компенсувати іншими [1, 4, 5].

Серед головних вимог до досягнення високих результатів у боксі є гарна фізична, функціональна, технічна підготовленість, але найбільшого значення має здатність до творчих дій, бо під час бою важливе вміння миттєво переключатись з атакуючих дій на захисні та знову контратакувати.

Бокс – ударний вид одноборства, який висуває особливі вимоги до сенсомоторики, швидкісної витривалості і психологічної стійкості [2, 4] та навантажує всі функціональні системи організму: опорно-м'язовий апарат, серцево-судинну систему, сенсомоторну і психічну [3, 6].

Нервова система спортсмена зазнає великого навантаження із-за постійних змін в бою, необхідністю коригування тактики бою та техніки ациклічних рухів [2, 4]. Заздалегідь опановані технічні рухи складаються в автоматичні комбінації з урахуванням дій суперника, що вимагає швидких змін координаційних відносин у центральній нервовій системі.

Систематичні заняття боксом призводять до змін у будові та біохімізмі найважливіших органів, підвищуючи їх функціональну здатність і працездатність організму в цілому (м'язова, нервова, серцево-судинна, легенева, чуттєва сфера).

Фізіологічні зміни, що спостерігаються під час спортивної діяльності боксера, залежать від тривалості бою, яка відповідає віку та майстерності бійця, але не обмежуються тільки періодами бою чи тренувань, бо їх зміни спостерігаються на протязі ще довгого часу по тому. Тому відновлення має велике значення для регулювання працездатності та планування тренувань. Втома від раунду до раунду зростає на тлі фізіологічних змін окремих органів і систем спортсмена під час недовідновлення у хвилинних перервах, а нерівномірність навантаження призводить до зростання енергетичних витрат. Тому, процес підготовки боксерів до змагального навантаження вимагає врахування цих важливих характеристик боксу.

Список використаних джерел

1. Богатырев С. А. Профессионально-прикладная физическая подготовка спортсменов, занимающихся спортивными видами единоборств. *Педагогико-психологические и медико-биологические проблемы физической культуры и спорта*, 1 (38), 2016. С. 8–17.

2. Гасанова С. Ф. *Структура функціональної підготовленості спортсменок високого класу як фактор забезпечення змагальної діяльності в жіночому боксі: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.01.* Київ, Національний університет фізичного виховання і спорту України, 2021. 24 с.

3. Діленян М. О. *Бокс і кікбоксинг: навчальний посібник з фізичного виховання і спорту.* Одеса, Юридична література, 2002. 192 с.

4. Савчин М. П. *Тренованість боксера та її діагностика.* Київ: Нора-прінт, 2003. 220 с.

5. *Фізичне виховання. Бокс.* Уклад. Назимок В. В., Гаврилова Н. М., Мартинов Ю. О., Добровольський В. Е., Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 135 с.

6. Хуртенко О. В., Дмитренко С. М. *Педагогічні технології удосконалення фізичної та технічної підготовки боксерів.* Єдиноборства, 4 (10), 2018. С. 69–79.

СЕКЦІЯ 9. Сучасні історичні дискурси

РОЗВИТОК ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Е.М. Алієв

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Л.А. Штефан

доктор педагогічних наук, професор

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Сучасні студенти представляють собою інформаційне покоління, яке широко користується електронними освітніми програмами, підручниками, мережею інтернет.

Поява дистанційної освіти, як наголошують дослідники, пов'язується з 1700 роком з історією розвитку освіти в США. Зокрема, в 1728 році американець Калєб Філіпс підготував оголошення про набір студентів із будь-якої країни для оволодіння стенографією шляхом обміну листами. Саме ця дата вважається зародженням освіти на відстані.

Значний внесок у подальший розвиток дистанційної освіти зробив Ісаак Пітман, який у 1840 році за допомогою пошти розіслав усім зацікавленим листи зі своїми уроками. У 1856 році німецькі фахівці – Г. Ланченштейдт та Ч. Тусен – започаткували інститут заочної освіти у Берліні [2].

У 1873 році у США з'явилися перші заочні школи. У 1892 році Чиказький університет розробив першу дистанційну програму. А з 1899 року Королівський університет у Канаді почав вперше навчати студентів на відстані.

Дистанційна освіта набула свого подальшого широкого розвитку в першій половині ХХ ст. Це, насамперед, пов'язано з появою радіо, що надало можливість використовувати нові форми роботи з тими, хто навчається.

Науково-педагогічні джерела свідчать про те, що першим університетом, який запровадив радіо у процес навчання, вважається Державний Університет Пенсільванії (1922 р.) [2; 3].

З 1950 року своє поширення отримали телевізійні курси, які набули свого розповсюдження серед університетів Європи та США. Починаючи з 60-х років XX ст., дистанційна освіта отримала міжнародне визнання при активній підтримці ЮНЕСКО. У 1969 році у Великій Британії було започатковано Відкритий університет. У зазначеному університеті сьогодні навчається приблизно 200000 студентів – представників різних країн світу [1].

З часом для дистанційної освіти почали застосовувати комп'ютери. Із винаходом інтернету людство ще просунулося вперед стосовно використання освітніх технологій. У 1981 році американський інститут стратегії та управління почав займатися розробкою програми онлайн-курсів. А вже з 2000 років, дистанційна освіта починає свій масовий розвиток.

Отже, кількість університетів, які сьогодні масово використовують технології дистанційного навчання, значно зросла у всьому світі. На межі тисячоліть дистанційна освіта отримала своє подальше вдосконалення та розвиток.

Список використаних джерел

1. Developing a Distance Education Policy for 21st Century Learning. March 2000. Retrived from: http://www.acenet.edu/washington/distance_ed/2000/03march/distance_ed.html
2. McKenzie W. Are you a techno-constructivist? Education World, 2000. Retrived from: http://education-world.com/a_tech/
3. Survey on Distance Education Courses Offered by Higher Educational Institutions. Retrived from: <http://nces.ed.gov/pubs98/>

МЕДИЦИНА В ПОСТКОЛОНІАЛЬНІЙ АФРИЦІ

А.О. Бабарика

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету історії і права

С.В. Мірошніченко

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Колоніальна експансія – це тривалий процес, який охоплює період з XVI до XIX століття, від колонізації Америки до колонізації Африки, Азії та Океанії.

Колоніалізм мав значний вплив на розвиток світу, створюючи систему світового економічного порядку, який нерівномірно розподіляв ресурси та багатство між колоніями та їх колонізаторами. І хоча колоніальна епоха завершилася, наслідком цього став специфічний симбіоз колоніальних і

постколоніальних традицій, одним із проявів якого є поєднанні цих двох традицій у сучасній африканській медицині.

Традиційна африканська медицина з її вірою в те, що хвороба виникає не від випадкових подій, а через духовний чи соціальний дисбаланс, значно відрізняється від сучасної медицини, яка базується на техніці та аналітиці. Під час колоніалізму нова адміністрація, впроваджуючи християнство і новітні європейські традиції, зокрема і в медицині, іноді навіть забороняла деякі традиційні медичні процедури, але законодавчо чи інституціонально майже не втручалася в цей процес, побоюючись, що це спричинить спротив і підштовхне ще більшу кількість людей до традиційних духовних і медичних практик. Ситуація суттєво змінилася у ХХ столітті: через високу вартість обслуговування, складну і недосконалу логістику відбувається інтеграція традиційної африканської медицини в національні системи охорони здоров'я континенту.

У ХХІ столітті сучасні фармацевтичні препарати та медичні процедури залишаються недоступними для великої кількості африканців через їх відносно високу вартість та концентрацію медичних закладів у міських центрах, відсутність профілактичних робіт щодо попередження виникнення хвороб, величезні черги до медзакладів, неякісні технології, некомфортне середовище і віддаленість від родини і традицій.

По всій Африці на південь від Сахари на кожного лікаря з університетською освітою припадає в середньому майже 100 традиційних лікарів. У багатьох частинах Африки мало практиків, які навчаються сучасній медицині, а народні цілителі є великою та впливовою групою в первинній медико-санітарній допомозі та невід'ємною частиною африканської культури. Без них багато людей залишилися б без лікування. І до сьогодні приблизно 60-80% людей в Африці покладаються на традиційні засоби для лікування різних захворювань або поєднують їх із сучасними фармакологічними засобами, що несе додатковий ризик через недостатню вивченість фармакокінетичного впливу на організм цього поєднання [2].

Багато практиків традиційної медицини – люди без формальної освіти, які отримали знання від своїх предків і шляхом спостережень, захищають терапевтичних знань шляхом збереження їх у таємниці і отримують винагороди за свої послуги. Ця винагорода в африканських суспільствах залежить від ефективності лікування, і це додає їй ще більшої популярності, на відміну від західної медицини, де вимагається оплата до того, як пацієнт оцінить ефективність лікування.

Є багато складових традиційної медицини: догляд за пологами, духовна терапія, фітотерапія, обрізання, традиційна ортопедія, психіатрична допомога, ароматерапія, гомеопатія, масаж, музична терапія та багато інших. Цей догляд забезпечується за допомогою трав, мінеральні речовини, продукти тваринного походження або їх поєднання. Практика обертається навколо культурного, соціального та релігійного походження, знань, поглядів і вірувань [3, с.7].

Сучасні виклики та загрози для людства, включаючи епідемії та пандемії, особливо на африканському континенті, роблять міжнародно-правове співробітництво в медичній сфері одним із найпріоритетніших напрямів [1, с. 199].

У результаті з часом виявився постколоніальний рух, спрямований на моніторинг ситуації з медичною допомогою в Африці та проведений контроль над традиційними методами лікування місцевого населення. Враховуючи вимоги останнього щодо використання традиційної африканської медицини, було запропоновано, щоб південноафриканські медичні школи інформували студентів-медиків про традиційну, додаткову та альтернативну медицину, а також про можливі конфлікти та взаємодії з сучасною медициною.

У деяких країнах заявляються нові ініціативи та програми, спрямовані на покращення медичного обслуговування міського населення. Наприклад, у Кенії запроваджено програму національного страхування здоров'я, що забезпечує доступну медичну допомогу для більшої кількості населення.

Отже, хоча ситуація з медичною допомогою в Африці ще далека від ідеальної, але з кожним роком проявляється все більше можливостей для поліпшення ситуації та впровадження завчасної безпечної медичної допомоги для всіх.

Список використаних джерел

1. Орінда Е. Н. Міжнародно-правове співробітництво у боротьбі з розповсюдженням інфекційних захворювань в Африці. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2016. № 8. С. 198-202. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vprc_2016_8_30
2. Africa: Overview on Medicinal Plants and Traditional Medicine. Conserve Africa. Pambazuka News. Режим доступу: <http://www.pambazuka.net/en/category.php/media/6560>
3. Herbal medicine use in ekiti state, nigeria: epidemiological study and analysis of toxic constituents. Режим доступу: https://arro.anglia.ac.uk/id/eprint/704774/1/Aina_2018.pdf

ІСТОРИЧНІ НАРАТИВИ У СТРАТЕГІЯХ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Л.Г. Бережний

здобувач третього (освітнього-наукового) рівня вищої освіти факультету історії і права

М.Д. Култаєва

доктор філософських наук, професор, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Історичний наратив війни в українських контекстах органічно пов'язаний з сучасним дискурсом протедії агресії. Оскільки Україна ніколи не вела загарбницьких війн, державні освітньо-виховні стратегії національно-патріотичного виховання ґрунтуються на гуманістичних імперативах гідності та свободи. Саме свобода виступає в цьому випадку як унікальний маркер українства, адже українці впродовж багатьох століть виборюють свою свободу великою ціною людських життів. Сучасна ситуація стала поштовхом до формування нових та перегляду усталених історичних наративів. Фредрік Джеймсон визначав наратив як «...центральну функцію» або «...приклад людського розуму» [4, с. 1]. Дослідженням місця наративів у соціумі займались: Жан Лакан, Поль Рікер, Клод Леві-Строс, Жак Деріда та інші [1, 2, 3]. Війна підняла і поставила такі питання, які давно стояли перед нашою країною, змінила парадигму національно-патріотичного виховання – від словесно-споглядального до активнопдієвого, співпричетного. Очевидним є те, що дослідникам необхідно багато зробити для того, щоб наративи (імперські дискурси «колонізації» та інші) були проаналізовані та деконструйовані.

Сьогоднішній виховний процес проходить під час війни, сплеску патріотичної свідомості і масового героїзму українських захисників, які відстоюють своє майбутнє і свій суверенітет який здобули такою кров'ю. Президент України і Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України Володимир Зеленський в одному зі своїх звернень сказав, що «...після першого місяця супротиву Української держави проти російської федерації нашу націю хотіли знищити, стерти з лица землі. Вони були впевнені, що українці злякаються, що ми не народ, вони гадали, що українці зламаються, що ми не будемо боротися. Вони нічого не знають про нас, про українців. Вони не знали, як свобода збагачує життя, дає життю сенс. Вони помилилися. Ми лише захищаємо своє життя. Свою свободу. Нашу власну державу. Наших дітей. Це війна за незалежність і ми зобов'язані перемагати» [2].

На сьогоднішній день систему національно-патріотичного виховання потрібно змінювати, формувати нові усталені наративи. Національно-патріотичне виховання повинно бути спрямоване на формування в молоді національної самоідентичності та патріотизму, адже сильні наративи ведуть до перемог у війні. Російсько-українська війна стала загрозою для

українського суспільства, яке могло зникнути, але український народ згуртувався в самий тяжкий час для самих себе, усвідомив свою унікальність, свободолюбивість і незалежність від будь яких зовнішніх зазіхань та заявив про себе в повний голос на весь світ і здобув такий потрібний авторитет, завдяки своїм перемогам на полі бою.

Отже, національно-патріотичне виховання покликане сформувати в українському суспільстві нові наративи національної самоідентифікації, усвідомлення своєї незалежності, любові до України, до виконання свого патріотичного обов'язку.

Список використаних джерел

1. Дерріда Ж. Дарувати час. Львів : Літопис, 2008. 208 с.
2. Звернення Президента Володимира Зеленського до українців і народів світу. Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-volodimira-zelenskogo-do-ukrayinciv-i-73777>
3. Леві-Строс К. Первісне мислення. Київ : Укр. центр духов. культури, 2000. 324 с.
4. Hayden White The Fiction of Narrative: Essays on History, Literature, and Theory, 1957–2007. 2010. 382 p.
5. Porter Abbot H. The Cambridge Introduction to Narrative. Cambridge University Press, 2008. 270 p.

ПРОБЛЕМИ ДЕМОКРАТИЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ НАПЕРЕДОДНІ ПОМАРАНЧЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

В.О. Бриленко

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету історії і права

І.В. Чернікова

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

У 2000 році журналіст Георгій Гонгадзе був жорстоко вбитий за критику уряду та розкриття випадків корупції у найвищих ешелонах влади. Цей злочин став символом насильства проти свободи слова та журналістської незалежності. Українське громадянське суспільство створило рух «Україна без Кучми», щоб протистояти тогочасній владі [3, с. 18]. У той самий період, і навіть раніше, українське суспільство дізналося про насильницьку смерть журналіста Ігоря Александрова, який займався розслідуванням зв'язків місцевих кримінальних груп з владою. Директор слов'янської телерадіокомпанії був побитий до смерті бейсбольними бітами на робочому місці, проте це не спричинило значної громадської активності [1].

Кампанія «Україна без Кучми» була однією з причин, що спонукала об'єднатися політичну опозицію, але втратила динаміку і навесні 2001 року влада змусила уряд В. Ющенка піти у відставку [2, с. 276-278]. Згідно з Костюком, виступи проти президента під час «Кучмагейту» були найбільш

антипрезидентськими за 10 років незалежності України. Головна причина поразки руху полягала в тому, що організатори не зуміли надати акції масового характеру через відсутність доступу до масової інформації. Незалежні ЗМІ були слабким елементом громадянського суспільства та важелем впливу на владу. Незважаючи на це, події під час «Кучмагейту» відіграли важливу роль в еволюції пострадянської України. Вони запобігли спробі узурпувати владу та сприяли появі нових опозиційних партій та громадських організацій.

Наступним актом політичного життя стали масштабні протести під назвою «Повстань, Україно!», які відбулися в Україні у другій половині 2002 та першій половині 2003 року. Організаторами були «трійка» опозиційних партій: Соціалістична, Комуністична та Блок Юлії Тимошенко, до яких приєдналася «Наша Україна» Віктора Ющенка. Головною метою було проведення дострокових виборів Президента України на тлі численних скандалів, що серйозно підірвали підтримку чинного Президента Леоніда Кучми.

Зазначена подія сприяла набуттю цінного досвіду з єднання різноманітної української опозиції та проведення вуличних протестів. Зокрема, відзначимо дійство, яке відбулося 9 березня 2003 року, було видатним за кількістю учасників [4]. Організація Freedom House опублікувала звіт про стан свободи слова в Україні, Росії та Венесуелі. Україна опинилася на 67 місці в рейтингу, який вказує на серйозні тенденції утисків свободи преси. За даними доповіді, Україна була віднесена до категорії «невільних» країн, оскільки журналісти переслідуються з політичних мотивів, а деякі з них зазнають переслідування з боку податкових інспекцій. Держава цензурує телевізійні передачі та перешкоджає роботі незалежних ЗМІ. Свобода слова постійно зменшується через політичний тиск та цензуру з боку уряду. Незважаючи на гарантії свободи слова у Конституції та законах про мас-медіа, на практиці журналісти не мають можливості діяти вільно. У доповіді зазначено, що десятеро журналістів загинули за останні чотири роки, а ще 41 серйозно постраждали під час нападів [5].

Отже, вбивство журналістів та порушення демократичних свобод, масштабні протести, корупційні схеми, контроль ЗМІ, політичні переслідування, використання силового тиску призвели до активізації демократичних сил і суспільства. Такі акції як «Україна без Кучми» та «Повстань, Україно!» надали досвід опозиційним лідерам і стали плацдармом для нового виклику демократичному суспільству у 2004 році під час президентських виборів.

Список використаних джерел

1. Головний журналіст Слов'янська. Як вбивство Ігоря Александрова так і не стало другою «справою Гонгадзе». *Заборона*. 2020. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://zaborona.com/golovnij-zhurnalist-slovyanska/>.

2. Касьянов Г. Україна 1991-2007: нариси новітньої історії. К. : Наша година, 2008. 480 с.

3. Костюк Д. Роль громадянського суспільства в русі «Україна без Кучми». *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Історичні науки*. 2019. Т. 30. № 1. С. 17–23.

4. Революція, змита дощем. *Українська правда*. [Електронний ресурс]. 2002. Режим доступу до ресурсу: <https://www.pravda.com.ua/news/2002/09/18/2990652/>.

5. Freedom House занесла Україну в плані свободи слова в список невідільних країн. *Українська правда*. 2003. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://www.pravda.com.ua/news/2003/05/1/2993696/>.

ВІЙНА РОСІЇ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ У ПРАЦЯХ СУЧАСНИХ ДОСЛІДНИКІВ

О.В. Гусак

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету історії і права

І.В. Чернікова

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Війна на теренах України триває вже 8 років, а 24 серпня 2022 року росія здійснила повномасштабне вторгнення, підірвавши світову систему безпеки і остаточно показавши своє істинне обличчя перед світом і Україною зокрема. Російсько-українські війни точаться з 20 століття і дотепер, тому питання опису даних подій є досить актуальним протягом всієї української історії.

За час російської агресії українці встигли осмислити все що з ними відбувається, змінити свої орієнтири і зрозуміти хто вони насправді. Таким чином, за цей період, у нас сформувався великий пласт творів про війну, починаючи з 2014 року з окупації Криму і до повномасштабного вторгнення 2022 року.

Якщо розглядати це питання в контексті наукових праць, то тут слід виділити Ларису Якубову, сучасну українську історикиню, яка в свої працях одна або з іншими науковцями висвітлює важливі теми. Аналітична доповідь «Донбас і Крим в економічному, суспільно-політичному та етнокультурному просторі України: історичний досвід, модерні виклики, перспективи», написана разом із Валерієм Смоляром і Станіславом Кульчицьким, охоплює значний пласт напрацювань і показує нам все від початку і до сьогодення: і розвиток регіонів у різні періоди, їх долю, а також дає рекомендації і роздуми про те, що може бути далі [1].

Ще однією ґрунтовною роботою є праця академіка НАН України Смолія Валерія Андрійовича і члена-кориспонтента НАН України Ясь Олексія Васильовича «Сучасна російсько-українська війна у світлі постколоніалізму». У статті науковці відстоюють думку про те, що війна в Україні спричинена саме імперським синдромом росії і її можна характеризувати як постколоніальну; наголошується що для українців ця

війна є екзистенційною, позаяк сучасна росія де-факто не визнає ані Україну як державу, ані українську ідентичність [3].

Про історичний вимір сучасних подій пишуть доктори наук, професори С.П. Сегеда і В.П. Шевчук. У їх творі «Гібридна війна Росії проти України: історичний вимір» крізь призму сучасного наукового дискурсу аналізується війна загалом: з'ясовують її причини, виокремлюють певні особливості і доводять що ця війна є гібридною і вкотре наголошують на тому, що росія, протягом усієї історії української держави, використовувала різні методи для того аби забрати (окупувати) частину території. Для досягнення цієї мети росія використовувала та використовує інформаційний фронт, за допомогою якого фальсифікує українську історію, сіє зневагу до історичного минулого українського народу, розпалює ворожнечу всередині країни [2].

Крім наукових праць, існує ще і художня література, в якій теж можна знайти багато цікавих і сумних історій. Таким прикладом може послугувати книга О. Пухонської «Поза межами бою. Дискурс війни в сучасній літературі», в якій вона прагне з'ясувати які рани залишають війни в художній літературі, і для чого вона звертається до чотирьох творів, які аналізує в своїй праці і дає висновки на їх основі. Загалом авторка зазначає, що літературний вимір травми війни є багатофункціональним: художній текст дедалі більше набуває ознак інструменту культурної пам'яті; література фіксує травматичну подію історії тощо [4].

Звісно, це не весь науковий і художній наробок публікацій про війну, починаючи з анексії Криму і завершуючи сучасністю. Видання опису історичних подій було, є і завжди буде тим, на що треба звертати увагу і те, чим потрібно цікавитися. Завдяки людям, які закарбовують історичну пам'ять у письмовому вигляді, наші нащадки зможуть дізнатися про події, які нам доводилося переживати, і, я сподіваюся, будуть цікавитися історією і не забувати її.

Список використаних джерел

1. Донбас і Крим в економічному, суспільно-політичному та етнокультурному просторі України: історичний досвід, модерні виклики, перспективи : аналіт. доп. / Валерій Смолій, Станіслав Кульчицький, Лариса Якубова ; відп. ред. Г. Боряк; НАН України, Ін-т історії України. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2016. 615 с.

2. Сегеда С. П. Гібридна війна Росії проти України: історичний вимір / С. П. Сегеда, В. П. Шевчук. *Наука і оборона*. 2019. № 1. С. 31–35. URL: <http://nio.nuou.org.ua/article/view/174147> (дата звернення: 30.04.2023).

3. Смолій В. А., Ясь О. В. Сучасна російсько-українська війна у світлі постколоніалізму. *Вісник НАН України*, 2022. № 6. С. 3–15. URL: <https://doi.org/10.15407/vism2022.06.003> (дата звернення: 29.04.2023).

4. Шевчук Д. Поза межами бою. Дискурс війни в сучасній літературі. Критика. URL: <https://krytyka.com/ua/reviews/poza-mezhamy-boiu-dyskurs-viiny-v-suchasnij-literaturi> (дата звернення: 30.04.2023).

СТАНОВИЩЕ ЖІНКИ В СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Т.П. Клочко

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету історії і права

І.В. Чернікова

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Становище жінки в Україні пройшло великих шлях і зазнало позитивних змін, але і досі існує нагальна потреба в подальшому розвитку та вдосконаленні рівних прав та можливостей жінок у всіх відповідних сферах життя, що призведе до демократизації суспільства.

Суспільно-політичне становище жінки в Україні кінця ХХ – початку ХХІ століття можна охарактеризувати як перехідний період, який супроводжується змінами ролі жінки в суспільстві та політичному житті. Якщо на початку ХХ століття жінки не мали мінімального політичного права голосу та мали обмежений доступ до освіти та професійної діяльності, то зараз жінка повноправний член суспільства без обмеження прав. У 1991 році Україна стала незалежною державою, що позитивно вплинуло на суспільно-правовий статус жінки.

Україна, яка прагне розвитку демократії, мала внести корективи в суспільно-політичне життя країни. Один з таких корективів, безсумнівно, питання становище жінки. Реалізація політики, направленої на покращення цього питання – наблизить українське суспільство до рівних можливостей для жінок і чоловіків, до розвитку суспільства і його поглядів, до, щонайголовніше, розвитку України. В умовах перетворень у державі, зміни поглядів і відношень суспільства, розвитку української державності жінки беруть неабияку участь у процесах творення нових реалій, нового суспільного устрою. Основною метою є посісти вагоме місце в суспільному та громадсько-політичному житті країни. Такі перетворення в гендерному питанні, покращенні становищі жіноцтва приведуть українське суспільство до нових якостей демократичного устрою [2, с.1].

В останні роки Україна досягла прогресу у вивченні та розумінні гендерної проблематики, підтримки статусу жінок у суспільстві. Зокрема, створено правові механізми, прийняті важливі рішення, які спрямовані на впровадження гендерної рівності. Україна одна з перших країн у світі, яка внесла окрему статтю до Основного закону, задекларувавши рівні права і рівні можливості жінок і чоловіків. Частиною третьою статті 24 Конституції України безпосередньо присвячено подоланню дискримінації щодо жінок. В ній йде мова про те, що рівність прав жінок і чоловіків забезпечується: наданням жінкам рівних із чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці й винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я

жінок, встановленням пенсійних пільг; підтримка та надання допомоги жінкам в питанні материнства [1, с. 18].

Загалом, після визнання незалежності України, для жінок з'явилися нові можливості в професійному, політичному та громадському житті. Зараз жінки займають багато посад у політичній, громадській і інших сферах; поступово зникають стереотипи і засудження за «нежіночі» дії і заняття. Жінки все більше і більше починають відчувати рівність з чоловіками.

Але незважаючи на вагомі зміни, соціально-політичне становище жінок в Україні недосконале. На превеликий жаль, досі існує багато аспектів, які не дозволяють назвати наше суспільство рівноправним. Жінки стикаються з проблемами на ринку праці, низькою заробітною платою. Також, хоч зміни і відбулись на державному рівні, але на рівні суспільства досі існують різні стереотипи, які стають проблемою на дорозі до становлення прав жінки рівними до прав чоловіка.

Список використаних джерел

1. Гендерна політика в системі державного управління : підручник / за заг. ред. М. М. Білинської. Запоріжжя : Друкарський світ, 2011. 132 с.

2. Український жіночий рух в контексті національного відродження наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Romanyshyn_Liliia/Ukrainskyi_zhinochy_i_rukh_v_konteksti_natsionalnoho_vidrozhennia.pdf?

ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ВОРОЖОГО СТАВЛЕННЯ ДО НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УМОВАХ ТОТАЛІТАРИЗМУ: ОБРАЗ ВОРОГА-ПОЛЯКА НА ХАРКІВЩИНІ (1920-1930 РР.)

М.С. Красновський

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету історії і права

С.О. Сєряков

кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Агресія РФ проти України стала наслідком в т.ч. системної пропаганди в російському суспільстві агресії, мілітаризму, образу зовнішнього ворога. Це створило в РФ атмосферу, подібну до СРСР 1930-х рр., де існував комплекс «обложеної фортеці» і вороже ставлення до зовнішнього світу. Дослідження чинників формування і характерних рис образу ворога в сталінському СРСР, з огляду на його типологічну близькість до нинішньої Росії, дозволяє краще зрозуміти суть і можливі подальші кроки путінського режиму.

Питання більшовицьких репресій проти поляків Харківщини знайшло відображення в матеріалах збірників документів «Поляки Харківщини на тлі радянського тоталітарного режиму» (Т. 1-2) [1]. Історіографія проблеми складається з низки досліджень вітчизняних і польських авторів. Маловідомі

історичні відомості про формування Полонії Харківщини відображено у працях Є. Зайонца [2] та Л. Жванко [3/4] та у роботі О. Рубльова [4].

Робота базується на принципах об'єктивності, науковості та історизму, методи аналізу, синтезу, узагальнення, історико–системний і конкретно–історичний методи.

Римо-католицька громада нашого Харкова розпочинає власне формування з початку ХІХ ст. Важливу роль в цьому зв'язку відіграло створення Харківського університету (до нього було залучено низку викладачів і допоміжного персоналу римо-католицької конфесії), перетворення Харкова на потужний економічний осередок (сюди проїздять іноземні технічні фахівці) і Наполеонівські війни (останні спричинили появу у місті військовополонених-поляків).

Завдяки зусиллям місцевого культурного прошарку вдається поступово, крок за кроком, вибудувати відокремленість римо-католицизму від розповсюдженої православної віри. Подібна згуртованість діаспори гарно себе відобразить у подальшому майбутньому полонії харківщини.

Незабаром після більшовицького перевороту церква була відділена від держави та почала поступово позбавлятися впливів на суспільство. Під дію нових постанов підпадали як православні, так і римо-католицькі установи, які на теренах новоствореної УСРР можна було перерахувати на пальцях рук. Собор продовжував діяти, надавати духовну розраду та допомагати нужденним, навіть перебуваючи під серйозним тиском з боку радянської влади. Адже переслідування римо-католиків фактично не припинялося з часів «Жовтневої революції» 1917 р.

Зміцнення радянської влади призводить до початку системних переслідувань проти всіх реальних і потенційних інакодумців. Особливий інтерес радянських репресивних органів влади викликала римо-католицька громада Харкова. З одного боку, собор Успіння Пресвятої Діви Марії залишався потужною ідеологічною альтернативою радянській пропаганді «світлого майбутнього». З іншого боку серед харківських римо-католиків було багато етнічних поляків, до яких радянська влада ставилася з підвищеною підозрою (наслідок недружніх відносин між СРСР і Другою Річчю Посполитою). Системні репресії ОДПУ/НКВС проти римо-католицької громади Харкова були проаналізовані на прикладі кількох життєвих історій.

Архівно-слідчі справи поляків доби «Великого терору» також містять шаблонні «історії шпигунів і диверсантів», які насправді конструювалися слідчими НКВС. Отже, вони можуть слугувати ілюстрацією тих упереджень щодо поляків, які існували в СРСР 1930-х рр. Підозрілими вважалися особи, які відвідували Генеральне Консульство Республіки Польща (Станіслав Міхальський) [1, с. 155], брали активну участь у житті громади віруючих при костьолі (Бронеслава Біллер) [1, с. 69], переписувалися з родичами з-за кордону (Александр Зачкевич) [1, с. 99]. Іноді знаходимо яскраві замальовки, які засвідчують поширення антипольських настроїв серед

пересічних мешканців Харківщини (робітників Ізюмського паровозоремонтного заводу щодо Станіслава Осветинського). [1, с. 143]

Римо-католики зазнають спорідненості «чужорідному» елементу, існування якого насторожувало партійне керівництво. Тим більше, що серед парафіян було багато представників національних меншин. Насамперед йдеться про поляків, які, через польсько-більшовицький конфлікт, вважалися вкрай ненадійним етнічним елементом в СРСР.

З огляду на це можна вважати, що ліквідація незалежної Польщі у 1939 р., яку Радянський Союз здійснював у порозумінні з вищим керівництвом нацистської Німеччини, ставала лише питанням часу. Фактично підготовкою до цього безпрецедентного акту знищення державної ідентичності стали репресії проти польських мешканців СРСР, які активно здійснювалися в 1920–30-х рр. Таким чином знищувалися всі прояви ідентичності, які були потенційно небезпечні для режиму; забезпечувався повний контроль над представниками національних меншин, а їх культурні здобутки та патріотизм повністю викреслювалися з радянської парадигми історичного розвитку.

Список використаних джерел

1. Поляки Харківщини на тлі радянського тоталітарного режиму. Т.1. Доли поляків Харківщини у роки більшовицьких репресій в Україні. Збірник документів / за ред. Т.М. Коваленко, С.О. Серякова / передмова С.О. Серякова. Харків : Золоті сторінки, 2020. 180 с.

2. Зайонц Є. Невідомі джерела історії першої польської римо-католицької парафії у Харкові. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія*. 2016. Вип. 74. С. 314-321.

3. Жванко Л. Біженці Першої світової війни: організація благодійних зборів на українських землях за часів Російської імперії. // URL: <https://www.historians.in.ua/index.php/en/zabuti-zertvy-viyny/1379-liubov-zhvanko-bizhentsi-pershoyi-svitovoyi-viynyorhanizatsiya-blahodiynikh-zboriv-na-ukrayinskykh-zemlyakh-za-chasiv-rosiyskoyi-imperiyi>

4. Жванко Л. Полонія Харкова (1805 – 1918): штрихи до портрету. URL: <https://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/2481-lyubov-zhvanko-poloniya-kharkova-1805-1918-shtrikhi-do-portretu>

СУЧАСНИЙ ІСТОРИЧНИЙ ДИСКУРС ОУН/УПА В УКРАЇНСЬКОМУ КОНТЕКСТІ БОРОТЬБИ ЗА ЄВРОПЕЙСЬКУ ІДЕНТИЧНІСТЬ

М.О. Лужецька

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету історії і права

І.В. Чернікова

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Історичний дискурс ОУН/УПА в сучасному українському контексті являє собою складне питання, що породжує значну кількість розбіжностей між науковцями, журналістами та іншими громадськими діячами в Україні. Більшість науковців і політиків визнають історичну цінність Організації Українських Націоналістів та Української Повстанської Армії, однак дискусії спалахують навколо німецької співпраці, злочинів проти людства та могутньої діяльності у часи Другої світової війни.

Українська ідентичність підпорядкована багатьом чинникам, зокрема загальній соціально-політичній ситуації в Україні, зовнішнім впливам, а також історичному досвіду та культурним традиціям. Тому, щоб сформувати повну картину ролі ОУН/УПА в сучасній українській ідентичності та боротьбі за європейську інтеграцію, є необхідність у прискоренні наукових досліджень, піднятті рівня історичної освіти в широкому громадському колі та розбірливості у процесах політизації даної проблеми.

Суспільні думки про ОУН/УПА були сформовані в національній свідомості ще в умовах Холодної війни. Історичний наратив українського визвольного руху став заручником упереджених оцінок, застрягши на лінії протистояння двох взаємовиключних дискурсів – радянського та антирадянського.

Російська інтервенція в Україну, якій передувала перемога Євромайдану, сколихнула весь світ, зрушила геополітичну рівновагу досягнуту після розпаду СРСР та поставила під загрозу всю повоєнну систему міжнародної безпеки.

Україна стала об'єктом пильної уваги усього світу. Інтерпретація революційних подій постійно піднімала питання ролі українських прапирів, чий червоно-чорний прапор та вітання «Слава Україні! Героям Слава!» стали однією з візитівок Євромайдану, символічним уособленням боротьби українців за європейський вибір.

Актуалізація західноукраїнського регіонального дискурсу ОУН/УПА в контексті вибору Україною європейського вектору розвитку в черговий раз збурила дискусію щодо слабкості української національної ідентичності, штучності української держави та неминучості її дезінтеграції. Опоненти Євромайдану вважали його нерепрезентативним. Наголошували, що він представляє лише інтереси українського Заходу. Цим пояснювалась і присутність на Майдані націоналістичної символіки, яка в українській

суспільній свідомості міцно пов'язана з Галичиною. Російська пропаганда, що в своїй основі є модернізованою версією старих радянських дискурсів, подавала події української революції гідності як перемогу фашистів-бандерівців. Поширена в російській історико-політичній думці концепція «трьох Україн» посіла чільне місце в російському медійному просторі. Інспіровані Росією заворушення в південно-східній Україні були представлені у формі громадянського конфлікту, де проросійський південний схід протистоїть очоленій фашистами-бандерівцями «київській хунті». [1, С.329]

Такий потік російської дезінформації в черговий загострив дискусії довкола ОУН/УПА. Формування національної ідентичності в Україні, власне як і сам державотворчий процес, носили запізнілий характер, що відобразився у формі навздогінної націоналізації всіх сфер суспільного життя. Цей процес нерівномірно охопив регіони України.

В умовах російсько-української війни російський політико-медійний простір ще більш масово використовує пропагандистські наміри заради примусового переусвідомлення українського народу. Створюючи нові фейки щодо діяльності ОУН/УПА, вони намагаються дискредитувати українську владу, мову, віру та націю в цілому.

Натомість в Україні з початком повномасштабного збройного вторгнення питання національної свідомості спалахнуло з новою силою.

Незважаючи на кількість пропаганди та фейків у медіа-просторі, національна свідомість українців формується і жодні провокації не здатні її зламати.

Багато разів ми чули таке висловлювання як «бандеровці», де хто ставляться до цього негативно, де хто позитивно. Хто ж такі «бандеровці» насправді?

Бандеровці – це послідовні борці за визволення українського народу. Ця назва утворилася від прізвища довгорічного революційного борця за волю і державну незалежність України, керівника революційної Організації Українських Націоналістів – Степана Бандери.

Організація Українських Націоналістів, керована Степаном Бандерою, є на українському ґрунті єдиним послідовним реалізатором ідеї революційної, безкомпромісової боротьби українського народу проти всіх окупантів за його національну волю і незалежність. Організація Українських Націоналістів завжди вела найрадикальнішу протиокупантську боротьбу до 1939 року.

Чого бандеровці називають себе націоналістами?

Націоналістами їм прийнято себе називати, тому що центральне місце в їх ідеології займає вчення про українську націю. [2, С.260]

На мою думку питання щодо ОУН/УПА і до сьогодні лишається не зрозумілим в свідомості деякої частини населення нашої країни, дехто прирівнює його з нацизмом, дехто з націоналізмом. Я вважаю, що діяльність цієї організації значно вплинула на подальше життя та розвиток незалежності в Україні. ОУН/УПА були борцями за незалежність від

московського режиму, з яким сьогодні стійко бориться Україна, але вже в незалежній державі.

Список використаних джерел

1. Український історичний збірник. Антиколоніальний дискурс ОУН/УПА в сучасному українському контексті боротьби за європейську ідентичність. 329 с.

2. Полтава П. «Хто такі бандерівці та за що вони борються». 260 с.

СУЧАСНІ УКРАЇНСЬКІ ІСТОРИЧНІ ДИСКУРСИ: СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ НА ПРИКЛАДІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

А.О. Москальова

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету історії і права

І.В. Чернікова

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Історичний дискурс займає особливе місце серед інших видів дискурсу, адже він є втіленням формування суспільно-історичної думки. Історія є гуманітарною наукою, а тому органічно поєднує в собі два стилі: художній та науковий. Саме тому присутня притаманна драматизація подій й образність для привернення уваги читачів [1, с. 10]. Проте такий тип дискурсу не терпить вигадок, фальсифікацій та використання недостовірних фактів. Обов'язково повинні бути наявні незаперечна аргументація та зрозумілі всім висновки.

Історичний дискурс – співвідношення індивідуального та колективного, а тому науковець змушений звертати увагу на вже існуючі суспільні норми. Під час дискурсу інколи з'являються «білі плями» в історії чи історичні міфи, що ставить проблему істинності історичного дискурсу [3, с. 244]. Можна говорити про те, що рівень довіри до суджень науковця визначається його статусом та рівнем кваліфікації, а тому кожен вчений користується усталеними принципами історичних дискусій: умовність, гуманізм та толерантність – будь-яка концепція та ідея не повинна засуджуватися, так як не існує абсолютно правильних або неправильних думок, а тому повинна бути повага до чужих теорій. Зокрема, аполітичність та антиактивізм полягають в відмові від стереотипів суспільства та визначенні себе поза політикою. Проте історичні дискурси стосовно подій Другої світової війни доводять, що не завжди легко дотримуватися цих принципів, а особливо останнього.

Сучасний історичний дискурс характеризується певною залежністю від політичного курсу країни, а тому Друга світова війна розглядалася не однаково на різних етапах незалежної України. Після розпаду Радянського Союзу розпочинається пошук самостійної україноцентричної версії тих подій, яка мала на меті зруйнувати численні радянські міфи. У перші

десятиліття не відбулося надто рішучих дій, які б виконали поставлені цілі. Проте все змінюється після 2014 року, коли починає виникати велика кількість питань, які одразу викликають різноманітні дискурси не лише серед істориків, але й у середині суспільства. Одним із найбільш дискусійних є плутанина в використанні термінів «Велика Вітчизняна війна» та «Друга світової війни». Саме це питання розділило науковців на два табори.

До першого відносяться ті, хто виступають за збереження використання в історичній науці терміну «Велика вітчизняна війна». В радянські часи ця концепція становила «чорно-білу» картинку, в результаті якої СРСР зображувався як абсолютна сила добра, а противники – абсолютне зло. Вона була вигідна тогочасній владі, проте зараз поступово втрачає свою актуальність. Прихильниками цієї концепції залишаються в більшості випадків учасники війни, які пояснюють свою позицію так: «То не була радянсько-німецька чи «російсько-німецька війна», до якої могли залишатися байдужими люди на Землі. То була справді Вітчизняна війна для всіх народів з різними Вітчизнами» – стверджує видатний український філософ М. Попович [4, с. 497].

До другого табору відносяться прихильники, які розглядають події в Україні як складову частину саме Другої світової війни. В якості аргументів вони говорять про те, що ці два терміни не є тотожними ані хронологічно, ані географічно [2]. Адже на західноукраїнських землях війна почалася саме 1 вересня 1939 року, а тому вже не може використовуватися радянський наратив про «Велику вітчизну війну». Анатолій Дімаров приводить такий аргумент, що «у цій війні брав участь не лише колишній Радянський Союз. Брала участь майже всі світові країни. Як же ж можна назвати її «Вітчизняною»? Не можна!» [5].

Отже, сучасні історичні дискурси значно залежать не лише від зовнішніх факторів, але й внутрішніх, серед яких, наприклад, різні концепції пам'яті та сприйняття події. У результаті нерідко дискусії переростає в справжні «війни».

Список використаних джерел

1. Бобко О. О. Вербалізована історія: до питання про толерантність історичного дискурсу. *Комунікація. Дискурс*. 2012. № 5. С. 6-16.
2. Велика Вітчизняна чи Друга світова? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/2034734.html>
3. Пономарьова Н. Г. Своєрідність історичного дискурсу. *Педагогічний вісник*. № 4. 2010. С. 243-247.
4. Попович М. Червоне століття. К.: Артек, 2005. 888 с.
5. 10 міфів про початок Другої світової. Термін «Велика Вітчизняна війна» як інструмент радянської ідеології. *NV*. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/10-mifiv-pro-pochatok-druhoji-svitovoji-termin-velika-vitchiznjana-vijna-jak-instrument-radjanskoji-ideolohiji-2481194.html>

БІОГРАФІЯ ДЖОНА ПАТОНА – СПІВРОБІТНИКА ЧАРЛЬЗА ТЕЙЗА РАССЕЛА, ЗАСНОВНИКА ТОВАРИСТВА ВАРТОВОЇ БАШТИ

Р.В. Орловський

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри філософії
та культурного менеджменту

Національний університет «Острозька академія»

Острог, Україна

Чарльз Тейз Рассел (1852–1916), увійшов в історію як засновник Товариства Вартової Башти, публікаціями якого понині послуговується релігійна організація Свідків Єгови для поширення своїх поглядів у всьому світі і, зокрема, в Україні. Чарльз Рассел згадує Джона Патона (1843–1922) як свого однодумця і співробітника у ранній період своєї релігійної діяльності у період з 1877–1881 рр. Водночас публікації Свідків Єгови містять вкрай обмаль інформації про біографію Джона Патона, постаті, яка сприяла розвитку цієї релігійної організації. Тому метою даного дослідження є заповнення цієї прогалини.

Джона Патон народився 7 квітня 1843 р. в незаможній багатодітній сім'ї у місті Галстон, Шотландія. Матір Джона померла від холери, коли йому було шість років. Невдовзі його батько одружився вдруге. У 1852 р. його сім'я емігрувала у США, у штат Мічиган. У шкільні роки Джон під час літніх канікул допомагав батькові на фермі. На початку 1858 р. у 15-річний Джон охрестився у церкві баптистів, які відвідувала його сім'я. Однак через три роки його сім'я залишила цю деномінацію, внаслідок незгоди з доктриною передвизначення, яка була поширена серед багатьох баптистів [1].

Під час Громадянської війни у серпні 1862 р. Джон зі своїм братом добровільно пішли на фронт через прихильність до ідей аболіціонізму. Він під час війни, Патон жодного разу не стріляв у людей, а також часто наражався на смертельну небезпеку, однак не отримав жодного поранення. Після Громадянської війни у 1865 р. він замешкав у містечку Армада, Канада, одружився та займався фермерством та зрідка викладав у школі. Загалом він мав шестеро дітей та 16 онуків. Відзначимо, що Патон мав велике бажання проповідувати, і впродовж двох років починаючи з 1867 р. він відвідував з промовами богослужіння різних релігійних громад, хоч сам не мав конкретної конфесійної приналежності. У 1870 р. приєднався до баптистської церкви міста Алмонт, Канада, куди згодом і переїхав. Пізніше, того самого року, він був рукопокладений на пасторське служіння. Зазначимо, що в роки перебування в армії він читав Новий Завіт, і здійснив перегляд своїх релігійних поглядів. Так, Патон відмовився від традиційної ідеї природного безсмертя душі та вічних мук грішників, натомість прийняв доктрину кондиціоналізму, умовного безсмертя. Пропагування Патоном цих поглядів спричинило звинувачення його в ересі та виключення з церкви баптистів на початку 1872 р. [1; 2, с. 106–107].

Зрештою він організував громаду «Церква Христа», яка об'єдналася з Мічиганською конференцією церкви адвентистів-християн. Однак через два

роки ця громада залишила цю деномінацію, оскільки погляди Патона «змінилися і розширилися». Він прийняв погляди адвентистських течій, що сповідували подібні до універсалізму ідеї «прийдешнього віку». Починаючи з 1873 року Патон проповідував та читав біблійні лекції у різних місцях штату Мічиган у співпраці з незалежним адвентистським проповідником Нельсоном Барбуром, а з 1877 року – також з Чарльзом Расселом. Був автором трьох книг «Світанок Дня» (1880 р.), «Мойсей і Христос» (1896 р.) та «Ідеальний день» (1892 р.). Крім того, з 1882 р. видавав газету «Надія Світу», а в 1903р. Патон заснував «Асоціацію більшої надії», ставши її президентом до своєї смерті у 1922 р. [1; 2, с. 106–107].

Отже, Джон Патон був постаттю, якій було притаманне незалежне мислення, тому він не тримався рамок певної конфесії, а діяв згідно розвитку власних релігійних переконань.

Список використаних джерел

1. Autobiography of John H. Paton. 1915.
URL: <https://ed5015.tripod.com/JWPatonJohnH18.htm>.
2. Chrystides G. D. Historical Dictionary of Jehovah's Witnesses. Toronto, Plymouth, UK : The Scarecrow Press, 2008. 169 p.

ВПЛИВ ПОЛІТИКИ УКРАЇНІЗАЦІЇ НА ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

І.В. Подолянюк

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету історії і права

І.В. Чернікова

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Збереження культурної спадщини є важливим показником розвиненого суспільства. На хвилі українізації в умовах атеїстичної кампанії радянської влади ентузіастам вдавалося зберігати культурну спадщину України для подальших поколінь. Це питання є досить актуальним в умовах воєнних дій на території України та руйнації об'єктів культурної спадщини України.

Політика українізації сприяла створенню системи державних установ з охорони пам'яток історії та культури в Україні, формуванню законодавства у цій ниві. Значний інтерес викликають збірники документів «Охорона історико-культурної спадщини України на сучасному етапі: Концептуальна розробка», «Історико-культурна спадщина України (XIX – поч. ХХ ст.)». Наведені матеріали дозволяють простежити тогочасні реалії охорони пам'яток в УСРР, процес створення нормативних актів та концептуальних засад збереження культурної спадщини України.

Саме роки українізації (1920-ті рр.) були сприятливими для відродження та розвитку пам'яткоохоронних інституцій, і це засвідчила їх зростаюча кількість. Відбувається активне становлення та розвиток державних

інституцій зі збереження культурної спадщини (Всеукраїнського комітету охорони пам'яток мистецтва й старовини – ВУКОПМИСу та Губернських комітетів охорони пам'яток мистецтва й старовини – ГУБКОПМИСів, Крайових інспектур з охорони пам'яток матеріальної культури, Українського комітету охорони пам'яток культури – УКОПК, Республіканського комітету охорони та збереження історико-культурних, архітектурних і археологічних пам'ятників УРСР) [2, с. 150].

Завдяки українській інтелігенції, культурним діячам, музеєзнавцям, громадськості та їх активному співробітництву з державними пам'яткоохоронними органами та місцевими громадськими осередками, здійснювалося масштабне виявлення, дослідження та збереження археологічних пам'яток, використання архітектурних та історичних об'єктів культурної спадщини [1, с. 51].

На жаль все це відбувалося в складних умовах атеїстичної кампанії радянського уряду зі нищення церков, монастирів, вилучення дзвонів. Вже наприкінці 1920-х рр. розпочинається кардинальний спад зацікавленості радянського уряду у збереженні культурної спадщини. До середини 30-х рр. XX ст. тоталітарний режим штучно ліквідував майже всі установи, діяльність яких була скерована на охорону та збереження пам'яток історії та культури української нації [3, с. 35].

Отже, політика українізації надала збереженню культурної спадщини України законного статусу, сприяла формуванню системи державних установ та організацій, які мали на меті максимально зберегти та врятувати пам'ятки історії та культури українського народу.

Список використаних джерел

1. Вечерський В. В. Українська спадщина: Історико-культурне есе. К. : Видавництво Ін-ту проблем сучасного мистецтва, 2004. 340 с.
2. Нестуля О. О. Особливості пам'яткоохоронного руху в Україні 1917 – 1991 рр. та актуальні завдання збереження історико-культурної спадщини на сучасному етапі // Стратегія українського державотворення. Філософсько-політологічний та економічний аналіз. Філософія. Економіка. Політика. Освіта: Зб. наук. пр. Київ – Полтава : «АСМІ», 2000. С. 147–160.
3. Чернікова І. В. Унесок громадськості у справу охорони та вивчення культурної спадщини Харківщини (1920-ті – початок 1930-х років) // Праці Центру пам'яткознавства НАН України і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. 2009. С. 23–36.

БУРШТИН І ПІВДЕННО-СХІДНИЙ БУРШТИНОВИЙ ШЛЯХ В НАУКОВОМУ ДОРОБКУ ЯРОСЛАВА РОМАНОВИЧА ДАШКЕВИЧА

А.С. Сопельняк

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 032

Історія та археологія факультету історії і права

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Харків, Україна

У 1970-х рр. під впливом зацікавлення історією східної торгівлі в Україні, Ярослав Дашкевич розпочав ґрунтовні дослідження бурштинового торговельного шляху, який у середньовічний та новий час проходив через українські землі. Купці, які торгували бурштином, були переважно вірменами, а тому, досліджуючи вірменську проблематику, а саме роль вірменських купців у східній торгівлі в Україні, вчений перейшов до тематики торгівлі бурштином у XIV–XVII ст.

В 1981 р. в познанському річнику побачила світ публікація «*Slavia Antiqua*». У ній науковець проаналізував історію транзитної міжконтинентальної торгівлі балтійським янтарем, із Півночі (узбережжя Балтійського моря, Гданськ) через українські землі на Близький Схід і Середню Азію до Туреччини та Ірану. Свою увагу Ярослав Романович зосередив на таких питаннях: етнічний склад купців; торговельний шлях, головні пункти транзиту бурштину; різні ґатунки бурштину, вартість, асортимент виробів. Дослідник аргументовано довів, що бурштуном у XVII ст. торгували місцеві (львівські та кам'янецькі) або приїжджі (перські та турецькі) вірмени, часто об'єднані між собою в торговельні спілки не лише комерційними інтересами, а й родинними зв'язками. Бурштин купували зазвичай у Гданську в необробленому/обробленому вигляді. Необроблений янтар поділявся на кілька фракцій – великі шматки (головний), середні та дрібні (верніс), транспортувався мішками та бочками, а оброблений продавався переважно у вигляді вервиці. Бурштиновий шлях із Півночі на Схід прямував через Львів (в XIV–XVII ст. головне місце торгівлі бурштину на українських землях), Кам'янець-Подільський, Північне Причорномор'я, Крим, Молдавію, Валахію до Туреччини, Ірану. Бурштин можна було купити не тільки в Гданську, Львові, Кам'янці-Подільському, а й у Бродах, Замості, Костянтинові, Язлівці чи навіть Микулинцях, про що свідчать архівні джерела.

У неопублікованому нарисі вчений продовжив розкриття теми експорту бурштину в XIV–XVII ст. на Схід через порти Північного Причорномор'я. Підставою стали два джерела: анонімний італійсько-персько-татарський розмовник «*Codex Sumanicus*» та торговельний довідник «*La pratica della mercatura*» італійського купця Франческо Бальдуччі-Пеголотті. Окрім даних про експорт янтарю в XIV ст., Я. Дашкевич доповнює матеріал попередньої статті наводячи додаткові архівні свідчення про вірменських купців, які возили балтійський бурштин із Гданська на Схід – в Османську імперію, Персію й Центральну Індію. Додаткове вивчення питання східної торгівлі

бурштином дало змогу вказати етнічний склад купців, з'ясувати, що, крім вірмен, експорт бурштину в XVII ст. здійснювали також українці, греки, німці, угорці. Востаннє на цю тему Я. Дашкевич виступав 22 травня 1985 р. в Кам'янці-Подільському на VI Подільській історико-краєзнавчій конференції. У доповіді «Поділля на бурштиновому шляху (XVII–XVIII ст.)» він зосередив свою увагу на ролі Кам'янця-Подільського та місцевих вірменських купців у експорті бурштину на Схід, зокрема в Іран та Центральну Індію (м. Агрі), на підставі чого зробив висновок про важливе місце Кам'янця та Поділля в економічних зв'язках між Заходом і Сходом.

Список використаних джерел

1. Daszkiewicz J. Z historii południowo-wschodniego szlaku bursztynowego (XIV–XVII w.). *Slavia Antiqua*. 1981. T. 27. S. 254.
2. Дашкевич Я. Р. Из истории юго-восточного янтарного пути (XIV–XVII вв.). МБА ЯД. X/2. Папка «Бурштин III». Рукопис, 12 арк.
3. Дашкевич Я. Р. Поділля на бурштиновому шляху (XVII–XVIII ст.). Тези доповідей VI Подільської історико-краєзнавчої конференції (секція історії дожовтневого періоду). 1985. С. 69-70.

НКВС УСРР ТА УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ОКРУГ: ВЗАЄМОДІЯ З ПИТАНЬ ПОЖЕЖНОЇ ОХОРОНИ У 1925-1929 РОКАХ

М.І. Харламов

доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри соціальних і
гуманітарних дисциплін соціально-психологічного факультету

М.А. Чиркіна

кандидат технічних наук, доцент, заступник начальника кафедри спеціальної
хімії та хімічної технології факультету оперативно-рятувальних сил

Національний університет цивільного захисту України

Харків, Україна

Необхідно не залишити поза увагою української наукової спільноти в галузі історії України, той факт що дослідження протипожежного співробітництва НКВС України та Українського Військового Округу у 1925-1929 роках є такою науковою проблемою, що не розглядалася українськими та закордонними науковцями взагалі. При цьому, слід зауважити, що розгляд окремих аспектів пожежогасіння в Україні у 1920-х роках певним чином розглядався в українській та радянській історіографії. Зазначена авторами дослідження наукова проблематика, на наш погляд, має науково актуальний характер, оскільки наукових досліджень з зазначеної тематики не існує.

До 1925 року професійні комунальні, добровільні та змішані пожежні команди не мали доступу до закритих військових об'єктів. Однак пожежі там траплялися і мали достатньо серйозні негативні наслідки. З метою поліпшення ситуації в даному питанні у квітні 1925 року були видані «Основні положення взаємовідносин між військовим відомством УСРР та НКВС з завідування пожежною справою на всіх військових підприємствах, складах, установах та частинах розташованих у кордонах УСРР» [1, арк. 170].

На основі приміток та постанов СНК УСРР про зосередження пожежної справи в НКВС від 30.07.1920 року наркомат внутрішніх справ разом з військовим відомством визначили головні моменти протипожежної охорони в установах підпорядкованих УВО.

Загальний план протипожежних заходів УВО мав погоджуватися з загальнореспубліканським планом НКВС УСРР, окрім того військові мали щорічно повідомляти органи внутрішніх справ про стан пожежної безпеки власних об'єктів за минулий рік. Проте порядок перевірки згаданих об'єктів стосовно стану пожежної безпеки у зазначений період був своєрідним. Так, якщо фахівці пожежної справи відділу місцевого та комунального господарства НКВС бажали перевірити стан профілактичних заходів боротьби з вогнем на території, підконтрольній УВО, то у такому випадку збиралася спеціальна комісія, що перевіряла стан пожежної безпеки, безпосередньо у присутності адміністрації установи, підконтрольній РСЧА. До складу комісії входили представники пожежного нагляду НКВС та УВО, адміністрації установи УВО, квартирних органів військового відомства [1, арк. 170]. «Основні положення взаємовідносин між військовим відомством УСРР та НКВС з завідування пожежною справою у всіх військових підприємствах, складах, установах та частинах розташованих у частинах УСРР» 11 травня 1926 року були розіслані спеціальним циркуляром усім окрімсгоспам та АМСРР (Автономній Молдовській Соціалістичній Радянській Республіці) [2, арк. 49].

Взаємовідносини НКВС УСРР та Українського Військового Округу (УВО) з питань пожежної безпеки у II половині 1920-х років мали плідний характер, поступово кількість пожеж у військових частинах та установах ставала все меншою, а кваліфікація, як професійних комунальних команд рятувальників так і спеціальних військових дружин з гасіння пожеж зростала.

Список використаних джерел

1. Державний архів Харківської області. – ФР- 1486. – Оп. 1. – спр. 350.
2. Державний архів Харківської області. – ФР- 1576. – Оп. 1. – спр. 446.

НАЦИСТСЬКІ ТАБОРИ ЯК СПОСІБ ПОКАРАННЯ «ВОРОГІВ РЕЙХУ»

А.Т. Шило

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету історії, політології та міжнародних відносин

Р.Ю. Михальчук

кандидат історичних наук, доцент, професор кафедри всесвітньої історії, факультет історії, політології та міжнародних відносин

Рівненський державний гуманітарний університет

Рівне, Україна

Актуальність дослідження людноненавистницьких ідеологій очевидна і диктується сьогоденням. У цьому контексті історія Голокосту стала певним

критерієм для осмислення трагедій людства. Аналіз злочинів нацистів є досвідом засудження подібних практик сьогодення.

На законодавчому рівні створення таборів, де утримували «ворогів Рейху» відбувалося згідно «виняткового розпорядження про захист народу і держави» від 28 лютого 1933 р. Ув'язнення у таборі відбувалося на невизначений термін, без слідства. Примусова робота вважалася виховним засобом для виправлення поведінки в'язнів, однак в разі з тим приносила чимало прибутків Рейху. Крім того, завдяки важкій та непосильній праці позбувалися «ворогів», які часто не витримували фізичних навантажень.

Існували кілька типів таборів. Метою концентраційних таборів, де на обмеженому просторі утримували осіб, була концентрація в'язнів на окремо взятій території. Всього налічувалося 938 основних і допоміжних таборів [2].

Таборів смерті створено шість: Белжець, Собібор, Треблінка, Хелмно, Аушвіц-Біркенау та Майданек [1, 450-451]. Крім того, для умертвління жертв існували установи для евтаназії тощо.

Концентраційні табори відрізнялися від звичайних в'язниць. Вони існували поза судовою системою і їхньою метою було: ув'язнювати «ворогів» нацизму, які становили небезпеку режиму; усувати людей без судового розгляду за допомогою вбивства; за допомогою примусової праці експлуатувати ув'язнених [2].

Після вторгнення в 1939 р. в Польщу нацисти відкрили табори примусової праці, в яких в'язні помирили від голоду і виснаження. Підрозділи СС їх охороняли. Ці люди за висновком історика Тімоті Снайдера вірили в свою мету, що вони захищають найкращі зразки «німецькості», а їхня спільнота слугувала перебудові німецької держави [7, с. 49]. Однак, в таборах працювали не лише чоловіки, а й жінки. Історикиня Венді Лауер зазначала, що 3,5 тис. німецьких жінок – наглядчочок пройшли підготовку для роботи в таборах переважно в Равенсбрюку [4, с. 50].

Після нападу на СРСР в 1941 р. нацисти збільшили кількість таборів для військовополонених. Табір у Любліні, відомий як Майданек, створили восени 1941 р. для військовополонених і він став концентраційним у 1943 р. Там були вбиті тисячі радянських військовополонених [2].

Табори смерті створено для «остаточного вирішення єврейського питання». Першим таким табором став Хелмно (грудень 1941 р.), де євреїв та ромів газом вбивали в автомобілях-душогубках. В 1942 р. відкрито такі табори в Белжеці, Собіборі, Треблінці. Першою групою жертв у Белжеці, на яких протестували газові камери були єврейські в'язні з Любичі-Королівської, які закінчили будівництво табору [3, с. 131].

Табірний комплекс Аушвіц-Біркенау мав чотири газові камери. В 1943-1944 рр. щодня там проводили вбивство близько 6 тис. євреїв [2]. Перша велика партія в'язнів привезена в Аушвіц 15 лютого 1942 р. [1, с. 455]. Він став не лише найбільшим концтабором, але і найбільшим табором смерті. За різними даними в таборах смерті було вбито близько три мільйони євреїв.

Перший концентраційний табір в Польщі заснований у травні 1940 р. в Освенцимі в Сілезії (КТ Аушвіц). Концентраційний табір Аушвіц мав понад 40

філій, де в'язні виконували примусові роботи. Концентраційний табір «Майданек» (КТ Люблін) спочатку був розрахований на 25 тис. чол., але згодом ця кількість виросла до майже 150 тис. [1, с. 453]. Спочатку Аушвіц не повинен був відігравати головну роль у вбивствах 1942 р., але саме він цього року став все більше впливати на події в Західній Європі [5, с. 139].

В Аушвіці відправляли євреїв всієї Європи. За добу могли отруїти газом і спалити в печах/крематоріях близько 9 тис. жертв. Також до Аушвіцу звозили ромів. Перший транспорт з кількома сотнями сім'ї і ромів прибув до цього табору в лютому 1943 р., а загалом табір для циган на піку своєї роботи налічував 15 тис. осіб [6, с. 336].

Отже, з метою боротьби з «ворогами Рейху» нацистами створюються концентраційні табори різних видів. Крім концентраційних, існували табори примусової праці, транзитні табори, утримувальні табори есесівців, для здійснення евтаназії тощо. Табори смерті були створені спеціально для вбивства жертв в Белжеці, Треблиці, Хелмно, Собіборі, Аушвіц-Біркенау, Майданеку. Серед ув'язнених були комуністи, соціал-демократи, соціалісти, євреї, роми, військовополонені, гомосексуали, Свідки Єгови, асоціальні особи. Бранців таборів експлуатували та фізично позбувалися.

Список використаних джерел

1. Геллетлі Р. Ленін, Сталін і Гітлер: Доба соціальних катастроф: перекл. Анни Тарашук. Київ : Видавництво «Темпора», 2011. 664 с.
2. Енциклопедія Голокосту . URL: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/uk/article/nazi-camps>
3. Кувалек Р. Табір смерті у Белжеці. Пер. з польської О. Колесник. Київ : Укр. центр вивч. іст. Голокосту, 2018. 304 с.
4. Лауер В. Фурії Гітлера. Німецькі жінки у нацистських таборах смерті / Пер. з англ. В. Іваненко. Київ : Укр. центр вивч. історії Голокосту, 2020. 280 с.
5. Ріс Л. Аушвіц. «Остаточне рішення» нацистів. Пер. з англ. Анастасія Цимбал. 2-ге вид. Київ : Лабораторія, 2023. 360 с.
6. Ріс Л. Голокост. Нова історія. Пер. з англ. Юлія Костюк. Київ : Лабораторія, 2023. 440 с.
7. Снайдер Т. Чорна земля. Голокост як історія і застереження. Київ : Медуза. 2017. 394 с.

СЕКЦІЯ 10. Роль молодого вченого в становленні корпоративної культури наукової спільноти

ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ У СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

А.І. Верещинська

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053

Психологія

С.Л. Мельничук

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та соціальної роботи

ВСП ЗВО Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Хмельницький інститут соціальних технологій

Хмельницький, Україна

Емоційне вигорання є складним феноменом та сьогодні не існує однозначного розуміння сутності.

В. Дудяк зауважує, що емоційне вигорання більше відчуватимуть фахівці, які у відповідності до виконуваної професійної діяльності багато контактують з іншими людьми, зокрема педагоги, психологи, соціальні працівники, юристи, медики та інші. Представники зазначених професій під час виконання роботи зазнають сильних нервово-психічних навантажень, після яких настає емоційна втома, змінюється поведінка, почуття, мислення, здоров'я, змінюється ставлення до роботи, до оточуючих і до власного життя [2].

О. Лисенко [3] вивчаючи розвиток синдрому емоційного вигорання виділяє три ознаки: перша ознака – виснаження. Виснаження визначається як почуття перенапруги і вичерпання емоційних і фізичних ресурсів, почуття втоми, що не минає після нічного сну. Після періоду відпочинку (вихідні, відпустка) такі прояви зменшуються, проте після повернення до попередньої робочої ситуації поновлюються. Другою ознакою синдрому емоційного вигорання є особистісна відстороненість. Професіонали, які відчувають вигорання, використовують відстороненість як спробу впоратися з емоційними стресорами на роботі зміною свого співчуття до клієнта через емоційне відсторонення. У крайніх проявах людину майже нічого не хвилює з професійної діяльності, майже ніщо не викликає емоційного відгуку – ні позитивні обставини, ні негативні. Втрачається інтерес до пацієнта, він сприймається як неживий предмет, сама присутність якого часом неприємна. Третьою ознакою синдрому вигорання є відчуття втрати власної ефективності або падіння самооцінки в рамках вигорання. Люди не бачать перспектив для своєї професійної діяльності, знижується задоволення роботою, втрачається віра в свої професійні можливості.

О. Бацилева [1, с. 34] наголошує, що соціальний працівник у професійній діяльності виконуватиме різні соціальні ролі: захисника інтересів клієнтів, посередника, організатора, медичного працівника,

консультанта-адміністратора, експерта з питань економіки, соціальної політики та захисту тощо.

А. Тищенко, М. Чупріна [4, с. 751] констатують, що більшість працівників, які переживають вигорання, залишаються на роботі. Співробітники можуть не усвідомлювати, що саме діється і можуть розцінювати це як звичайні спроби не відставати під час стресових ситуацій. Співробітники можуть не усвідомлювати негативний вплив на їх продуктивність. Негативні наслідки вигорання можуть значно посилитися до того, як хтось визнає або вирішить проблему, а незагострене вигорання може збільшити шанс розвитку клінічної депресії або інших серйозних станів, що потребують набагато більше ресурсів для лікування.

Варто розпізнати емоційне вигорання не підмінюючи його втратою мотивації. Людина має здатність в певній мірі керувати колективом шляхом керування власним внутрішнім світом.

Список використаних джерел

1. Бацилева О. В. Психологічні аспекти підготовки соціальних працівників. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія : Психологічні науки. 2014. Вип. 2.12. С. 30-35.
2. Дудяк В. Емоційне вигорання. К. : Главник, 2007. 126 с.
3. Лисенко О. Г. Психологічні особливості професійної діяльності медичних працівників. *Актуальні проблеми психології*. Том I. Випуск 45. С. 61-65
4. Тищенко А. С., Чупріна М. О. Емоційне вигорання на робочому місці. Як запобігти вигоранню працівників. *Молодий вчений*. 2019. № 11(2). С. 750-753 URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_11\(2\)__95](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_11(2)__95)

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ ВЧИТЕЛЯ ІЗ ШКОЛЯРАМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Т.А. Гноянко

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053

Психологія

Н.В. Волинець

доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри психології та соціальної роботи

Хмельницький інститут соціальних технологій Університету «Україна»

Хмельницький, Україна

Спілкування є ключовим чинником в навчальному процесі, особливо в молодшій школі, де діти формують свої перші навички соціалізації та розвивають комунікативні здібності. Якщо вчителі не можуть ефективно спілкуватися зі своїми учнями, це може призвести до погіршення навчальних результатів, психологічного дискомфорту у дітей та проблем у поведінці. Окрім того, у сучасному світі, де технології швидко розвиваються, діти все

менше часу проводять в реальному світі та більше – в онлайн просторі. Це може вплинути на їхні соціальні навички та здібності до комунікації в реальному житті. Тому важливо, щоб вчителі забезпечували можливість для дітей вчитися та практикувати соціальні навички в класному середовищі, де вони можуть навчатися взаємодії з іншими дітьми та дорослими.

Спілкування вчителя зі школярами молодшого шкільного віку має велике значення для ефективної навчальної діяльності та підвищення успішності учнів. Ефективне спілкування вчителя з учнями може позитивно впливати на їхню навчальну мотивацію, самооцінку та відносини з оточуючими людьми. Зокрема, вчителі, які вміють ефективно спілкуватися з дітьми, можуть під час відкритого та дружнього спілкування створити в класі атмосферу довіри та згуртування, що позитивно позначиться на результативності навчальної діяльності учнів. Вчителі, які вміють ефективно спілкуватися з учнями, можуть сприяти створенню позитивної мотивації до навчання та розвивати учнівські навички саморегуляції та самостійності. Ефективне спілкування може допомогти вчителю виявити проблеми учня, такі як відсутність інтересу до навчання, проблеми зі здоров'ям, проблеми в поведінці тощо, та вирішувати їх. Якщо вчителі вміють спілкуватися з дітьми у відкритий та дружній манері, це може допомогти учням відчувати, що їх слухають та розуміють, та створити позитивне ставлення до навчання [1].

Для удосконалення професійного педагогічного спілкування вчителя з учнями молодшого шкільного віку та забезпечення якісної та продуктивної взаємодії вчителя із учнями, вчитель повинен намагатися зрозуміти потреби, інтереси та проблеми кожного учня та спілкуватися з ними на відповідному рівні. Вчитель має володіти різними методиками спілкування та вміти їх використовувати у відповідності з потребами конкретних учнів. Окрім того, він повинен уникати використання складних термінів та фраз, які можуть бути незрозумілі для дітей молодшого віку. Учителі повинні використовувати просту та доступну мову, яка зрозуміла для дітей. Важливо використовувати різноманітні методи навчання на уроках (візуалізації, групової взаємодії) з ігровими елементами (різноманітними іграми, конкурсами, завданнями на швидкість тощо), що сприятиме позитивному спілкуванню з вчителем.

Отже, удосконалення професійного спілкування вчителя зі школярами молодшого шкільного віку може мати значний позитивний вплив на навчальний процес та розвиток учнів.

Список використаних джерел

1. Матвієнко О.В. Педагогічне спілкування вчителя як складова професійної готовності до педагогічної взаємодії в навчально-виховному середовищі школи першого ступеня. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія: Педагогічні та історичні науки: [зб. наук. статей] /* М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. Вип. 95. С. 123-130.

ПРИНЦИПИ КОМАНДОТВОРЕННЯ В НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

А.П. Золотарьов

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти фізико-математичного факультету

С.Є. Лупаренко

доктор педагогічних наук, професор

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Харків, Україна

Команда – колектив фахівців, які мають спільні цілі, принципи, цінності і загальні підходи до здійснення спільної діяльності, уміння і навички, що допомагають реалізувати її, беруть на себе відповідальність за досягнуті кінцеві результати. Стабільна робота закладу освіти, його ефективна діяльність є роботою всієї команди, усіх співробітників закладу освіти, а не сума діяльності кожного викладача окремо.

Командотворення в закладі вищої освіти передбачає побудову ефективної команди його співробітників, формування групи фахівців, що працюють злагоджено й націлені на досягнення єдиного, спільного результату. Окрім того, командотворення передбачає процес формування певного способу взаємодії фахівців у закладі освіти, що сприяє ефективній реалізації їхнього інтелектуального і творчого потенціалу та успішному провадженню різних видів діяльності (навчальної, методичної, організаційної, наукової). Командотворення націлене на створення необхідних умов для розвитку навичок взаємодії та ефективної роботи в команді, формування цілісної команди та вироблення командного духу, уміння успішно працювати в команді, виявлення лідерів у команді, згуртування колективу та створення позитивної атмосфери професійної діяльності і спілкування [1; 2].

Командотворення в науково-педагогічній діяльності викладача закладу вищої освіти базується на таких принципах:

– принцип цілеспрямованості (спрямованість усіх учасників команди на досягнення спільної мети, що досягається завдяки спільним зусиллям у провадженні науково-педагогічної діяльності);

– принцип згуртованості (єдність зусиль членів команди, логічний і рівномірний розподіл зобов'язань і завдань);

– принцип відповідальності (однакова відповідальність усіх членів команди за досягнуті результати);

– принцип безперервного розвитку (націленість на розвиток, внутрішні зміни всіх членів команди, розкриття їхніх кращих особистісних якостей);

– принцип співпраці (організація ефективної взаємодії учасників команди, що спрямована на досягнення спільної мети, розвиток умінь працювати разом, робота на загальний результат, формування відчуття спільності і довіри між членами команди);

– принцип творчої діяльності (пошук нестандартних варіантів розв’язання поставлених завдань, розвиток креативних здібностей членів команди);

– принцип конструктивної самореалізації (спрямованість кожного члена команди на професійну самореалізацію у спільній командній діяльності).

Отже, командотворення в науково-педагогічній діяльності викладача закладу вищої освіти спрямовується на створення необхідних умов для розвитку у співробітників закладу вищої освіти навичок взаємодії та ефективної роботи в команді, згуртування колективу, створення позитивної атмосфери професійної діяльності і спілкування та базується на принципах згуртованості, цілеспрямованості, відповідальності, безперервного розвитку, співпраці, творчої діяльності та конструктивної самореалізації.

Список використаних джерел

1. Кізян С., Небава М., Адлер О. Вступ до фаху. Менеджер і команда: теоретичні та практичні аспекти : навч. посіб. Київ : Вид. дім «Слово», 2014. 168 с.

2. Психологія управління в організації : навч. посіб. / М. Прищак, О. Лесько. Вінниця, 2016. 150 с.

СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

І.М. Ліповуз

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053

Психологія

Н.М. Сиско

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи

ВСП ЗВО Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Хмельницький інститут соціальних технологій

Хмельницький, Україна

Проблема спілкування посідає центральне місце у психології. Спілкування виступає багатоплановим процесом встановлення та розвитку контактів між людьми, що породжується потребами сумісної діяльності, уключає обмін інформацією, вироблення взаємодії, сприйняття та розуміння іншої людини.

Н. Перхайло [3, с. 32] зауважує, що сутність комунікативної компетентності полягає в здатності й готовності фахівця із соціальної роботи цілеспрямовано організовувати спілкування з різними клієнтами на всіх етапах професійної діяльності, відповідати за його результати й наслідки. Зазвичай до структурних компонентів комунікативної компетентності фахівця із соціальної роботи науковці включають когнітивно-аксіологічний, операційно-технологічний та етико-соціальний. Когнітивно-аксіологічний аспект – це здатність особистості використовувати комунікативний потенціал професійних знань (Бахтін-Біблер), що визначає його фахову позицію. Операційно-технологічний компонент уключає діалогічні вміння й

комунікативні техніки соціального педагога, які він використовує в процесі професійної взаємодії. Етико-соціальний компонент відповідає за духовно-моральні наслідки професійних дій і вчинків соціального педагога в процесі його спілкування з клієнтами

Складниками комунікативних умінь соціального працівника є: уміння орієнтуватися в комунікативній ситуації, говорити, слухати, розуміти співрозмовника, встановлювати зворотний зв'язок, долати комунікативні бар'єри. Орієнтування в комунікативній ситуації включає: вміння враховувати емоційний стан співрозмовника, орієнтуватися у просторових і часових умовах спілкування, створювати ситуації взаємодії з конкретними партнерами, розуміння і врахування актуальних соціальних взаємовідносин з ними, знаходження тем для спілкування в кожному конкретному випадку [1, с. 10].

З поміж основних професійних умінь та навичок, необхідних майбутньому соціальному працівнику, Н. Горішна [2, с. 116] виділяє такі: навички спілкування, ведення професійних записів; самоуправління, оцінки та планування; здатність поєднувати теорію та практику; представляти інтереси клієнта; цілеспрямовано і з розумінням слухати інших; збирати інформацію, щоб підготувати соціальну історію, оцінку, звіт; формувати і підтримувати професійні відносини, спрямовані на надання соціальної допомоги; спостерігати та інтерпретувати поведінку, використовувати діагностичні методи; спрямовувати зусилля клієнтів на вирішення проблем, завоювати довіру; творчо вирішувати проблеми клієнта; визначати момент призупинення терапевтичної допомоги клієнтові; проводити дослідження та інтерпретувати результати; бути посередником між конфліктуючими сторонами конфлікту тощо.

Важливо соціальним працівникам надати приклади щодо саморозвитку, зокрема запропонувати програму самовиховання та самовдосконалення професійних умінь та навичок спілкування.

Список використаних джерел

1. Березовська Л. Технології комунікативно-мовленнєвої діяльності соціальних працівників: навчальний посібник. Івано-Франківськ : НАІР, 2018. 220 с.

2. Горішна Н. М. Професійна компетентність соціального працівника як складова його фахової підготовки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Педагогіка, соціальна робота»*. 2009. Випуск 16-17. С. 114–117.

3. Перхайло Н. А., Яценко Л. В. Соціально-психологічні аспекти професійного спілкування фахівців із соціальної роботи. *Габітус*. 2020. Вип. 17. С. 30-34. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/habit_2020_17_7

РОЛЬ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

П.С. Петраківський

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053

Психологія

С.Л. Мельничук

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та

соціальної роботи

ВСП ЗВО Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Хмельницький інститут соціальних технологій

Хмельницький, Україна

Питання благополуччя особистості актуальне і в мирний, і у воєнний час. В українській військовій психології, коли постає питання благополуччя військовослужбовців, акцент робиться на пом'якшенні наслідків посттравматичного стресу військовослужбовців.

Проблема благополуччя досить ґрунтовно вивчалась багатьма вченими. Теоретичні та практичні аспекти розвитку благополуччя висвітлювали в своїх роботах І. Аршава, А. Курова, Д. Носенко, Р. Шаміонова (визначення благополуччя як такого та диференціація); В. Духневича, Т. Шевеленкова, П. Фесенко, Г. Хафізова, Л. Яворовської (психологічне благополуччя); Л. Карапетяна, Г. Глотова (емоційно особистісне благополуччя); Н. Батуріна, С. Башкатова, Н. Гафарова, Н. Волинець (особистісне благополуччя), Б. Бірона, Т. Данильченко, А. Четверик-Бурчак, О. Штуца (соціальне благополуччя); Н. Дембицької, Н. Дідик, В. Зливкова, С. Лукомської, Т. Титаренко, Т. Яблонської (благополуччя військовослужбовців як критерій їх соціально-психологічної реабілітації). Також науковцями виявлені особливості психологічного благополуччя у службовців державної прикордонної служби (Н. Волинець), військових строкової служби (Є. Димова, Н. Тарабріна, Н. Харламенкова), в учасників боєвих дій (О. Мельник, С. Лукомська), поранених військовослужбовців (А. Коваленко, Ю. Вишнягова). Однак питання про психологічне та соціальне благополуччя військовослужбовців залишається недостатньо висвітленим.

Аналіз наукової літератури показав, що праці присвячені вивченню благополуччя військових, можна розділити на дві великі групи. В першій групі праць акцент робиться на вивчення особливостей переживання благополуччя військовими в контексті виконання професійної діяльності, зокрема і в умовах бойових дій (С. Бойко та Л. Царенко). Також, С. Бойко та Л. Царенко вивчали уявлення військовослужбовців про суб'єктивне благополуччя і трансформацію їх поглядів після участі в бойових діях. Другий напрямок досліджень благополуччя військових було спрямовано на впровадження психологічних програм супроводу військовослужбовців з психопрофілактичною метою. Серед найбільш відомих в США: програма підвищення стресостійкості й міцності солдатських сімей (Reivich, Seligman), програма «Мораль, благополуччя та дозвілля», «Комплексна програма тренування солдатів», що націлена на поліпшення здатності до відновлення

нормального функціонування психіки (Охорона). Розробка і впровадження аналогічних програм ведеться і в Україні. Однак в цілому, головний акцент українська військова психологія робить на ліквідацію психологічних наслідків посттравматичних розладів. Профілактика, зокрема формування навичок переживання благополуччя, в умовах тривалих військових дій залишається мало розробленою. Н. Волинець робить висновок, що «у сучасній військовій психології переживання психологічного благополуччя в професійному військовому середовищі у прямій постановці не представлено». На нашу думку, така тенденція стосується не тільки психологічного, а й інших складових особистісного благополуччя – емоційного та соціального.

Отже, питання благополуччя військовослужбовців є дуже актуальним на теперішній та розглядається в межах двох напрямків: вивчення особливостей переживання благополуччя військовими в контексті виконання професійної діяльності, зокрема в умовах бойових дій та впровадження психологічних програм супроводу військовослужбовців з психопрофілактичною метою.

Список використаних джерел

1. Волинець Н. В. Психологічні особливості особистісного благополуччя в професійній сфері життєдіяльності : монографія. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2019. 620 с.

ЗМІСТ

Секція 1. Концепція успішної освіти в умовах дистанційного та змішаного навчання	4
Antonova V., Luparenko S.Y. Organization of successful education in the conditions of distance and blended learning	4
Башкір О.І. Компетентність онлайн-спілкування студентів в умовах дистанційної освіти	5
Бекетова О.Г., Ємець А.А. Можливості використання візуалізації на уроках літературного читання в сучасній початковій школі	8
Белевцов А.В., Ємельянова Є.С. Формування навичок іншомовної комунікації у студентів немовних спеціальностей	9
Бочарова І.В., Краснопольська М.І. Концепція успішної освіти в умовах дистанційного навчання при вивченні іноземної мови	11
Віщук А.А. Професійна компетентність викладача вищого медичного закладу освіти України як актуальна проблема сьогодення	12
Гнітій А.О., Твердохліб Т.С. Особливості протидії написанню робіт на замовлення у вищій освіті Великої Британії	14
Григор'єва С.В., Липчанська Ю.В. Психологія кар'єрного успіху молодого науковця: Особливості уваги дітей дошкільного віку	16
Давидченко Д.В., Акімова О.М. Концепція інклюзивної освіти в умовах дистанційного навчання	17
Жорник А.Д., Чередніченко А.В. Питання організації дистанційного та змішаного навчання в ЗВО	19
Zhurba V., Dragan O. Professional competence as a factor of professional skills development of future specialists	20
Іващенко Т.В., Триняк М.В. Невербальна комунікація як додатковий інструмент підтримки формату дистанційного та змішаного навчання	22
Кір'як В.С., Блохіна І.О. Вимоги до розробки електронного підручника в умовах дистанційної освіти	24
Костенко О.В., Зеленська Л.Д. Підвищення якості освітнього процесу в умовах дистанційного та змішаного навчання шляхом впровадження елементів трудового навчання та виховання	25
Кравцова М.І., Жерновникова О.А. Концепція успішної освіти в умовах дистанційного та змішаного навчання	27
Крисенко І.А., Ялліна В.Л. Дистанційне навчання в умовах воєнного стану	28
Levkin A., Kotko Ya. Modern components of successful education in the context of national economic turbulence	30
Левченко А.Є., Ємець А.А. Успішний зарубіжний досвід заохочення дітей до читання	32
Лозован В.Є., Маринченко Г.М. Сучасні інструменти дистанційного навчання на уроках історії в загальноосвітніх закладах України	33
Майборода А.О., Ємець А.А. Проблеми застосування прийому сторітелінг на уроках літературного читання	35
	36
Майстрюк І.С., Пономарьова Н.О. Домашні завдання в умовах дистанційного та змішаного навчання	
Мороз А.М., Твердохліб Т.С. Підготовка науково-педагогічних та педагогічних працівників ЗВО до організації дистанційного навчання	39

Невірець О.С., Іванашко О.Є. Впровадження змішаної форми навчання в умовах сучасної школи	41
Правник М.О., Ємець А.А. Новітні способи залучення молодших школярів до читання	43
Приходько С.О., Ємець А.А. Дослідження використання переказів на уроках української мови та літературного читання в сучасній початковій школі	45
Рижих М.С., Оксень А.О., Ємець А.А. Інтерактивний плакат на уроках літературного читання: перспективи та можливості	46
Рубанова С.Я. Особливості освітнього процесу у закладах фахової передвищої освіти в умовах воєнного стану	48
Савін В.В., Блохіна І.О. Використання технологій доповненої та віртуальної реальності в умовах дистанційного навчання	49
Сидоренко Н.В., Башкір О.І. Критичне мислення як критерій успішності під час дистанційного навчання	51
Стаханова Є.О., Ємець А.А. Дистанційне навчання – не вирок: як зробити онлайн-уроки цікавими	53
Shramko D., Dragan O. Distance education in Ukraine: weaknesses and strengths	54
Секція 2. Освітологічні дискурси в підготовці майбутніх фахівців	56
Бочарова А.П., Штефан Л.А. Підготовка фахівців в університетах Великої Британії: мета та цінності	56
Вані Л., Васильєва О.В. Мовна адоптація іноземних здобувачів засобами українського вокального репертуару	57
Веньбо К., Іонова О.М. Організація підготовки дизайнерів інтер'єрів в університетах КНР	59
Вітковська І.В., Дуб Н.Є. Підготовка сестер/братів медичних до роботи у психіатричних і неврологічних стаціонарах: сучасні підходи та інноваційні методи	60
Вітчінкіна К.О., Іонова О.М. Стан проблеми формування творчої активності майбутніх фахівців із графічного дизайну у ЗВО КНР	62
Григор'єва О.О., Жуков В.П. Організація самостійної роботи майбутніх учителів музичного мистецтва у класі гри на бандурі	65
Hromko Y.A., Kalnytska V.B. The Necessity of Studying English for Specific Purposes for Comprehensive Training at Simulation Centers for Medical Students	67
Дисик Ю.В., Кондратюк С.М. Лідерські якості особистості	68
Женьлун Х., Соколова А.В. Дидактичні засоби розвитку емоційного інтелекту майбутніх фахівців економічної галузі на занятті з іноземної мови	70
Жуковська Т.Д., Сиско Н.М. Шлюбна взаємодія у сім'ях	71
Золотарьова С.А., Штефан Л.А. Система оцінювання якості діяльності викладача вищої школи США	72
Клімович О.В., Сиско Н.М. Роль мотивації у розвитку особистості	73
Котик К.С., Кондратюк С.М. Страх у житті дитини	74
Кунь Л., Лупаренко С.Є. Організація патріотичного виховання молоді в Китайській Народній Республіці	76
Лапчук У.В., Мельничук С.Л. Прояв агресивної поведінки у підлітків	77
Ластовецька-Соланська З.М. Підготовка фахівців з музичного мистецтва в сьогоденні у контексті освітологічного дискурсу	79
Лупаренко С.Є. Цивілізаційний підхід до дослідження проблем дитинства	80
Ма Л., Чень Ц., Іонова О.М. Особливості підготовки вальдорфських учителів музики у Німеччині	81

Мартинюк В.П., Сиско Н.М. Вольові якості у житті особистості	83
Мацькевич В.М., Ленчук Т.Л. Міжпредметні зв'язки для вибіркової дисципліни «радіологія» у підготовці магістрів за спеціальністю медицина	84
Михайлюк Н.В., Ламааши М. Особливості викладання «іноземної мови (за професійним спрямуванням)» для майбутніх бакалаврів банківської справи	86
Мільчевська С.П., Мельничук С.Л. Психологічний розвиток дошкільників	87
Ніколаєва Д.Л., Кондратюк С.М. Роль самооцінки у житті особистості	89
Парашук Р.І., Кондратюк С.М. Спілкування учнів молодших класів	90
Петровська Д.В., Кондратюк С.М. Саморегуляція у підлітковому віці	92
Пилипенко В.А., Пінський О.О. Сторітелінг як засіб формування сучасної природничої освіти в учнів загальноосвітньої школи	93
Побережна Г.Л., Кондратюк С.М. Самотність у підлітковому віці	95
Рибалка М.О., Митцева О.С. Покращення розвитку Soft skills для професійної та навчальної діяльності	96
Світлична А.С., Ємець А.А. Особливості зображення лікарів у творах української дитячої літератури	98
Сирота А.Р., Ємець А.А. Аналіз підручника з читання для учнів початкової школи Латвії	99
Соколовський А.О., Сиско Н.М. Емпатія як професійно важлива якість майбутніх психологів	101
Соланський С.С. Фортепіанні твори Клода Дебюссі в музично-педагогічному репертуарі	102
Стахова Р.Р., Кондратюк С.М. Прояв девіантної поведінки підлітків	104
Тарасенко О.М., Башкір О.І. Інтерактивне навчання як метод формування навичок командотворення в здобувачів вищої педагогічної освіти	105
Телепов С.М., Лупаренко С.Є. Принципи формування підприємницької компетентності особистості	107
Федоренко В.В., Собченко Т.М. Створення безпечного освітнього середовища в закладах вищої освіти	109
Ципіна Д.С. Принципи просвітницької діяльності вчителя музичного мистецтва	110
Цяньє Л., Лупаренко С.Є. Розвиток вищої музичної освіти в Китайській Народній Республіці: проблеми та виклики	112
Чихаріна К.І., Гавриш І.В. Інтелектуальна еліта нації як рушійна сила розвитку країни	114
Швидкий Б.О., Мельничук С.Л. Роль стресів у житті особистості	115
Секція 3. Сучасні тенденції розвитку природничих наук	117
Деменко А.В., Твердохліб Т.С. Steam-освіта як новий напрямок у викладанні природничих наук	119
Клімов М.В., Журавльова І.М. Мікрозелень як інструмент розвитку знань та кругозору школярів	119
Коптева Т.С. Сучасні межі криворізької ландшафтно-технічної системи	120
Кравченко С.Є., Ликова І.О. Еколого-освітні заходи НПП «Слобожанський»	122
Курко О.О., Бачинська Я.О. Тенденції впровадження педагогічних технологій на уроках біології в умовах сьогодення	125
Ноздрачова Д.П., Грановська Т.Я. Можливості штучного інтелекту в освітньому процесі хімії	126
Плем'яник Д.М., Ловчикова В.М., Борисенко К.В. Тенденції розвитку природничих наук на прикладі проведення наукових конференцій на базі ЗВО України	128

Станкевич С.В. Наукові школи кафедри зоології та ентомології ХНАУ ім. В. В. Докучаєва і їх значення у становленні сучасних агроекологічних поглядів	129
Секція 4. Математичні студії	131
Лисогор Т.О., Штонда О.Г. Математична індукція як інструмент вивчення квантової механіки	132
Худас А.К., Штонда О.Г. Застосування подвійних інтегралів до задач геометрії	132
Секція 5. Психологія кар'єрного успіху молодого науковця	134
Горлачук А.А., Волинець Н.В. Самодостатність, як риса здорової самооцінки жінки дорослого віку та її вплив на взаємини з чоловіками	136
Єна А.С. Етико-психологічні особливості педагогічної діяльності викладача закладу вищої освіти	136
Краснокутська А.В., Рубан А.А., Давидова М.О. Психологічні особливості кар'єрного успіху особистості	138
Секція 6. Актуальні питання сучасної філологічної науки	139
Бабенко О.А., Руденко С.М. Термін «банк»: етимологія та семантика	141
Бортун К.О. Сутнісні вияви експресії в архітектоніці конотації	141
Bourtal Y., Zhownir M. Iconic Ukrainian Wartime Stamp within the Context of Multimodality	142
Давидченко І.Д. Лінгвокультурологічні проблеми перекладу іншомовних текстів	144
Краснопольська Н.Л. Вплив англійської мови на формування мовлення українських ЗМІ	145
Максимова О.Р., Коваленко О.М. Вплив словникової роботи на сприйняття старшими дошкільниками змісту художніх творів	146
Місостов Т.Є., Князь Г.О. Графічний роман як нова форма художньої літератури	148
Немога А.О., Руденко С.М. Лексичні помилки в розмовному стилі мовлення	149
Проскурін І.А. «Слухати мертвих, думати про живих...»: «З долини забуття (1901-1928)» М. Ф. Чернявського (репрезентації танатологічної парадигми)	151
Скидан М.С., Голобородько К.Ю. Про розмежування понять художнього тексту та художнього дискурсу	152
Скидан Я.А., Голобородько К.Ю. Слово в мовотворчості Степан Сапеляка	154
Учаєв М.П., Ємельянова Є.С. Сучасна українська термінологія сільського господарства: структурний аспект	156
Цигвінцева Ю.О. Відкриті мережеві ресурси з української мови як інструменти лінгводидактики	157
Юріна К.О., Коваленко О.М. Розвиток зв'язного мовлення старших дошкільників засобами наочності	159
Секція 7. Інформаційні технології та інформаційна підтримка наукової діяльності	160
Водяницький І.О., Дереза О.О. Інформаційна підтримка науковців у вищих навчальних закладах	162
Дробяз М.О., Коляденко Ю.Ю. Інформаційні технології для підвищення доступності наукових даних	163
Клеба А.І. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в науці	165
Клопова В.О., Сватъєв А.В. Етапи побудови IoT моделі моніторингу тренувального процесу спортсменів	166
Майба М.А., Митцева О.С. Використання штучного інтелекту для покращення наукової продуктивності	168

Матей Ю.Ф., Змій Л.М. Місце онлайн-ресурсів в системі корпоративних комунікацій бізнесу в цифровому соціумі	170
Невірець О.С., Іванашко О.Є. Використання інформаційних технологій, зокрема комп'ютерних презентацій, під час вивчення математики	172
Пасічник А.О., Посилаєва А.В., Ємець А.А. Особливості використання інтерактивного плакату в сучасній початковій школі	174
Секція 8. Питання здоров'язбереження та впровадження здоров'язберігаючих технологій в освіті	176
Артем'єва І.О., Чернявська М.В. Особливості використання арт-терапевтичних методик у сучасному закладі дошкільної освіти	176
Воропаєва О.В., Шип Н.Є. Фізична активність підлітків в умовах дистанційного навчання	177
Ємець Я.В., Цимбалюк Ж.О. Підвищення фізичної активності підлітків	179
Карпенко М.С., Древняк Л. П. Музичне виховання дітей з порушеннями розвитку в ЗДО	181
Кобченко С.Р., Науменко Н.В. Вплив емоцій на психічний розвиток дітей з ЗПП в умовах війни	182
Литвин О.В., Ликова І.О. Використання інтерактивних вправ при формуванні у здобувачів навичок домедичної допомоги при опіках	184
Масленников С.А., Вострокнутов Л.Д. Особливості навчально-тренувального процесу боксерів на етапі попередньої базової підготовки	186
Мудревська О.А., Українцева Я.О., Григоренко В.Л. Здоров'язбережувальні технології та шляхи їх застосування в освіті дітей дошкільного віку	187
Мусієнко А.В., Цимбалюк Ж.О. Попередження травматизму під час самостійних занять баскетболом	189
Пивоваров О.В. Інформаційна зацікавленість темою здоров'язбереження	190
Полікарпова О.В., Ларіна І.О. Нетрадиційні форми фізкультурно-оздоровчої роботи в дошкільному закладі	192
Поповічук А.В., Пінський О.О. Біоетичний аспект дослідження ставлення підлітків до проблеми абортів	193
Пушко А.В., Спужак В.Б. Формування та зміцнення правильної постави у дітей дошкільного віку засобами танцювальних вправ	195
Сарсембаєв Д.С., Сіянка О.В. Здоровий спосіб життя – невід'ємна складова фізичного виховання	197
Семенчук К.Г., Цимбалюк Ж.О. Фактори, що впливають на ефективність професійної діяльності педагогів	198
Суровцова Є.Р., Партола В.В. Логоритміка у корекційно-логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку із ЗНМ	199
Товкайло К.С., Чернявська М.В. Особливості використання мандалотерапії у роботі з дітьми дошкільного віку	201
Федько Т.Т., Гришко А.В. Ходьба – як один зі засобів боротьби з зайвою вагою в групі лікувальної фізичної культури	202
Яровий М., Вострокнутов Л.Д. Вплив занять боксом на розвиток організму	204
Секція 9. Сучасні історичні дискурси	205
Алієв Е.М., Штефан Л.А. Розвиток дистанційної освіти: зарубіжний досвід	205
Бабарика А.О., Мірошніченко С.В. Медицина в постколоніальній Африці	206
Бережний Л.Г., Култаєва М.Д. Історичні наративи у стратегіях національно-патріотичного виховання	209
Бриленко В.О., Чернікова І.В. Проблеми демократичного розвитку України напередодні Помаранчевої революції	210

Гусак О.В., Чернікова І.В. Війна Росії на теренах України у працях сучасних дослідників	212
Клочко Т.П., Чернікова І.В. Становище жінки в суспільно-політичному житті незалежної України	214
Красновський М.С., Серяков С.О. Процес формування ворожого ставлення до національних меншин в умовах тоталітаризму: образ ворога-поляка на Харківщині (1920-1930 рр.)	215
Лужецька М.О., Чернікова І.В. Сучасний історичний дискурс ОУН/УПА в українському контексті боротьби за європейську ідентичність	218
Москальова А.О., Чернікова І.В. Сучасні українські історичні дискурси: суть та значення на прикладі Другої світової війни	220
Орловський Р.В. Біографія Джона Патона – співробітника Чарльза Тейза Рассела, засновника Товариства Вартової Башти	222
Подольняк І.В., Чернікова І.В. Вплив політики українізації на збереження культурної спадщини України	223
Сопельняк А.С. Бурштин і південно-східний Бурштиновий шлях в науковому доробку Ярослава Романовича Дашкевича	225
Харламов М.І., Чиркіна М.А. НКВС УСРР та Український Військовий Округ: взаємодія з питань пожежної охорони у 1925-1929 роках	226
Шило А.Т., Михальчук Р.Ю. Нацистські табори як спосіб покарання «ворогів Рейху»	227
Секція 10. Роль молодого вченого в становленні корпоративної культури наукової спільноти	230
Верещинська А.І., Мельничук С.Л. Емоційне вигорання у соціальних працівників	230
Гноянко Т.А., Волинець Н.В. Рекомендації щодо удосконалення професійного педагогічного спілкування вчителя із школярами молодшого шкільного віку	231
Золотарьов А.П., Лупаренко С.Є. Принципи командотворення в науково-педагогічній діяльності викладача закладу вищої освіти	233
Ліповуз І.М., Сиско Н.М. Спілкування майбутніх соціальних працівників	234
Петраківський П.С., Мельничук С.Л. Роль благополуччя військовослужбовців	236

Наука та освіта в дослідженнях молодих учених
Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції для студентів,
аспірантів, докторантів, молодих учених
(Харків, 18 травня 2023 р.)

Відповідальна за випуск: **Башкір О. І.**

Технічний редактор:

Скидан Я.А. – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 035 Філологія, заступник голови ради молодих учених ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Тези друкуються в авторській редакції

Відповідальність за дотримання вимог академічної доброчесності та зміст несуть автори

Обсяг: 16.5 ум. друк. арк.

Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди
Україна, 61002, м. Харків, вул. Алчевських, 29